چاودێر
THE OBSERVER

Aweekly Political, Educational & Social Press
ژمارە (٦) دووشەممە - ٢٠٠٤/١١/٨
ڕۆژنامەیەکی سیاسی ڕوناکبیریی کۆمەڵایەتی هەفتانەیە

ئێـران، کوردەکان لەخەو ڕادەپەڕن!

(کوریس کۆچێرا)

کوردستان سەرانسەر ل (٣)

مام جەلال؛

پیرۆزبایی دەرچوونەوەی بوش لەبارزانی دەکات

سەعات (٦:٣٠)ی ئێوارەی شەممە (٢٠٠٤/١١/٤) مام جەلال، سکرتێری یەکێتی نیشتمانی کوردستان، دوای دڵنیابوونی لەدەرچوونەوەی سەرۆکی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، پیرۆزبایی لەمەسعود بارزانی سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان کردو گوتی:
سەرکەوتنێکی گەورە بوو، بۆ ئێمە زۆرباش بوو. هەقوایە هەردوولاشمان بۆ سیاسەتێکی هاوبەشی باشتر، دوای ئەم سەرکەوتنەی سەرۆکی ئەمریکا، ئامادەبکەین.
مەسعود بارزانیش، هەمان هەستی لەگەڵ تاڵەبانیدا گۆڕیەوەو جەختی لەسەر گرنگی سەرکەوتنەکەی سەرۆکی ئەمریکا کردەوە. (چاودێر) ئاگادارە کە تاڵەبانیو بارزانی، لەناو مەکتەبی سیاسی هەردوو لایەنی دەسەڵاتداردا، سەرکەوتنی بوشیان بۆ چارەنوسی کورد، بەرز نرخاندووە.

ئایندەی بەشەکانی کوردستان لەپرۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورەدا

ڕەخنەو دیالۆگ ل (٨ - ٩)

ڕوانینێک بۆ مرۆڤو دەسەڵات لەدەقی هارون ئەلرەشیدی موکریدا

(کامەران - تاهیر)

جیهانبینی ڕووناکبیری ل (١٠)

کوردو عروبە؛ خۆراکدانی تیمساح

(بابکر درەیی)

هەڵوەشاندنەوەی تەعریب (١٢)

لەشەڕی دەستووریدا:

دەستکەوتەکانمان لەمەترسیدان

سەرکەوتن و شکست

لەبەردەم شەڕە دەستووردا

شەڕ، هەر شەڕەتفەنگ نییە. شەڕەتفەنگ، وەکو گوتراوە، درێژەپێدانی سیاسەتە بەشێوەی توندوتیژی. زۆرجار گەلانو حکومەتو حیزبەکان، شەڕەتفەنگ دەبەنەوە، بەڵام لەشەڕەکانی دیکەدا، شەڕی سیاسەت، شەڕی یاسایی، شەڕی دەستووریو شەڕی دیپلۆماتی، یان شکست دێنن، یاخود فێڵیان لێدەگیرێو مەرجی ئالەبازی دوژمنو نەیار دەسەلمێنن.
ڕاستە لەدونیای سیاسەتدا، هەلومەرجی خراپ، سازش دەسەپێنێتە سەر سەرکردایەتیو دەسەڵاتەکان. بەڵام سازشی هەلومەرجی خراپ کاتییە. لەکاتی خۆشیا دەبێ ڕێکەوتنامەی سازش هەڵبوەشێندرێتەوە. ئیدی دونیای سیاسەتو خەباتو ململانێ، ئەوەتەی هەیە وایە، شەڕ، گفتوگۆ، سەرکەوتن، سازش، فێڵ، ڕێکەوتنی هاوسەنگ. لەهەمووییان خراپتر، ئەوەیە حکومەتێک، یان سەرکردایەتی گەلو دەوڵەتێک، لەدۆخی نێونەتەوەییو سیاسەتو ئیدارەو ئابووریدا باش بێ، بەڵام لەگفتوگۆو ساتوسەودای هەمەجۆرەدا، سەرکەوتوو نەبێ. نموونەی کۆنو نوێ زۆر زۆرن بۆ سەلماندنی ئەم ڕاستیانە، چ لەمێژووی گەلانو چ لەمێژووی خۆمان. باشتر وایە چەند نموونەیەکی مێژووی نەتەوەکەمان بکەینە پالپشتیراستیو ناڕاستی ئەو قسانە، سەرداروو سەرکردایەتی بزوتنەوە چەکدارییە ڕزگاریخوازەکانی کوردستان، کەمجار لەشەڕەتفەنگدا بەزیون، بەڵام زۆرجار لەشەڕی سیاسەتو گفتوگۆدا، لەخوێندنەوەی سیاسەتی سەردەمەکەیاندا، سەرکەوتوو نەبوون. بۆنموونە، (پاشای کۆرە، سیاسەتو ئایین شکاندنی، عوبێدوڵای نەهری، بەسیاسەت گیرا، سمکۆی شکاک، بەفێڵ شەهیدکرا، شێخ مەحمود، سەردەمەکەی خراپ خوێندەوە، پێشەوای شەهید، یاری نێودەوڵەتی نەزانی، مەلا مستەفای بارزانی، حەڵالکردنی بڕیارو ڕێکەوتنی سیاسی هەرەسی پێهێناو، بەرەی کوردستانی (١٩٩١) گرنگی کۆچڕەوی درک نەکردو بەلاوازی کەوتە گفتوگۆ. نموونەی دیکە زۆرن، بۆیەوەی لەهەموویارێکەوە، چ لەڕوی خوێندنەوەی بابەتی سەردەمەکەو چ لەڕووی هەڵەی خۆیی سەرکردایەتی سیاسی کوردەوە، شەڕە سیاسەتو شەڕە دیپلۆماسیەت، پێی دۆڕاندبین.
ئێستا.. ئەو ئەزموونانەی لەسەدەوتیوی ڕابوردوودا کەڵەکەبوونو کورد، ئەوەی هەیەتی و نیەتی، ئەم ئەزمونەی باشوری کوردستانو ئەو ئومێدەی بۆ ئایندە لەپرۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورەو جیهانگیریدا هەیەتی. پێمان وایە، تفەنگو شەڕەتفەنگ پاشەکشەیان کردووەو شەڕە سیاسەتو شەڕەگفتوگۆی هاوچەرخ، زاڵن.
ئەزموونی باشووری کوردستان، لە(١٣)ساڵی ڕابوردوودا، بەگەشیو خامۆشیەوە، خۆیراگرتووەو سەرکەوتنی بەرچاویشی بەدیهێناوە. ئەم سەرکەوتنانەی بەشێوەیەکی کاتی لەیاسای بەڕێوەبردنی کاتی عێراقدا، قبوڵ کراوە. بەڵام بۆ دوابڕیار هەڵپەسێردراوە بۆ دەستووری ئەگۆڕی عێراق. لەم دەستوورەدا کە بڕیار وایە لەساڵی ئایندەدا، بەڕاپرسییەکی گشتی پەسەند بکرێ، چارەنوسی یاسایی گەلی کوردستان لەکوردستانی باشووردا دیاریدەکرێ. واتە، شەڕی دەستووری، شەڕی چارەنوسسازی یاسایی گەلەکەمانە، دوای ئەوەی لەم سەردەمەدا، لەشۆڕشی (١٩٦١)ی ئەیلولەوە، هەتا شۆڕشی نوێی (١٩٧٦)بەسەریەکەوە، چل ساڵ لەخەباتی چەکداریو (١٣) ساڵیشە لەخەباتی ئیداریو سیاسیداین. سەرجەم (٥٤) ساڵە کورد دەیەوێ لەدەستوورێکی ئەگۆڕدا چارەی خۆنوسینی بچەسپێنێ، هەر ڕێگەیان نەداوە. هەمیشەش دەستووورە کاتیەکانی دەوڵەتانی داگیرکەری کوردستان، بەتایبەتی عێراق، بەلای گەورەی سیاسیو یاسایی بوون، نەک حکومەتی عێراق بەڵکو حکومەتە عەرەبیو ئیقلیمیەکانیش، بەڵکو وڵاتانی گەورەی جیهانیش، پشتیوانی ڕژێمەکانی عێراقیان بۆ بەزەبروزەنگ سەپاندنی ئەو دەستووورە کاتییانە کردووە کە نە خەڵکی عێراقو نە گەلی کوردستان، بیروڕایان لەسەر دەستوورەکانی ڕابوردوو وەرنەگیراوە. ئێستاش، کە ڕژێمی فاشی ڕوخاوەو دەوپێشتری دەستووری ئەگۆڕی عێراق گەلی بژێر بکرێ، بۆ کورد، زیاتر لەخەڵکی تر، پێویستە مایەی هەڵوێستە بێ. پێش ئەوەی کار لەکار بترازێ، دەبێ، پەوردی خوێندنەوەمان بۆ هێزە سیاسییەکانی عێراق هەبێو دڵنیابین لەبیروبۆچوونیان سەبارەت بەدەستوورێکی دیموکراتی فیدراڵ فرەلایەنیی. هەر لەسەر ئەم بنچینە دیموکراتیەش، دۆستەکانی گەلەکەمان دیاریبکەینو بکەوینە گفتوگۆی ستراتیژی لەگەڵیان.
ڕێکەوتنی سەردەمی بەرەنگاری شتێکەو ڕێکەوتنی سەردەمی دەسەڵاتو دەستوور، شتێکی دیکەیە. لەسەردەمی بەرەنگاریدا دژەکان یەکدەگرنەوە. بەڵام لەسەردەمی شەڕی دەستووردا، دژەکان دوور دەکەونەوە.
ئەو لایەنانەی کە ئێستا زۆرتر مەترسییان لەسەرە، کە دژی فیدراڵیەتی کوردستانو گێڕانەوەی کەرکوتو خانەقین بن، بۆ سەر کوردستان، بەزۆری هێزە ئیسلامگەراکانن، بەشیعەو سوننەوە. ئەم هێزانە، بەپشتیوانە ئیقلیمیەکانیانەوە مایەی مەترسین. سەرکردایەتی کورد، لەپێشەوەدا یەکێتیو پارتی، ئۆبالی ئەستۆیانە لەبەرامبەر شەڕی دەستووریدا، لەجاران وریاتر بنو بوار نەدەن، هەڵبژاردنەکانی عێراقو کوردستان، فێڵی زیانبەخشتر بخاتە نێوانیانەوە، چونکە، بەزووترین کات، دوژمنەکانی دیموکراسی لەجاران زیاتر، ناکۆکیەکانیان دەقۆزنەوە. ئاشکرانە، هەر هێندە، لەدەستووری عێراقدا، مافەکانی ئێستامان نەچەسپێنین، بێگمان دەستکەوتەکانمان دەکەونە بەر مەترسیەکی گەورە. مەترسییەکەش، ئەمجارەیان لەلایەن ناسیۆنالیزمی تێکشکاوو ئیسلامگەرای وروژاوەوە، لەسەرمانە. ئەمەش لەم کاتەدا لەناو دنیای عەرەبو دەوڵەتانی ئیقلیمیدا مەترسیەکی کەم نیە.

نێچیروان بارزانی لەبەر خاتری چین سەردانی تایوان ناکات

چاودێر/ تایبەت

بڕیار بووە لەم هەفتەیەدا، نێچیروان بارزانی سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان (ئیدارەی هەولێر) سەردانی تایوان بکا.. حکومەتی کۆماری میللی چینی سەردانەکەی پێ ناخۆش بووە. سەفیری چین لەبەغدا، پەیوەندی بەسەرۆکی پارتیو سکرتێری یەکێتی کردووە بۆ ڕونکردنەوەی هەڵوێستی پێناخۆش بوونی حکومەتەکەی بەرامبەر بەو زیارەتە. (چاودێر) ئاگادارە کە تاڵەبانیو بارزانی ئەم نارەزاییەی حکومەتی چینیان بەنێچیروان بارزانی ڕاگەیاندووەو بەڕێزیشی، تەقدیری هەڵوێستەکەی کردووەو سەردانەکەی دواخستووە.

کێشەی بودجەی تەرخانکراوی عێراق بۆ کوردستان دەئاڵۆزێ

چاودێر/ تایبەت

چاودێر، هەواڵی ئەوەی لەژمارە (٤)دا بڵاوکردەوە کەوا د. بەرهەم ساڵح، جێگری سەرەک وەزیرانی عێراقو ئەو وەزیرە کوردانەی ئامادەی کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران بوون، لەو کۆبونەوەیەدا کەتەرخانی تەرخانکردنی بودجەی عێراقو کوردستان کرابوو، نارەزاییان بەرامبەر ڕێژەی (١٠%)ی بودجە بۆ کوردستان، دەربڕیبوو. ئەو کێشەیە، لەهەردوو ئیدارەی حکومەتی هەرێمی کوردستانیشدا، بۆتە مایەی نیگەرانی زۆر، بەتایبەتی لەم کاتەدا کەنرخی نەوت بێ وێنە لەمێژوودا، هەڵکشاوە. بۆیە، حکومەتی کوردستان- ئیدارەی سلێمانی ڕۆژی (٢٠٠٤/١١/١) وەزیری دارایی (بابیز تاڵەبانی) ناردووە بۆ لای وەزیری دارایی حکومەتی کوردستان- ئیدارەی هەولێر، هەتا سیاسەتی داراییان بەکیخەنو پێکەوە، داوا لەحکومەتی عێراق بکەن دوو بەرامبەر زیاتر لەو بودجەیە، بۆ کوردستان دابین بکرێ. ئەم کێشەیە، دوور نییە ببێتە مایەی گرژیەکی سیاسی لەنێوان حکومەتەکانی کوردستانو حکومەتی عێراقدا، ئەگەر بێتو حکومەتی عێراق بودجەی کوردستان زیاد نەکا.

بردنەوەی بوشو دڵنیایی کورد

١ ئەمریکـــاو لەگەڵیدا تەواوی جیهان، شـەوو ڕۆژی ٢-٣ /٢٠٠٤/١١ چـاویــان لـەســەر شاشەی تەلەفیزیۆنەکان نەتروکاند، بۆئەوەی سەرەنجامی هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی ئەمریکا بزانن. ئەمەش خۆی لەخۆیدا بەڵگەی ئەوەیە کە: دەسەڵاتو سیاسەت، چەند لەسەر وڵاتان، دەوڵەتان، گەلانو ڕای گشتی جیهان هێشتا کاریگەرو هێشتا گەورەترین حیکایەتی دونیای دیمرکراسی مۆدێرنێتەیە. هەروا، هەڵبژاردنەکەو ئەو چاوەڕوانیەی جیهان بۆ سەرەنجامەکەی، سەنگی هەرە سەنگینی ئەمریکا لەڕۆژئاواو جیهاندا، وەکو گەورەترینو چارەنوسسازترین دەوڵەتی دونیا، دەردەخا. باشترین بەڵگەش لەسەر ئەم ڕاستیە، ئەوەیە کە...

مەترسیەکانی کوردو دەستووری عێراق لەدیدی شیعەوە

٢ مـەرجـەعیەتی بـاڵای شیعە، ئایەتوڵا سیستانی، لەم ڕۆژانـەدا زۆرتـر لەڕۆژانی دیکە، بەرنامەی (سیاسی - شیعەی) شیعەکانی ڕونکردۆتەوەو لیژنەکانی هەڵبژاردنی سازداوە. هەر لەم پێناوەشدا، مەلای حوسێنیەو مزگەوتەکان (بەپێی ئاراستەی مەرجەعیەت) کەوتونەتە پروپاگەندەی سیاسیو هاندانی لایەنگرانیان بۆ خۆئامادەکردنو بەشداری هەڵبژاردن. سەدان لاوی شیعەش، بەپلاک کارتو بەیاننامەو ڕونکردنەوەی سیاسەتی مەرجەعیەتی باڵای شیعەوە، کەوتونەتە ناو خەڵکو خەڵک بۆ هەڵبژاردن هان دەدەن. هەواڵەکان وادەگەیەنن کەوا: شیعەکان.. دوا بەرنامەو بڕیاری خۆیان ڕاگەیاندووەو لەلایەنەکانی دیکەی عێراقیو کوردستانی، باشتر کەوتونەتە جموجۆڵ.. لەو بەیاننامەمانەی دەریانکردووە، لەیەکێکیاندا لەژێر ناوی (وریایی - ئتنیە) دەڵێت:...

ڕەوتی سەدریش.. کەوتنە خۆیان!

٣ ڕەوتـی سـەدر، دوای تێکشـکـانی هـەموو هەوڵە عەسکەرییەکانیان لەعێراق دا، بەتایبەتی لە کەربەلاو نەجەفو شاری "الثورە"ی بەغدادا، ناچار، چۆکی سیاسیان داداو بڕیارو دامەزراندنی (بەرەی نیشتمانی ڕزگاری عێراق) یان داوە. ڕاوێژکاری سیاسی ڕەوتەکە (شێخ عەلی سمیسم) دامەزراندنی بەرەکەی ڕاگەیاندو گوتی: ئەم بەرەیە ئەو حیزبو هێزانە دەگرێتەوە کە دژی داگیرکردنی عێراقن. واش بڕیارە لەمەودوا بکەونە خۆیان بۆ ئامادەکاری هەڵبژاردن، ئەمەش، هەنگاوێکی سیاسی دیکەیە بۆ لێکترازاندنی شیعەکان لەلایەکو لێکدابڕانی هێزە سیاسییە عێراقیەکان لەلایەکی دیکەوە. ئەم بڕیارە، پێ دەچێ ڕاستەوخۆ، یان ناڕاستەوخۆ، لەگەڵ ڕەوتە سوننییە توندڕەوەکەی سێگۆشەی سوننی، هاو ئاهەنگ بێ کە (هیئة العلماء المسلمین) سەرپەرشتیان دەکەن...

بۆ لێکدانەوەی هەواڵی (١و ٢و ٣) بڕوانە لاپەڕە (٢)

ئەمڕۆ.. نیگرۆ پۆنتی دەگاتە سلێمانی

چاودێر/ تایبەت

بەپێی سەرچاوەیەکی باوەڕ پێکراو، بڕیار وایە ئەمڕۆ (٢٠٠٤/١١/٨) نیگرۆ پۆنتی سەفیری وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لەعێراقدا، سەردانی سلێمانی بکاو لەقەلاچوالان، چاوی بەسکرتێری یەکێتی نیشتمانی (مام جەلال)و گەورە بەرپرسانی حکومەتو یەکێتی بکەوێ.
بەرنامەی سەردانەکەی سەفیری ئەمریکا، پەیوەندی بەدۆخی عێراقو هەڵبژاردنو سیاسەتی حیزبە کوردستانیەکانەوە، لەسەر هەڵبژاردن هەیە. (چاودێر) ئاگادارە کەوا: ئەمریکا لای مەبەستە بزانێ هێزە کوردستانیەکان، بەتایبەتی یەکێتیو پارتی، بە چ بەرنامەیەکی هەڵبژاردن لەسەر ئاستی عێراقو کوردستان، لەناو خۆیانو لەگەڵ هێزەکانی سەرانسەری عێراقدا، دادەبەزنە مەیدانی هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراقو کوردستانو ئەنجومەنی پارێزگاکان.

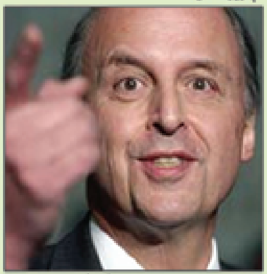

شایەنی باسە، ڕۆژی (٢٠٠٤/١١/٤) نیگرۆ پۆنتی سەردانی هاوینە هەواری سەلاحەدینی کردو چاوی کەوت بە مەسعود بارزانی سەرۆکی پارتی دیموکراتو گەورە بەرپرسانی حکومیو حیزبی. پارتیش سیاسەتی خۆیان لەبەر ڕۆشنایی ئەو کۆبونەوە هاوبەشەی مەکتەبی سیاسی یەکێتیو پارتی، لەسەر هەڵبژاردن، بۆ سەفیری ئەمریکا ڕۆشن کردۆتەوە. واش چاوەڕوان دەکرێ، یەکێتیش بەهەمان شێوە سیاسەتی هەڵبژاردن بۆ نیگرۆ پۆنتی ڕوون بکاتەوە.

بردنەوەی بوش و دڵنیایی کورد

مەلا بەختیار

*** سەرکردایەتی سیاسی کوردستان، بتوانن کایە سیاسییەکانیان باشتر لەجاران لەعێراق و ناوچەکەدا بجوڵێنن، بێگومان، هەتا ساڵی ئایندە دەبنە میوانی کۆشکی سپی و گرەنتی سیاسی بۆ کوردستان دەچەسپێنن..**

لەدوومانگی رابردوودا، لەرۆژئاواو چەندین وڵاتی دیکەی جیهان، هەڵبژاردن ئەنجامدراوە، بەڵام هیچیان بەئەندازەی (١٪) ئەمریکا، لەسەر دەوڵەتان و رای گشتی جیهان کاریگەر نەبوون. لەناو هەڵبژاردنەکەشدا، دیموکرات و کۆماریخوازەکان، لەگەڵیاندا میدیاکانی ئەمریکاو جیهان، هەرچی وزەی راگەیاندیان هەبوو، بۆ دەرخستنی هەموو رویەکی هەڵبژاردن، خستیانە کار. ئەوەی کەمایەی سەرنج بوو، ئەوەیە کەنەك میدیاکانی عەرەب و دەوڵەتانی ئیسلامی و رای گشتی عەرەب و ئیسلامیش، بەڵکو زۆر لەوڵاتانی دیکەش هەروا، دژی بوش بوون. لەوەش زیاتر باشترین رۆژنامەکانی ئەمریکا (واشنتۆن پۆست، نیۆرك تایمز) و چەندین کەناڵی تەلەفیزیۆن و باشترین هونەرمەندەکانی ئەمریکا، بەهەموو شێوەو ئاراستەیەکی راگەیاندن پشتیوانی (جۆن کێری)یان کرد. هەتا دواچرکە ساتەکانی هەڵبژاردنیش راپرسیە جۆراوجۆرەکانی ناو ئەمریکا، هاوسەنگی هەردوو کاندیدەکەیان نیشان دەدا، ئەمەش هەموو سەبارەت بە دیموکراتخوازەکان جێگەی مەترسی بوو، کەچی کۆماریخوازەکان کەدەسەڵاتیشیان بەدەستەوە بوو، تۆزقاڵێك نەشڵەژان و دووچاری کاردانەوەی هەڵبژاردن و کاری سەرچڵی نەهاتن. بەدەرونێکی ئاسودەو بەرنامەیەکی تۆکمەو گیانی ئارامی دیموکراسیەوە، سەرقاڵی ململانێی ئازادی خۆیان بوون. تەنانەت بچوکترین کەموکوریان لەسەر خۆیان نەکردە ماڵ. تەنها بیروبۆچوون و رەخنەیان لەسەر سیاسەتی دیموکراتخوازەکان دەردەبڕی و بەس. تۆمەتی شەخسی و ناوزڕاندن و بوختان و قسەی نابەجێیان بەرامبەر بەیەك نەکرد. ئەمە لەکاتێکدا رکەبەرایەتیەکەیان لەسەر گەورەترین پۆستی دەسەڵاتی سیاسی بوو. ئەمەش بەڵگەی ئەوەیە دیموکراسی لەئەمریکادا، هەم لەناو دەسەڵات و هەم لەناو تاك و کۆی کۆمەڵدا، رێسای یاسایی و نەریتی مەدەنیەتێکی چەسپیوە، بۆیە، هەستیارترین هەڵبژاردن، لەسەر بالاترین پۆستی سیاسی، لەگەرمترین ململانێی پروپاگەندەدا، هیچ لایەك، بەتایبەتی حیزبی دەسەڵاتدار، ناشڵەژێنێ، یان دووچاری کاردانەوەو دڵەراوکێی دۆراندنی ناکات.

کاتێك واشنتۆن پۆست و نیۆرك تایمز، وەکو ناسراوترین رۆژنامەی ئەمریکا، (جۆن کێری)یان پەسەند کرد، لەناو میدیاکانی جیهاندا، چرای سوریان بەرامبەر جۆرج بوش داگیرساند. بەڵام کۆماریخوازەکان، تۆزقاڵێك رانەچڵەکین. لەسەر بەرنامەو پرۆژەی هەڵبژاردن، ئارام ئارام بەردەوام بوون. ئەمەش، هۆکەی دەگەرێتەوە بۆئەوەی کە: حیزبە سیاسیەکانی ئەمریکا، لەناو بۆتەی هەڵبژاردندا قاڵ و قۆڵ بوون" بەرنامەیان هەیە، پسپۆریان هەیە، پێوەریان هەیە، ئەمە جگەلەوەی کە: حیزبە سیاسیەکانیان، ئاستی رای گشتی ویلایەتەکانی ئەمریکاو لەناو رای گشتیدا، هۆشیاری تاکی ئەمریکایی بۆلێکدانەوەی پروپاگەندەکان، گوتارەکان و رەخنەکان درك دەکەن و دەشزانن چۆن چۆنی ختوکەی ئەو هۆشیاریە بدەن. هەروا.. حیزبەکان، بەپێی ئامارێکی وورد، کەکەمترین هەڵەی تیادا ناکەن، بەرنامەکانیان لەسەر بەرژەوەندی خەڵك دادەرێژن. بۆیە، کاتێك میدیاکان گوتار دژی کاندیدو حیزبێك بڵاودەکاتەوە، ناتوانێ سەراپا رای گشتی بگۆرێ. گەرچی کاریگەرییەکی کەمی هەبێ.

ئێستا.. جۆرج دەبلیو بوش، نەك هەر بردیەوە، بەڵکو دوای ئەو هەموو کێشمە کێشەیەی جەنگو تیرۆرو کوشت و کوشتارەش، لەبەرئەوەی بوش سەرۆکایەتی جەنگی دژە تیرۆر دەکا، بۆیە، نەتەوەی ئەمریکا، لەهەلومەرجێکی هەستیاردا، پشتیان بەرنەدا، لەبەرامبەر دوژمنانیا، نائومێدیان نەکرد.

ئەمجارەش، وەکو هەموو جارێك کە ئەمریکا کەوتۆتە جەنگەوەو هەمیشەش لەکاتی جەنگدا، بۆ خولی دووەم سەرۆکی سەردەمی جەنگ، لەئەمەریکادا هەڵبژێردراوەتەوە، ئەمجارەش لەبەرامبەر جەنگی دژە تیرۆردا، سەرۆکی ئەمریکا، لەخولی دووەمدا، زۆر باشتریش لەخولی یەکەم، متمانەی پێدرایەوە. سەیر ئەوەیە، بوش، ساڵی (١٩٩٤) کە لەخولی یەکەمی هەڵبژاردنی حاکمی ولایەتی تەکساس دا (٥٣,٥) دەنگ دەهێنێ. بەڵام بەهۆی باشتر راپەراندنی کاری دادگاو چاکسازی خوێندنگاو بەرز کردنی ئاستی ژیانی خەڵك و کەمکردنەوەی بودجەی بازرگانی، توانی لەخولی دووەمدا رێژەی دەنگەکانی بۆ حاکمی ویلایەت بۆ (٦٨,٦) بەرز بکاتەوە. ئەمجارەش بۆ سەرۆکایەتی سێ ملیۆن و نیو دەنگی زیاتر لەکێری بەدەست هێناوە. ئەمەش نموونەیەکە لەسەر ئەوەی دەسەڵاتداری باش، دەتوانێ بەخزمەتی باش، دەسەڵات و دەسەڵاتدار خۆشەویستر بکات لەناو خەڵکدا.

دوای دەرچوون، ئیتر لێکدانەوەکان، لەچاوەڕوانی هەڵبژاردنەوە دەگوێزرێتەوە بۆ چاوەڕوانی هەڵبژاردنی بەرنامەو بڕیاری نوێی سەرۆك و حکومەتەکەی.

وڵات و تەنانەت کۆمپانیا گەورەو بچوك و گەل نییە لەدونیادا، بیر لەوە نەکاتەوە کە لەخولی دووەمی سەرۆکایەتیدا سەرۆکی ئەمریکا چی دەکا؟ ئایا لەسەر هەمان بەرنامەی پێشووی دەروا، یاخود ئاڵوگۆری تیا دەکا؟ بێگومان ئێمەی کوردیش، کە چارەنوسی سیاسیمان هەتا رادەیەکی زۆر بەستراوە بەو سیاسەتەی کە ئەمریکا لەرۆژهەڵاتدا گرتویەتیە بەر، هەقی خۆمانە بیر لەوە بکەینەوە کە ئاخۆ سیاسەت لەمەو دوای ئەمریکا لەرۆژهەڵات دا چی دەبێ؟ پرۆژەی گەورەی رۆژهەڵات دەگەیەننە کوێ؟ جەنگی دژە تیرۆر دەگاتە چی؟ کێشەی ئەتۆمی ئێران چی بەسەر دێ؟ وەرگرتن و وەرنەگرتنی تورکیا لەیەکێتی ئۆروپادا کۆتایی دەبێ؟ تیرۆریستانی ئەفغانستان و عێراق لەناو دەبرێن؟ ئەی سوریاو ئەی فەلەستین، چییان بەسەردێ؟ ئەی.. کورد لەناو ئەو هەموو کەین و بەینە سیاسییە چی بەسەر دێ؟ ئەو پرسیارگەلە، هەر یەکێکیان بەشێوەیەك لەشێوەکان پێکەوە بەستراوون و سەرجەمیشیان کاریگەریان لەسەر چارەنوسمان هەیە.

بەشێوەیەکی گشتی، وای دەبینین کە بوش، ئەو بەرنامەو نەخشەیەی هەیبوو، لەمەودوا گەرمتر لەسەری دەروا" دژایەتی تیرۆر توندتر دەکا" سوور دەبێ لەسەر پرۆژەی رۆژهەڵاتی گەورە" فشاری زیاتر دەخاتە سەر ئێران بۆ چارەسەرکردنی کێشەی ئەتۆمی" بێگومان سوریا دەخاتە ژێر گیروگازی زۆرترو دوور نییە تۆزێك نەرمتر بن بەرامبەر فەلەستین" هەوڵدەدەن ئاڵوگۆر لەتورکیادا رووبدا هەتا بتوانن لەقەیرانەکانی دەربازی ببێ و باشتر ئامادەی بکەن بچێتە ناو دونیای جیهانگیری و یەکێتی ئۆروپاوە.

یەکە یەکەی ئەو سیاسەتانە بۆ کورد، بەشێوەیەکی گشتی باشە. چونکە، هەتا حکومەتەکانی ناوچەکە دەست لەسیاسەتی رابووردوویان هەڵبگرن، فشاریش لەسەر کوردستان کەم دەکەنەوە. سەرەنجامیش هەتا حکومەتەکان زۆرتر لەرۆژئاواو لەدیموکراسی نزیك بکەونەوە، مافی کورد زیاتر دەسەلمێنن. ئەوە بەشێوەیەکی گشتی. بەشێوەیەکی تایبەتیش، ئەمریکا بەرامبەر کوردستان سیاسەتی دەبێ باشتر بێ. ئەمیش لەبەرئەوەی کەتێکەڵاوبونی ئەمریکا، بەرۆژهەڵات لەم چەند ساڵەدا، بەتایبەتی لەدوای روخاندنی رژێمی تالیبان و عێراق، زیاتر لەجاران بۆی دەرکەوتووە کەکوردستان چ هەڵکەوتەیەکی گرنگی سیاسی و ئابوری و عەسکەرییە. ئەزمونی باشوری کوردستانیش، هێندەی دیکە بایەخی سیاسی کوردستانی لەبەرچاوی ئەمریکا گرنگتر کردووە.

لەئەفغانستان دا، لەبەرئەوەی هیچ ناوچەیەك وەکو کوردستان نییە، بۆیە، ئەمریکا زیاتر لەعێراق چارەنوسی سەرکەوتنەکەی لەمەترسیدایە. لەعێراق دا، لەبەر کوردستان کە ناوچەیەکی ئارام و ئیدارەی سەرکەوتووە، سەرەرای ئەوەی هەوڵی تێکدەرانە لەعێراق دا زۆرترە لەئەفغانستانیش، بەڵام کوردستان بۆتە نموونەیەکی پاڵپشت بۆ ئایندەیەکی باشتر لەئەفغانستان لەناو عێراق دا. بەم پێیە:

ئەگەر لەئەفغانستان دا کێشەکان لەکۆنترۆڵ دەربچن، هەموو ئەفغانستان لەدەست دەرچێ. بەڵام ئەگەر لەناوەڕاست و خوارووی عێراقدا، کۆنترۆڵ لەگرێژنە دەرچێ، کوردستان دەتوانێ خۆی لەتیرۆر بپارێزێ و بەرامبەر تیرۆریش رابوەستێ. مەڵبەندێکی گرنگیش بێ بۆ ئایندەیەکی دورتری گۆرانکاری رۆژهەڵات. ئەمە لەخراپترین حاڵەتی سیاسەت و جەنگی دژە تیرۆردا. بەڵام وەکو دی، ئەگەر سەیری هاوکێشەی سیاسی پەیوەندی ئەمریکاو کورد بکەین، دەبینین کە لەدەهەی رابوردودا، روداوەکان وا هاتونەتەوە کە ئەمریکا هەتا هاتووە لەکوردستان نزیکتر کەوتۆتەوە. سەرەنجامی ئەم نزیکیەی ئەمریکا، لەگەڵیاش رۆژئاواو سەرکەوتنی ئیدارەی کوردستانیش لەو دەهەیەدا، وایان کردووە حکومەتە ئیقلیمیەکانیش هەتا دێت فشاریان لەسەر ئەزمونی کوردستان کەم بکەنەوە. بەڵکو پەیوەندی سیاسی و دیپلۆماسی و بازرگانی وڵاتانی ناوچەکەو کوردستان ساڵ بەساڵ باشتریش بووە، ئەمە جگە لەوەی تەنانەت دۆخی کوردو کوردستانی تورکیا، ریفۆرمی بەخۆیەوە دیوە. بەڵکو کێشەی باکووری کوردستان لەیەکێتی ئۆروپادا، لەکێشەیەکی مرۆییەوە گۆراوە بۆ کێشەیەکی سیاسی نەتەوەیی کورد.

ئەگەر لەئەفغانستان دا کێشەکان لەکۆنترۆڵ دەربچن، هەموو ئەفغانستان لەدەست دەرچێ. بەڵام ئەگەر لەناوەڕاست و خوارووی عێراقدا، کۆنترۆڵ لەگرێژنە دەرچێ، کوردستان دەتوانێ خۆی لەتیرۆر بپارێزێ و بەرامبەر تیرۆریش رابوەستێ

ئەو راستیانە، وێڕای هەڵسەنگاندنی کەسایەتی سیاسی جۆرج بوش کە چ کاتێك حاکم بووە سوور بووە لەسەر پرنسیپ و بریارە سیاسییەکانی، چ لەخولی یەکەمی سەرۆکایەتیەکەیدا، هەمان سوربونی خۆی سەلماندووە لەسەر بۆچوونەکانی. هەموو ئەوانە دڵنیاییەکی سیاسی بۆ کورد دەخوڵقێنن کە سەرۆکی سەرلەنوێ هەڵبژێردراوی ئەمریکا، زیاتر هەوڵی بەدی هێنانی ستراتیژی ئەمریکا لەرۆژهەڵات دا دەدا. کوردیش لەناو ئەو ستراتیژەدا، جێگەیەکی شیاوتری دەدرێتێ. پێشمان وایە، سەرکردایەتی سیاسی کوردستان، بتوانن کایە سیاسییەکانیان باشتر لەجاران لەعێراق و ناوچەکەدا بجوڵێنن، بێگومان، هەتا ساڵی ئایندە دەبنە میوانی کۆشکی سپی و گرەنتی سیاسی بۆ کوردستان، دەچەسپێنن. گرەنتیەکی سیاسی گرنگتر لەم سەرکەوتنە سیاسییەی، هەتا ئێستا وەدەست هاتووە.

مەترسیەکانی کوردو دەستووری عێراق لەدیدی شیعەوە

کەریم محەمەد

ئەی رۆڵەکانی عێراقی شەرافەتمەند، زۆر کەس وادەزانن هەڵبژاردنی چاوەڕوانکراو، هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی‌یە، ئەمە گومڕاییەکی ترسناکە، هەڵبژاردنی ئایندە هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نیشتمانی‌یە، کە یەکێك لەئەرکەکانی، نوسینی دەستوری نەگۆڕە، کە بایەخێکی ئێجگار گرنگی هەیە چونکە چارەنوسی وڵات و گەل بەو دەستورەوە بەندە، کە عێراقی نوێ حوکم دەکا، گەر دادپەروەربوو، دادپەروەرە، ستەمکاریش بوو ستەمە.. تاد.

ئەم دەقە لەمەڕ هەڵبژاردن و لەهەڵبژاردنیشدا بەو زەقی‌یە باسکردنی دەستورو لەدەستوریشدا، تەنها جەختکردن لەسەر چارەنوسی وڵات و گەل بەشێوەیەکی گشتی، بەبێ دیاریکردنی ئامانجە دیموکراتیەکان و مەسەلەی فیدرال و کێشەی کورد، ئەمەیان لەئێستاوە مایەی نیگەرانیەکی قوڵە. بەڵکو قوڵتریش لەنیگەرانی.

مەرجەعیەتی باڵا، ئەم جۆرە قسانەو ئەم چەشنە وریایی‌کردنە، لەخۆیەوە نادا. بەڵکو ئەم بۆچونانە پەیوەندییان بەو نەخشەو ستراتیژەوە هەیە کە مەرجەعیەتی باڵای شیعە بۆ هەڵبژاردن و ئایندەی عێراق و ئەنجومەنی هەڵبژێردراو هەیانە.

مەرجەعیەت.. دەمێکە پەلەیەتی لەم بێسەروبەرییەی دۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتی عێراقدا، بەپەلەپەل هەڵبژاردنێك لەم وڵاتەدا ئەنجام بدرێ، هەتا بتوانێ سۆزی هەڵچووی شیعە، بۆ مسۆگەرکردنی زۆرینەی دەنگدەران، بقۆزێتەوە. لەم پێناوەشدا، فشارێکی زۆری بەکارهێناوە. تەنانەت هەوڵیاندا پار هەڵبژاردنەکە ئەنجامبدرێ. بەڵام بۆیان نەچووەسەر. لەپاریشەوە بۆ ئەمساڵ، شیعە بۆیان دەرکەوتووە هەتا کات لەسەریان تێپەڕێ، زەرەریانە. هەرچەندە:

لەپارەوە بۆ ئەمساڵ، مەجلسی حوکم و حکومەتی کاتی عێراق و ئەنجومەنی دەستنیشانکراوی نیشتمانی، نەیانپەرژاوە بەختی تەختی حوکمڕانییان بەدڵی خۆیان و ئەو دەسەڵاتەی پێیان دراوە، تاقی‌بکەنەوە. بەڵکو هەر سەرقاڵی چارەسەری کێشەی تیرۆرو تێکدانن. کە نیوەی ئەو کێشانە پەیوەندی بەرەوتی توندڕەوی سەدرەوە هەیە.

شیعەکان و مەرجەعیەتی باڵا، دەزانن هێشتا فاکتەری کاتی هەڵبژاردن، لەسوودی ئەواندایە. هەربۆیە، بەتاکتیك باسی لیستی هاوبەشی شیعەو ناشیعەکانیان دەکرد، بەڵام ژێربەژێر هەر خەریکی لیستی تایبەتی خۆیان بوون و چارەسەری گیروگرفتی رەوتە جیاوازو لێك نزیکەکانی ناو شیعەگەراکانیان کرد. تەنانەت سیستانی لەسەر تەختی نەخۆشی نەخۆشخانەی لەندەن هێزی دایە بەرخۆی و خۆی‌گەیاندە کەربەلاو نەجەف، هەتا موقتەدا سەدرو سەدریەکان، نەکوژرێن و نەگیرێن، نەکا کاریگەریی ناڵەباری لەسەر هەڵوێستی شیعەکان و کاریگەری شیعە لەهەڵبژاردندا هەبێ.

ئێستا.. کە ماڵە جیاکانی شیعە (بەماڵی شێواوی موقتەداشەوە) چاکسازی کراوە، ئیدی شیعە لەخۆیان رادەپەرموون راشکاوتر دابەزنە مەیدانی هەڵبژاردن. بێمنەتریش بەرنامەی خۆیان ساغبکەنەوە. تەنانەت ئەمجارە، کەمتریش لەجاران، دەوروخولی هێزە کوردستانیەکانیان دەدا. هەتا ئەگەر سەرکەوتن، کورد لەلیستی هاوبەشیاندا نەبێ و ناچارنەکرێن، بەدەنگ داخوازیەکانی کوردەوە بێن.

ئەو راستیانە وادەکەن، لەدوورەوە، لەناوچەکانی شیعەوە، گوێمان لەزەنگی مەترسیداری سیاسەتی شیعەگەرا بێ بۆ دوای هەڵبژاردن.

کورد.. لەبەرامبەر هەڵبژاردن و لەدوای هەڵبژاردنیش لەدارشتنی دەستوری نەگۆڕدا، گرەو لەسەر چارەنووسی خۆی و ئەو دەستکەوتانە دەکا، کە هەتا ئێستا بەدەستهێناوە. لەهەڵبژاردنی ئایندەشدا، ئەگەری زۆرینە بەدەستهێنانی شیعە، ئەگەرێکی ترسناکە. بەتایبەتی کاتێك لەمەرجەعیەتی باڵای شیعەوە، هەر لەئێستاوە دەبیسین کە دەستوری نەگۆڕی عێراق، لای ئەوانش گرنگترین ئەرکە.

کورد.. کە باسی دەستوور دەکا، دەڵێ: دەستورێکی دیموکراسی فیدرالی فرەلایەنی.

ڕەوتی سەدریش.. کەوتنە خۆیان!

سیروان گەرمیانی

راگەیاندنی (بەرەی نیشتمانی رزگاری عێراق) و ئەگەری هاوئاهەنگیان لەگەڵ رەوتی توندڕەوی سوننی، سەرهەڵدانی بەرنامەو بڕیارێکی سیاسی نوێی ناو مەیدانی ئیسلامگەراکانە. بەتایبەتی، ئەوانە هەر لەدامەزراندنی بەرەکەوە، رایانگەیاندووە کە حیزب هێزە بەرهەڵستکارەکانی داگیرکردن کۆدەکەنەوە. ئەم بڕیارە تاکتیکێکی سیاسی نوێیە رەوتی سەدر گرتویانەتە بەر. سەرەنجامەکەی ئەوە دەبێ کەوا هێزێکی لەتێك شکاوی رەوتی سەدر دەهێنرێتەوە ناو پرۆسەی هەڵبژاردن. شەرعیەتیان پێ دەدرێ کە وەکو هێزێکی یاسایی سەر هەڵبدەنەوەو دووریش نییە بەشێکی بەرچاوی کورسیەکانی شیعەکان، لەپەرلەماندا مسۆگەر بکەن.

ئەم شەرعیەت پێدانە، جگە لەوەی پێشێلکردنی یاسای دیموکراسی‌یە، کە رەوتی سەدر ئاشکرا دژی دیموکراسی و ئازادی و عەلمانیەتن، کە ناکرێ هێزی ئاوا ئازادی هەبێ، جگە لەمە، دەست هەڵگرتنیشە لەسزای یاسایی تاقمێك کە ساڵ و نیوێکە، خەڵك دەکوژن و بەکوشت دەدەن. سەدان کەس بونەتە قوربانی ئەو سیاسەت و بڕیارە خراپانەی رەوتی سەدرو خودی موقتەدا لەچەند مانگی رابوردودا داویانە. جۆرەها بەڵگەی زەقیشیان لەسەرە کە ئەو تاوانانەیان بەدەسیسەی ئیقلیمی ئەنجام داوە. کەچی ئێستا، هەروەکو هیچ روی نەدابێ، ئاوا مامەڵە لەگەڵ رەوتی سەدرو سەدریەکاندا دەکرێ. لەراستیا، ئەمە حەڵاڵ کردنی ئەو تاوانانەیە کە ئەنجامیان داون، پێشینەیەکی خراپیش لەسەر رای گشتی جێ دێڵێ. هەروا، تاوانبارانیش هان دەدا زات بکەن تاوانی سیاسی دیکە ئەنجام بدەن.

ئەمە.. جگە لەوەی دەشبێ بزانرێ بڕیارێکی تاکتیکی ئاوا، سیناریۆیەکی سیاسی و عەسکەری تازەیە کە سەدریەکان و پشتیوانەکانیان لەپشت سیناریۆیەکی ئاواوە، دەیانەوێ سەدریەکان لەژێر فشار رزگار بکەن. خوێنی نوێ بدەنە بەریان، جەماوەر لەدەوریان کۆبکەنەوە. بیان هێننەوە ناو داوو دەزگای تەشریعی و تەنفیزی حکومەتەوە. سەرەنجام، بشتوانن وەکو هێزێکی شەرعی، بکەونەوە جموجۆڵ، لەپاڵیشیا، بۆ نەخشەکانی ئایندەی خۆیان و پشتیوانەکان، ساز بدەن. کە بێگومان، ئەم تاقمانە جارێ، بەرنامەی جۆراوجۆری دوژمنایەتی پێکردنی

دیموکراسیان ماوە، کە پێیان سپێردراوە. جارێ.. مەترسی گەورەیان لێ دەکرێ کەشەڕی ئەهلی، بکەنە شەڕی ئەهلیی سەراپای عێراق. سەرەنجامەکەشی وا بکەوێتەوە کە: یان حوکمڕانی شیعە، یان تێکدانی هەموو هەوڵێکی دیکەی دیموکراسی.

لەم مانۆڕەدا، زەرەرمەندی هەرە گەورە، بێگومان هێزە دیموکراتخوازەکانی عێراقن. چونکە، شیعە، دوای ئەوەی سیستانی نەیتوانی هەموویان یەك بخاو رێك بخا، ئێستا، لایەن بەلایەن رێکیان دەخاو دەیانخاتە سەر رێبازی سەرخستنی لیستی جۆراوجۆری شیعەگرا. هەر لایەنێکیان بتوانن زۆرترین کورسی پەرلەمان مسۆگەر بکەن، لەناو پەرلەماندا، هەموویان، بەجیاوازی رێبازی سیاسی و تەفسیری مەزهەبیانەوە، یەك دەگرنەوە بۆ لاوازکردنی هێزە دیموکراتخوازەکان و باڵا دەستێتی هێزە شیعەکان. ئیتر، شەڕی ناشەرعی ناو شارو کۆڵانەکان، دەگوێزنەوە بۆ مەیدانی شەڕی شەرعی پەرلەمانی و یاسایی. کەی بشیانەوێ، یاخی بونی عەسکەریش رادەگەیەنن.

لەم مەیدانەشدا، ماوەیەك کاری خۆیان دەکەن، بەڵام دوای ئەوە، هەر دەگەڕێنەوە بۆ سیاسەتی راستەقینەی سەپاندنی شیعەگەرایی خۆیان و سەرکوتکردنی نەیارەکانیان، لەهەر رێبازو هەر سەنگەرێکی پێچەوانەدا بن.

هێزە دیموکراتخوازەکان و حکومەتی عێراق، هەق نییە چاو لەو راستیانە بپۆشن. بەڵکو هەق وایە لەئێستاوە مەترسی ئەو مەترسیانەی سەرکەوتنی شیعەگەراکان بخەنە بەرچاوی ئێستاو ئایندە. با..

هەمان ئەو هەڵانە نەکرێ کە دیموکراتخوازان و چەپەکانی ئێران، بەرامبەر تەوژمی ئیسلامی و شیعە لەدوای روخاندنی رژێمی شا، کردیان، سەرنجامەکەی وا کەوتەوە کەئیسلامگەراو شیعەگەرا لەئێران دا سەرکەوتن، پاشان، هەموو دیموکرات و عەلمانیخوازەکانیان لەمەیدانەکەدا سەرکوت کرد.. یان..

هەمان هەڵەی هێزە دیموکراتخوازەکانی لوبنان نەکەن کە خۆیان لەشەڕی ناوخۆدا دوچاری دەیان کێشەی لاوەکی کردو چاویان لەسەرهەڵدانی شیعەکان پۆشی،. سەرەنجام، شیعەگەراکانی خوارووی لوبنان بەپشتیوانی دەوڵەتانی شیعە، توانییان دابەزنە مەیدان و خۆیان بەهێز بکەن و زاڵیش بن بەسەر گۆڕەپانی سیاسەتی لوبنانیدا. یاخود..

هەڵەی فەلەستینیەکان نەکەن کە هێزە شۆڕشگێرو دیموکراتەکانی فەلەستین لەساڵی (١٩٦٥) وە، لەشۆڕشێکی سەختی بەرەنگاریدا بوون، بەڵام لەکۆتایی هەشتاکانەوە، بەهۆی خراپ تێگەیشتن لەهەست و نەستی خەڵکی فەلەستین و گیرۆدەبوون بەکێشەی لابەلاوە، وایان کرد هێندە توندڕەوە ئیسلامگەراکان سەرهەڵبدەن، بەشێکی گەورەی خەڵکیش بخەنە ژێر کاریگەری خۆیانەوە.

لەکۆتایش دا دەڵێین: با هەڵەی کوردستان، کە نزیکە لەعێراق، دوپات نەکەنەوە" لەکوردستان دا، هێزە کوردستانیەکان لە (١٩٧٦)وە بەرسنگیان لەداگیر گرتووە. بەرگەی هەموو نەهامەتیەکانیان گرت. لەدوای راپەرینەوە، هەڵەی زەق زەقیان کرد. بەتایبەتی شەڕی ناوخۆ، سەرەنجام چەندین هێزی ئیسلامگەرا سەریان هەڵدا. لە نەرمڕەوەکانیانەوە کەوتنە وێزەی هێزە کوردستانیەکان، هەتا دەگاتە توندڕەوەکانیان کە گەیاندیانە جوندالاسلام و تاوانی وەکو خێڵی حەمە. سەرەنجام بەهێزی ئەمریکاو پێشمەرگە لەناوبران. ئیتر نایەوێ باسی تاقیکردنەوەی جەزائیریش بکەین کە حکومەتی یەك ملیۆن شەهید لەبەرامبەر ئیسلامگەراکاندا چی بەسەر هێنراوە.

ئەو نمونانە، هەمووی گرنگە وەکو فیلمی سینمایی لێبدرێنەوە هەتا بزانرێ، رەوتی وەکو سەدر کە (بەرەی نیشتمانی رزگاری عێراق) دادەمەزرێنن و پشتیوانی دەکرێن، ئەگەر بتوانن پوازەکانی خۆیان بکوتن، لەئایندەدا چی دەکەن و چی بەسەر پرۆسەی دیموکراسیدا دێنن؟!

ئێران، کوردەکان لەخەو ڕادەپەڕن!

نوسینی کریس کوچیرا* ـ و: ئەحمەد ئەسکەندەری

گۆڤاری Iran: Le reveil des Kurdes (Paris 21/10/2004 Le Nouvel Obs)

سنە، کە شارێکی (٣٥٠) هەزار کەسییەو پایتەختی ئوستانی کوردستانە، یەکێکە لەچوار ئوستانەکانی کوردەکانی ئێران، ئەم شارە زۆر مۆدێرنترو ئاوەدانترە لە "پایتەختەکانی" دیکەی کوردستان واتە سلێمانیو هەولێر لەعێراقو دیاربەکر لەتورکیا. لەمەیدانی ئینقیلابەوە بۆ مەیدانی ئازادی، لەکۆتایی ڕۆژدا خەڵکێکی ئێجگار زۆر بەرچاو بەپەلە خەریکی هاتوچوون لەپیادەڕەوەکانی خیابانی فیردەوسیو هەروەها لەناو ئەو فرۆشگا بازرگانیە ئێجگار مودێرنانەدا کەتازە لەشەقامی "پاسداران" کراونەتەوە. لەناو ئەم حەشاماتەدا ژمارەی گەنجەکان زۆرە. (ئەم گەنجانە) سەربازن، لەبەرئەوەی سنە شاری پادگانەکانە، خوێندکاران، لەبەرئەوەی سنە شاری سەرەکی دانشگاییو هەروەها پایتەختی ڕووناکبیری کوردستانی ئێرانی سوننییە. ئەمەش ئەو پێناسەیە کە لەدەستی مەهابادی ڕفاند لەوەتەی چوار دانشگای تێدا دامەزراوە. ئەوە شاری سنەیە کە زۆربەی ڕۆژنامە کوردییەکان لەم دواییانەدا ئیجازەی چاپ بوونیان وەرگرتووە. هەروەها لەم شارەیە کە خوێندکارانی کورد دەستیانکرد بەکۆبوونەوە بۆ ڕەخنەگرتن لەڕۆڵی حیزبە مێژووییەکانی کوردستانو.. بۆ دیتنی خەونی سەربەخۆیی کوردستان.

خوێندکارێکی سنەیی ئەڵێ: "خوێندکارانی کورد بەنهێنی لەژوورەکانی دانشگاکەیان لەسنەو هەروەها لەشارەکانی دیکەی ئێران کۆبوونەوە دەکەنو بەگەرمو گوڕی لەسەر دوا ڕۆژی کوردستان قسەو باس دەکەن" ئەم کۆڕانە کە ناڕەسمیو نایاساییین، نزیکەی دە ساڵ لەمەوبەر دامەزران کاتێک کە خوێندکارەکان بەشێوەیەکی خۆبەخۆ بۆ یادکردنەوەی سێ ڕووداوی دڵتەزێن بۆ کۆمەڵگای کورد، دەستیانکرد بەکۆبوونەوە" ئەم سێ ڕووداوەش بۆمبارانی هەڵەبجە لەلایەن هێزی ئاسمانی عێراق ١٩٨٨/٣/١٦، تیرۆرکردنی دوو ڕێبەری حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، عبدالرحمن قاسملو لە شاری ڤییەن ١٩٨٨/٧/١٣ و سادق شەرەفکەندی لەبەرلین لە ١٩٩٢/١٢/١٧ لەنێوان ئەم کۆبوونەوە ساڵانەیەدا خوێندکارەکان جاروبار تراکتێکیان بڵاو دەکردەوەو یان "ڕۆژنامە"یەکیان دەردەکرد کە دوارۆژی نەبوو.

پاش هەڵبژاردنی محەمەد خاتەمی بۆ سەرەک کۆماری ئیسلامی لەساڵی ١٩٩٧ دا بوو کە خوێندکارە کوردەکان، کەزیاد لەئەندازە تووشی هیوای درۆینە ببوون، زۆر جیددیتر دەستیان کرد بەخۆڕێکخستنو بەشێوەیەکی ڕێکوپێک یەکتریان دەدیتەوە بۆ قسەو باسکردن لەسەر فەلسەفەو مێژوو. یەك لەم خوێندکارانە ئەڵێ: "ئێمە کەسێکی وەك فرانتز فانۆن مان نیە، بەڵام ئیسماعیل بێشکچیمان هەیە (ڕووناکبیری تورك کە نزیکەی بیست ساڵ لەزیندانی تورکیا بوو لەبەر ئەو کتێبانەی لەسەر پرسی کورد نووسیویەتی). ئەو پشتگیری لەوە دەکات کە کوردستان کۆلۆنییەکی نێو نەتەوەییە. چونکوو ئێمە پێمانوایە ئێران کوردستانی کردووە بەکۆلۆنی خۆی بۆ چەوساندنەوەی هێزی کاری هەرزانو کەڵك وەرگرتن لەسەرچاوەکانی ئاوو هیدرۆلیك.."

یەکێك لەخوێندکارەکان کەخەریکی ئامادەکردنی دوکتۆراکەیەتی ئەڵێ "ڕاستی تاڵە. ئێمە بەرەو ڕووی گرفتێکی گرینگی ناسنامەیی بووینەتەوە: گەنجەکان خۆیان لەفەرهەنگی کوردی گێل دەکەنو مۆسیقای کوردی ناناسن" بەڵام هەموو ئەم گەنجانە بەریتمی ئەو ڕووداوانەی کە لەودیوی سنورەوە لەکوردستانی عێراق لەگۆڕێدان، دەهەژێن. تەقینەوەکەی ڕۆژی یەکی فیبرییەی (شوبات) هەولێر کەبوو بەهۆی قوربانی بوونی ١١٧ کەس لەکۆمەڵگای کوردی عێراق بەتایبەت لەسنە بوو بەهۆی خۆپیشاندانی هاوخەباتیو سەرەخۆشی کەتێیدا هەزاران کەس لەسەرقەبران کۆبوونەوە. هەروەها ڕاگەیاندنی یاسای حکومەتی کاتی لەبەغدا لەڕۆژی ٨ی مارسدا بوو بەهۆی چەندین خۆپیشاندان لەهەموو شارە سونیەیکانی کوردستانی ئێران کەجاری وابوو تووشی توندوتیژی بوو. ئەم یاسا عێراقییە چی تێدا بوو کە ئەم تەقینەوەی لێکەوتەوە؟ یاساکە بوونی حکومەتی هەرێمی کوردستانی دەسەلماند، ڕایدەگەیاند کە زمانی کوردی یەکێك لەدوو زمانە ڕەسمییەکەی عێراق دەبێت و سیستەمی حکومەتی داهاتوو فیدراڵی دەبێت.. بەواتای ڕۆژنامەنووسێکی کورد لەتاران "فیدیرالیسم بۆ کوردەکانی عێراق کەمە، بەڵام بۆ ئێمە کە هیچمان نیە، ئەمە شتێکی زۆر گەورەیە".

ئەم کوردانەی ئێران کەژمارەیان هەشت تا دە لەسەدی دانیشتوانی ئێرانە داوای چی دەکەن؟ زۆر زەحمەتە ناوەڕۆکی ڕاستەقینەی ئەو هێڵانەی کە لەناو ئەوانەدا هەیە لێکبدرێتەوە لەبەرئەوەی زۆربەیان نهێنینو ئەو گۆڤارانەیش کە ئەوان پێناسە دەکات – وەك گۆڤاری "پرسیار". کە لەسێ ژمارە بەولاترەوە نەچوو – زۆرجار قەدەغە دەکرێن.

لەهەمان کاتدا لەناو ئەم تێکەڵاوە جۆراوجۆرەدا ڕەوتێك بەدی دەکرێت لەڕووناکبیرانی "شۆڕشگێڕ" کە بەئاشکرا لەبەرەی چەپدان. ئەمانە کەلایان وایە "فیدرالیسم نابێت وەکوو ڕێگاچارەیەکی بەردەوام و یەکجارەکی چاوی لێبکرێت". داواکاری سەربەخۆیین. یەك لەوان ئەڵێ: "ئێمە خۆمان بەشارۆمەندانی ئەم وڵاتە نازانین. سنورێك هەیە لەنێوان کوردەکانو ئێرانییەکاندا. کاتێك کەدوکتۆر ڕازانی (ئوستانداری تازەی سنە) قسە لەسەر ژێر فەرهەنگی کورد "دەکات. ئێمە ناتوانین ئەوە قبووڵ بکەین. ئێمە ناتوانین ئەو کەسانە قبووڵ بکەین کە فەرهەنگەکەی خۆیان بەسەرماندا بسەپێنن".

لەکاتێکدا کە هێندێك لەڕووناکبیرانی کورد ئەم ڕەوتە بەڕەوتی زاڵ دادەنێن، کەسانێکیتر دڵنیامان دەکەن کە ئەمڕۆ بەرەی "کاری هەنگاو بەهەنگاو" زۆر زیاترن لە "سەربەخۆییخوازەکان". ئەوانەی لایەنگری "کاری هەنگاو بەهەنگاون" دەڵێن چی؟ ئەوان دەڵێن کە "ناتوانی پارێزگاری لەبیری سەربەخۆیی بکەیتو پێویستە ڕیالیست بینو خەونەکانمان لەگەڵ ڕاستییەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بگونجێن. لەدونیایەکدا کەبەجیهانیبوون زاڵە، بەکاری هەنگاو بەهەنگاو بەئامانج دەگەین".

لەهەمان کاتدا نزیك بەتەواوی سەربەخۆییخوازانو ڕیالیستەکان کۆکن لەدژایەتی کردنی خەباتی چەکداریدا. ئەو ڕووناکبیرە کوردانەی کە لەماڵێکدا کۆبوونەتەوە کە بەئاڵای کوردستان ڕازاوەتەوە.. "ئاڵای میللەتێکی نادیار". ئەوە دەسەلمێنن کە "ئێمە لەئەزموونو لەمێژوو دەرسمان وەرگرتووە. ئێمە خوازیاری ژیانێکی ئارامین" خانمێك کە لەیەکێك لەم تاقمانەدا هەڵسووڕاوە ئەڵێ: "من منداڵم هەیەو نامەوێ کوڕەکەمو کچەکەم فارسێك بکوژن. پێچەوانەکەشی هەروا" بەرپرسێکی گۆڤارێکی کوردی لەسەر ئەو باوەڕەیە کە "کوردەکانی دەرەوەی وڵات ڕەخنەمان لێدەگرنو لەسەر ئەم بۆچوونەمان ئیرادیان هەیە، دەوڵەتیش لەسەر ئەو باوەڕەیە کە ئێمە جیاوازیخوازین. کەوا بوو هەمووان ڕەخنەمان لێدەگرن" هەروەها ئەم کەسە دڵنیامان دەکاتەوە کە "ڕووداوەکانی عێراق بەشێوەیەکی ئەرێنی کاریگەری هەبووە لەسەر حکومەتی ئێران کە دەبێ خۆیان لەگەڵ چوارچێوەی ئێستاداو لەگەڵ ڕەوتی نوێی جیهاندا ڕێکبخەن" ئەمەش ڕێگا ناگرێت لەپیاوێکی گەنج لەکۆڕەکەدا کە ئەڵێ: "لەڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا دیموکراسی نیەو دیالۆگ هیچ شتێك چارەسەر ناکات".

لەکاتی ئێستادا ئەم تێکەڵی بیروبۆچوونە بۆ تاران هیچ جێگای مەترسی نیە لەبەرئەوە نەڕێك خراوەو نە چوارچێوەیەکیشی هەیە. ئەمەش سەرەڕای هەبوونی دوو حیزبی کوردی کە ئەزموونێکی دوورودرێژی خەباتی سیاسیو خەباتی چەکدارییان هەیە" حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران (حدك) و کۆمەڵە. ئەوە ڕاستە حدك کە وادیارە تاڕادەیەك لەناو گەنجەکانی لادێدا خۆشەویستە بەهۆی تیرۆرکردنی عبدالرحمن قاسملوو سەعید شەرەفکەندییەوە ئێجگار زۆر لاواز بووەو ڕووناکبیران باوەڕیان پێی نەماوە. خوێندکاران لەخەباتگێڕە قەدیمیەکان ڕەخنە دەگرن کە بەپێی پێویست ڕادیکاڵ نین، کە لەباتی فیدرالیسم داوای خودموختاری دەکەنو بەتایبەت ئەوەی کەنەیانتوانیوە تەلەفزیونێکی ساتەلایت دابمەزرێنن. کۆمەڵەش، کە لەسەر کێشەی ئیدۆلۆژێکی بێکۆتایی لەسەر شێوەکانی شۆڕشی سوسیالیستی، لەتلەت بوونو داهێنراوە، کەوتووە بەر ڕەخنەی زۆر توندتر. خوێندکارانی کوردی ئێران لەڕاستیدا ڕەخنەیان لەحیزبەکانیان ئەوەیە کە "نەیانزانیوە نە چۆن شەڕ بکەنو نە دیپلۆماسی".

ڕووناکبیرانی پێشکەوتخوازی کورد بەدڵ ئاوەڵاییەوە ئەوە دەسەلمێنن کە هاونیشتمانەکانیان هەموویان شۆڕشگێڕ نین. هەروەها ئەوەش دەسەلمێنن کە لەکوردستان ڕەوتێکی گرینگی بونیادگرای سوننی هەن کە زانیان چۆن جەماوەر وەگەڕخەن ئەویش پاش مردنی دوو کەسی ئایینی سوننی" ئەحمەد موفتیزادە ئیمام جومعەی سنە کە پاش ئەشکەنجەدان ساڵی ١٩٨٣ مردو شێخ محەمەد ڕەبیعی ئیمامی سوننی نوێژی جومعەی کرماشان (کەزۆرینەی خەڵکەکەی شیعەن) کە ساڵی ١٩٩٦ تیرۆر کرا. ئێستاکە ئەم خەڵکە هەم بونیادگەرانو هەم.. لایەنگری سەدام. لەگوێن ڕۆژنامەسنووێکی کوردی سنەیی "خەڵك خراپ ئاگادار کراون. کەسانی وا هەن کە تەنانەت نازانن لەهەڵەبجە چی قەوماوەو خۆیان گێل دەکەن لەگەورەبوونی تاوانەکانی سەدام حسێن".

ئەوەش ڕاستە کە ڕۆژنامەگەری کوردی هەر لەسنووری پێنج شەش بڵاوکراوەدا ماوەتەوە کە لەسەرەتای ساڵەکانی دوو هەزاردا لەدایکبوونو دە هەزار تا بیست هەزار دانەیان لێ چاپ دەکرێت. ئەم ڕۆژنامانە – کە لەڕاستیدا هەفتەنامەنو کەم تا کورتێك بەڕێکوپێکی بڵاودەبنەوە – بەپێی یاسای ڕۆژنامەگەری دوو زمانەن بەڵام بەشە فارسیەکەی وەرگێڕدراوی بەشە کوردییەکەی نیە. هەروەها ڕۆژنامەنووسەکانیان ئەوە دەسەلمێنن کە بەکردەوەو بەردەوام خەریکی خۆسانسۆکردنن. بەواتای ڕۆژنامەنووسێکی ڕۆژنامەی "ئاشتی" کە لەمانگی دووی ٢٠٠٤ وە دەردەچێت. "هێڵی سوور زۆرن، ئێمە ناتوانین زۆر باسی کورد بکەین. لەوە کەمتریش دەتوانین باسی کوردی ئێران بکەین".

ڕۆژنامەنووسێکی "ڕۆژهەڵات" کە یەکەم ژمارەی ڕۆژی ١٨ی مانگی دووی ٢٠٠٤ دەرچوو ئەڵێ: "دەسەڵاتداران داوایان لێکردووین کەزۆر لەسەر فیدراڵیسم نەڕۆین بەڵام ئێمە هەر باسی دەکەین. ئێمە ئەو وتارانە بڵاودەکەینەوە کە لەسەر ئەو وڵاتانەن وا بەشێوەی فیدراڵی بەڕێوەدەچن. هەروەها لەسەر شێوەی جۆراوجۆری فیدراڵیسم ئێمە کە ناتوانین ڕاستەوخۆ لەسەر کێشەکانی کوردی ئێران قسە بکەین، لەسەر کێشەی کوردەکانی دیکە دەدوێین" ڕۆژنامەنووسێکی "ئاسۆ" کە بەکراوەیی خۆی بە "شۆڕشگێڕ" دەزانێت، ئاوا باسەکە کۆدەکاتەوە: "یاسای ڕۆژنامەگەری ڕێگامان پێدەدات کە نزیکەی بیست لەسەدی بیروڕای خۆمان بنووسین. ئێمە خەریکین لەسەر پشتی دووپشك دەڕۆین".

گفتوگۆی دەوڵەتی خاتەمی لەگەڵ کوردەکان

"لەوەتەی سەرۆك خاتەمی گەیشتووەتە دەسەڵات ئێمە ئەمرمان پێکراوە کە کێشەی کورد لەڕێگای وتووێژەوە چارەسەر بکەین". ئەمە قسەی کارمەندێکی باڵای وەرزشی ناوخۆیە کە بەرپرسی دۆسیەی کوردە. لەڕاستیدا ساڵی ڕابردوو لەسلێمانی چاوپێکەوتن هەبوو لەبارەگاکانی یەکیەتی نیشتمانی کوردستانی جەلال تاڵەبانی لەنێوان نوێنەرانی حکوومەتی ئێرانو یەکێك لەدوو لایەنەکەی کۆمەڵە واتە عەبدوڵڵا موهتەدیو براکەی سەلاح موهتەدی کە "سەربەخۆ"یە. پەیوەندی لەگەڵ عەبدوڵڵا موهتەدی کە داوای حاڵەتێکی فیدراڵی دەکات بۆ کوردەکانی ئێران پچڕا، بەڵام براکەی، سەلاح موهتەدی بانگهێشتن کرا کە لەداهاتوویەکی نزیکدا سەردانی ئێران بکات.. حیزبی دیموکراتیش کە داونانەوەکەی ڤییەننای لەبیر نەچووەتەوە (تیرۆری قاسملۆ لە ١٩٨٩دا) چەندین شەرتی داناوە (بۆ وتوووێژ) کە بەلای کاربەدەستانی ئێرانیەوە نەگونجاون: حدك لەڕاستیدا داوا دەکات کە ئەگەر هاتو گفتوگۆیان کرد دەبێت بەئاشکرا ڕابگەیەندرێت، لە ئەورووپاو بەبوونی چاودێرانی ئورووپایی بەڕێوەبچێت.

دەسەڵاتدارانی ئێران هاتوونەتە سەر ئەو باوەڕەی کە حیزبە کوردییەکانی ئێران ئێستا بەکارتی ئەمریکا کایە دەکەن" کاربەستێکی باڵای ئێران ئەڵێ: "ئومێدی ئەم حیزبە کوردییانە ئەوەیە کە ئەمریکا هێز بنێرێتو هێرش بکاتە سەر ئێرانو ئەوانیش هەمان ڕۆڵیان هەبێت کەپارتی مەسعوود بارزانیو یەکیەتی جەلال تاڵەبانی لەعێراق بوویان. ئەمانە بەئەمریکایەیکانیان وتووە کە توانایی ئەوەیان هەیە دەیان هەزار کەس چەکدار بکەنو کوردستان ڕزگار بکەن. بەڵام ئەمریکایەیکان نایانەوێ ئێران بورووژێنن چونکوو ئێمە دەتوانین کاریگەریەیکی گەورەمان هەبێت لەسەر ڕووداوەکانی عێراق".

*کریس کوچێرا کاتێك کە بەئیمەیل پەیوەندی لەگەڵ گرتمو وتارەکەی بۆ ناردم، نووسیبووی کە بەشی کۆتایی ئەم وتارە لەگۆڤاری (Le Nouvel Obs) دا داکەوتووەو داوای لێکردم ئەو بەشەش لەبەرچاو بگرم.

لەرۆژهەڵاتەوە

لەیلی حەسەنپور

٨٠٪ ژنانی ئێرانی لەلایەن هاوسەرەکانیانەوە دەچەوسێنەوە

توندوتیژییەکانی بنەماڵەیی (خێزانی) و هاوسەر ئازاری دەگەڕێتەوە بۆ هۆکارگەلێکی ئاشکراو هەندێجار شاراوە کە ناسینی ئەو هۆکارانە بۆ بەرەنگاربونەوە لەگەڵ ئەم کێشانەداو دۆزینەوەی ڕێگاچارەی پراکتیکی بۆ کەم کردنەوەی ڕێژەی ئەم توندوتیژیانە پێویستو زەرورییە. بەپێی "خەسارناسی کۆمەڵایەتی" ناکرێ ئامارێکی ڕاست لەڕێژەی توندوتیژی بنەماڵەیی بخرێتەڕوو لەبەرئەوەی کە زۆربەی قوربانیانی دیاردەی هاوسەر ئازاری بۆ دەربڕینی ناڕەزایەتی لەهاوسەرەکانیان ئامادە نینو باسی ناکەن، زۆربەی توندوتیژییەکان بەشاراوەیی دەمێنێتەوەو هەر ئەمەش دەبێتە هۆی دژواری ڕوبەڕوبونەوە لەگەڵ ئەم کێشەیەدا.

بەپێی لێکۆڵینەوەکان لەم بارەیەوە هۆکاری جۆراوجۆری وەك بارودۆخی نالەباری ئابوری، ڕێژەی خوێندەواری، تەمەن، لەسەرهەڵدانی توندوتیژی بنەماڵەیدا ڕۆڵێکی بەرچاویان هەیە.

بەپێی ئەو لێکۆڵینەوانە کە لەم بارەیەوە کراوە کرچو کاڵی کچانو کوڕانو نەبوونی ئەزمونێکی ئەوتۆ لەپێوەندی هاوسەرێتی. یەکێك لەهۆکارانی دەرکەوتنی توندوتیژی بنەماڵەییەو بەگشتی هاوسەر ئازاری لەنێوان لاوانو ئەو کەسانەی کەتازە چونەتە ڕیزی هاوسەرداریەوە زیاتر دەبینرێت.

بەپێی ئەو دەرئەنجامەی کە لەم دواییانەدا دەرکەوتووە، ژنان قوربانیانی سەرەکی توندوتیژی بنەماڵەیین بەشێوەیەك ٨٠٪ ژنان لەگەڵ هاوسەر ئازاریدا ڕوبەڕون کە ٧٠٪ لەم ئازارانە، ئازاری فیزیکی و جەستەییە هەربۆیش دەبێ یاسا بێ هەڵوێست نەبێو لایەنگری لەو ژنانەوە بکات.

ولایەنە پێوەندیدارەکان بۆ چارەسەری کێشەی ژنان کار پێویست ئەنجام بدات.

شایانی باسەکە: کێشەی ئابوری کاریگەرییەکی یەکجار زۆری هەیە لەڕودانی ئەم توندوتیژیانەدا، هەژاریو دۆخی خراپی باری ئابوری پیاوان کەئەرکی قورسی ئیدارەی بنەماڵەیان بەئەستۆوەیەو زۆری منداڵ لەخێزانداو.. هەلی توندوتیژی خێزانی گونجاوتر دەکات بۆ بەرەنگاربونەوە لەتەك ئەم دیاردەیەدا، دەبێ تیشك بخرێتە سەر پەروەردەکردنی خێزانو داڕشتنی پڕۆگرامێکی درێژخایەنو هەوڵی لەناوبردنی ئەو شتانەی وەك هەژاری بدرێتو هەروەها بەهەندێ چالاکی فەرهەنگیو گۆڕینی هەندێ ڕوانگەو بیرکردنەوە لەم بارەیەوە ئەنجام بدرێت.

سەرچاوە: ئینتەرنێت

کورتەیەك لەئاراستەو بۆچوونەکانی (ڕۆبێرت ڕابیل)، سەبارەت بەرەوتی عێراقو بیرۆکەو خواستی عێراقیەکان لەوتاری (بیرۆکەی مەترسیدار لەعێراقدا)

ئامادەکردنی: موحەممەد ئیزەوس

لەگەڵ ئاشکرابوونی مێژووی ئیستعماری وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەتایبەت لەزەمینەی سنوری جوگرافیایی، تەوەری (شوناسی نەتەوەیی) بۆتە سەرەکیترین کەڵکەڵەی دانیشتوانی ئەم ناوچانە، کەبەشێ لەهۆکارەکانیشی دەگەڕێتەوە بۆ پێشەوەچوونو گەشەی تەدریجی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لەباری گەشەی کۆمەڵێکی ئاڵۆز لەشوناسە نەتەوەییەکان، بۆ نمونە: سەرنجێك بدەنە ئەم خاڵە کەکوردستان لەباری مێژووییەوەلەجێگایەکی سەرتر لەوڵاتی کۆنی ئاشوریەکانەوەیە، بەم پێیە دەکرێ ئاوا بیربکەینەوە کەئەفسانەی نەتەوەیی کوردستان بۆ تاکێکی کورد لەبنەڕەتدا لەئەفسانەی ئاشوریەکان بۆ تاکێکی ئاشوری لاوازتر نییە. بەم پێیەش، ئەم دوو کەسە ئەتوانن وەك کوردێکیعێراقیو ئاشوریەکی عێراقی خۆیانبەیەکترو کەسانی تر بناسێنن.

بەڵە یەك ڕیز دانانی ئەم چەشنە بەڵگانە دەکرێ بگەینە دەرەنجامێکی زۆر گرنگ کەئەویش (فیدراڵیزم)ە، وەك باشترین سیستەمی حکومەتی شیاو بۆ خڕکردنەوەی نەتەوەکانو عەشیرە جۆراوجۆرەکانی عێراق لەدەوری یەکتردا، بەگشتی زۆربەی هەرە زۆری کێشمەکێشە مێژووییەکان لەعێراقدالەبەر هۆکاری سیاسی بووە. دووەم، پێناسی ڕەگەزیو عەشیرەیی خەڵکی عێراق هیچکات بەناوچە یان ویلایەتێکی تایبەتەوە سنوردار نەبوون، بۆ نمونە: ڕێژەیەکی زۆر کوردو شیعە لەبەغداد (شارێکە بەزۆرینەی سونیەکانەوە) دەژین، ڕێژەیەکی زۆر لەلایەنگرانی ئایینی مەسیح لەموسڵ (بەزۆرینەی موسڵمانەوە) دەژینو تورکمانو عەرەبەکان لەکەرکوك (بەزۆرینەی کوردەوە) دەژین، سونیە عەرەبەکانیش لەبەسرە (بەزۆرینەی شیعەوە)، ڕێژەیەکی زۆر پێکدێنن.

لەم ڕووەوە پێکهێنانی سێ وڵاتی سەربەخۆی سوننی، کوردو شیعە لەعێراقدا دەرئەنجامێکی ئاڵۆزو نادیاری دەبێت. سێهەم، ڕێگا چارەی دابەشکردنی عێراق بەسێ وڵاتی سەربەخۆ بەرەگەزو ئایین جیاوازەوەو بەگشتی دژیئەو شتەیە کەلەلایەن ڕۆژئاواییەکانەوە لەژێر دروشمی (بەجیهانیبوون)و لەژێر ناوی پێویستیلەناوچوونی سنوورە جوگرافیایەکان لەئارادایە.

خوازیارانی دابەشبونی عێراق.. سێ وڵاتی سەربەخۆ، دەبێت باش بزانن کە (تورکەکان، ئێرانیەکانو عەرەبەکان) بەدەستێوەردانی هۆشیارانە لەباردۆخی ئاڵۆزی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستو لەدۆخێکدا کەهێشتا هیچ سیستەمێك لەدوای لەناوچوونی سەدام حسێن بەسەر ناوچەکاندا زاڵ نەبووە. ڕێگا بەم شتە نادەنو بەرژەوەندی نەتەوەیی لەلایەن ئەوانەوە دەکەوێتە بەر مەترسیو ئامانجی مێژووی ئەوان لەگەڵ ئاستەنگی زۆردا ڕوبەرو دەبێتەوە، لەئەنجامی پێکدادانی ناوخۆیی بەهۆی دەستێوەردانی دراوسێکانەوە ئەگەری پارچە پارچە بوونی عێراقی لێدەکەوێتەوە. ئەوەی کە ڕۆبین لەکۆتایی وتارەکەیدا باسی لێدەکات، هێزە سیاسیە سەرەکیەکانی عێراق یان کاربەدەستانی حکومەت لەم وڵاتەدایە، یان ئەو کەسانەی لەهاوکاریکردن بەمەبەستی ئەنجامدانی هەڵبژاردن لەژانویەکی داهاتو بەمەبەستی مەشروعیەتدان بەحکومەتی نوێ. هەڵبەت ئەم پرۆسەیە پێویستی بەچاودێری ووردو پشتیوانی هەمەلایەنەی هێزەکانی ئەمریکایە.. ئەوەی کە ڕۆژهەلاتی ناوەراست پێویستی پێیە، داڕشتنی ستراتیژێکی درێژخایەنە بەمەبەستی سەقامگیری باری ئەمنیو ئاسایشو هەروەها بنەماکانی دیموکراتی لەناوچەکەدا، لەگەڵ ئەوەشدا دەبێت جارێکیتر لەسەر ئەم خاڵە پێدابگرین کەگونجاوترینو کارامەترین پلان بۆ باشترکردنی دۆخی ئێستای عێراق کەئامانجی پێکهێنانی عێراقێکی فیدراڵ وەك بەشێك لەرەوتی فدراڵیزاسیۆن لەرۆژهەلاتی ناوەراستدا، دابڕێژرێت.

مامۆستای توێژینەوەو لێکۆڵینەوەی ڕۆژهەلاتی ناوەراست
لەزانکۆی فلۆریدا ئەتلانتیك

هەڵبژاردنی کوردستان لەدیدی خەڵکەوە

ئا/ ژینۆ عەبدوڵلا

ئەنجامدانی هەڵبژاردنە چاوەڕوان کراوەکەی عێراق لەسەرەتایی ساڵی داهاتوودا هەروەك ئیدارەی کۆشکی سپی ئەمریکاو حکومەتی کاتی عێراق تەئکیدی لەسەر دەکەنەوە، کە پێویستە لەوادەی دیاریکراوی خۆیدا ئەنجامبدرێ، لێکدانەوەی جیا جیای لەسەر ئەو پرۆسەیە لەلای دانیشتوانی هەرێمی کوردستان دروستکردوە هەندێکیان وای دەبینن کە ئەنجامی هەڵبژاردنەکە هەرچۆنێك دەبێ پێویستە ئەنجامبدرێ و هەندێك هەر بڕوای بەوە نیە کە لەم بارودۆخەی ئێستادا ئەو پرۆسەیە سەرکەوتن بەدەست بهێنێ.

لوقمان محەمەد رەشید لێپرسراوی بەشی هەواڵی (خاك TV) سوربوونی ئیدارەی کۆشکی سپی بۆ رێکخستنی هەڵبژاردن لەوادەی خۆیدا لەدوو خاڵدا چڕ دەکاتەوە، یەکێکیان ئەنجامدانی هەڵبژاردنەکە خۆی لەخۆیدا پڕۆسەیەکی دیموکراسیەو مافی ئاسایی هاوڵاتیانەو خاڵی دووەمیان دامەزراندنی دەسەڵاتێکی شەرعیە لەعێراقدا بۆ راپەڕاندنی کاروبارەکان.

لوقمانـ ی تەمەن ٣٦ ساڵ لەگەڵ سەرقاڵبونی بەدارشتنەوەی هەواڵەکانی تەلەفزیۆنەوە وتی "ئەمریکا مەبەستیەتی عێراق بکاتە سەرچاوەی هەژموونی خۆی بۆ ئەو گۆڕانکاریە ریشەییانەی لەناوچەکەداو لەژێر ناوی پرۆژەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستی گەورە، بەدەستیەوەیەتی".

ئەو وای دەبینێ لەدوای پرۆسەی ئازادی عێراقەوە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی چاوەڕێی جێبەجێکردنی بەڵێنەکانی ئەمریکا دەکەن بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی ئازادو چەسپاندنی دیموکراسی تیایدا.

دلێر مەلا ئەحمەد رۆژنامەنووس تەمەن ٤١ ساڵ بڕوایەکی ئەوتۆی بەئەنجامدانی پرۆسەکە نیەو پێی باشە کە هەڵبژاردن لەکاتی خۆیدا نەکرێو دوا بخرێ بۆ کاتێکی دیاری نەکراو.

ئەو بیروڕای وایە تا بارودۆخی ئاسایش بەتەواوەتی ئارام نەبێت لەسەرتاسەری عێراقو بنەمای ئابووری وڵات بەتەواوەتی نەبوژێتەوەو هێزە سیاسیو کۆمەڵایەتیە کاتیەکان چاکترو وردتر بەگیانی دیموکرایانە مامەڵە لەگەڵ یەکتری نەکەن، هەروەها تا لەناوبردنی رەگو ریشەی بەعسیزم لەسەرانسەری عێراقدا، هەڵبژاردن ئەنجام نەدرێ.

ئەو رۆژنامەنووسە گلەیی ئەوەشی هەبوو کەتا ئێستا بزوتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کوردستان خاوەنی یەکڕیزیو یەك هەڵوێستی سیاسی نیەو خاوەن گوتارێکی هاوبەشی نیە ئەمە بێجگە لەوەی ناوچە تازە ئازادکراوەکان وەك (کەروکوكو خانەقینو شەنگارو تەلەعفەرو .. تاد). نەگەڕاوەتەوە بۆ ئامێزی نیشتمان.

حکومەتی (واشنتۆن) سورە لەسەر ئەنجامدانی هەڵبژاردن لەکاتی خۆیدا، چونکە پێکهاتەی ئەمەریکا لەسەر بنەمای بەرژەوەندخوازیەو سیاسەتو ستراتیژی خۆی لەسەر ئەو بنەمایە دیاریکردوە، ئەمە وتەی **ماردین جەلال** بوو کە خوێندکاری قۆناغی یەکەمی زانکۆیەو ئەو وا دەڕوانێتە مەسەلە کە دەسەڵاتدارانی ئەمریکا دەیانەوێ عێراق بکەنە گۆڕەپانی تاقیکردنەوەی سیاسەتەکانی خۆیانو بەگوێرەی عەقڵیەتی ئەوانیش دەسەڵاتەکان دیاری بکرێو مەبەستیش لە ئەنجامدانی هەڵبژاردن لەم قۆناغەی ئێستادا کەپڕە لەململانێو ناکۆکی نەتەوەو تایەفەو حزبە سیاسیەکان هیچ لەو سیناریۆیە ناگۆڕێ.

شازین هێرشی تەمەن ٣٨ ساڵ، پێویستی ئەنجامدانی هەڵبژاردن لەکاتی خۆیدا بۆ ئەوە دەگێڕێتەوە چونکە دەبێتە هەنگاوێك بۆ بەدیهێنانی ئەو بەڵێنەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بەگەلانی عێراقیدا بوو هەروەها تاکە گرفتیش لەپێش ئەنجامدانی پرۆسەکەدا دەگەڕێتەوە بۆ نا ئارامی بارودۆخی ئەمنی عێراق.

ئەو گرنگی پرۆسەکە بەپلەی یەکەم لەبەرژەوەندی گەلانی عێراقدا دەبینێتەوەو دواتر بۆ ئەمریکاو هاوپەیمانیەکانی چونکە ئەوان دەیانەوێ چۆن هەڵبژاردنە سەرۆکایەتیەکەی ئەفغانستان بەبێ گرفت کۆتایی هات بەهەمان شێوەش هەڵبژاردنە چاوەڕوان کراوەکەی عێراق بەڕێوەبچێ.

من تێناگەم ئەم هەڵبژاردنە چۆنە ئایا چەند جۆرو لەسەر چ شێوازێك ئەکرێ هەرێمی کوردستان لەگەڵ ناوچەکانی ناوەڕاستو باشوردا دەبێت یان هەموان پێکەوە، ئەمە وتەی بەیار عومەر فەرمانبەر لەدەزگای کارەبا بوو کە زۆر بەگومانەوە لەپرۆسەکەی دەڕوانیو هۆکارەکەشی بۆ ئەوە گێڕایەوە کە حزبو هێزە سیاسییەکان تا ئێستا هیچ دیدو بۆچوونێکی خۆیان ئاشکرا نەکردوە لەسەر ئەو مەسەلە چارەنوسسازە، ئەو فەرمانبەرە تەمەن ٣٥ ساڵە رۆشنایی خستە سەر ئەوەی کە پێویستە سەرکردایەتی سیاسی کورد ئەم دەرفەتە بقۆزێتەوە بەشداری هەڵبژاردنی گشتی عێراق نەکات تا بەتەواوەتی ناوچە تازە ئازادکراوەکان دەگەڕێنەوە بۆ سەر سنوری ئیداری هەرێمی کوردستان.

حاجی عەبدوڵلا کە تەمەنی لەسەرو شەستەکانەوە دەبوو خاوەنی دوکانی وشکە فرۆشی بوو کاتێك کەوتینەوە گفتوگۆ بەلایەوە گرنگ نەبوو کە هەڵبژاردن لەکاتی خۆیدا ئەنجامبدرێ یاخود نەکرێ. چونکە ئەو وتی هەرچیەك بکەین ئێمە لەم وڵاتەدا هەر برا بچوکین.

هادی عەبدوڵلا تەمەن ٢٤ ساڵ کاسب لەناو بازاڕ، ئەنجامدانی هەڵبژاردن بەفاکتەری سەرەکی دانا بۆ ئاسایکردنەوەی بارودۆخی ئێستای عێراق لەبەرئەوەی هەموو کەسێك نوێنەری راستەقینەی خۆی هەڵیدەبژێرێ.

مامۆستا عەلی کە تەمەنی زیاتر لە ٣٥ ساڵە، ئەو مامۆستایە جیاکردنەوەی ئەو ناوچانەی نائارامن وەك فەلوجەو رومادیو بەشداری پێ نەکردنیان لەپرۆسەکانی هەڵبژاردندا بەشتێکی ئیجابی وەسف کردو بەهەنگاوێکی باشیشی دانا.

یاسین رەسول توێژەری کۆمەڵایەتی تەمەن ٢٦ ساڵ، بەگەشبینیەکی زۆرەوە لەئەنجامی هەڵبژاردنی دەڕوانیو باوەڕی وا بوو کە بەدرێژیی ٣٥ ساڵ گەلانی عێراق لەژێر سایەی رژێمی بەعسدا بەدوربوون لەپیادەکردنی مومارەسەی دیموکراسیو رێزگرتن لەڕای بەرامبەر هەربۆیە هەر ئەم پرۆسەیە دەبێتە پەیامێکی گرنگ بۆ کۆمەڵگەی نێو دەوڵەتیو دامەزراندنی حکومەتێکی ئازادو دیموکرات لەناوچەکەدا هەروەها دەبێتە پەیامێکی گرنگ بۆ شکستپێهێنانی تیرۆرو تیرۆریستان.

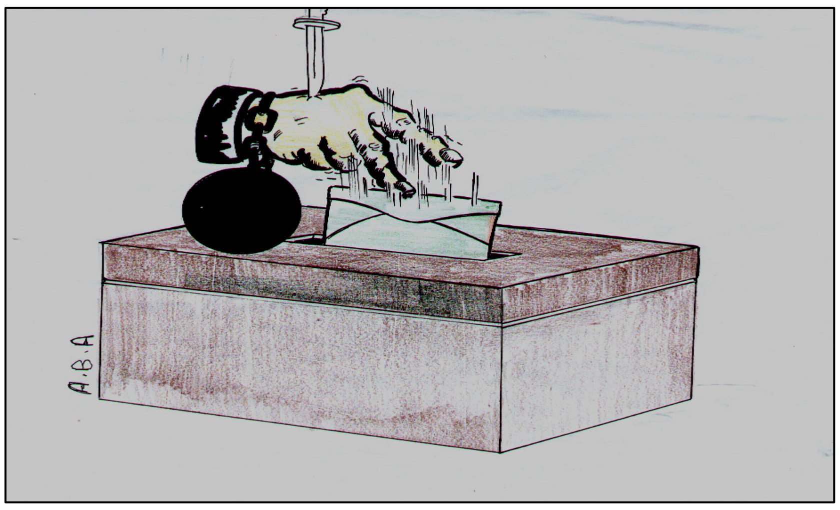

ئێستا بزوتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کوردستان خاوەنی یەکڕیزیو یەك هەڵوێستی سیاسی نیەو خاوەن گوتارێکی هاوبەش نیە ئەمە بێجگە لەوەی ناوچە تازە ئازادکراوەکان وەك (کەروکوكو خانەقین و شەنگارو تەلەعفەرو .. تاد). نەگەڕاوەتەوە بۆ ئامێزی نیشتمان

کێشەی بەناوکردنی خانوو لەشاری کەرکوك

باوکی رەهەند

ماوەیەکی زۆر بوو ئاوارە گەڕاوەکانو کوردەکانی کەرکوك بۆیان نەبوو خانوو بەرەو زەویەکانیان بەناوی خۆیانەوە تاپۆ بکەن، ئەویش بەهۆی ئەوەی کە کاتی خۆی بەپێی بڕیاری ٤٢ی رژێم کە تایبەت بوو بەخانووبەرەو شەرعیەتدان بەعەرەبی هاوردە کە بۆیان هەبێت سەرو پارچە زەوی لەکەرکوك بکڕنو یان بۆیان دابینکرێتو لەسەریان تاپۆ بکرێت، هاوکات بۆ کوردەکان تاپۆ قەدەغە کرابوو. ئەو بڕیارەی ژمارە (٤٢) راستەوخۆ بەواژۆی سەدام حوسێن گشتێنرا بوو بۆ هەر داموودەزگایەکی ناو کەرکوك. ئەو بڕیارە لەکاتی خۆیو ئێستاش بەقازانجی عەرەبە هاوردەکان تەواو بوو. دیارە قسەیەکی زۆری لێکراو رەخنەی توندیش لەلایەن کوردەکان ئاراستەی ئەو بڕیارە کراوە.. کە بۆچی تاکو ئێستاش هەر کاری پێدەکرێ، بۆچی هەڵناوەشێتەوە لەکاتێکدا سیاسەتو دەسەڵاتی بەعسو سەدام لەناوچووە؟.

هەر لەو رۆژانەی رابردوودا لەناو شاری کەرکوکدا چەند ئاوارەیەکی گەڕاوە گلەییو ناڕازیبوونی خۆیان لەدەسەڵاتی عێراقی فیدراڵو سەرکردایەتی کوردستان دەگرتو یەکێ لەئاوارەکان کە ناوی (**علی حسام الدین محمود**) کە لەگەڵ ئازادبوونی کەرکوك گەڕاوەتەوە شارەکەی ـ وتی:

ـ نازانم حیکمەتی تاپۆنەکردنی خانووبەرەکانمان بۆچی دەگەڕێتەوە؟ ئایا ئێمە خەڵکی ئەو شارەنین؟ بۆچی بۆمان نابێ خانووەکانی عەرەبی هاوردە بکڕینەوە لەسەرمان تاپۆ نەکرێت؟

ئاوارەیەکی تر بەناوی (**ئەحمەد حەسەن عەزیز**) لەبارەی کێشەی موڵکدارێتی رایگەیاندو گوتی: کاتی خۆی کە رژێم ئێمەی لەشارەکە شار بەدەر کرد هەرچی موڵكو خانوو زەویمان هەبوو بەناوی عەرەبی هاوردەو بەعسیەکان تابۆی کردبوو. کەچی ئێستا گەڕاوینەتەوە کەرکوك.. کێشەی زەویو خانووەکانمان هەر ماوە، لەکاتێکدا ئەو زەویو خانوانە موڵکی خۆمن..

هەروا ئاوارەیەکی دیکە لەبەردەم مەڵبەندی دووی رێکخستنی کەرکوك فایلێکی بەدەستەوە بوو، لێم پرسی خاڵۆ گیان کێشەی چیت هەیە؟ راستەوخۆ وتی من ناوم (**عەبدوڵلا عاصی محەمەد**)ە کاتی خۆی کە لە کەرکوك رژێمی بەعسی دەریان کردم، چونکە دوو کوڕم پێشمەرگەی (ی.ن.ك) بوون ماڵو دوکانەکەیان لێ داگیرکردمو ئێستاش خانووەکەم لەتاپۆدا کراوە بەناوی عەرەبێکی بەعسی. بۆ چارەسەرکردنی ئەو کێشەیە هاتووم بەڵکو بەرپرسان چارەسەرێکم بۆ بکەن.

منیش تێمگەیاند کە کێشەکەی تۆ ئەبێ رووبەڕووی شارەوانی کەرکوكو تاپۆی کەرکوك بکرێتەوە.. بۆ هەموو ئەو کێشانە دەنگی ئەو هاوڵاتیانەم ئاراستەی (**جەمال محەمەد شوکر**) سەرۆکی شارەوانی کەرکوكو بەشی یاسای شارەوانی کرد، سەرەتا سەرۆکی شارەوانی وتی:

ـ بەڕاستی گەورەترین کێشە کەئێستا رووبەڕوومان دەبێتەوە کێشەی زەویو خانووبەرەیە.. کاتی خۆی بڕیاری ژمارە (٤٢) کە تایبەت بوو بەخانووبەرەی هاوردەکان، هەر عەرەبێك بەپێی ئەو بڕیارە شۆڤێنیستیە بەهەموو ئاسانکاریەکەوە زەویوزاری کوردانیان پێ دابەشکرا.. بەڵام لەئەمڕۆدا هەر لەسەرەتای ئەم مانگەدا بوو، ئەم بڕیارە هەڵوەشاوەتەوەو هەموو کوردێك یان ئاوارەیەك دەتوانێت خانووی عەرەبی هاوردە بکڕێو بیکاتە ناوی خۆیەوە واتا تاپۆی بکات.

لەبەرەجەژناندا کڕیارو فرۆشیار متمانەیان بەیەکتری نامێنێ

عەبدول محەمەد

ئەم دە رۆژەی دوایی مانگی رەمەزان لەهەموو ساڵێکدا بازارەکانی شاری سلێمانی قەرەباڵغیەکی ئێجگار زۆرو نائاسایی بەخۆیەوە دەبینێ، مامەڵەی کڕینو فرۆشتن بەقەد تێکڕایی ساڵ گەرمو گورتر دەبێ.

هەر کەسە بەدوای پێداویستیو کەلوپەلەکانی خۆیدا دەگەڕێ، کردنەوەی هەندێ بازاڕی خۆراكو جلوبەرگ و پێداویستیەکانی جەژن بۆ ئەو ساڵە تا نزیکی نیوەی شەو درێژە دەکێشێ زۆرترین قەرەباڵغی لەڕۆژو شەوی عارفەی رۆژی پێش جەژنە، کە لەهەموو رۆژەکانی تر بازاڕ جمەی دێ.

کە سەیری خەڵکەکە دەکەیت سەدان دیمەنی سەرنج راکێش دەبینی، خەڵك جلوبەرگ تاقی دەکاتەوەو دایكو باوکەکان بەمنداڵەکانیانەوە چاویان لەجلوبەرگەکان بڕیوەو هەندێ سەودای دەکاتو هەندێکیش جلوبەرگیان پێ تاقی دەکاتەوە.

جارجارەش دەبینی منداڵ هەیەو رکی گرتووەو خۆی لەدەستو قاچی دایكو باوکیەوە ئاڵاندووە تەکلیفی بەرگێك یان جووتە پێڵاوێکی گران بەها دەکات، هەندێ کەسیش گیری خواردووە بەدەست منداڵەکەیەوە کەزۆر شتی بەدڵ نیەو هەر دوکانەو دوکانیان پێ دەکەن.

هەندێ دوکانداریش سەرگەرمی قسەو دەمەبۆڵەیە لەگەڵ کڕیارێکی کە شتی لێ کڕیووەو بۆی هێناوەتەوە.

بۆ زیاتر ئاشنابون بەبارودۆخەکە، ئەم ریپۆرتاژەمان بۆ ئامادەکردون.

عەلی حەمەساڵح دوو کوڕو کچێکی خۆی لەگەڵدایە خەریکی معامەلەو جل تاقیکردنەوەن وتی "بەڕاستی لەم رۆژەدا پیاو گیر دەخوات بەدەست منداڵەوە هیچی بەدڵ نیە سەد جۆرت پێ تاقی دەکاتەوە ئێستا سەعات ١٢ی نیوەڕۆیە لەنۆوە ئێمە دەگەڕێین هێشتا تەواو نەبوین لەشت کڕین هاوڕێی کوڕی دەڵێ من ئەو قاتەم بەدڵەو ئەویش دەڵێ ئەمەیان بکڕە، حەزدەم بەدڵی خۆم شتەکانم بکڕم.

پیاوێکیتر نیشانەی تورەیی و بێزاری بەڕوویەوە دیاربوو لەگەڵ خێزانەکەیدا چوار منداڵیشیان پێ بوو.

پێی وتین، بەڕاستی جەژن مرۆڤ بێزار دەکات ئەوەندە گەڕاوین پێمان سواوە، هەردوکانەو سەد کەسی لێ ڕاوستاوە هیچ بەرناکەوێ، نرخەکانیشی لەچاو دە رۆژ لەمەو بەرەوە زۆر جیاوازیان هەیە، بەڵام ناچارین هەر دەبێ بۆیان بکڕین.

بەگشتی کەپرسیار لەهەرکەسێك دەکەیت دەربارەی مامەڵەی دوکاندارو فرشیارەکان لەم دە رۆژەی دوای نزیك جەژندا، گلەیی ئەوە دەکەن کە گوایە دوکاندارەکان بەهەلی دەزانن بەئارەزووی خۆیان پێ لەنرخەکان هەڵدەبڕن، چونکە خەڵك ناچارە هەر شت بکڕن.

مەلا حەسەنو رزگاری کوڕی لەژێر یانەی سیرواندا دوکانی جلوبەرگ فرۆشتنیان هەیە، رزگار دەڵێ لەم دە رۆژەدا مشتەریمان زۆر دەبێ قازانجی باشیش دەکەین، ئێستا من خۆمو باوکم لێرەین، لەبەر قەرەباڵغیو هیلاك بونی زۆر بۆ کەسێك دەگەڕێم بەپارە یارمەتیم بدات نیە.

بازاڕی کڕینو فرۆشتن بەشێوەیەك قەرەباڵغ بووە دوکاندار زۆر معامەلە ناکەن کەوتیان شتێك بایی ئەوەندەیە کەم لەو نرخەی خۆیان دادەبەزن.

مەلا حەسەنی باوکی رزگار دەڵێ "لەم دە رۆژەی نزیکی جەژن لەمامەڵەکانماندا رووبەڕووی زۆر کێشەو گلەیی دەبینەوە، کە دەڵێم فلان جلوبەرگ بەکەڵکی تەمەنی ئەوەندە نایەت، کڕیار پێی ناخۆشە، کەدەشیبات دوای دوو رۆژ دەیهێنێتەوەو دەڵێ بچوکە، یان گەورەیە، بۆیە زۆرجار ئێمەش ئەو بەرگانەمان نامێنێ توشی کێشە دەبین، بۆیە داوا لەدایكو باوکەکان دەکەم چەند پێیان دەکرێ با منداڵەکانیان بهێننو جلەکانیان پێ تاقی بکەنەوە، بۆئەوەی دوایی بۆمان نەهێننەوە.

سەبارەت بەوەی کەبۆچی فرۆشیارو کڕیار لەم رۆژانەدا بۆ ئەوەندە متمانەیان بەیەکتری نامێنێو کڕیار لەدە دوکان زیاتر معامەلەی شتەکان دەکاتو دواجار، ناچار دەگەڕێتەوە سەر یەکەم دوکان.

هەندێ کەس دەڵێن دوکاندارەکان ئەم چەند رۆژە بەهەل دەزانن.

لەوبارەیەوە دلێر عەلی دەڵێ بەڕاستی لەم رۆژانەدا فرۆشیارو دوکاندارەکان بەچاوی نیچیرەوە سەیری مشتەرییەکانیان دەکەن، تۆڵەی ساڵەکەیان لێ دەکەنەوە، زۆر دوکاندار کەوتی شتێك بایی ئەوەندەیە دوبارەی ناکاتەوە، بەئارەزووی خۆیانو بێویژدانانە پێی لێ هەڵدەبڕنو خەڵکی دەڕوتێننەوە، چونکە دەزانن خەڵك ناچارە هەر دەبێ جلوبەرگو شتی تازە بۆ منداڵەکانیان بکڕن.

دلێر وتی گەر پێش رەمەزان تەنها سەیری شتەکانیان بکەین دە جار فەرموو فەرمووت لێ دەکەن، بەڵام ئێستا ئەوەندە لوتیان بەرزە هەر جوابی سەلامیش نادەنەوە.

لەم رۆژانەی نزیکی جەژن دوکاندارەکان دەڵێن زۆربەی مشتەرییەکانمان ژنانن، چونکە لەزۆربەی خێزانەکاندا کڕینی جلوبەرگی منداڵ ژن بڕیاری لێ دەداتو دەچێتە بازاڕ بۆ کڕینی، دوکاندارەکانیش دەڵێن لەم رۆژانەدا حەز دەکەین زۆرتر مامەڵە لەگەڵ پیاواندا بکەین چونکە ژنان رەزیلو گیرنو لەچاو پیاواندا درەنگ رازی دەکرێن.

سامان جەلال دوکانی جلوبەرگی منداڵانی هەیە دەڵێ حەز دەکەم هەموو مشتەرییەکانم پیاوان بن، چونکە ژن هەیە دە جار دێتەوە سەرم بۆ شتێکو لێشم ناکڕێ، دە جۆر قاتو بلوز بەمنداڵەکانی تاقی دەکاتەوەو بەدڵی نیە. بەڕاستی گیرمان خواردووە، زۆرجار دەڵێم بابەتی دوکانەکەم دەگۆڕم، چونکە جلوبەرگ فرۆشتنم سەر ئێشەی زۆرە.

بەگشتی دوکاندارەکان لەم دە رۆژەی نزیکی جەژن گلەیی ئەوەشیان هەیە کە دەڵێن زۆر کەسی دەرون نزم هەن دزیمان لێ دەکەنو پارچە شتمان لێ دەدزن، گەر زۆر وریا نەبینو چاوکراوە نەبین زۆر شتمان لێ دزراوە.

لەم رۆژانەدا فرۆشیارو دوکاندارەکان بەچاوی نیچیرەوە سەیری مشتەرییەکانیان دەکەن

سەبارەت بەو کێشەیە **بەختیار حەسەن** کە فرۆشیاری جلوبەرگی پیاوانو منداڵانە وتی لەم رۆژانەدا هەندێ کەسی دەرون نزم هەن بەدزی شت بۆ منداڵەکانیان دابین دەکەن، تا ئێستا چەند پارچە شتمان لێ دزراوە، هەبووە خۆم شتەکانم لێ سەندۆتەوەو هیچیشم پێ نەوتووە.

دوکاندارەکان دەڵێن گەر کەسێك بێتو بڵێ من حاڵم وایەو بزانن موستەحەقی یارمەتیە شتی بەخۆڕایی دەدەنێ، بەڵام لەوەشدا هەموویان وانین.

هێنانی ئەو کەلو پەلو پێاویستیانە بۆ رۆژانی بەرەجەژنان بەزۆری پانزە بیست رۆژ لەپێش جەژنەوە دێن هاچەند رۆژێك پێش جەژن درێژەی دەبێ، هەندێ دوکاندار خۆیان دەچن بۆ تورکیاو ئێران شتەکانیان دەهێننو دواتر بەدوکانداری تری دەفرۆشنەوە.

لەو رۆژانەی پێش جەژندا چونکە بازاڕی کڕینو فرۆشتنەکە زۆر خێرایە، دوکاندارەکانیش بەخێرایی قەرزەکانیان دەدەنەوە بەدوکانی جوملە فرۆشەکان، لەلایەن بۆ دروست کردنی متمانەو لەلایەکیتر بۆئەوەی شتی باشترو جوانتریان بدەنێ.

هەندێ لەدوکاندارەکان دەڵێن لەدووەمو سێیەم رۆژی جەژندا دوکان دەکەنەوەو بەشی خۆیان شت دەفرۆشن.

ماوەتەوە بڵێین راگرتنی باری ئەمنی شارەکانی هەرێمی کوردستانو رێکخستنی هاموشۆ لەلایەن دەزگا بەرپرسەکانی حکومەتی هەرێمەوە، هۆکارێکی تری قەرەباڵغی ناو بازارەکانە کە خەڵکی بێ هیچ مەرتسیو دو دڵیەك تا درەنگانی شەو لەبازاڕدا دەگەڕێنو بەدڵ خۆشیەوە پێداویستیەکانیان دەکڕن.

هەڵمەتی نەهێشتنی نەخوێندەواری بەردەوامە..!

ئا/ هێدی گەلاڵی

بەڕێوەبەری نەهێشتنی نەخوێندەواری: سەرمان سوڕما کە زانیمان ٢٧٪ ی ناوچەکەمان نەخوێندەوارن!!

م. ئومێد کاکە ڕەش

وەك دەزانین کە ماوەی دوو ساڵە وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەڕێگای کردنەوەی بەڕێوەبەرایەتی فێرکردنی گشتیو ڕاستەوخۆش بەسەرپەرشتی بەڕێوەبەرێتی نەهێشتنی نەخوێندەواری دەستیکردووە بەهەڵمەتی نەهێشتنی نەخوێندەواری لەسنوری ئیدارەی سلێمانیدا، بەوەی کە وەزارەت لێپرسراوە بەرامبەر ڕاپەڕاندنو هەڵسوڕاندنو بەڕێوەبردنو جێبەجێکردنی ئەرکو پێداویستییەکانی هەڵمەتی نەهێشتنی نەخوێندەواری بەهاوکاری ڕێکخراوە پەیوەندیدارەکان. بۆ زیاتر ئاشنابوونو ئاگاداربوون لەڕەوشی ئەو هەڵمەتی نەهێشتنی نەخوێندەوارییەو.. چۆنیەتی بەردەوامبونو جێبەجێکردنی ئەرکە پەروەردەییو چۆنیەتی فێربوونی ژمارەیەکی زۆر لەنەخوێندەواران.. سەردانی بەڕێوەبەری نەهێشتنی نەخوێندەواری مامۆستا (ئومێد کاکە ڕەش)مان کرد.. پێش ئەوەی چەند پرسیارێکی ئاراستە بکەین.. بەشێوەیەکی گشتی وتی:

م. ئومێد کاکە ڕەش: ئاشکرایە هەڵمەتی نەهێشتنی نەخوێندەواری بە بڕیارێکی سیاسیو بەفەرمانێکی ئەنجومەنی سەرۆکایەتیو، وەزارەتەوە دەرچووە. بەو مەبەستەی کە بتوانین هەنگاو بنێین بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری.. چونکە دوای سەرژمێریەکی سەرتاسەریو لێکۆڵینەوە لەڕەوشی ڕێژەی نەخوێندەواران.

بۆمان دەرکەوت کە ٢٧٪ ی ناوچەکەمان نەخوێندەوارن!! واتە کۆی ژمارەی نەخوێندەوار لەدەڤەرەکەماندا (٤٢٨٥٤٥) هەزار کەسە. بەڕاستی سەرمان سوڕما لەو ژمارە زۆرە نەخوێندەوارە.. ئەوە لەکاتێکیشدا لەدوای ڕاپەڕینەوە لە (١٩٩١)ەوە بیست ڕێکخراو هاتبوونە کوردستانو بنکەی نەهێشتنی نەخوێندەواریان کردبووە..

بەڵام هێشتا لەچاو ئەوەدا ئەو ڕێژەیە زۆرە. بۆیە پاش لێکۆڵینەوەی دۆخەکە.. ئەم بەڕێوەبەرایەتیەمان لەوەزارەت کردەوە. کە بۆ یەکەمجاریش من کرام بە بەڕێوەبەری نەهێشتنی نەخوێندەواری لەو بەشە تازەیەدا.. ئەوە بوو پەیوەندیم کرد بەشارەزایانی پرۆسەی خوێندنو پەروەردە.. یەکەم ئیشمان دەستمان کرد بەدانانی ڕێنمایی نەهێشتنی نەخوێندەواری. بەرنامەیەکمان دانا کە چۆن ئەو ژمارە نەخوێندەوارە فێری خوێندەواری بکەین.

چاودێر: بەرنامەکەتان چی بوو؟

م. ئومێد کاکە ڕەش: بەپێی ئەو سیستەمەی لەجیهاندا پەیڕەو دەکرێت لە ١٠ ساڵ بۆ ٤٥ ساڵ تۆ بەرپرسی لەوەی کە فێری خوێندنیان بکەیت. ئێمە بەڕێژەی ٢٥٪ وەرمان گرتن نزیکەی ٢٧١٤٤٧ نەخوێندەوارمان لەنێوان تەمەنی (١٠-٤٥ ساڵ) وەرگرت. کە ٦٧٨٦٠ کەس بەر ئەو هەڵمەتە کەوتن لەقۆناغی یەکەمدا. کتێبمان بۆ چاپ کردنو ئامادەگی تەواومان وەرگرتو لە (٢٠٠٢/١٠/١٥) دەستمان کرد بە یەکەم ڕۆژی هەڵمەتی نەهێشتنی نەخوێندەواری لەهەرێمەکەماندا. بنکەمان کردەوە مامۆستای شارەزامان بۆ دانا.

بەڵام لەکاتی دەوامکردنی نەخوێندەوارەکان سەرژمێریەکی ترمان کردەوە لەو شەستو حەوت هەزارو هەشت سەدو شەست کەسە، (٥٢٤٨١) کەس مانەوە.. چونکە ژمارەکەی تر هەندێکیان خوێندەوار بوون..!

چاودێر: کەواتە بۆ خوێندەوارەکان نابێت؟

م. ئومێد کاکە ڕەش: سەبارەت بە خوێندەوارەکان لەقۆناغەکانی دوای ئەم قۆناغە وەرمان گرتن.. چونکە قۆناغی یەکەم بۆ نەخوێندەوارەکانە. بەڵام کە پاکسازیەکی ترمان کردەوە بۆمان دەرکەوت کە (٤٥٩٣٧) کەس نەخوێندەواری تەواون.

چاودێر: ئامانجتان لەو هەڵمەتە؟

م. ئومێد کاکە ڕەش: ئامانجی هەرە سەرەکیمان لەو هەڵمەتە کە هەموو ساڵێك ئەنجامی دەدەین پێشکەشکردنی نەوەیەکی خوێندەوارە ئەگەر بەشێوەیەکی سەرەتاییش بێت. بۆیە لەو هەڵمەتەی کە تەواومان کرد بەڕێژەی ٦٤٪ سەرکەوتوبوین کە دواجار لەڕاپۆرتێکماندا ئاراستەی حکومەتی هەرێمی کوردستانمان کرد.. ئەوانیش دەستخۆشیان لێکردین.

چاودێر: بەر لەو هەڵمەتە هەوڵیتر هەبووە؟

م. ئومێد کاکە ڕەش: کاتی خۆی ڕێکخراوەکان کە بنکەی نەهێشتنی نەخوێندەواریان کردۆتەوە فێرخوازەکانیان گەیشتۆتە قۆناغی پێنجەم. بۆ ئەم مەبەستە وەزیری پەروەردە لەبڕیارێکیدا چانسی ئەوەی پێدان کە لەتاقیکردنەوەی وەزاری پۆلی شەشەمدا بەشداربن. دەرکردنی ئەم بڕیارەش گەورەترین فرسەت بوو بۆ ئەوانەی کە خوێندنیان لەدەست چووە. ئێستا دەیانەوێ بگەڕێنەوە بەر خوێندن.

چاودێر: تاکو ئەمڕۆ چەند فێرخوازتان بەشدار بووە لەتاقیکردنەوەی وەزاریدا؟!

م. ئومێد کاکە ڕەش: لەساڵی یەکەمدا تاکو ئەمساڵیش (٣٨٠) فێرخواز لەقۆناغی پێنج بەشداریان کردووە لەتاقیکردنەوەی وەزاریدا. لەمانە (٣٧٠) یان دەرچوون تەنها ١٠ فێرخواز کەوتن، واتە هەر فێرخوازێکی دەرچووی ئەم تاقیکردنەوانە پێدەنێنە پۆلی یەکەمی ناوەندی.. ئیتر بۆ پێشەوە ئەڕۆن ساڵ بەساڵ پۆلەکان ئەبڕن.

چاودێر: بۆ ئەمساڵ بەرنامەتان چییە؟!

م. ئومێد کاکە ڕەش: ئەمساڵ لە (٢٠٠٤/١٠/٢)ەوە دەستمان کردووە بەکردنەوەی بنکەکانمان.. کە ساڵی پێشو ژمارەی بنکەکانمان ١١٤٤ بنکە بوو بەم شێوەیە دابەشکرا بوو: سلێمانی ٥٢٤ بنکە، ڕانیە ٢١٠ بنکە، کەرکوك ٢٨٠ بنکە، هەولێر ١٣٠ بنکە. ئەمساڵ بەنیازین ئەو بنکانە فراوان بکەین.. بەڵام بەمەرجێك ئەو فێرخوازانە بتوانن بچن بۆ قۆناغی سێیەم.

چاودێر: داواکاریتان لەبەرپرسانی پەروەردە..

م. ئومێد کاکە ڕەش: داوامان لەئەنجومەنی وەزیران کردووە، کە دامودەزگاکانی حکومەتی هەرێم ئاوڕمان لێبدەنەوەو هاوکارمان بن. ئەویش بەوەی کە ئەگەر دەزانن کەسانی نەخوێندەوار لەفەرمانگە یان ڕێکخراوەکەیان یان.. دەزگاکەیان هەیە با ئاگاداریان بکەنەوە ڕەوانەی لای ئێمەیان بکەن یان ئەگەر خۆیان بواریان هەیە با لەناو دامو دەزگاکانی خۆیان بنکەی نەهێشتنی نەخوێندەواری بکەنەوە. ئەوکاتە ئێمە بەهەموو جۆرێك هاوکاریو یارمەتیان دەدەین.. تەنانەت مامۆستاشیان بۆ دەگرین.

چاودێر: تا چەند بڕوانامەکانتان باوەڕ پێکراوە؟

م. ئومێد کاکە ڕەش: دوو جۆر بڕوانامە دەدەین بەفێرخواز یەکێکیان ئەو بڕوانەمایەیە کە خوێندکارەکە داخڵی تاقیکردنەوەی وزاری دەبێت.. ئەوە دەرئەچێت بڕوانامەکەی بۆ خوێندن ئەبێت لەهەموو قۆناغەکاندا.

هەروا وەسیقەیشی پێ ئەدەین کە ئەچێت بۆ ناوەندی.. بڕوانامەکەشی بۆ دامەزراندنو زیادکردنی مووچە کاری پێدەکرێتو باوەڕپێکراوە. چونکە یاساییەو تاکو ئێستاش هەموو فەرمانگەکان بڕوانامەکەیان پەسەندە.. چونکە هەر فەرمانگەیەك کە ئێمە کتابی ئاراستە ئەکەین.. ڕەتی نەکردۆتەوەو وەرگیراوە.

چاودێر: سەبارەت بەدابینکردنی کتێبو پێداویستیەکانی خوێندن بۆ بنکەکان، هیچ بەربەستێك هاتۆتە ڕێگاتان کەوای کردبێت سستی لەچۆنیەتی پرۆسەکە ڕوبدات؟!.

م. ئومێد کاکە ڕەش: گەورەترین کێشەی ئێمە نەگەیشتنی ئەو کتێبانەیە کە لەبەغدا چاپ دەکرێت دەبوایە زوو بەدەستمان بگات کەچی تاکو ئێستا هەر نەگەیشتووە، ئەو کتێبانەش هی قۆناغەکانی سێیەمو چوارەمو پێنجەمو شەشەمی سەرەتاییە کە خراوەتە سەر وەزارەتی پەروەردە، وەزارەتیش بۆ چاپی ڕەوانە کردووە تاکو ئێستاش کەمکوڕی لەوەدایە کە نەگەیشتۆتە بنکەکانمان. تەنانەت نەگەیشتۆتە قوتابخانەکانیش.

چاودێر: کتێبەکان لەکوێ چاپ دەکرێن؟

م. ئومێد کاکە ڕەش: لەبەغدا چاپ دەکرێن کە چوارو پێنجو شەشەمی سەرەتایی بەهەمووی ئێستا ئێمە (٤٣٠٠٠) چلو سێ هەزار خوێندکاری قۆناغی چوارەممان هەیە، (٣٠,٠٠٠) سی هەزار فێرخوازمان هەیە ئەبێ کتێبیان بۆ دابین بکەن.. بەڵام تائێستا تەنها کتێبی کۆمەڵایەتیمان پێگەیشتووە. ئەویش وەزارەت چاپی کردووە.

چاودێر: سوپاس.

م. ئومێد کاکە ڕەش: سوپاس

ڕێکخراوی ئازادی لاوان

سەنتەری دەربەندیخان لەچالاکیەوە بۆ کشانەوە

ئا/ ئاراز عەبدولڕەحمان

لەسەرەتای دامەزراندنییەوە ڕێکخراوی ئازادی لاوان.. وەك هەموو شارو شارۆچکەکان سەنتەری دەربەندیخان کرایەوە، سەرەتا بەگوڕو تینێکەوە هاتە مەیدانو وە بۆشاییەکی پڕ کردەوە بۆ لاوان لەو شارەدا، ئەم چالاك بوونە تاسەر نەبوو بەڵکو وردە وردە سەنتەری دەربەندیخان لەکارو چالاکییەکانیاندا کەوتنە پاشەکشەکردن.. بۆ ئەم مەبەستە هەوڵماندا چەند کەسێك بدوێنین.. سەرەتا (**مامۆستا خالد**) بۆ ڕۆژنامەکەمان دواو وتی:

ناتوانین کاری هیچ ڕێکخراوێك ڕەت کەینەوە هەر سەنتەرێك بەپێی پشتگیری سەروی خۆی دەتوانێت چالاك بێتو کار بکات، ئەمە لەلایەك لەلایەکی تریشەوە هەموو چالاکیەك بەندە بەکارامەیی ئەو کەسانەی کە لێپرسراوێتی ئەو کارە وەردەگرن.. سەنتەرێك کەناوی سەنتەری ئازادی لاوان بێت دەبێت هەوڵ بدات ئازادی بۆ لاوان فەراهەم بکات، دەبێت هەوڵی چالاکی داهێنەرانە بدات بۆئەوەی لاوان توانای خۆیانی تێدا بدۆزنەوە، نە وەك تەنها لەکاتژمێرێکی دیاری کراو بۆ کاتژمێرێکیتر دەرگاکەی بکرێتەوە، وە هەروەها دەبێت پێویستی باشیان بۆ دابین بکرێت بۆئەوەی هەمیشە گەنجانیان لەدەور کۆببێتەوەو کاتی خۆیانی پێ بەسەر بەرن، هەر لەم ڕێگەیەوە دەتوانرێت پێوەرێك دابنرێت بۆ ناسینی لاوی ئاکتڤ بۆ خستنە کاری تواناو بەهرەکانیان.. وە هەروەها ئەم سەنتەرە نەیانتوانیوە کێشەی لاوان چارەسەر بکەن لەبەرئەوەی هەر گەنجێك کاربکات لەڕێکخراوێکی ئاوادا ئەگەر مەهامی سەرەکی خزمەتکردن نەبێت ئەوە بەدڵنیاییەوە نە ئەتوانێت گیروگرفت چارەسەر بکات نە ئەتوانێت خزمەتی لاوان بکات.. ئەو کەسانەی کە دێنە ئەم ڕێکخراوە ڕەنگە بۆ (امتیاز)ێك هاتبێت کە ئەوە کێشە بۆ خۆییو بۆ سەنتەرەکەش دروست دەکات.. بۆیە پێویستە لاوان وەك کارمەند لەو سەنتەرەدا دابمەزرێنو موچەیان بۆ ببڕێتەوە بۆ ئەوەی پابەندبن بەکاری خۆیان.. وە هەروەها هەبونی جێگەی شیاوو کەرەستەی پێویستو دانانی ستافی کاراو ئاکتیڤ ئەمانە خۆی بۆ خۆی فاکتەرێکن بۆ بەرهەم هێنانی لاوی ئاکتڤ.. وە پێویستە ئەوە بڵێم کە بەداخەوە لەهەموو شارو شارۆچکەکانی ئەم ناوچەیەدا تەنها ڕێکخراوەکانی دەربەندیخان بێ بەش بوون لەیارمەتیەکانی ڕێکخراوی CPA لەکاتێك دا دەربەندیخان مەڵبەندی پارێزگای کەرکوك بووە.

وە چەند پرسیارێکمان ئاراستەی (**سەمیعە وەهاب**) کرد دەربارەی ئەوەی ڕێکخراوی ئازادی لاوان تا چەند دەروی چالاکی هەبووە لەنێو توێژی لاواندا؟ وە تا چەند کچان توانیویانە سودمەندبن لەچالاکیەکانی ئەم ڕێکخراوە؟

لەوەڵام دا (**سەمیعە**) وتی (من وەك کەسێك زۆر بەشداری چالاکی ئەم ڕێکخراوەم نەکردووە بەڵام ئەتوانم بڵێم ئەو سەنتەرە لەئاست پێویستی لاواندا نییە ئەمە ئەگێڕمەوە بۆئەوەی کە خەم ساردیەك هەیە لەسەرەوەیان وە لەبەر باری کۆمەڵایەتی تاڕادەیەکی کەم کچان لەچالاکیەکاندا دەکەن لەگشت بوارەکاندا.

وە (**یادگار محەمەد سەعید**) لاوێکی چالاکەو بەردەوام ئامادەیی هەیە لەچالاکیە ڕۆشنبیریەکانی شاری دەربەندیخان، لەسەر کارو چالاکی ئەم ڕێکخراوە لەدەربەندیخان بۆ ڕۆژنامەکەمان دوا وتی (سەنتەری دەربەندیخان لەسەرەتای دروست بوونیدا ئومێدی زۆری لێ دەکرا خزمەتێکی باش بەلاوان بکات بەڵام ئەویش لەسەرەتاوە توشی دەردێك بوو، کە هەموو ئەو ڕێکخراوانەی کەحزب لەپشتیەوەن بەوەی بەشێك لەلاوان بەگومانەوە بڕواننە ئەم ڕێکخراوانە، بەتایبەت کە ڕێکخراوی ئازادی لاوان بیناکەی لەبینای حیزب دایە، بەڵام دەکرێت بڵێین کە ئەم سەنتەرە پەری داوە بەخولی وە وەرزشیو خولی فێربونی زمانو خولی بەسود بۆ لاوان.. یەکێك لەو کێشانەی کە ئەم پەرەی سەنتەرە توشی هات نەبونی بینای باشو نەبونی بەشێکی هەرە گرنگە کەئەویش بەشی کتێبخانەیە هیوادارم ئەم سەنتەرە پەرە بەچالاکیەکانیان بدەن بەتایبەت بەستنی کۆڕو سیمینار هەروەها کردنەوەی بەشی کتێبخانە بۆ زیاتر خزمەتکردنی لاوان.

بۆ ئەم پرسیارانەو چەند پرسیارێکی دیکە سەردانی سەنتەری لاوانی دەربەندیخانمان کردو چاومان بە بەڕێز (**بەختیار محەمەد صالح**) لێپرسراوی سەنتەر کەوتو سەرەتا لێمان پرسی: ئایا کارو چالاکیەکانتان زیاتر چ بوارێك دەگرێتەوە؟

بەڕێزی وتی (زیاتر بواری هونەریو وەرزشیو بواری ڕۆشنبیری وەك مێزگردو سیمینار دەگرێتەوە وە بەرنامەی داهاتوومان هەڵدەسین بەسازدانی سێیەمین دیداری شیعر خوێندنەوە بۆ لاوانی دەربەندیخان وە کۆبونەوەی گشتی لاوانو سازدانی هەفتەیەکی ڕۆشنبیری لەسەر هەڵبژاردن.

لەوەڵامی ئەو پرسیارەی کە لێمان کردو لاوان گلەیی ئەوەیان هەیە کەبارەگاکەتان لەبینایەی حزبیدایە تا چەند ئەمە کاریگەری دەبێت بەڕێزی وتی (بەدڵنیاییەوە کاریگەری دەبێت لەسەر سەنتەرەکەمان لەبەرئەوەی بارەگاکەمان لەبینایەی ڕێکخراوە دیموکراتیەیکانی گەرمیانو کۆمیتەی ڕێکخستن دایە ئێمە لەڕێگەی خۆمانەوە سەروی خۆمان ئاگادار کردۆتەوە بەمەبەستی کردنەوەی دەرگایەك لەسەر شەقامی گشتی بەڵام بۆ ئەم مەبەستە ڕێگەمان پێنەدراوە.

وە بەڕێزی سیستمی ڕێکخراوەکەی گێڕایەوە، بۆ ئەوەی کە ئەنجام دانی چالاکی بەندە بەدابینکردنی یارمەتی لەسەرەوەی خۆیان، وە هەروەها ئامادەنەبوونی مامۆستایانی خول بۆ کردنەوەی دەورات بەهۆی کێشەی ماددیەوە وە هەروەها وتی (چەند جار داوامان کردووە لەسەروی خۆمانو دامو دەزگاکانی حکومەت بۆ دابینکردنی پێداویستیەکانی ناو سەنتەرەکەمان وەك کتێبخانەو کۆمپیوتەرو بابەتی وەرزشی تەنانەت ئێستا ئێمە یەك کۆمپیوتەری لەکارکەوتومان هەیە.. بەڵام بێسود بووە. بۆیە ئێستا بەپێی بەرنامەیەك نەسریەکەمان ٧٠٪ ی بۆ چالاکیو ٣٠٪ی بۆ دابینرکدنی پێداویستی ناو سەنتەرەکەمان دادەنێین بۆ چارەسەرکردنی ئەو کەمکوڕییانە.

پرسیمان بۆچی ڕێکخراوەکانی دەربەندیخان لەهاوکاری CPA بێ بەش بووە؟ لێپرسراوی سەنتەر وتی (ئێمە دوای بیستنی ئەوەی کە ڕێکخراوی CPA یارمەتی بۆ ڕێکخراوەکان دابینکردووە ئێمەی لێ بێ بەش بوو، ڕاستەوخۆ سکرتاریەتی خۆمان ئاگادار کردۆتەوە، وە ناوەندی ڕێکخراوەکانی گەرمیانیش ئاگاداریان کردوین کە ئەو یارمەتییە بۆ دەربەندیخان دابین نەکراوە. وە تا ئێستاش ئێمە بەدواداچونمان هەیە بۆ ئەو مەبەستە.

وە بەڕێزی وتی ئەمە دەگێڕمەوە بۆئەوەی کە دەربەندیخان لەلایەن لێپرسراوانەوە فەرامۆش کراوە.

وە لەتەوەرێکی دیکەی پرسیارەکانماندا لەبەڕێز کاك (**بەختیار**) مان پرسی کە ئەندام سەنتەرەکانیان تا ئەوکاتەی ئەرزەیەك وەردەگرن گڕو تینیان تێدایە بۆ چالاکی بەڵام پاشان واز دەهێنن.. وە ئەگەر گرێ بەستێك هەبێت لەنێوان ئەندام سەنتەرەکان بۆ وەرگرتنی مووچە تا چەند کاریگەری باشی دەبێت بۆ ئەنجام دانی کارو چالاکی؟

بەڕێزی دوا وتی (بەداخەوە ئەم مەبەستە دەگەڕێتەوە بۆ کەسایەتی ئەو کەسەی کەسودمەند دەبێت لەڕێکخراوەکەمان کە کەمترین خزمەت دەکات وە دوای ئەمە سستی دەگەڕێتەوە بۆ ڕێکخراوەکەمان وە ئێمە ناوەندی ڕێکخراوەکانمان ئاگادار کردۆتەوە لەم حاڵەتە.. هیوادارم هەموو لاوانی شارەکەمان لەڕێگەی ڕێخراوەکەمانەوە زەوی بۆ دابین بکرێت، بەدڵنیاییەوە ئەگەر ئەندام سەنتەر موچەی بۆ دابین بکرێت دەتوانێت بەباشی ئەرکی سەرشانی ئەنجام بدات وە ئێمە لەسەروی خۆمان گفتوگۆی زۆرمان کردووە بۆ ئەم مەبەستە وە سکرتاریەتمان لەهەوڵ دایە بۆ دابینکردنی یارمەتی بۆ ئەندام سەنتەرەکان وە ئێمە لەلای خۆمانەوە هەر ئەندام سەنتەرێك چالاکی باشی هەبێت پاداشتی دەکەین.. لەکۆتاییدا سوپاسی ڕۆژنامەی چاودێر دەکەم بۆ ئەم بەسەرکردنەوەیە.. هیوادارم دامو دەزگاکانی حکومەت ئاوڕێك لەشارەکەمان بدەنەوە بەمەبەستی خزمەتکردنی لاوانی ئەم شارە.

پەژارەی هاوولاتی

پواز

کەچەڵ" تیماری سەری خۆت بکە!

کامیل عومەر*

بەپێـــــچەوانەی پەرلەمانـــــە ئیکسپایەرەکەمانەوە، کەیـەك جـار هەڵبژاردنی بۆ کرا، چەند ساڵێکە بەردەوام لەناوەنـدەکانی خوێندنـدا، پرۆسـەی هەڵبژاردنی نوێنەرایەتی خوێندکاران ئەنجام دەدرێـت، گەرچـی پرۆسـەکە کـامڵو بـێ گرفت نەبووە، بەڵام هەرچۆنێك بێت بـوونی باشترە لەنەبوونی،چونکە هیچ نەبێ نەوەی نـوێو خوێنـدەواری دوای راپـەرین بـە ووشـەیەك ئاشـنا کـراوە کـەناوی (هەڵبـژاردن)ە، هەڵبـژاردنیش یەکێکـە لـەرێگاکانی پراکتیزەکردنـی دیموکراسـی. سـاڵیپار، جیاوازترلەسـالاّن پرۆسـەکە بەرێوەچوو لەبەرئـەوەی سنوری هـەردوو ئیدارە بەزۆر لەت کراوەکەی بەزاندو بەهـەر شەرەشـەقو چاوسـورکردنەوەو کـرچو کالّیـەك بێـت، پرۆسـەکە بـەجۆرێك لەجۆرەکان، سەرتاسەری بوو.

ئاکامـەکانی هەڵبـژاردنی نوێنەرایـەتی سـاڵی پـار، زەنگـی ووریاکردنـەوەی دوو حیزبـە دەسـەڵاتدارەکە بـوو، بـەدوو ئاقـار یـەکێتی بـۆی دەرکـەوت کەنـەوەی نـوێی لەگەڵدایـە بـەوەی کـەتوانی لەسـنوری هەردووئیدارەکەدا دەنگێکی باش بەدەست بهێنێ، پـارتیش بـۆی دەرکـەوت کەنـەوەی نوێی لەگەڵدا نییـەو تەنانـەت لەسـنووری ئیدارەکەی خۆشیدالەزۆر ناوەندی خوێنـدن دۆرانـــدنێکی چـــاوەروان نـــەکراوی بەخۆوەبینی.

ئەمساڵیش بـەر لەهەڵبژاردن، یـەکێتی قوتابیـان گەرەکیـەتی ئـەم بـارە لارو نـا هاوسـەنگەی راست بکاتـەوە، بەتایبـەت لەسـنووری ئیـدارەی یـەکێتی، بـەوەی کەهەرلەئێستاوە دەستی کردووە بـەکرینی دەنگـی خوێنـدکاری زانکـۆو پەیمانگـەو ئامادەییـەکانی سـلێمانیو دەوروبـەری بەرامبەر بە (٣٠) هەزار دیناری چاپی نوێ.

ئـەم هەوڵەیـەکێتی قوتابیـان چـەند سەرنجێکم لەلا دروست دەکات:

ئەگـەر یـەکێتی قوتابیـان خـەمخۆری کێشەو کەموکوری قوتابیانە، بەو پارەیـەی کەلەناوەنـدەکانی خوێنـدنی سـنووری سـلێمانیدا سـەرفی دەکـات، گرفـتو کەموکوریـەکانی قوتابیـانی زانکـۆو پەیمانگـەکانو بەشـە ناوخۆییـەکانی سنووری هەولێری پێ چارەسەر بکات، وەك پەنـدە کوردیەکـە دەڵێت: (کەچـەڵ" گـەر تیمارکەری، تیماری سـەری خـۆت بکـە!)، لەکاتێکدا دەبێت دڵنیا بین لـەوەی کە ئـەو پارەیە بەهەدەر دەروا، چونکە:

* ئـەزموونی سـاڵی پـاری یـەکێتی قوتابیانو هەندێ لەرێکخراوەکانی تر هەیە، کەسەرەرای خـەرج کردنـی پارەیـەکی زۆر، کەچی نـەیان تـوانی هـیچ گۆرانێکی ئـەوتۆ لەئەنجامی هەڵبژاردنەکە بکـەن، بۆ نمونـە ساڵی پـار لەدواناوەندییـەك بەقـەدەر ئـەو سـەد دۆلاریانـەی کەسـەرف کرابـوو دەنگ نـەهاتبوو، لەکاتێکـدا ئـەو شارۆچکەیەی کەدواناوەندیەکەی تێدابوو، بـەبادینانی دوو ناسراوە.

* ئافــەرین رێکخراوەکــانی کۆمــەڵی مــەدەنی، بـۆ ئـەم داهێنانـە نوێیـە، کەتازەبـەتازە بـەپارە ئینتیمـا بـۆ حیـزب دروست دەکەنو لەئێستاوە نـەوەی دوارۆژ رادەهێـنن بەچاوبرسـی کـردنو بـەرتیلو گەنـدەڵی، لـەجیاتی ئـەوەی هـەوڵ بـدەن فیدراسـیۆنێك دژی گەندەڵیـەکانی هـەردوو دەسەڵاتو ئیدارەکـەی هـەرێمی کوردستان دروسـت بکـەنو بەگـژ ئـەو رێکخـراوە قوتابیانـەدا بـچنەوە، کـە خویـچندکارانو قوتابیـان بەعـەقڵێکی دۆگمـاو سـەلەفیانە پـەروەردە دەکـەنو بـەناوی رێکخـراوی پیشـەییەوە، کـار بـۆ دژایـەتی کردنـی دیموکراسـیەتو ئازادییـەکانی خوێنـدکار لەناوەندەکانی خوێندن دەکەن.

لەکۆتاییا جێی خۆیەتی بڵێین:

کاتێـك کـە رێکخراوێکی قوتابیـان وەکو مەزادخانــە دەروانێتــە ناوەنــدەکانی خوێنـدنو موزایـەدە بـەکرینو فرۆشـتنی دەنگی قوتابی دەکات، ئیتر چ ئومێدێکمان بـەرێکخراوەکانی بـەناو کۆمـەڵی مـەدەنیو پێشکەوتنی کۆمـەڵ لەسـەر دەسـتی ئـەو نەوەیە خۆش بێت کەهەر لەئێستاوە فێری بەرتیل خواردن دەکرێت.

* خوێندکاری زانکۆی سەلاحەدین

پەژارەی هاوولاتی

- گەڕەك یان جزیرەی توی مەلیك..؟ (ئاوێنە)
- قەزای دوکان.. لەپەراوێزی خزمەتگوزاریەکاندا. (ئاکۆ)
- باياسايیەکان"یاسا پەیرەو بکەن..! (محەمەد)
- نایلۆنی کورسی! (محەمەد فەتاح)
- بۆ دەبێت رێگاو بانەکانی شار بەم جۆرە بن؟ (شنیار)

ئاوێنە

پـێ دەچـێت شـارەوانی سلێمانی دواخسـتنو هێـواش بەرێوەچـوونی پرۆژەکـانی کردبێتـە مـۆدێلێکی نـوێ لەکارکردنـدا کـە بـەردەوام لەرووپـەری رۆژنامــەکانو شاشــەی تەلەفزیۆنەکانـەوە ئـەم رەخنەیـەیان ئاراسـتە دەکرێـتو ئـەوانیش هەنـدێ بەڵگـەو پاسـاو بـۆ دواخسـتنی کارەکانیـان دەهێننـەوە کەمـەودای کارکردنی ئەو بەڵگانەش لەسەر برِوای جـەماوەر سەنگی کەمـە شـەقامی بـەردەمو نێـوان هـەردوو خوێندنگەی ناوەندی تویمـەلیکی کـچانو کـاوەی کوران یەکێکـە لـەو پرۆژانـەی لـەکۆتایی هـاوینو سەرەتایی وەرزی پایز دەست کـراوە بـەکارکردن تێیدا رۆژانە زیاتر لە ١٥٠٠ خوێنـدکارو مامۆسـتاو سـەدان هـاولاتیو ئوتومـوبیـل پیایـدا هاتوچـۆ دەکەن، ئەمە جگە لەوەی کە شەقامێکە هـەردوو گـەرەکی تویمــەلیكو ئیـسکان بەیەکــەوە دەبەستێتەوە هـەر لەسـەرەتای کارکردن تیایـدا لــەبری رازی بـــوونو بـــەدیهێنانی ئاواتـــەکانی دانیـشتوانی ئـەو گەرەکانـە شـەپۆلی نـارەزاییو بێزاری لەلایەن دانیشتوانو دوکاندارو خوێنـدکارو مامۆستایانی ئەو سنورەوە پەرەی سەند.

* وەستا شوانی دارتاش دەڵێ: مانگو نیوێکە ئەم شەقامەیان هەڵوەشاندووە، رۆژی سـەعاتێك کـاری تێـدا دەکـەنو چـوار سـەعات دەسـتی لێهەڵـدەگرن، هــەر جـارەو جـۆرە بیانوویـەكو پاساوێکمان بـۆ دەهێننـەوە، جارێـك دەڵـێن گـاز نییە بۆ ئامێرەکان، یان دەڵـێن" شۆستـەتان بـۆ دادەنێین.

پرۆژەیەکی پەککەوتووی شەقامێکی توی مەلیك

ئەوەی زیاتر توشی گرفت هـاتووە بەدەسـت ئـەم کـارەوە خوێنـدکارانو مامۆسـتایانی هـەردو خوێنـدنگان کـە بەوپـەڕی بێزاریـەوە سـکالای خۆیان دەردەبرِن سەبارەت بەدواخستنو سستی کارکردن لەم پرۆژەیەدا.

* مامۆســتا تریفــە محەمــەد بەرێوەبــەری ناوەندی توی مەلیکی کچان دەڵێن: ئەم پرۆژەیە ئــاواتی دانیــشتوانی ئــەم گەرەکانــە بـــووەو کارەکەمان لەلا بەنرخە، بـەڵام سـستی کـارکردن تێیـداو تەواونـەکردنی بووەتـە هـۆی بێزاریمـان، چـونکە هـەر لەسـەرەتای پرۆژەکەکـە لـەکۆتایی هاوینـدا دەسـتی پێکـرد تـۆزو خـۆڵ خـواردینی خوێنـدکارو مامۆسـتا دەهاتنـە ژوورەوە خـۆڵاوی دەبـوونو خوێندنگاکــەش دەبـوو بـەخۆڵ نـە بەخوێندکارو نـە بـەکارگوزارو نـە بەمامۆستاکان فریـای پاکردنـەوە نەدەکـەوتین خوێندنگاکـەمان وەکـو سـەنتەر وایـە کـە لەهـەر چـوار لای گەرەکەکانــەوە خوێنــدکاری بــۆ دێــت بــەپێی هەڵکەوتەی جـوگرافیش زۆربـەی خوێنـدکارەکان لەگەرەکەکانی خوارەوە بۆی دێـن، ئـەمرۆش کـە وەرزی باران بارینە لەکاتی هاتنی خوێندکارەکان بۆ خوێندنگا گرفتەکە دوو ئەوەنـدە گـران بـووە، خۆڵەکــە بــووە بــەقور، خوێنــدکارەکان دێنــە ژوورەوە هـــەموو قاچیـــان قـــوراوی دەبێـــتو خوێندنگاکەش دەبێت بەقور، بەڵێندەرەکە پێی راگەیاندم ئەم پرۆژەیە شـەش مـانگی پێدەچێت واتە دەبێت هـەردوو وەرزی پـایزو زسـتان کـاری تێدا بکـەن هـەمووشمان دەزانـین ئـەو دوو وەرزە وەرزی بارانو بەفرەو وەکـو پێویـست ناتوانرێـت کـار لـەو پرۆژەیـەدا بکرێـت، واتـە کـارکردن لـەم پرۆژەیـەدا درێـژ دەبێتــەوە بــۆ وەرزی بــەهارو سەرەتای وەرزی هاوین، ئێمەش دەبێ عەزابێکی زۆر بـچێژین بەدەسـت قـورِو ئـەو دەریایـەی کـە لەبەردەم خوێندنگاکەماندا دروسـت بـووە، ئەمـە بێجگـە لــەوەی گرفتــی شـکاندنی بــۆری ئــاوو ئـــاوەرۆی ماڵەکانیـــشی لێکەوتوەتـــەوە. خوێنـدکارانیش بـەش بـەحاڵی خۆیـان نـارازین چونکە رۆژی دوو جار بـەو رێگایـەدا دێـنو کـاری کردۆتە سەر گۆرینی ئاراستەو کاتی هاتوچۆیان.

* خوێندکار تافان ئیبراهیم دەڵێت: هیـوادارم زوو ئــەم کــارە تــەواو بێــت، چــونکە لــەکاتی هاتوچـۆماندا بـۆ خوێنـدنگا گرفتـی بـۆ دروسـت کـردوین، ئەگـەر بمانـەوێت زۆر قـوراوی نـەبینو بـچین بـۆ خوێنـدنگا، لەوانـەکان دوا دەکـەوین، هەمیـشە بـە قـاچو بـەرگی قوراویـەوە خۆمـان دەکـەین بەخوێنـدنگاداو لـەکاتی گەرانەوەشمانـدا دووبـارە بـەپێڵاوو جلـی قوراویـەوە دەچـینەوە ماڵەوە.

شـارەوانی سـلێمانی هیممـەتێك بـۆ هەرچـی زووتــر بەئــەنجام گەیانــدنی ئــەم پرۆژەیــەو رزگارکردنی هاوڵاتیانو خوێنـدکارو مامۆسـتایانو دانیشتوانی ئـەو گەرەکانـەی کـە دەکەونـە سـەر ئەم شەقامە.

ئاکۆ دوکانی

هـــەرێمی کوردســـتان لـــەدوای راپەرینـــەوە بەتەوژمێکی خێراو چرِ بەدنیای زانستو داهێناندا کرایەوە، ئەم تەوژمە گرکـانێکی لـەناکاو بـوو بـۆ کوردســتان، لەگــەڵ نیــشتەوەشیدا گــۆرانێکی نەوعی بەسەر کۆمەڵگەی کوردیدا هێنا.

قەزای دوکان یەکێکە لەشارۆچکە گرنگـەکانی کوردستان کەهاوبەشی ئەرکە خزمەتگوزاریەکانی حکومـــەتی هـــەرێم دەکـــات و سەرچـــاوەیەکی سەرەکی تەزووی کارەباشە لەهەرێمەکـەدا بـەڵام بەداخـەوە تائێـستا نـەوەك هـەر بـێ بـەش بـووە لــەپرۆژە خزمەتگواریــەکان بــەڵکو هــەر زۆریــش پشت گوێ خراوەو کراوەتە پەراوێزەوە.

یـەکێك لـەو پـرۆژە خزمەتگواریانـەی کـەرۆڵی چـــالاك دەبینـــێ لەپرۆســـەی وەرچـــەرخانی کۆمەڵگـەو بونیـادی نـەوەی نوێـدا، بنکەیـەکی رۆشـــنبیری کۆمەڵایەتیـــە، واتـــە ســـەنتەرێکی گەنجانە کە لەدوکاندا بوونی نییە.

ئەم بنکەیە یەکێکە لەپێویستیە سەرەکیەکانی نێـو لاوان، ئـەو لاوانـەی دەبنـە نـەوەی دوارۆژ، دەبنە هەڵگری ئالای شۆرشی زانستو داهێنـان، بەڵام لـەنێو لاوانـی دوکانـدا کـەلێنو بۆشـاییەکی گەورە هەیـە بەتایبـەت لـەکاتی پـشووی هاوینـدا کـەلاوەکانمان لـەبێ کاریـدا نـازانن چـی بکـەن؟ بەڵام ئەگـەر بێـتو حکومـەتی هـەرێم بنکەیـەکی رۆشـنبیرییان بـۆ بکاتـەوە لەهـەموو بوارەکـانی هونــەریو مۆســیقیو وەرزشــیو خولــەکانی فێربوونی تیـا بێـت ئـەوکات لاوان هـەم سـودێکی زۆری لـێ دەبینو هەم کاتـە بەتاڵەکانیـشیان پـرِ دەکەنەوە، کە ئەمە کاریگـەری زۆری دەبێـت بـۆ نــەشو نمــاکردنی بــیری لاوانو پێگەیــشتنو تەقینــەوەی توانــاو وزەی ئەوانــەی کــە لەهــەر بوارێکدا بەهرەیەکیان هەیە، ئـا لـەم کاتـەدا ئـەم سەنتەرە خزمەتێکی نیشتمانی گەورە پێشکەش بەوڵاتو گەلەکەی دەکات.

هــەروەها هێڵــی ئەنتــەرنێت کەئێستا جیهـانی کردۆتــە تــۆپێکی شوشــەییو هــەموو دنیــای بەیەکــەوە گــرێ داوەو خزمــەت بەمرۆڤایــەتی دەکــات، کــە یەکێکــە لــەداهێنراوە گرنگــەکانی جیهـان بـەهۆی ئـەو ئـەرکو خزمەتـە گەورەیـەی پێــشکەشی خــەڵکی دەکــات، کــە ئێــستا لەکوردستاندا بەشێوەیەکی بەرچاو لەشارەکاندا دەبینرێــت، هــەروەها لەزۆربــەی قەزاکانیــشدا بنکەیان بۆ کراوەتەوە، بەڵام قـەزای دوکان لـەم تەکنۆلۆژیا گەورەیەش بێ بەشە، هەروەکو چۆن لــەزۆر خزمــەتگوزاری تــریش هــەر بــێ بــەشو پــەراوێزە، هــەروەکو چــۆن تائێــستا هێڵــی تەلەفۆناتی نییـەو هـۆڵی کـۆرِو کۆبونـەوەو بۆنـە گشتیەکانی نییە، ئەمانەو چـەندین کـەموکورِی تریش لەشارۆچکەکەماندا هەیەو هـەموویان جێـی سـەرنجن هیـوادارین حکومـەتی هـەرێم ئـاورێکی جـدیمان لــێ بداتــەوەو بــەدەم کێــشەو کەموکورِیەکانمانـەوە بێـتو چـی تـر نەخرێینـە پەراوێزەوە.

محمد کمال

مــن کەچــاودێرێکی بەشــی زیــادەرەوی سەرۆکایەتی شارەوانی سلێمانیم، سکاڵای خـۆمو هاوپیــشەکانم دەردەبــرِم لەئاســت سەرپێــچیو لادان لەیاســا لەلایــەن هەنــدێك هاوڵاتیــانی کاســبکاری ناوبــازاری شــاری ســلێمانیەوە، کەبەراستی زۆرجار توشی گرژیو ئـاڵۆزی دەبـین لەگـەڵ ئـەو هاوڵاتیانـەدا کەسەرەرایسەرپێـچیو زیادەرەویــەکانیان لەیاســا شارســتانیەکان، قسەمان پێدەڵێن تـا دەگاتـە ئـەوەی هەنـدێکجار ئیهانـەشمان دەکـەن، بەداخـەوە ئێمـە کارمـان رێکخــستنی ناوبــازارو خزمــەتکردنی شــارو هاوڵاتیانـە، بـەڵام هەنـدێك کـەس بەچـاوێکی تـر ســەیرمان دەکــەنو بــەدوژمنی هاوڵاتیانمــان دەزانـن، لـەم رۆژانـەی رابـردوو نمونەیـەکی لـەو جــۆرە رویــدا کەبەپێویــستی دەزانم بیخەمــە بەرچاوی هــەموان بــەو مەبەســتەی راســتیەکان روونــتر بــن، بــەرێزێك کــەوەك خــۆی دەڵێــت جگەلەوەی کاسبکارەودووکانی هەیـە لـەگوزەری مزگەوتی گەورە، ئەم کەسە کەسێکی یاساییشە، ئــەم پیــشەیەی خــۆی کاتێــك ئاشــکرا کــرد کەچــاودێرەکانی شــارەوانی دوای چــەندجار ئاگادارکردنــەوە، هەســتان بەدەســت بەســەردا گرتنــی عەرەبانەیــەکی زیــادەرەو لەبــەردەم دووکانەکەیدا، ئـەو لـەو کاتـەدا دەسـتی کـرد بەقسەکردن بەچاودێرەکانو ووتی: من کەسێکی یاساییم، ئەم جۆرە مامەڵەیە قبوڵ ناکەم.

بۆیــە دەڵــێم: خۆزگــە کەســە یاســاییەکان پــەیرەوی یاسایان بکردایــە، جا ئیدی ئـەرکی بەیاساکردنی هەموو کۆمەڵ لەوەی ئێستا ساناتر

محمد فتاح

بەراستی دیاردەیەکی سەیرە، جارێکیان چووم بـۆ ماڵێـك، ئیعتیـادی لـەژووری میوان دانیشتم، بەڵام کولاّم چونکە.. راستە کارەبا نەبوو، هـاوین بوو.بەڵام لەهەمووی خراپتر لەسەر تاقمی میوانـە تازەکەیان دانیشتبووم، کە نایلۆنەکەی هەر پێوە بـوو، قـسەم نـەکرد ووتم لەوانەیـە یادەوەریـەکی دێرینی لەتەکدا بێـت، بۆیـە نایانـەوێ بروشێت، بەڵام مەخابن ساڵ بەساڵ، زیاتر ئەو دیاردەیـە تەشەنەی کـردو گەیـشتە سـەر ئـەو کورسیانەی کەدەفرۆشـــرێن لـــەبازارو لەفەرمانگـــەکان بەکاردەهێنرێن بۆ دانیشتن لەسـەری کـەدەتوانم بڵـێم لــە (٩٠٪)ی ئــەو کەســانەی دادەنیــشن لەســـەری نایلۆنەکـــەی لێناکەنـــەوە. ووتمـــان فەرمانبەرێکی بەسیتەو نـەوەك بەرێوەبەرەکـەی تووشــی لێپرســینەوەی بکــات، بــەڵام جــەنابی بەرێوەبەریش هەمان شت، بەرێوەبەری گـشتیش هــەروەها، دیــسانو کــار گەیــشتە ســەر چــەند وەزیرێــك. رۆژێکیــان بەبەرێوەبــەرێکی گــشتیم ووت: ئەو نایلۆنـە بـۆ لێناکەیتـەوە؟ ئـەوە گـەرم نییە؟ کەچی ئەو تووشی هیستیریا بـوو، ووتـی: ئێـــوەی هونەرمەنـــد رەخنـــە لەهـــەموو شـــتێك دەگرنو کەوتە درِاندنی نایلۆنەکە، بەڵام ئەمەیان لەداخی من بوو.

خۆزگە بمتوانیایە لە کارگـەکانی دروسـتکردنی کورسـیەکانم بپرسـیایە ئەگـەر حیکمـەتێکی تێـدا نیە، ئاماژە بەلێکردنەوەی نایلۆنەکان بدەن.

شنیار

تەسـکیو بـچوکی شـەقامەکانی نـاو شـاری سـلێمانی، لەبەرامبــەر زۆری ئوتومبیــل، هــۆی جـەنجاڵی هاتوچـۆو مەترسـی روداوی ناخۆشـن. رێگــا زۆر گیراوەتەبــەر بــۆ کەمکردنــەوەی قــەرەباڵغی لەســەر هەنــدێ شــەقامو گــۆرینی رێرەوی هاتوچۆو لەهەندێکی ترو ... هتد.

هێڵی پاسـەکانی رزگـاری کەخـەڵکی بەگـشتی پـــشتی پێدەبەســـتێو تارادەیـــەك زۆرتـــرین هاتوچــۆی لەســەرە. بــەڵام شــوێنی گــەراجی پاســەکان کەدەکەوێتــە خــوار گــەرەکی پــیر مەنــسوور، پــشت شــەقامی ئـۆرزدیو کــەمترین مــەرجی هاتوچــۆی تێدایــە، بەتایبــەت لــەو رێگایـــەوە، کەپاســـەکان دوای گەرانـــەوەیان لەرزگاریـەوە، لێـوەی دەچـنە نـاو گەراجەکـە تەسکی رێگاکـەو ئـەو شـێوە پێچاوپێـچەی لـەو کورتیـەدا هەیـەتی، گـرفتن. سـەرەرای ئەمانـە بـوونی گـەراجی لانـە (بـۆ وەسـتانی ئوتومبیـل) لەسەر هەمان رێگا دیسانەوە قەرەباڵغیەکی تـری خستۆتە ئەو رێگـا ناتـەواوە، کـەزۆرجار لەهاتنـە دەرەوەی ئوتومبیلـدا، بـۆ ماوەیـەك پاسـەکان دەوەسـتێت، هـەروەك چـۆن هـاتنی ئوتـومبیلی تایبەت، لەگەرەکی پیرمەنـسوورەوە، بـەرەو لای گەراجەکـــە بـــۆ ئـــەوەی بـــچێتە سەرشـــەقامی پیرەمێـرد، زۆرجـار چـەند ئوتومبیلێـك پێکـەوە دەگەرێنێتە دواوە، ئەمە بێـزاری لـەلای شـۆفێری ئەو هێڵە دروسـت کـردووە کـەدەڵێن: پێکـدادانی ئوتومبیلو دەنگـەدەنگو دروسـت بـوونی شـەرِو درەنگکـەوتنی نەفـەرەکان بـۆ شـوێنی خۆیـان دیاردەیــەکن رۆژانــە روبــەرومان دەبێتــەوەو نیگەرانمان دەکەن.

ئەم رێگایەش، سەرباری ئـەو گرفتانـە، چاڵو تاسـەی وەهـای تیادایە کـەرۆژانی بـاران بـارین، حــەوزێکی قــورِو چــڵپاو دروســت دەکــات، کەپەرینـەوە لێـی مەحاڵـە. ئەگـەر سـەیری ئـەو رێگایــە بکــەیت، پێــت ســەیرە، لەســلێمانیدا شوێنێکی واسـەرەکی، بـەو شێوەیە پـشت گـوێ

خرابێـت. شـۆفێرەکان وەك زۆربـەی شـۆفێری هێڵەکانی تـر، هـەوڵ دەدەن، خۆیـان رێگـاو نـاو گەراجەکەش چاك بکـەن، بـەڵام ئەمـە کاتیـەو سەرکەوتو نابێت، وەك ئـەوەی حکومـەت، خـۆی سەرپەرشتی چاککاری رێگاکـان بکـاتو لـەرێی کەسو ئەندازیاری پسپۆرەوە نەخشەو پلانـی بـۆ دابنێـتو بەشـێوەیەکی شارسـتانیو هاوچـەرخ رێکبخرێتەوە.

چالاکی مه‌ده‌نی

وۆرك شۆپێك له‌سه‌یدسادق

له‌درێژه‌ی ئه‌و کارو چالاکیه ڕوناکبیریانه‌ی که له‌سه‌یدسادق ئه‌نجامده‌درێت له‌چه‌ند ڕۆژی ڕابردودا به‌هاوکاری ناوه‌ندی ڕێکخراوه دیموکراتیه‌کانی شاره‌زووری (ی.ن.ك) سکرتاریه‌تی یه‌کێتی ژنانی کوردستان به‌هاوبه‌شی له‌گه‌ڵ کۆمه‌ڵه‌ی خوێندکارانی کوردستان له‌سه‌یدسادق وۆرك شۆپێکی به‌م شێوه‌یه‌ی خواره‌وه ڕێکخست.

*ڕۆژی یه‌که‌م بۆ به‌ڕێز "کنێر عه‌بدوڵڵا" له‌ژێر "به‌شداری ژن له‌بواری سیاسیدا" به‌رواری ٢٠٠٤/١١/١.

*ڕۆژی دووه‌م بۆ به‌ڕێز "سیروان جه‌لال" له‌ژێر ناوی "کۆمه‌ڵگه‌ی مه‌ده‌نی" به‌رواری ٢٠٠٤/١١/٢.

*ڕۆژی سێیه‌م بۆ به‌ڕێز "ته‌لار له‌تیف" له‌ژێر ناوی "یاسای باری که‌سێتی" به‌رواری ٢٠٠٤/١١/٣.

*ڕۆژی چواره‌م بۆ به‌ڕێز "ئاوات محه‌مه‌د" له‌ژێر ناوی "توندوتیژی له‌بواری په‌روه‌رده‌یدا" به‌روار ٢٠٠٤/١١/٤.

شایه‌نی باسه له‌سه‌رجه‌م دانیشتنه‌کانی وۆرك شۆپه‌که‌دا جگه له‌هه‌ڤاڵانی لێپرسراوو ئه‌ندامانی ناوه‌ندی ڕێکخراوه دیموکراتیه‌کانی شاره‌زوورو نوێنه‌ری لایه‌نه سیاسی‌و ڕێکخراوه پیشه‌ییه‌کان‌و ژماره‌یه‌کی به‌رچاوی ژنان ئاماده بوون‌و تیایدا جگه له‌تێگه‌شتنێکی باشی بابه‌ته‌کان مناقه‌شه‌ی جدی له‌نێوان به‌شداربواندا له‌سه‌رجه‌م بابه‌ته‌کاندا کرا.

په‌یامنێری چاودێر له سیدصادق

له‌ساڵیادی دامه‌زراندنی (ی.ژ.ك)

پێشانگایه‌کی په‌یکه‌رسازی له سه‌یدسادق سه‌رله‌به‌یانی ڕۆژی هه‌ینی به‌رواری ٢٠٠٤/١١/٥ به‌بۆنه‌ی یادی دامه‌زراندنی یه‌کێتی ژنانی کوردستانه‌وه، مه‌ڵبه‌ندی ڕاهێنان‌و گه‌شه‌پێدانی کۆمه‌ڵایه‌تی ژنان له‌هه‌ڵه‌بجه به‌هاوکاری ناوه‌ندی ڕێکخراوه دیموکراتیه‌کانی شاره‌زووری (ی.ن.ك) له هۆڵی وه‌لی دێوانه‌ی ناوه‌ندی ڕێکخراوه دیوکراتیه‌کانی شاره‌زوور له‌سه‌یدسادق پێشانگایه‌کی په‌یکه‌رسازی بۆ هونه‌رمه‌ندی په‌یکه‌رساز (کاوه نوری) کرده‌وه. سه‌ره‌تا پێشانگاکه له‌لایه‌ن دایکی دوو شه‌هیده‌وه کرایه‌وه‌و تیایدا هه‌ڤاڵانی ناوه‌ندی ڕێکخراوه دیموکراتیه‌کانی شاره‌زوورو ژماره‌یه‌کی به‌رچاوی ژنان تیایدا ئاماده بوون شایه‌نی باسه، سه‌رجه‌م وێنه په‌یکه‌رسازیه‌کانی هونه‌رمه‌ند باسی له‌گرفت‌و کێشه‌کانی ئه‌مڕۆو ڕابردوی ژنان ده‌کرد.

له/ ڕه‌زا جه‌بار-ه‌وه

زیادکردنی مووچه‌ی کارمه‌ندانی هونه‌روه‌ری کشتوکاڵی ده‌سکه‌وتێکی تری خه‌باتی دیموکراسی

له‌پاش پرۆسه‌ی ئازادی عێراقه‌وه یه‌کێك له‌ده‌سکه‌وته گرنگه‌کانی هاتۆته دی زیادکردنی موچه‌ی فه‌رمانبه‌ره به‌شێوه‌یه‌کی گشتی، دیاره پێشتریش له‌کوردستاندا به‌ڕاده‌یه‌کی به‌رچاو موچه‌ی فه‌رمانبه‌رانی حکومه‌تی هه‌رێم زیادی کردبوو تا ئه‌و ئاسته‌ی جیاوازیه‌کی زۆری هه‌بوو له‌نێوانی هه‌رێمی کوردستان‌و ناوچه‌کانی تری عێراقدا.

زۆرێك له‌توێژو چینه‌کانی ناو فه‌رمانبه‌ران که‌خاوه‌نی ڕێکخراوو سه‌ندیکاو کۆمه‌ڵه‌کانی خۆیانن توانیویانه له‌ڕێگای ڕێکخراوه‌کانیانه‌وه‌و به‌شێوازی جیا جیا خه‌باتی دیموکراسی پێشنیازی زیادکردنی موچه‌ی توێژه‌کانیان بکه‌ن. ئه‌مه‌ش بووه هه‌وێنی دابینکردنی داواکاریه‌کانیان له‌ماوه‌ی ڕابدروودا، به‌گشتی چین‌و توێژه‌کانی ناو فه‌رمانگه‌کان له‌دکتۆرو ئه‌ندازیارو کارمه‌ندانی ته‌ندروستی‌و کرێکاران‌و گشت فه‌رمانبه‌ران موچه‌کانیان زیادی کرد تاکو ئاستی بژێوی‌و به‌شێوه‌یه‌ك به‌رزبۆته‌وه که هه‌تا له‌گه‌ڵ ده‌وڵه‌تانی دراوسێ جیاوازی هه‌یه‌و ڕه‌نگه ئاستی ژیان لێره له‌هه‌موو ده‌وڵه‌ته‌کانی دراوسێ به‌رزترو باشتر بێت هونه‌روه‌ری کشتوکاڵی ئه‌و توێژه‌ن که خاوه‌نی بڕوانامه‌ی ئاماده‌یی کشتوکاڵی‌و په‌یمانگای کشتوکاڵین که له‌ناو ده‌زگاو وه‌زاره‌ته‌کانی حکومه‌تی هه‌رێم ژماره‌یان زۆره‌و خزمه‌تی به‌رچاوی بواری کشتوکاڵی‌و ئاوه‌دانکردنه‌وه ده‌که‌ن، ئه‌م توێژه که‌ژماره‌یان زیاد له‌دوو هه‌زار فه‌رمانبه‌ره‌و ئێستاو زۆربه‌یان ئه‌ندامی ڕێکخراوی (یه‌کێتی کارمه‌ندانی هونه‌روه‌ری کشتوکاڵین) که یه‌کێکه له‌ڕێکخراوه دیموکراتی‌و پیشه‌ییه‌کانی کوردستان زیاد له ده ساڵه له‌و مه‌یدانه‌دا تێده‌کۆشن له‌پێناو به‌ده‌ست هێنان‌و هێنانه‌وه‌ی ئامانجی توێژه‌که‌یان بۆیه ئه‌م جاره‌ش له‌سه‌ر پێشنیازو هه‌وڵی ئه‌وان‌و هاوکاری مه‌کته‌بی ڕێکخراوه دیموکراتیه‌کان توانیان داواکاری توێژه‌که‌یان به‌رزبکه‌نه‌وه بۆئه‌وه‌ی مووچه‌ی کارمه‌ندانی هونه‌روه‌ری کشتوکاڵی له گشت دام‌و ده‌زگاکانی حکومه‌تی هه‌رێم دا زیاد بکات‌و توانیان ئه‌و داواکاریه‌ش به‌دی بهێنن‌و ده‌سکه‌وتێکی تریشیان بۆ ڕێکخراوه‌که‌یان خسته سه‌ر ده‌سکه‌وته دیموکراسیه‌کانی ڕێکخراوه دیموکراتیه‌کان.

له‌به‌رده‌م هه‌ڵبژاردندا.. کوردایه‌تی یان حیزبایه‌تی

ڕه‌زا جه‌بار — سه‌یدسادق

هه‌ڵبژاردن ئه‌و لایه‌نه گرنگ‌و ئه‌ساسیه‌ی دیموکراسیه که‌به‌بێ ئه‌نجامدانی به‌شێوه‌یه‌کی ئازادانه‌و ته‌ندروست مه‌حاڵه بتوانین باس له‌دیموکراسی بکه‌ین‌و بتوانین ئیدیعاشی بۆ بکه‌ین چونکه دیموکراسی‌و هه‌ڵبژاردن بونه‌ته دوو بابه‌تی ته‌واوکه‌ری یه‌کتری‌و ئه‌میان به‌بێ ئه‌ویتریان ناته‌واوه‌و ناتوانێت مانایه‌کی باش‌و گونجاو بدات به‌ده‌سته‌وه. له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا ده‌بێت ئه‌وه بزانین که له‌دوای ئه‌نجامه‌کانی هه‌ڵبژاردنه‌وه ئه‌گه‌ر هه‌چ نوێنه‌رێك بۆ پۆستی حکومه‌ت‌و ده‌سه‌ڵات ده‌ربچێت ده‌بێت وه‌ك چۆن ڕێز له‌ده‌نگ‌و ڕه‌نگی زۆرینه ده‌گیرێت به‌هه‌مان شێوه‌ش بۆ که‌مینه‌ش ده‌سته‌به‌ر بکرێت ئا لێره‌دا ده‌توانین باس له‌دیموکراسیه‌تی ڕاسته‌قینه بکه‌ین.

هه‌ڵبژاردن‌و دروست بوونی حکومه‌ت خه‌ونێکی له‌مێژینه‌ی گه‌لی کورد بووه له‌ڕابردودا تاوه‌کو هه‌ڵبژاردنی په‌رله‌مانی کوردستان له‌سه‌ره‌تای نه‌وه‌ده‌کاندا که ئه‌و هه‌ڵبژاردنه به‌هه‌موو کرچ‌و کاڵیه‌کانیه‌وه تاقیکردنه‌وه‌یه‌کی باش‌و کاریگه‌ر بوو به‌نیسبه‌ت وه‌زعی تایبه‌تی ئه‌وکاته‌ی کوردستانه‌وه‌و گه‌وره‌ترین هیواو ئاواتی له‌لای خه‌ڵکی دروست کرد. به‌ڵام ئه‌وه‌ی بووه جێگه‌ی داخ‌و مراندن‌و له‌گۆڕنانی هیواو ئاواته‌کان و هه‌موو لایه‌نه ئیجابیه‌کانی ئه‌و هه‌ڵبژاردنه سه‌پاندنی شه‌ڕێکی گه‌وره‌ی خوێناوی بوو به‌ده‌ستی خۆمان به‌سه‌ری خۆماندا‌و دواتریش دروست بوونی دوو ئیداره‌و له‌ت له‌ت بوونی کوردستانی لێکه‌وته‌وه که‌ئه‌مه گه‌وره‌ترین زیانی به‌دۆزی ڕه‌وای گه‌له‌که‌مان گه‌یاند له‌دنیاداو زیاتر بوو به هۆی که‌م بایه‌خ بوونی داوا ڕه‌واکانی گه‌له‌که‌مان له‌لای زۆربه‌ی زۆری ده‌سه‌ڵاته زلهێزو خاوه‌ن بڕیاره‌کانی دنیا ئه‌مه جگه له‌وه‌ی که چه‌ندین کاریگه‌ری خراپ‌و سلبی له‌که‌سێتی تاکی کورددا به‌جێ هێشتووه. لێره‌وه بۆ ئه‌وه‌ی ده‌رس له‌ڕابردوو وه‌ربگرین ده‌بێت ئه‌وه‌مان له‌یاد نه‌چێت که‌ڕابردوو چه‌نده زیانی گه‌وره‌ی پێبه‌خشیوین هه‌مووشی له‌ئه‌نجامی سیاسه‌تی چه‌وتی ڕابردومان که پێویسته له‌م قۆناغه‌ی ئێستاماندا بکرێته بابه‌تی قسه‌کردنی جدی دانیشتنه‌کان.. یه‌کێك له‌و هه‌ڵه مه‌نهه‌جیه سیاسیه‌ی که‌هه‌میشه سه‌رکرده‌کانی ئێمه دووباره‌یان کردۆته‌وه‌و ده‌رسیان لێوه‌رنه‌گرتووه ئه‌وه بووه که له‌دۆخه ناسك‌و ڕۆژگاره هه‌ستیاره‌کانی کورددا سیاسه‌تی حیزبایه‌تی‌و به‌رژه‌وه‌ندی تایبه‌تی جێگه‌ی کوردایه‌تی‌و به‌رژه‌وندیه گشتیه‌کانی گرتۆته‌وه وه‌ك چۆن هه‌ڵه‌ی سه‌رکرده‌ی بزوتنه‌وه ڕزگاریخوازه‌کان له‌ڕابردودا بۆته سه‌رچاوه‌یه‌کی مێژوویی له‌به‌رده‌ستماندا‌و نه‌وه‌کانی ئه‌مڕۆ ده‌توانن چاك‌و خراپی ڕابردوو لێك جیا بکه‌نه‌وه، ئاوه‌هاش بارودۆخی ئێستا له‌ئاینده‌دا ده‌بێته وێنه‌یه‌ك‌و نه‌وه‌کانی ئاینده به‌پێی توانای عه‌قڵی‌و فیکری خۆیان خوێندنه‌وه‌یان بۆی ده‌بێت.

جا بۆ ئه‌وه‌ی هه‌نگاو به‌سه‌ر هه‌ڵه‌کاندا نه‌نرێت له‌ئاینده‌شماندا سیاسه‌ته ڕاسته‌کان زۆربه‌ی زۆری لاپه‌ڕه‌کانی مێژوو داگیر بکه‌ن ده‌بێت ئه‌مڕۆ هه‌ردوو حیزبه سه‌ره‌کیه‌که‌ی کوردستان سیاسه‌تی کوردایه‌تی بکه‌نه په‌یڕه‌وو خه‌باتی سیاسی‌و دبلۆماسیانه‌ی خۆیان له‌پێناو به‌دیهێنانی زیاتری خواست‌و داواکانی جه‌ماوه‌ردا درێژه پێبده‌ن. نه‌وه‌ك له‌دانیشتنه‌کانیاندا ئه‌میان له‌به‌رامبه‌ر ئه‌ویتردا مه‌رجی قورس‌و گران دابنێت که‌جێبه‌جێکردنیان مه‌حاڵ بێت.

ئه‌م مه‌رجانه‌و هه‌ڵوێسته وه‌رگرتنیان له‌به‌رامبه‌ر یه‌کتردا وا ده‌کات که‌گفتوگۆو دانیشتنه‌کان ساردییه‌ك به‌خۆوه ببینێت‌و زیانێکی ئێجگار گه‌وره له‌ده‌ستکه‌وته‌کانی ئه‌مڕۆو دۆخه ناسکه‌که‌ی بدات جگه له‌و زیانه سه‌ره‌کیه‌ی که‌باسمانکرد زیانێکی گه‌وره‌تری ده‌بێت بۆ هه‌ردوو حیزبه‌که‌و دوژمنانی ده‌ره‌کی‌و نێوخۆیی سودی لێوه‌رده‌گرن وه‌ك چۆن له‌کاتی شه‌ڕی نێوخۆدا دوژمنانی گه‌له‌که‌مان قازانجێکی زۆریانکردو توانییان له‌سێبه‌ری شه‌ڕدا فراوانبون‌و گه‌وره بونێکی ناسروشتانه به‌خۆیانه‌وه ببینین‌و نه‌خۆشیه‌کی کوشنده بڵاوبکه‌نه‌وه له‌نێو خه‌ڵکیدا. به‌دوری ناگرم جارێکیتر له‌ئه‌نجامی سیاسه‌تی هه‌ڵه‌ی هه‌ردو حیزبه‌که له‌نێوان یه‌کترداو وه له‌به‌رامبه‌ر وه‌زعی عێراقیش به‌گشتیدا دوژمنانی گه‌له‌که‌مان‌و دژه‌کانی ئازادی هه‌ڵئاوسانێکی گه‌وره‌تر به‌خۆوه ببینین که که‌مکردنه‌وه‌و لاوازکردنیان ڕۆژگارێکی زۆری ده‌وێت‌و زیاتر له‌ڕابردوو ماندوبونی ده‌وێت.

جا بۆئه‌وه‌ی دیسانه‌وه نه‌که‌وینه نێو چاڵه قوڵه‌کانه‌وه‌و که‌ده‌رهاتنه‌وه تیایدا جگه له‌وه‌ی ماندوبون‌و بیرکردنه‌وه‌ی زۆری ده‌وێت ده‌بێت ئه‌مجاره‌ش بگه‌ڕێینه‌وه بۆ سه‌ره‌تاو له‌سه‌ره‌تاوه ده‌ست پێبکه‌ینه‌وه.

وا باشتره وه‌ك چۆن له‌کاتی دانیشتن‌و گفتوگۆکاندا له‌ڕێگه‌ی ڕاگه‌یاندنه‌کانه‌وه پێکه‌نین‌و زه‌رده‌خه‌نه‌و ده‌ست گوشینه‌کان دڵی جه‌ماوه‌ر خۆش ده‌که‌ن ناوه‌ڕۆك‌و بابه‌ته گرنگه‌کانی کۆبونه‌وه‌که‌ش به‌وجۆره ته‌عامولی له‌گه‌ڵ بکه‌ن.

داخوازیه‌کانی (سه‌ندیکای کرێکارانی کوردستان) بۆ به‌رده‌م مام جه‌لال، له‌کۆبوونه‌وه‌یه‌کی فراواندا که ڕۆژی ٢٠٠٤/١١/٧ ڕێکخرابوو

سڵاوێکی گه‌رم..

به‌ناوی کرێکاران‌و ئه‌ندامانی سه‌ندیکای کرێکارانه‌وه سڵاوێکی گه‌رمت ئاڕاسته‌ده‌که‌ین‌و هیوای سه‌رکه‌وتنت بۆده‌خوازین. سوپاسی به‌ڕێزتان ده‌که‌ین که ئه‌مجاره‌ش به‌دیدارت شادده‌بین‌و کۆبونه‌وه‌مان له‌گه‌ڵ ده‌که‌یت.

ئاشکرایه کرێکارانی کوردستان وه‌ك چینێکی شۆڕشگێڕو خاوه‌ن هه‌ڵوێست به‌درێژایی مێژووی خه‌باتی ڕه‌وای گه‌له‌که‌مان له‌ریزی پێشه‌وه‌ی قوربانی‌و تێکۆشاندا بوون‌و هه‌ردوو خه‌باتی چینایه‌تی‌و ڕزگاری نیشتمانی‌و نه‌ته‌وایه‌تیان ئاوێته‌کردووه‌و باشترین ڕۆڵه‌ی خۆیان له‌و مه‌یدانه‌دا فیداکارکردووه.

ئێستاش له‌هه‌لومه‌رجێکی ناسکی ئه‌مرۆدا بۆچه‌سپاندنی ئامانجه‌کانی گه‌له‌که‌مان‌و پاراستنی ده‌سکه‌وته‌کانمان به‌هه‌مان شێوه کرێکارانی کوردستان پێشمه‌رگه‌ی سه‌نگه‌ری نوێی خه‌بات‌و تێکۆشانن، له‌دوای ڕزگاری عێراق‌و ڕوخانی دیکتاتۆریه‌ت کرێکاران ڕۆڵی به‌رچاویان دیوه له‌پرۆسه‌ی ئاوه‌دانکردنه‌وه‌ی کوردستانداو له‌هه‌موو شاروشارۆچکه‌و گوندێك هاوبه‌شی جدی پرۆسه‌ی ئاوه‌دانکردنه‌وه‌یان کردووه به‌مه‌ش له‌بواری بیناسازی‌و پرۆژه‌کانی حکومه‌تی هه‌رێمدا له‌هه‌موو ناوچه‌کانی تری عێراق ئه‌م ده‌ڤه‌ره‌ی ئێمه به‌رچاوترو پڕکارتره به‌وڕاده‌یه‌ی بیر له هێنانی هێزی کار ده‌که‌ینه‌وه له‌ده‌ره‌وه‌ی هه‌رێمدا تاکو پرۆژه‌کان به‌رده‌وام بن‌و له‌زیادبووندا بن‌و باش جێبه‌جێبکرێن.

هه‌ڤاڵی به‌ڕێز..

یه‌کێتیی سه‌ندیکاکانی کرێکارانی کوردستان له‌دوای ئازادی عێراقه‌وه گه‌شه‌یه‌کی گه‌وره‌ی له‌ڕووی چه‌ندایتی‌و چۆنایه‌تیه‌وه به‌خۆوه‌بینیوه به‌تایبه‌تی له‌ناوچه تازه ڕزگارکراوه‌کانی کوردستانداو ئێستا سه‌رپه‌رشتی نۆ (٩) لق ده‌که‌ین له (سلێمانی، هه‌ولێر، که‌رکوك، ڕاپه‌ڕین، خانه‌قین، دهۆك، موصل، سۆران، گه‌رمیان) زیاد له (١٥٠٠٠٠) سه‌دوپه‌نجا هه‌زار ئه‌ندامامان له‌هه‌موو ناوچه‌کان هه‌یه، هه‌ر لقێکیش شه‌ش سه‌ندیکا له‌خۆده‌گرێ‌و له‌هه‌موو شارۆچکه‌کانی کوردستان لیژنه‌ی قه‌زا کاره‌کانی کرێکاران‌و سه‌ندیکاکانیان ڕاده‌په‌ڕێنن‌و له‌هه‌موو کارگه‌و شوێنکارێکی حکومه‌ی‌و ئه‌هلی لیژنه‌ی هه‌ڵبژێردراوی کرێکاران نوێنه‌رایه‌تی کرێکاران ده‌که‌ن زیاد له دوو هه‌زار کادری ژن‌و پیاو هه‌ڵده‌سوڕێن‌و ئه‌ندامی لیژنکانن. چه‌نده‌ها ده‌سکه‌وتی ماددی‌و مه‌عنه‌وی بۆ کرێکارانی کوردستان له‌ڕێگای ئه‌م سه‌ندیکاو لیژنانه به‌ده‌ستهاتووه‌و چه‌نده‌ها پێشنیازو داواکاریش له‌به‌رده‌ستی خاوه‌ن کارو داموده‌زگا حکومیه‌کاندایه‌و به‌رده‌وام له‌کێشمه‌کێشی دیموکراسیانه‌دان بۆ به‌ده‌ستهێنانی خواست‌و ئامانجه ڕه‌واکانی کرێکارانی کوردستان.

له‌سه‌ر ئاستی کوردستانیش هه‌نگاوی جدی بۆ ڕێکخستنی ڕیزه‌کانی کرێکارانی کوردستان نراوه، له‌هه‌وڵی به‌رده‌وامدان بۆ به‌ستنی کۆنگره‌ی سارتاسه‌ری کرێکارانی کوردستان، هه‌روه‌ها له‌سه‌ر ئاستی عێراق په‌یوه‌ندیه‌کی باشمان له‌گه‌ڵ سه‌ندیکای کرێکارانی عێراقی تازه پێکهاتوو هه‌یه‌و ڕێکه‌وتووین له‌سه‌رئه‌وه‌ی که سندیکای کوردستان‌و عێراق به‌شێوه‌ی یه‌کێتیی‌و فدراسیۆن کاربکه‌ن‌و سه‌ندیکای کوردستان وه‌ك سه‌ندیکایه‌کی سه‌ربه‌خۆو خاوه‌ن ئه‌زمونی دیموکراسی به‌شداری بکات له‌په‌ته‌وکردنی خه‌باتی دیموکراسی کرێکاران له‌ئاینده‌ی عێراقدا، له‌سه‌ر ئاستی جیهانیش گه‌شه‌یه‌کی به‌رچاومان کردووه له‌لایه‌ن یه‌کێتیی سه‌ندیکاکانی کرێکارانی سویدو ئیتالیاوه ده‌عوه‌تی ڕه‌سمی کراوین‌و وه‌فدمان سه‌ردانی هه‌ردوو وڵاتی کردووه‌و ئێستا به‌ئومێدین ئه‌وان بیبێنین بۆ کوردستان تاکو گه‌شه‌کردن‌و پێشکه‌وتنه‌کان به‌چاوی خۆیان ببینن‌و له‌گه‌ڵ وڵاتانی تری وه‌ك دانمارك‌و نه‌رویج‌و هه‌ندێك له‌ده‌وڵه‌تانی تر په‌یوه‌ندیمان هه‌یه. ئێستا سه‌ندیکای کرێکاران وه‌ك ئه‌ندام وه‌رگیراوه له‌یه‌کێتیی سه‌ندیکاکانی جیهانداو له‌کۆتایی ئه‌مساڵ یان سه‌ری ساڵی ئاینده به‌شداری له‌کۆنفرانسی جیهانیدا ده‌که‌ین له‌وڵاتی یابان که له‌لایه‌ن ڕێکخراوی کاری جیهانی‌و یه‌کێتیی سه‌ندیکاکانی سه‌ربه‌خۆی جیهانه‌وه ڕێکخراوه.

له‌هه‌لومه‌رجی ئێستادا ده‌بێ کرێکاران زۆر له‌جاران زیاتر به‌گیانی له‌خۆبوردویی‌و برایه‌تی‌و هه‌ستکردن به‌لێپرسراویه‌تی مێژوویی قۆناغه‌که به‌شداری چالاکانه بکه‌ن تاکو گه‌له‌که‌مان بتوانێ سه‌ربه‌رزانه‌و سه‌رکه‌وتوانه به‌شداری ئاینده‌ی عێراق بکات‌و زۆرترین ده‌سکه‌وت به‌ده‌ستبهێنن بۆکوردستان‌و له‌هه‌ڵبژاردنه‌کانی ئاینده‌ی عێراق‌و کوردستان‌و پارێزگاکاندا به‌ژیرانه‌و وردبینانه کاربکه‌ین تاکو ڕه‌نج‌و تێکۆشانی کرێکارانی کوردستان‌و گه‌له‌که‌مان به‌هه‌ده‌ر نه‌ڕواو ده‌سکه‌وتی تر بخه‌ینه سه‌ر ده‌سکه‌وته‌کانی تری گه‌له‌که‌مان.

خۆشه‌ویستان

هه‌وڵده‌ده‌ین بۆ :

یه‌که‌م: کردنه‌وه‌ی په‌یمانگایه‌کی پێگه‌یاندنی پیشه‌یی له‌کوردستاندا به‌شێوه‌یه‌کی هاوچه‌رخانه تاکو بتوانین به‌شێوه‌ی خولی خێرا کرێکاران فێری پیشه‌ی بیناسازی جۆراوجۆر بکه‌ین‌و بڕوانامه‌ی باوه‌ڕپێکراویان بده‌ینێ بۆئه‌وه‌ی به‌شێوه‌ی کرێکاری هونه‌ری (وه‌ستای کار – عامل ماهر) بتوانن له‌پرۆژه‌کانی بیناسازی‌دا کاربکه‌ن .

دووه‌م: کردنه‌وه‌ی نوسینگه‌یه‌کی کار (مکتب عمل) بۆ ناونوسین‌و به‌کارخستنی ئه‌و که‌سانه‌ی ده‌یانه‌وێ له‌ڕێگه‌ی ئه‌و نوسینگه‌یه‌وه کاربکه‌ن به‌تایبه‌تی دوای ده‌رچوونیان له په‌یمانگای پێگه‌یاندنی پیشه‌یی، ڕێکخستنیان له‌سه‌ندیکای بیناسازیدا.

سێیه‌م: گه‌ر کرێکاران‌و وه‌ستای کارا به‌پێی پێویستی پرۆژه‌کانی بیناسازی ئاماده‌نه‌کرا، بتوانین به‌شێوه‌یه‌کی یاسایی‌و ڕێك‌وپێك کرێکارو وه‌ستا له‌ده‌ره‌وه‌ی هه‌رێم بهێنن‌و له‌ڕێگای سه‌ندیکاو ئه‌و نوسینگه‌یه‌وه کاریان بۆ بدۆزینه‌وه.

بۆئه‌مانه‌ش له‌گه‌ڵ هه‌موو لایه‌نه‌کانی حکومی‌و وه‌زاره‌ته‌کان‌و یه‌کێتیی به‌ڵێنده‌ران‌و یه‌کێتیی پیشه‌سازان‌و ژووری بازرگانی کۆبونه‌وه‌ی ته‌واو کراوه‌و هه‌موولایه‌ك هاوکاریمان ده‌کات بۆ سه‌رخستنی ئه‌و پرۆژه‌یه که له‌م کاته‌دا خزمه‌تێکی گه‌وره ده‌کات به‌پرۆسه‌ی ئاوه‌دانکردنه‌وه‌و گه‌شه‌ش ده‌دا به‌سه‌ندیکای کرێکاران.

بۆیه داوا له‌به‌ڕێزتان ده‌که‌ین ئه‌مر بفه‌رمون تاکو لایه‌نه به‌رپرسه‌کان بینایه‌کی واممان بۆ سازبده‌ن که بتوانین په‌یمانگاکه‌و نوسینگه‌که‌ی تێدا به‌گه‌ڕبخه‌ین‌و خۆشمان هه‌وڵی دابینکردنی که‌لوپه‌ل‌و مامۆستاو کادری ئیداری‌و هونه‌ری ده‌ده‌ین.

چواره‌م: دروستکردنی خانوو بۆ کرێکاران له‌گه‌ڕه‌کی تایبه‌ت به‌خۆیان‌و دابینکردنی گشت خزمه‌تگوزاریه پێویستیه‌کانی ژیانی نوێ به‌تایبه‌تی بۆ کرێکارانی که‌رتی گشتی.. داواکارین له‌حکومه‌تی هه‌رێم هه‌وڵی جدی بدات له‌وپێناوه‌دا.

له‌کۆتاییدا هیوادارین به‌هه‌موولایه‌کمان گوڵدانی سه‌رکه‌وتنه‌کانی گه‌له‌که‌مان ڕازاوه‌ترو گه‌شتر بکه‌ین.

هه‌ر بژین بۆ کوردو کوردستان.. زۆر سوپاستان ده‌که‌ین

جوتیار نوری
سه‌رۆکی لیژنه‌ی باڵای
سه‌ندیکاکانی کرێکارانی کوردستان

ڕێکخراو و حیزب.. په‌یوه‌ندی‌و کاریگه‌ری

دنیای ئێمه، دنیایه‌کی نوێیه، گه‌شه‌ی کۆمه‌ڵگای ئێمه ته‌مه‌نێکی که‌می هه‌یه زۆر نییه بوینه‌ته خاوه‌نی ده‌زگاو دامه‌زراوه‌و ڕێکخراوی مه‌ده‌نی خۆمان که‌واته زۆرێکیش ڕه‌خنه‌و قسه له‌سه‌ر ڕێکخراوی ئێمه‌و دامه‌زراوه‌ی مه‌ده‌نی ئێمه هه‌یه ئه‌مه‌ش به‌هۆی دنیابینی تاکی کورده‌وه‌یه له‌سه‌ر شته‌کان، ڕێکخراو و دامه‌زراوه‌ی کوردی له‌به‌رئه‌وه‌ی نوێیه هه‌ربۆیه به‌ریه‌ککه‌وتنی تاك‌و ڕێکخراوی ئێمه به‌ریه‌ککه‌وتنێکی ساده‌و ساکاره، تێگه‌یشتنی تاکی ئێمه بۆ ڕێکخراو تێگه‌یشتنێکه که ناته‌ندروستی داگیری کردووه، له‌ماوه‌ی ساڵانی دوای ڕاپه‌ڕیندا تاکی کورد به‌زاکیره‌یه‌کی ماندووه‌وه مامه‌ڵه‌ی له‌گه‌ڵ شته‌کانی خۆیدا کردووه به‌هیلاکی شاخ‌و قۆناغی شۆڕشه‌وه مامه‌ڵه‌ی له‌گه‌ڵ سه‌ره‌تاکانی کۆمه‌ڵگای ئازادو کۆمه‌ڵگای کراوه‌و ژیانی دیموکراسیدا کردووه بۆ شتێکی سه‌یر نییه گه‌ر به‌ئاڕاسته‌یه‌کی نا ته‌ندروست قسه‌ی له‌سه‌ر ڕێکخراوه‌کانی کردبێت، له‌قۆناغی ڕزگاری نه‌ته‌وه‌یدا پێویست بوو مامه‌ڵه‌یه‌کی ئایدۆلۆژی له‌گه‌ڵ ڕێکخراوه‌کاندا بکه‌ین، بکه‌ری کۆمه‌ڵایه‌تی له‌ڕێکخراوه‌کانی شاخدا هیچ جیاواز نه‌بووه له‌سیاسیه‌ك‌و پێشمه‌رگه‌یه‌کی ئه‌وده‌م به‌ڵام که شۆڕش دێته‌وه شارو کورد ده‌بێته خاوه‌نی ده‌سه‌ڵات‌و دامه‌زراوه‌ی یاسایی‌و ڕه‌سمی خۆی ئاخۆ ڕێکخراو و بکه‌ره کۆمه‌ڵایه‌تیه‌کانی ناوی ده‌بێت چۆن بن لێره‌وه کاری سیاسی‌و کاری جه‌ماوه‌ری و ڕێکخراوه‌یی لێك جیا ده‌بێته‌وه، شێوازی کارمان لێك جودا ده‌بێت کادری حزبی‌و کادری ڕێکخراوه‌ی دوو ئه‌رکی جیاوازیان ده‌بێت، کادری حیزبی ئه‌رکیه‌تی کاری حیزبی‌و ئۆرگانی خۆی جێبه‌جێ بکات به‌ڵام هه‌رچی کادری ڕێکخراوه‌ییه ده‌بێت هه‌ڵسوراوی ناو توێژه‌که‌ی خۆی بێت به‌ڵام ئاخۆ ڕێکخراوو حیزب ده‌بێت بگه‌نه خاڵێك بۆ لێك جیابونه‌وه بڕوای زۆرێك له‌نوسه‌رانی کورد له‌وه‌دایه که‌به‌ڵێ ده‌بێت، دابڕانی مه‌عریفی گه‌وره، دابڕانی گه‌وره له‌بیرکردنه‌وه‌دا، دابڕانی گه‌وره له‌مامه‌ڵه‌دا ده‌بێت هه‌بێت، زۆرێکیان پێیان وایه ده‌خاله‌تی حیزبه‌کان له‌ناو سه‌ندیکاو ڕێکخراوه دیموکراتیه‌کاندا ڕێکخراوه‌کان توشی نه‌زۆکی ده‌کات، به‌ڵام به بڕوای من هیچ ته‌ندروستیه‌ك له‌م بیروڕایانه‌دا نییه، گه‌ر به‌وردی قسه له‌سه‌ر ئه‌م دوو کۆڵه‌که گرنگه‌ی کۆمه‌ڵگا بکه‌ین ئه‌وا ده‌بێت قسه له‌خودی پێکهاته‌ی هه‌ردوکیان بکه‌ین حیزب یان پارت، بۆ خۆی هه‌ر له‌ناوه‌که‌یه‌وه ئه‌وه‌مان پێده‌ڵێت که پارته واته به‌شێکه، به‌شێك له‌گشتێك حیزب به‌شێکه له‌گشتی کۆمه‌ڵگا، به‌شداره له‌به‌شێك له‌بیروڕاکانی کۆمه‌ڵگا، به‌شێك له‌بڕیاره‌کانی کۆمه‌ڵگا، به‌شێکه له‌دیدو دنیا بینی‌یه‌کانی کۆمه‌ڵگا به‌ڵام ئه‌م به‌شه نابێت ببێته گشتیك چونکه جگه له‌حیزب دامه‌زراوه‌ی گرنگی تر هه‌یه له‌کۆمه‌ڵگادا که ئه‌ویش پشکی هه‌یه له‌بڕیاره‌کاندا، له‌دروستکردنی دنیا بینیه‌کاندا، حیزب به‌ته‌نها به‌رهه‌مهێنی دۆخه‌کانی کۆمه‌ڵگا نییه، ئه‌وه ده‌زگاکانی کۆمه‌ڵگای مه‌ده‌نین که ده‌بێت به‌شه‌که‌ی تر بن له‌گشتی کۆمه‌ڵگا، به‌شێك له‌تاکه‌کانی کۆمه‌ڵگا له‌سه‌ندیکاو ڕێکخراوه‌کاندا خۆیان ڕێکخستووه ئه‌مانیش ده‌بێت به‌شدار بن له‌گوتاری کۆمه‌ڵگادا ئه‌مانه‌ی له‌پێشه‌وه وتم مه‌به‌ستم لێی ئه‌وه بوو ده‌کرێت حیزب‌و ڕێکخراو په‌یوه‌ندیان هه‌بێت، به‌بڕوای من نه‌بونی په‌یوه‌ندی له‌نێوان ئه‌م دوو دامه‌زراوه‌یه‌دا شتێکی ناسروشتی‌یه ناکرێت دوو به‌شی گرنگ له‌گشتێك لێك دابڕاو بن و په‌یوه‌ندیان نه‌بێت پێکه‌وه به‌ڵام قسه له‌سه‌ر جۆری په‌یوه‌ندیه‌که وامان لێده‌کات ڕونتر بین له‌دنیا بینیه‌کانماندا.

(په‌یوه‌ندی‌و کاریگه‌ری) ده‌کرێت باشترین میکانیزم بێت له‌م نێوه‌نده‌دا په‌یوه‌ندی حیزب‌و ڕێکخراو هه‌میشه دوو جه‌مسه‌ره له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی ئه‌م دوو شته په‌یوه‌ندیان هه‌یه به‌ڵام له‌گه‌ڵ په‌یوه‌ندیه‌که‌دا هه‌ردووکیان کاریگه‌ریان له‌سه‌ر یه‌ك ده‌بێت له‌کۆمه‌ڵگای ته‌ندروستدا هیچ کات نابێت په‌یوه‌ندیان هه‌بێت به‌ڵام کاریگه‌ریان نه‌بێت له‌سه‌ر یه‌کتری وه‌ناشبێت لایه‌کیان کاریگه‌ر بێت له‌سه‌ر لایه‌که‌ی‌تر واتا هه‌رگیز لایه‌ك سه‌بجێکت نییه‌و لایه‌که‌ی‌تر ئۆبجێکت واتا په‌یوه‌ندیه‌کی دوو لایه‌نه هه‌ردووکیان هاوپه‌یوه‌ندو هه‌ردووکیشیان کاریگه‌رن له‌سه‌ر یه‌کتر واتا به‌م شێوه‌یه‌یه حیزب ڕێکخراو له‌دنیای مۆدێرندا هه‌ندێ جار نه‌ك هه‌ر په‌یوه‌ندی‌و کاریگه‌رن له‌سه‌ر یه‌کتر به‌ڵکه هه‌ندێ جار خاوه‌نی یه‌کتریشن له‌وڵاتانی زۆر پێشکه‌وتووشدا ده‌بینی حیزب نه‌ك ڕێکخراوی دیموکراسی هه‌یه به‌ڵکه وردتر چۆته ژیانی خه‌ڵکه‌وه چه‌په‌کان له‌ئیتالیا شانۆی خۆیان هه‌یه، تیپی موزیکیان هه‌یه، له‌سویدا ڕێکخراوی هۆشیاری کرێکاران به‌رهه‌مهێنی سه‌ندیکای کرێکاران‌و پاشتر پارتی سۆسیال دیموکرات بووه.

به‌ڵام له‌کوردستان دا ئه‌وانه‌ی پێیان وایه که به‌بوونی په‌یوه‌ندی نێوان حیزب‌و ڕێکخراو کۆمه‌ڵگای مه‌ده‌نی تێك ده‌شێوێ‌و بنه‌ماکانی دیموکراسی ده‌له‌قێ ئه‌وا له‌وه نه‌گه‌یشتون دوو به‌ش یه‌ك ته‌واو نه‌که‌ن دیموکراسی نیوه ناچڵ به‌رهه‌مده‌هێنن.

ئایندەی بەشەکانی کوردستان لەپڕۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورەدا

چاودێر:
تۆ سیاسەتمەداری باکوری کوردستان، ئێمە دوو چاوپێکەوتنمان لەگەڵ کاک سەلاحوددینی موهتەدی و کاک نوردین کردووە، کاک سەلاحوددین لەسەر ڕۆژهەڵاتی کوردستان و کاک نوردین لەسەر ڕۆژئاوای کوردستان، تۆش لەسەر باکوری کوردستان، بابەتەکەش لەسەر پڕۆژەی گەورەی ڕۆژهەڵات و بەشەکانی کوردستانە، بۆخۆشت دەزانی باکوری کوردستان گرنگترین بەشی چوار بەشەکەی کوردستانە، ئێستا مەسەلەی کورد، لەیەکێتی ئەورووپاو لای ئەمریکا، لەڕۆژهەڵاتدا بووە بەمەسەلەی گرنگ و هەتا دێت گرنگتریش دەبێت. ئەو گفتوگۆیەی لەنێوان یەکێتی ئەورووپاو تورکیا هەیە، یەکێ لەکۆسپەکانی چارەسەرکردن و نەکردنی مەسەلەی کوردە، ئەو گفتوگۆیانەی کەلەسەر چارەسەری کێشەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست هەیە، مەسەلەی کورد خەریکە دەکەوێتە پێش مەسەلەی فەلەستینیش، واتا کێشەی سیاسی پلەیەک لەڕۆژهەڵاتدا خەریکە ئەبێ بە کێشەی کورد، ئەمە پێشبینیەکە. ساڵی ١٩٨٠ - ١٩٨١لە (خەری ناوزەنگ) کەسەرکردایەتی یەکێتی لێ بوو، کراوە. خۆت ئەو کاتە لەوێ بوویت، ئەمانەوێ بەووردی لەهەڤاڵ (خەجێ)ی ببیستین، کەئەم پڕۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورەدیە وەکو شتێ تیۆری، وەکو شتی سیاسی چییە؟ دوایی لەبەر ڕۆشنایی وەڵامەکان پرسیاری ئاراستە ئەکەین، زۆر بەخێرهاتنیشی دەکەین!

هەڤاڵ خەجێ:
زۆر سوپاس بۆ ئەم چاوپێکەوتنەو بۆ ئەو هەلە کەبتوانم ڕای خۆم بڵێم، بەتایبەتی لەم ڕۆژانە بەڕاستی زەرووریە، باکوری کوردستان کەئەمڕۆ هەتارادەیەک بووە بەمەرکەزی کوردستان بەتەریقەیەک، چونکە کوردستان ناهەقیەکی گەورەی دوای سایکس بیکۆ لێکرا، دوای شەڕی جیهانی یەکەم، کەکوردستان پارچەکراو ئەو پارچەکردنە بەزەقترین شێوە لەباکوری کوردستان دیار بوو، ئەگینا لەپارچەکانی تریش چەوساندنەوە زۆر توند بوو، تەقریبەن یەکەم میللەت بوو کەلە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بەزەقی زوڵمی لێکرابوو، بەدژی هەموو پرنسیپەکانی خۆیان ڕۆژئاوا لە ١٩١٨بوو، یەکێك لەپرنسیپە ئەساسیەکانی میللەتەکانی یەکگرتوو بێت، یاخود بڵێین میللەتەکانی ڕۆژئاوای مەدەنیەت، دەیانگوت میللەتان بۆیان هەیە مافی چارەنووسی خۆیان بریار لێبدات، کەهەموو میللەت یەکسانین، دوای ئەوەی کەئەو پرنسیپە کرایە ئەساسترین پرنسیپی دونیای مەدەنی، ئینجا کوردستان و میللەتی کورد پارچە پارچە کرا، بەمیللەتێ خاکەوە. لەبەرئەوەی باسی پلانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، لەقانونی (٢١) کەباسی ڕۆژهەڵاتی گەورە ئەکرێ، دیارە جارێکی تر ئەو میللەتە ئەبێتە مەرکەزی ئەم پرۆژەیە، هێزە گەورەکانی دونیا، ئەمڕۆ هەمان مەرکەزی سەرەتای یاسای (٢١)، یەکەم هەنگاوی باش و بەهێز لەناو ئەم ناوچەیەدا دانیا، چونکە پێش شەڕی یەکەمیش، ئەم ناوچەیە بۆ زلهێزە گەورەکانی دونیا زۆر گرنگ بووە، ئەمە دەرگایەکی بنەڕەتی بۆ ڕۆژئاوا، بۆ دونیای مەدەنیەتیش، بۆ زلهێزەکان و بۆ ڕۆژهەڵات. کەئێستا ئەم جارە جیاوازی هەیە، ڕۆژهەڵات دەسپێکی سەدەی (٢٠) ڕۆژهەڵاتێکی موستەعمەرەو نیمچە موستەعمەرە بووە، بازاڕێکی گەورە، ئەم جار وانیە لەناو ئەو گلۆباڵیزمو لەناو ئەو سیستەمی جیهانی تازە، ڕۆژهەڵات ئەمجارە هێزێکی ئابووری و خەتەرێکی زۆر گەورەیە، لەبەرئەوەی پێی ئەڵێن هێزی گەورەی پاسفیك بەچین، بەیابان، بەهیندی چین، بەهیندستان کەهەتا ئێستا قسەیان نەکردووە خەریکە قسەبکەن، لەبەرئەوە ئەمجار ئەتوانین بڵێین کەناوچەکەمان لەسەرەتای سەدەی (٢٠)ی گرنگترە بۆ زلهێزەکانی حاکمی دنیای ئەمڕۆ، کەبۆخۆی پایەیەك، جێگەیەکی دانا، پێی ئەڵێن چی ئەبێ یەکەم جار جێگیری سیاسی دەوێ، چونکە هەتا جێگیری سیاسی نەبێ، ناتوانێ جێگیری ئابووری خۆی مسۆگەر بکات، نەئەتوانێ هێزی چەکداری خۆی هەبێ، لەم ناوچەیە یەکەم، دوای جولەکە یەکەم میللەت کەئامادەیە بۆ جێگری سیاسی کوردستانە، جێگری سیاسی ئەوەیە کەسنفی داخوازی، سنفی سیاسی و میللەت بگونجێ لەم کوردستانە، سەد ساڵی ئەخیر غەدری سیاسی زۆر گەورەی لێکرابوو، بەردەوام، یەعنی سەدو چوار ساڵە ئێستا بەردەوام ئاستی سیاسی کورد، داخوازی سیاسی، میللەتی کورد گونجاوە، سەرکردایەتی سیاسی هەڵەش بکەن، زۆرجار میللەت ئەوە ی بەتاکتیك بینوە.

ئەگەر سەیری دراوسێکانمان بکەین، بەتورك و عەرەب و فارس، هەموویان لەم ناوچەیە هەتا عەرەبی سعودی و ئیماراتیەکانیش بڕۆ لەهیچیان ئەم ئستقرارە کەلە کوردستاندا هەیە، لەم ناوچانەدا نییە، هەموویان لەبەینی سەرکردایەتی سیاسی میللەت لەتاکتیکیەکی زۆر قوڵایە، ئەمە ئەو ناوچەیەیە کەزلهێزەکان لەسەدا سەد بەپڕۆژەی پەنجا ساڵی تر حەرەکەتی بۆ ئەکەن، زۆرجار ئەوەیان کردووە کەزلهێزەکان هەندێك جار سودی کورتی خۆیان بپارێزن لەبەرامبەر سودی درێژخایەن، لەبەر ئەمە ئەو هێزە کەدەبێ قەرار بدات، ئەم هێزە کەبەدینامیکێك ئستقراری تێدایە، دەبێت ئەم هێزە قسەی خۆی بەڕاستی بڵێ، داخوازی خۆی بەڕاستی بڵێ، کەببێ بەمەرکەزی ئەو ئستقرارە، لەبەرئەوەی ئێستا لەلای ئێمە لە ناو سەرکردایەتی سیاسی کوردو لە ناو

خوێندەواری کورد شتەکە نابینین، بڵێین خەریتەی سیاسیەکە بەگەورەیی دەخوێنن. بەڵام کەڕاست ڕاستیشی ئەخوێنن بزانین کەئێمە بەڕاستی ئەمڕۆ پیاوی زلهێزەکان نین، هاورێیازی زلهێزەکانین کە قازانجی ئەمڕۆمان لەگەڵ یەك ئەگونجێ، ئەمە باش ئەخوێنێ، بەڵام چی ناتوانین بخوێنین، لەبیریشمان ئەچێ بەردەوامی سەرکردایەتی سیاسی کورد ئەوەی لەبیرچووە کەئەو کەسەی بۆ مودەتێك لەگەڵمانە بۆ سودی دوارۆژی خۆی، شەرت نییە کەسودی گۆڕا، سودی ڕۆژانەی خۆی وازبهێنێ، چونکە ئەمڕۆ، کوردستان

هەڤاڵ خەجێ

بەشێك لەژیانی بەڕێز هەڤاڵ خەجێ

* ساڵی ١٩٤٩لە باکوری کوردستان لە دایك بووە.
* بنەماڵەکەی لە ناوچەی شێخ بزێنییەوە دەرکراون و لەئاوارەکانی بەرایی کەرکوکن.
* لەئاڤی لاوێتیەوە، وەکو خوێندکارێکی چەپ کەوتۆتە دنیای سیاسەتەوە.
* لەدوای ١٩٧٥ەوە تێکەڵاوی بزوتنەوەی سیاسی تازە سەرهەڵداوی باکوری کوردستان بووە.
* ١٩٧٧- ١٩٧٨سەرنوسەری گۆڤاری چە پی ڕزگاری بووە، کە پاشان، کراوەتە ئۆرگانی ڕێکخستنی ئاڵای ڕزگاری.
* لەناو ئاڵای ڕزگاریدا کەسایەتی یەکەم و تیۆرسێنی حزبەکە بووە.
* دوو جار لەدەوڵەتی تورکیا زیندانی کراوە.
* ناسراوترین ژنە سیاسەتمەداری باکوری کوردستان بووە.
* ساڵی ١٩٨١- ١٩٨٢خۆیی و هەشتا هەڤاڵی پێشمەرگەی ئاڵای ڕزگاری، هاتونەتە بارەگاکانی سەرکردایەتی یەکێتی نیشتمانی کوردستان (خەری نێو زەنگ).
* ١٩٨٢ەوە کۆچی کردووە بۆ هەندەران و سەرقاڵی خەباتی سیاسی بووە لەدیدێکی هاوچەرخەوە.

کوردستان جێگیرو دیموکراتیە. بەڵام ئەو جێگیرو دیموکراتیە لە دەوڵەت زیاتر خەتەرە بۆ ناوچەکە، چونکە دراوسێکانمان هاندیکاپی دیموکراسیان هەیە، هەموو دراوسێکانمان کەددانی خۆیان تیژکرد ئەگەر هێزی خۆمانیان پیشان نەدەین ئەوان سەرئەکەون

چۆن ئیستقرار نەبێت، چۆن ئەبێت بەمەرکەزێك ئاشتی و ئستقرارو وەرگێری هەتا شمالی ئەفریقیا، چونکە ئەمڕۆ هەموو کورد وەرگێرە، هەموو کورد بەکەمی دوو زمان ئەزانێ، عەرەبی ئەزانێ، تورکی ئەزانێ، فارسی ئەزانێ، لەبەرئەوە بۆ زلهێزو بۆ ئستقراری ئابووری دوارۆژی کورد، بەڕاستی بنکەیەکی زۆر دینامیکی تیادایە، بەڵام بۆ داخوازی کورد، داخوازی کورد ئەوەیە کەوەکو میللەتێك قبوڵ بکرێ، یەعنی ئەو ناهەقیەی کە هەشتاوچوار ساڵ لەمەو پێش لەکورد کرا، ئەم ناهەقیە ئەمێنێ، بەپیبەو تاکتیکو ئەوەنا ، واز لەم ناهەقیە بهێنن، کورد دوای هەشتاوشەش ساڵ بکەنە ڕیزی میللەتان و لەو پرنسیپی ئەساسی ئینسانیەت بوو بێنن، کەمافی چارەنووسی خۆیەتی. هەتا ئەمە چارەسەر نەکرێ، کورد نابێتە هۆکاری ئەو پڕۆژەتیفەیچاوەڕوان دەکرێ، بۆ هیچ کەس بۆ ئێمەش، چونکە بەردەوام لەناو کورد ئەو دینامیکە هەیە کەئەمڕۆ ببێ بەیەکسان لەگەڵ هەموو دراوسێکانی خۆی، بەڵام لەبەرامبەر ئەوە بۆ قازانجی ئەمڕۆی زلهێزەکان، بیست و چوار دەوڵەتی عەرەب، تورکەکان، فارس، لەبەرئەوە ئەگەر خۆمان بەڕاستی لەداخوازی میللەتی خۆمان، بەڕاستی ئەگەر تەرجومەی ئەمەمان نەکرد، بایەخی ئەم هێزانە کەئەمڕۆ هاورێمانن، ئەمڕۆ قازانجیان لەگەڵ ئێمە ئەگونجێ، ئەتوانن هەمان بڕیاری سێڤەر بدەن، باشتریش.

چاودێر:
ئێستا لەوەڵامەکانی ئێوەدا وائەخوێنینەوە کەتۆ بەگەشبینیەوە سەیری پڕۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورە دەکەیت، ئەمە چ دەگەیەنێ لەلای تۆ، ئەمە ئەوە دەگەیەنێ لەلای تۆ پڕۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورە ئیلتیزامێکیان هەیە بەرامبەر بەکێشەی ئێمە، بڕیارێکیان هەیە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی ئێمە، وەماوەی جێبەجێکردنی ئەو پڕۆسەیە لەڕۆژهەڵاتدا بۆ کێشەی کورد چەند ئەخایەنێ ئەمە.

هەڤاڵ خەجێ:
منیش کەڕووتم هەڵەیە کەهەڵە بخوێنن، ئەمەم باس کرد، چونکە لەناو پڕۆژەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، قازانجی یەکەمی پەنجا ساڵی داهاتوو زلهێزەکانی دونیا لەوەیە کەلەم کوردستانە داخوازی میللەتی کوردو سەرکردایەتی سیاسی کورد جێبەجێ بکەن، داخوازی قازانجی ئەو بەشێکی تری زلهێزەکە لەوەیە کەئەو ناهەقیەی کەلەکورد کرابوو ئەمێنێت، بەڵام سیاسی دونیا هەموو جارێك شەرت نییە کەئەوانە قازانجی خۆیانی پەنجا ساڵ ببینن سیاسیان هەتا ئەو میللەتەی خۆی، یەعنی ئێمە کورد خۆمان داخوازی خۆمان ئەچەسپێنین بەڕادیکالیەت، بەرنامەیە یەعنی زۆر کورتە مارەکە، مافی چارەنوس، چونکە ئێستا قازانجی دونیا لەگەڵ ئێمە دەگونجێ، کەس دەوڵەت بۆ ئێمە دروست ناکات، من لەوە گەشبینم، من لەشەرتی ئۆبژەتیك (خۆیی) گەشبینم، بەڵام لەشەرتی سۆبژەکتیف (بابەتی) نە هیچ گەشبین نیم، یەعنی ئەتوانن عەینی سایکس بیکۆ ئیمڕۆش یا دووبارە بێتەوە حساب کە دوانزە ساڵە ئەم دەوڵەتەی ئێمە لە لیتوانیا، لەئیستۆنیا بیست دەوڵەتی تر دروست بوو، بەداوو دەزگای بەکارو بەدیموکراسی کوردستان

لەو دەوڵەتانە هەمووی پێکشەوتووترە، بەڵام ئێمە خۆمان ناوێرین ناوێکی بدەین.

چاودێر:
ئێستا ئەوەی کەدیقەت بات لەپڕۆژەکە، هەست ئەکەی لەئەوەڵەوە پڕۆژەکە بەتوندی هات، بەڵام وردە وردە خاویبۆتەوە، هۆی خاوبونەوەکەی لەڕاستیدا من ئەسەورم وایە ئەم شەڕانەی کە لەئافغانستان و عێراقداو ئەو گرفتانەی کە بۆ ئەمریکاو ڕۆژئاوا هاتە پێشەوە هۆیەکەی ئەوە بێ، جاران پڕۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورە بەسیاسی ئەهاتە پێشەوە، ئێستا بە بەمەدەنی کردنی کۆمەڵ و گۆڕانکاری ئابووری و خوێندەواری و گۆڕینی پەروەردەو ئەوانە زۆرتر زاڵکراوە بەسەر مەسەلەکان، بەڵام ئەمە لەسەر حسابی ئەوە نیە کە لەپڕۆژەکەدا باسی چارەسەرکردنی کێشەی کەمینەکان ئەکات، هەر لە تۆبەرەی پڕۆژەکە، کە هەشت وڵاتە پیشەسازییە گەورەکە موافەقەتیان لەسەر کردووە، باسی ئەو مەسەلەیە ئەکات، تۆ پێت وایە ئێمەی کورد جیاوازیمان لەگەڵ میللەتان کەحکومەتیان هەیە و، دیموکراتی نین، مومکینە ڕێکخراوەکان NGO و بە گۆڕینی بازاڕی داخراو بە بازاڕی ئازاد ئەوان زۆر سودی لێ وەربگرن، بەڵام ئێمە میللەتێکین دەسەڵاتمان نیە، چەوساندنەوەی سیاسیمان لەسەرە، ئایە ئەم بەشەی پڕۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورە وەکو مەدەنیەت و مافی مرۆڤ بەتەنها دادی ئێمە ئەدات، لەکاتێکدا مەسەلە سیاسەیکان زۆر گەورەتر نەبێ، وەکو خۆت دەڵێی ئەبێ ڕادیکال بین بۆ چارەسەرکردنی مەسەلە قەومیەکەمان؟

هەڤاڵ خەجێ:
سەیرکە، سەرەتا کە هاتن دیموکراتی تر بوو، کراوەتر بوو، چونکە میللەتانی تریش ئەکەتەری ئەو شتەن، کە بەعسی بەتوندی هەستانەوە، هەڵوێستیان لەبەرامبەری ئێمە گۆڕا، وتیان کوردەکان ئێوە بڕۆن بۆ جێگە کۆنەکەتان، یەعنی لەبەر ئەمە وتم: کەشەرت نیە ئەم زروفە باشەی کە ئامادەیە بۆ گۆڕینی ئەو زروفە ئیش بکەن، چونکە پڕۆژەی سیاسیەکە ئیحتماله بگۆڕێ، سێ چوار مانگ لەمەو پێش مستەشارێك هی بلێر تەقریرێکی نوسیبوو، ئەمە بۆچی ئەڵێم لەبەرئەوە ئەبڵێم کەخوێندەواری ئێمە چ سەرکردایەتی سیاسی ئێمە، بەکۆدی یاسای سەدەی نۆزدەو بیست، قسە ئەکەین، پێمان وایە ئەورووپا، ئەو دونیایەی کێپێی ئەڵێن مەدەنی، بەڕاستی مەدەنیەتێ، ئەو مەدەنیەتەی کەخۆی هەیەتی ئەیبا بۆ میللەتەکانی تر، وا نیە، خۆیان ئێستا بەکراوە ئەڵێن، ئەوانەی کە لەم سەردەمە نۆرماڵی ژیان بنکەی دیموکراسیان هەیە، ئەورووپایە، ئەمریکایە، کەنەدایە، ئەوانە ئەڵێن: ئەوانە دیموکراسی بەمۆسسەو NGO و لەهەموو شتەکان، دوای دەوری ئەوە هی دووەم کەدراوسێی نزیکیانە وەکو تورکیا، تۆزێ یەعنی شەرت نیە ئەم ناهقیەی دیموکراتیە کە لەفەرەنسا کرا، چۆن ڕاکسۆن ئەیبینی شەرت نیە عەینی شت بەعەینی چاو سەیری ئێرەش بکەن، ئەگەر لێرە بۆ خۆیان شیمەیەك ببینن چ زەرقاری ئەگەر بەقسەیان بکات بۆ ئەوانە جێگیرێك دروست بکەن، فەرقەکەی چیە؟ کوردستان جێگیرو دیموکراتیە. بەڵام ئەو جێگیرو دیموکراتیە لەدەوڵەت زیاتر خەتەرە بۆ

هەموو ناوچەکە، چونکە دراوسێکانمان هاندیکاپی دیموکراسیان هەیە، هەموو دراوسێکانمان لەبەرئەوە ئەوانەی کەددانی خۆیان تیژکرد ئەگەر ئێمە لەبەرامبەریاندا هێزی خۆمانیان پیشان نەدەین ئەوان سەرئەکەون، وەهیچ مانعیان نیە کەزل هێزەکان لەگەڵ زەرقاویەك ڕێکەون، ئەگەر بەرژەوەندیەکانیان دابین بێت. چونکە بۆ ئێمە گرنگ ئەوەیە فشار هەبێ، بەچاکی لەم ناوچەیە جێگیری هەبێ.

چاودێر:
لەقسەکانتانا مەبەستم ئەوەیە دەوڵەتی سەربەخۆمان نیە عەرەب و تورك و فارس دەوڵەتی سەربەخۆیان هەیە، وڵاتانی خلیج دەوڵەتی سەربەخۆیان هەیە، ئەفغانستان، پاکستان دەوڵەتی سەربەخۆیان هەیە ڕیفۆرمی مەدەنی وەڕیفۆرمی ئیکۆنۆمی بۆ ئەو وڵاتانە ڕەنگە زۆر سودی هەبێ، بەڵام ئەم ڕیفۆرمە بۆ کورد گەر بەژێر دەستەی ئەو حکومەتانە بمێنین، ناتوانێ دادی کێشەکانی ئێمە بدات، بەقەد ئەوەی کە دەبێ دەسەڵاتی سیاسیان بەرەو ئەوە بڕوات کە بەڕاستی هیچ چەوسانەوەیەکی سیاسی لەسەر ئێمە نەمێنێ، لەم بەشانەی کوردستان، یەعنی ئەسەورم وایە مەسەلە سیاسیەکانی ئێمە گرنگترن لەمەسەلە ڕیفۆرمەکانی ناو کۆمەڵی ئێمە، ئێستا بۆ کورد ئەوە گرنگە؟

هەڤاڵ خەجێ:
ئەوانە هەردوکیان یەکتریان گرت، هەموو دونیا ئێستا مناقەشە ئەکات دنیای ڕۆژئاوا ئەڵێن کە ناوەرۆکی دەوڵەت گۆڕا، دەوڵەتی مۆدێرن مرد، ئێستا دەوڵەتێك هەیە کە بەتەواوی ناوەرۆکەکەی گۆڕاوە، ئێمە لەکوردستان ئەمڕۆ لەگەڵ ئەو دەوڵەتە تازەیەدا زۆر یەکگرتووین، کۆدەکانی سیاسی دونیای ئەمڕۆ لەگەڵ کۆدی ئێمە ئەگونجێ، ئەتوانین زۆر بەئاسانی بۆ هەموو زلهێزەکان بیسەلمێنن نە تورکیا ئەتوانێ قسە بکات دونیا قسەیان بۆ نامێنێ کەبڵێن ئێمە لێرە بەلەدیە بەهەڵبژاردنە، چونکە ئەمە داخوازی میللەتەکەمەو، لەگەڵ کۆدی دونیای ئەمڕۆ ئەگونجێ، مافی ژن دەوڵەتێك کە دەوڵەتی یەك فەلسەفەو یەك مەزهەب نەبێ، یەعنی ئێمە دەوڵەتی تازەی ئەم سەردەمە لەخوارەوە دروست کرا، لەبەرئەوە ئەمڕۆ کۆدەکانمان پێویست ناکات نارەکەشی بڵێن، ئەو شتانەی کەهەمانە ئەگەر بیپارێزین، لەبەردەمی زلهێزەکان بەڵام بێ پاساو، لەبەرئەوەی ئێستا لەتورکیا شەڕێکی گەورە دەستی پێ کردووە لەدەستووری تورکیا، ئەم دەوڵەتە بەخاتر بەمیللەتی نابێ پارچە بکرێ، هەفتەیەك شەڕی گەورە لەپەرلەمان و لەسەر جادە شەڕێکیان هەیە ئەڵێن کە ئەوەڵەن زمانی ئەم دەوڵەتە تورکیە، شەڕ ئەکەن ئەڵێن دەوڵەت زمانی ناوێ، دەوڵەت ناتوانێ بڵێن دەوڵەتی یەك میللەتە، کەوات وت، لەگەڵ هەستەکەمان ناگونجێ.

چاودێر:
ئێمە لەسەردەمی دروستبوونی دەوڵەتی مۆدێرنتە تیاچووین، ئێستا لەسەردەمێکدا مۆدێرنەتە گەشە ئەکات بۆ زۆر شتی باڵاتر لەباری سیاسیەوە، من خۆم لەگەڵ پۆست مۆدێرنەتە نیم، یەعنی زۆری ماوە دنیا بەرەو پۆست مۆدێرنە بڕوات، بەڵام لەکاتێکدا مۆدێرنەتە بۆ چەمکی تازەی سیاسی ئەڕوات لەدنیادا، تۆ پێت وا نیە ئەم چەمکە سیاسیە تازەیە، واتە لەئەورووپا وردە وردە خەریکە هەندێ وڵاتیتر ئەگرێتەوە، پێت وا نیە بەنیسبەتی ئێمەوە موشکیلەیەکی گەورەیە لەکاتێکدا کە گیرۆدەین لەگەڵ فارس، گیرۆدەین لەگەڵ عەرەب، گیرۆدەین لەگەڵ تورك، ئەم قەدەرەی ئێمە لەگەڵ ئەمانە قەدەرێکی زۆر نادیارە، ئەگەر تۆ نەتوانی جارێ زەمانەتی سیاسیت نەبێ، ناتوانی زەمانی مۆدێرنتەرت هەبێ لەدەوڵەتی مۆدێرن، لەکاتێکدا داگیرکەرەکانی تۆ داگیرکەری دواکەوتوون ئەم داگیرکەرانە خۆیان پێویستیان بە ریفۆرم هەیە، چۆن تۆ ئەتوانی ریفۆرم لەدواکەتو داوا بکەیت؟

هەڤاڵ خەجێ:
ئێستا میللەتی کورد یەك بەختمان هەیە، ئەوەیە ئیمڕۆ بۆ بەختی میللەتی کورد ئاگری وایە کێ دەستی درێژ کردووە خۆی سوتاوە، بەتورك و بەفارس و بەعەرەبەوە لەم ناوچەیە، ئەگەر کورد نەبوایە، دینامیکی کورد نەبوایە، تورك هەزار ساڵیتر ئیدارەی ئەکرد، ئەگەر یەك هەنگاو دیموکراتی بهاوێژێ ئەگەر دیقەت بکەی هەموو دراوسێکانمان دەترسن ئەوە دینامیکە بۆ دیموکراسی، ئەوەی کە دژی ئێمەیە بەڕاستی دەستی ئەسوتێ، ئەم دەوڵەتە مۆدێرنەی ئاپولیە لەگەڵ تەبیعەتی کورد نە ئەگونجا، چونکە ئەم جۆرە دەوڵەتە مۆنۆلۆتیکە، مۆنۆلۆتیك یەعنی یەك زمان، یەك چلویەرگ، یەك میللەت، یەك ئەخلاق ئەمە لەگەڵ کورد ناگونجێ. ئێستا بەزۆر بمکەنە کرمانج نابم، یەعنی ناسنامە هەیە، بەعزێك میللەت هەیە یەك ناسنامەیان هەبوو، زۆر زەعیف بوو، بەعزێك میللەتیش هەیە وەکو جولەکە، فەرەنسی ئەمانە زۆر ناسنامەیان هەیە، ئەوەی کە لەم سەردەمەی ئەمڕۆمان لەدنیادا باوە ئینسانیەت، گشگیرکردنی ئینسانیەت بۆ ئەوەیە کە ڕێزی هەموو جیاوازیەکە بگرین، بەم جیاوازیە دونیایەکی ڕەنگاوڕەنگ دروست بکەین، لەگەڵ ئەمە زۆرباش ئەگونجێن، کۆدەکانمان، لەبەرئەوە ئەگەر دیقەت بەیت هەمووجار کە تورك و عەرەبیش ئەیبیستین ئەڵێن ئاگاتان لێ بێت ئیسرائیلێکی تازە؟ دروست ئەکەن، بۆ ئەڵێن ئیسرائیلی تازە لەبەرئەوەی ئیسرائیل لەم ناوچەیە یەك میللەت بوو، کە ئامادە بوو بێتە دیموکراسی ڕاستەقینە، ئێمەش لەو تەجروبەی دوانزە ساڵەمان ئەوەمان پیشان داوە یەکێکین لەو میللەتانەی کەئامادەین بۆ دیموکراسی، ئێستا کام پارچەمان بۆ ئێمە ئەبێ بەپردێك بۆ ئینتزاری دراوسێکانمان بکەین دەربازی ئەم دەوڵەتی تازەیە دەبێ، ئەم شکڵە تازەیەی سیاسیە برادەرێك بەمنی وت خەجێ ئێوە پەنجا ساڵ لەدوای ئێمەن، کەوا نیە، بۆ وا نیە، ئێستا هەفتەیە لەتورکیا، لەپەرلەمانی تورك مناقەشەیەکی وائەکرێ کە ناوی تورك، ئەم پیرۆزییەی چیە. دەوڵەتی تورکیا ناوەکەی بگۆڕێ خەریکە، دوو ڕۆژە باسی ئەوە ئەکرێ کەئۆزال لە ١٩٩٢وتویەتی ئەم جمهوریەتە ناوی جمهوریەتی ئەناتۆڵ بووایە باشتر نەبوو، کە یەکەم جار من نووسیم، وەم وشەی تورکیا وشەیەکی هەڵەیەو ئەژاد پەرستیە، چونکی تورکیا واتە دەوڵەتێکی تورك ئەژاد، ئیمڕۆ ئەوە مناقەشە ئەکرێ، لەبەرئەوە بەختێکی وامان هەیە ئاقە دراوسێمان کەپارچەی گەورەمان لەلایە، بۆرژوازیەت هەیە، بۆرژوازیەتی ئەوەی هەیە کەئیحتیاجی لەگەڵ سەردەمەکەیە، لەگەڵ یاسای سەدەی (١٩) نییە قازانجی لەگەڵ

لە تەلەفیزیۆنی فەرەنسا (کۆنت بەندید) هاتبوو پەرلەمانتاری سەوزەکانە، ڕاستەکان و سۆسیال دیموکراتەکان لەوێ بوون، مناقەشەیان دژی هاتنی تورکیا بوو بۆ ناو یەکیەتی ئەورووپا، سەعاتێك تێپەڕی باسی کورد نەکرا، نوێنەری شیراك خۆی پێنەگیرا، وتی: ئەرێ ئێوە ئاگاتان لێیە، ئەگەر تورکیا هاتە ناو ئەورووپا، ئێمە دەبین بەداگیرکەری کوردستان..

باسای سەدەی (۲۱)دا، چونکی بورژوازیەتی تورکیا تەقریبەن یەك لەپارچەی ئەو زلهێزانەیە، لەبەرئەوە ئەوەی کە ئەو هێزەی کە ئێستا لەناوچەکەمانە دوو هێز هەیە، هێزێك هەیە کەپشت بەدەوڵەتو دەبەوێت یاسای سەدەی (۲۰) بەکاربهێنێ، بەڵام یەك دوژمنانمان هەیە یەعنی بڵێین یەك پارچەمان لەدەستی دوو هێزە، ئەو دوو هێزە یەکێکی بۆرژوازیە کە ئیحتیاجی بەزمانی کوردی هەیە تەرجومان، ئیحتیاجی بەئیستقرار هەیە لەوڵاتی خۆی، ئیحتیاجی بەدیموکراسی هەیە بۆ ئەو جلوبەرگەی کەدروستی ئەکا لەئەورووپا گەورەترین بازاڕی بۆ هەبێ، لەبەرئەوە هێزێك هەیە لەناو دەوڵەتەکەمان دلخوازیەکەی لەگەڵ دەوڵەتی مستەفا کەمال ناگونجێ، ئەگەر لەیەك جێگا ئەو زیندانەی کە تیادابین هەشتاو چوار ساڵە لەو زیندانەمان ئەگەر بەردێکی بچوك بهاوی پێویست ناکات ئەوانەی تر خۆیان دێنە سەرت، ئێستا ئێرە پێویست ناکات شەڕ بکەیت، ئەگەر (۲۰۱۰) ئیحتماله زوتریش بێ کە ئەم زیندانە بەسەر کوردی باکوردا لابدات، ئیحتماله زاخۆ بلێ کەموزاهەرەیەك بکرێ بلێ ئیبراهیم خەلیلمان بۆچییە، بلێ پەیمانی (۲۷) مان بۆچییە، یەعنی لەو سەردەمە بەتانگو بەتۆپ سنور دروست ناکرێ.

چاودێر:

من جیاوازیەك لەپرۆژەی رۆژهەڵاتی گەورە ئەبینم، ئەمریکا ماکی پرۆژەی رۆژهەڵاتی گەورەیە، بەڵام بۆچونی ئەورووپا باشتر ئەبینم لەسەر کورد، بەتایبەتی لەباکوری کوردستان، یەعنی ئێستا، پەرلەمانی ئەورووپا زۆرتر لەسەر مەسەلەی مافی کورد لەتورکیا سورن نەك ئەمریکا، ئەم ناکۆکیە لەچییەوە هاتووە، لەمەوە نەهاتووە تۆ وای نابینی لەپاشەڕۆژدا ئەورووپا خوێندنەوەیەکی ستراتیژی هەبێ بۆ رۆژهەڵاتی ناوەڕاست کە بزانێ مەسەلەی کورد ئەبێ بەمەسەلەیەکی گەورە، کوردستان ئەبێ بەشوێنێکی زۆر زۆر گرنگی جیۆپۆلۆتیك وەئەبێ بەبازاڕێکی زۆر گەورە بۆ رۆژهەڵات، بۆیە لەئێستاوە خەوی پێوە ئەبینێ؟

هەڤاڵ خەجێ:

قسەکەت زۆر زۆر جوانە، ئەمە پرسیارێکی زۆرباشە، یەك دیارە ئەبێ بڵێین زلهێزەکانیش یەك رەنگیان نیە، لەبەینی خۆیان بەردەوام ئەم رەقابەتە هەیە، رەنگە ناوچەکە نەناسن و زۆر لەشەڕی یەکەم و لەشەڕی دووەم ئەورووپا میعماری ئەم ناوچەیە بوو، دوو شت هەیە ئەتوانن جارێکیتر مەسەلەی کورد فەرامۆش بکەن، بەڵام لەبەر دوو هۆ ناتوانن بیکەن، یەکەم: ملیۆنێك کورد لەئەورپایە کە ئەکتیف ترین و دینامیکترین هێزە، کە لەبچوکترین خۆپیشاندان هەزار کەس کۆئەبێتەوە، بۆیە ئەورووپا بۆ ئیستقراری ناوخۆی دەبێ دڵی ئەو کوردانە رازی بکات، لەسیمینارێکدا جارێك من ئەمەم وت: مەسەلەی کورد تەنها مەسەلەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست نییە، مەسەلەی ناوخۆی ئەورووپاشە، وتیان ئەوە غەریبە، شتی وا نابێت، پار پێش هەڵبژاردن سەفیری ئەڵمان چووە دیاربەکرو ئەمانە، تورکەکان تورەبوون، وتیان بۆ وا ئەکەن، ئێمە مەسەلەی کوردمان نییە، سەفیری ئەڵمان وتی: ئێوە نیتانە ئێمە هەمانە! یەعنی ئەزانن کە ئەورووپا زۆرباش دەزانێت کە کورد تازە کوردی بیست و سی نییە، کورد کوردی ساڵی ۱۹۷۵ی قەڵادزێ نییە، ئێستا لێرە یادی هەڵەبجە دەبێ لەهەموو شارەکانی ئەورووپا خۆپیشاندان دەبێت، ئەمە یەکو دووەمیش مناقەشەیەك کرا لەتەلەفیزیۆنی فەرەنسا (کۆنت بەندید) هاتبوو پەرلەمانتاری سەوزەکانە، پارتی راستەکان و پارتی سۆسیال دیموکراتەکان لەوێ بوون، مناقەشەیان دژی هاتنی تورکیا بوو بۆ ناو یەکیەتی ئەورووپا، نزیکەی سەعاتێك ئیپەری بوو باسی کورد نەکرا، نوێنەری شیراك خۆی پێنەگیرا، وتی: ئەرێ ئێوە ئاگاتان لێیە، ئەگەر تورکیا هاتە ناو ئەورووپا، ئێمە دەبێ بەدراوسێی کوردستان. چونکە ئێمە دەبین بەئەورووپی، یانی کورد ئەبێت بەئەورووپی، دوای ئەوە ئەورووپا درێژترو باشتر لێی ئەکۆڵێتەوە، با نەڵێن ئەورووپا رزگارمان دەکا ئەگەر کوردی هەندەران و هەموومان پێکەوە بتوانین زروفی سیاسی باش بخوێنین، باش تەرجەمە بکەین راستە، یەعنی ۱۹۱۹دەتوانین لە ۲۰۰۵باش بیگۆڕین و ئەو ناهەقیە تەرشیخیە نەهێڵین، ئەو قسەیە راستە کە ئەورووپا کێشەی کوردی لێ بووە بەکێشەی ناوخۆیی، بەڵام ئەمریکا وا نییە.

چاودێر:

پێت وا نییە ئەمریکا لەبەرئەوەی مەسئولیەتی هەیە لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، لەشەڕدایە لەئەفغانستان، لەشەڕدایە لەعێراق، موشکیلەی گەورەی هەیە لەگەڵ سوریا، لەگەڵ ئێران، مشکیلەی گەورەی هەیە لەگەڵ سعودیە، ئەمە وای لێکردووە کە جاری لەرووی تاکتیکییەوە محافزکار بێت لەسەر مەسەلەی کورد، بەڵام لەبوعدی ستراتیژیدا ئەویش ستراتیژی هەبێت بۆ کوردستان، مەعقوله ئەو بیەوێت رۆژهەڵاتی گەورە بگۆڕێت، بەڵام مەسەلەی کورد بچوك بێت لەلای.

هەڤاڵ خەجێ:

لەبچوکیش بچوکترە، سەیرکە ئەمریکا هێند دیموکراتو دیموکراتی لەناوخۆی بەشکە، وە ناوچەکە هیچ ناناسێ، وەخالێکیش ئەوەیە کەئەخشەکە دەهێننە بەردەمی بوش، سەیری خەریتەو ئاسمان دەکات کوردستان زۆر بچوکە، لەبەرئەوە ئەمریکا هیچ لەترانسیۆنیدا نییە، ئێمە لەئەمریکاشدا هیچ هێزێکمان نییە کە ئەمریکا لێی بترسێ، بەڵام لەئەڵمانیا مەسەلەی کورد مەسەلەی ناوخۆیەو خۆشیان دڵی پیادەنێن، چونکە کورد لەئەڵمانیا ئیمزا کۆدەکاتەوە، دەڵێ: دەمەوێت لەئەڵمانیا وەکو میللەت قبول بکرێم، واتا فشار لەناوخۆیدا هەیە، بەڵام لەئەمریکا فشار نییە.

سیاسیەکانی کورد تاکتیك بووە بە بەڵای سەرمان، ئێمە لەهەموو ئەو دوو سەد ساڵەی دوایدا هەموو تاکتیکەکەمان بووە بەستراتیژو ماڵمان بەقوڕ گیراوە، چونکە قسەکانی ئێستامان وەکو سەدەی نۆزدە نییە لەلۆزان (ئیسم ئاتیتون) ئەیوت منیش کوردم و منیش ئیسلامم بەڵام ئێستا دیارە ئێمە کوردین و عەرەب نین..

چاودێر:

لێرەدا پێت دەڵێم، بۆ ئەمریکا لەکوردستانی عێراق ئەتوانم بڵێم ۷۰% باشە، مەسەلەی فیدرالی رەت نەکردەوە، هێزی پێشمەرگەی کوردستانی قبول کرد، پەرلەمانی کوردستانی بەنەتیجە قبول کرد وە، لەئاییندەدا گەر بتوانین لەناعەت بەهێزە عێراقیەکان بکەین ئەمریکا دیفاعمان لێدەکات، بەڵام ئێستا ئەمریکا لەباتی ئێمەو لەباتی هێزە عێراقیەکان قسە ناکات، کەتۆ قەرارت دا ئەمریکا قبولی دەکات، باشە ئەمەی لێرە دەیکات بۆ لەباکوری کوردستان نایکات. ئەسڵەن هەر قسەشی لەسەر ناکات.

هەڤاڵ خەجێ:

سەیرکە بۆ باکوری کوردستانیشی دەکات چۆن دەیکا؟ ئەمریکا گەر نەهاتبە بۆ ئێرەشی نەدەکرد، چونکە ئەمریکا لێرە زروفی تری هەیە، حساب بکە تۆ لێرە هێزی چەکداری، سەنگەری زۆر زۆر گرنگی بۆ ئەمریکا، هیچ نەبێت کوردستان جێگەی حەوانەوەیەتی، پشتی خۆیەتی، لێرە مەجبورە بەکراوەی باسی بکات، بەڵام خۆت وتت ئەمریکاو زلهێزەکان بەناوی کەس قسە ناکەن، خوا خوایانە جێگیرێک بێت، کێ ئەم ئیستقرارەی کردووە ئامادەن لەگەڵ ئەوین، بەڵام بۆ قەناعەت هێنانی من بروا ناکەم برا عەرەبەکانو برا تورکەکان قەناعەت بهێنن، دەبێ ئەوانە بەئەمری واقیع ئێبگەن لەشتەکە و ئسلوبی دەوڵەتەکە بگۆڕن، ئێمە هیچ شتێکمان مسۆگەر نییە ئەگەر نەمانتوانی قەناعەتیان پێ بکەین، ئێرەش وەك باکوری کوردستان وایە، فیدراڵیەکەمان مسۆگەر نییە، هێزی پێشمەرگەمان مسۆگەر نییە، هیچ شتمان مسۆگەر نییە، پارەی نوێ دەرچوو بە کوردی نەنوسرا، بچۆ بۆ سویسرا بەچوار زمان نوسراوە، کەوڵاتەکە نیوەی کوردستانە، ئەمریکاش پشتیوانی ئێمە ناکات، ئێمە پشتیوانی ئەمریکا دەکەین، مانای ئەوەش نییە ئەمریکا رقی لەئێمەیە، سنفی سیاسی ئێمە دەبێ ئەوە بزانێ کە لەدیبلۆماسیدا برایەتی نییە، برایەتی خۆی دژی دیبلۆماسییە، لەدیبلۆماسیدا دەبێ دراوسێیەتی بەکاربێنین، ئێمە دراوسێی یەکترین، هێزمان هەیە و، دەتوانین پێکەوە بژین.

چاودێر:

با لە بۆچونە گشتییەکانەوە بێینە سەر شتە تایبەتیەکان، حیزبە سیاسیەکانی باکوری کوردستان کامیان خوێندنەوەی باشیان هەیە بۆ پرۆژەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاستی گەورە.

هەڤاڵ خەجێ:

تەقریبەن هەموویان، جگە لەحیزبەکەی (عەبدوڵڵا ئۆجەلان) کە تورکەکان خۆیان دەڵێن، بووە بەپشتیوانی هێزی (ستاتیکۆم) واتا ئەوەی دەوڵەتی بیست و سێی دەوێ، ئەوانە بەهێزی کوردی حساب ناکرێن، من ئەم قسەیە نالێم، ئەمە لەرۆژنامە تورکیەکاندا دەنوسرێ، ئەوانە ئیتر هەموویان باش دەیخوێننەوە، هەموشیان چالاکن لەئەورووپا، و ئاگاشیان زۆر لێرەیە، هەتا ئێستا زۆر باشن، تەنیا ئەو تاقمەی عەبدوڵڵا ئۆجەلانی وتیان دژی ئەورووپاین کە (لەیلا) نوێنەریانە لەگەڵ چەند پەرلەمانتارێك رۆشتن، دوای ئەردۆگان ئەوان قسەیان کرد، تەقریبەن قسەکانی ۱۹۲۳ی (مستەفا کەمال)یان کرد، کە (لەیلا) وتی تەنیا ئسلوبەکەی مستەفا کەمال پاشا راست بوو و وتی ئەورووپا بۆی نییە تەداخلی کاروباری ناوخۆی ئێمە بکات، ئێمە میتۆرینە، نین ئێمە ئەسڵین، پێشتر تورکەکان دڵیان زۆر خۆش بوو وتیان نوێنەری کوردەکانیش پشتیوانی ئێمە دەکەن، بەڵام کوردەکانی تر کە مقاوەمەتیان پیشاندا، ئینجا جەریدەی تورك نوسی کە ئەمانە هێزی ئەوین، هی ئەو دەوڵەتەن کە نەماوە، ئەو پێناسەیەی کەنەماوە دیفاع لەوە دەکەن، بێجگە لەوانەی کوردەکانی تر زۆرباشن (رزگاری هەیە، کاوە هەیە، پارتی سۆسیالیستی کوردستان، پارتی دیموکرات هەیە).

چاودێر: ئەی هادەپ؟

هەڤاڵ خەجێ: (بەڵام هادەپ تا ئێستا بەقسەی (ئاپۆ) دەکەن دەبێ بزانین چییان لێدێت).

چاودێر: ئەکتیف ترین هێز لەباکوری کوردستان کامەیە کە تەواو تفاعلی کردووە لەگەڵ ئەو گۆڕانکاریە تازانەی دنیا و، وازی هێنا بێت لەدۆگمی ئایدۆلۆژیاو سیاسەتی کلاسیك.

هەڤاڵ خەجێ:

هەموویان، ناتوانم بڵێم یەکی لەوی باشترە، دوو پێوەرمان هەیە بۆ ئەمە، یەکەمیان سەیرکردنی کوردستان ئازادە و، دووەمیش ئەو مناقەشەیەیە کە ئەمڕۆ دەکرێ و، هەموشیان زۆر باشن تا دەگاتە شەخسەکانیشیان، بەتایبەتی کوردەکانی ئەورووپا زۆر لەکەتێکن، لەناو هادەپ مناقەشەیەکی زۆرباش هەیە، بەڵام لەناو تاقمەکەی (ئاپۆ) هەر گێژ بوون، بەنج کراون.

چاودێر:

ئەو بزوتنەوە سیاسیەیەی کە (لەیلا زانا) بەئەمایی دروستکردنیەتی، پێت وایە دیدێکی تازەتر لەدیدە کۆنەکانی ئەو بزوتنەوە سیاسیە رەسمیەی کە لەتورکیادا ئیشی دەکرد، لەسایەی دەسەڵاتی تورکیا ئیشی دەکرد، پێت وایە لەیلا زانا لەدوای دە ساڵ زیندانی و دوای ئەو هەموو ئاڵوگۆڕەی لەدنیادا بووە بتوانێت ستراتیژی تازەترو باشترو کاریگەرتر پێشکەش بکات.

هەڤاڵ خەجێ:

یەکێك نوسی بووی دەڵێ: لەیلاو هاورێکانی وەکو کورد چونە زیندان، بەڵام وەکو تورك هاتنە دەرەوە، ئێستا ئەو پارتەی کە پرۆگرامەکەی ئەوەیە دەیانەوێ ئەو رێکخستنەی کەبیست و سی پێیان دروست نەکرا، ئەو رێکخستنە دروست بکەنەوە، یان ئەنزیمێك دروست بکەن کە بەتورکی قسە بکەن، یەعنی باسی پارچە بوونی تورکیا نەکەن، جەریدەکانی تورك وادەڵێن، یەعنی ئەو بەشەی دەیەوێت لەو چەندرمەیەی دەوڵەتی کەمالیست بێتە دەر، هێزی گەورەشی تێدایە بەبیرێزاوە، بەگرویی ئەردۆگانەوە، ئەوانە حەز دەکەن لەو چەندرمەیە دەربچن، ئەوان رەخنە دەگرن، ئێستا ئەو گروپەی (لەیلا)یان ئەو تاقمە چونکە نامەوێت ناوی لەیلا بێنم، چونکە ئەو فەقیرە، وەك رەسمێکە هێناویانە، ئیشی ئەو نەبوو. بۆئەوە هێنایان ئەویچوونانەی ئاپۆ بڵێت، ئەو تاقمە ئێستا بۆ تورکەکانیش لەریزی کەمالیزم بووە، ئیسلامی تورکیش ئەوەندە دژی بووە، لەبەرئەوە هەچ کاتێك بۆشیەك هەبووە ئەوانە هەستاون، چەند جار گوفاری ئێمە داخراوە، ئەنزیمی ئێمە یاساغ کراوە، دژی ئەنزیمی ئیسلامیەکانیش کراوە، لەناویاندا رادیکالیش هەیە، یەعنی هێزی دینامیك لەناویاندا هەیە، بۆ مەعلوماتت بۆرژوازیش لەگەڵ ئەواندایە لەبەرئەوە ئەردۆغان کالتر بووە، ئەردۆغان وەك ئیسلامیەکی رادیکاڵ دەستی پێکرد، بەڵام ئێستا کالترە.

چاودێر:

دێینەسەر هەندێك شتی تایبەت بەخۆت، هەڤاڵ خەجێ لەناوەڕاستی حەفتاکان بەدواوە سومبولی رادیکالیەت و ناوێکی گەورە بووی، دوایش کەهاتیتە شاخ یەکێك بوویت لەو سەرکردە رادیکاڵانە کەجێگەی ئومێدێکی گەورە بوویت، سێ قۆناغ لەژیانی سیاسی تۆ هەیە، قۆناغی ناو وڵات، قۆناغی شاخ، قۆناغی دەرەوەی وڵات، هەست ناکەیت قۆناغی دەرەوەی وڵات تۆی دواخستووە لەخەباتی سیاسی؟ خەجێی دەرەوەی وڵات، خەجێی شاخ و ناو وڵات نییە، بۆ؟

هەڤاڵ خەجێ:

من خۆم وای نابینم، سەبەبێك هەیە دیار نییە، ئەوەی ناو وڵاتو ئەوەی شاخ لەگەڵ کۆدی سیاسی رۆژانەی سیاسیەکانی کورد دەگونجا، لەسەر شانۆ دیار بووم، یەك: سەبەبی جیابوونی ئێمە، هەرچەندە بەهەزار رێگە ویستیان رەسمەکە نیشان بدەن، کەچی وانەبوو، ئسلوبەکە ئەنزیمات بوو، ووتم ئەم ئەنزیمە سۆسیالیستی نییە، یەکەم شەڕم لەگەڵ (لینین) بوو، دووەم: ئسلوبە شەڕی چەکدار ئەمووت تۆزێك زوو بوو، ئەمووت خاکی رزگار کراو لەکوردستان دەبێت بەسەبەبی ئەساسی ناچاری لەچوار دەوڵەتەکە ئەبێ، ئاخر ئەو کاتە هەمووی لەشاخ بوو، لەشرفە هیچ شاخ نییە کەچی هەموو گۆرانییەکانی کورد بەسەر شاخدایە، شاخ بەهەزاران ساڵە لەیادەوەری کورددا موقەدەسە، بەڵام لەقەندیل گۆڕستانی کورد بوو، بەتایبەتی دوای کیمیاوی و قەسف، ئەو ئسلوبە شەڕەو ئەوتاکتیکە بوو بە ستراتیژ، یەعنی پەیوەندی دروستکردن لەگەڵ دراوسێکانمان ئەمووت ئەو شتە هەڵەیە لەبەرئەوە رۆیشتم کە رۆیشتم خەباتێکی سیاسی تازە لەگەڵ ئەم سەردەمەدا ئەگونجێ، لەناو ئەو خەباتە سیاسیە بووم لەکوردستانی باکوور، چۆن ئەو دوانزە ساڵەی وەکو دەروێش دێتبەدێ گەڕاموو ئەنزیمی خۆمم دروست دەکرد، لەئەورووپا چۆن بووم، جیاوازی منو ئەنزیمەکانی تر هەبوو، ئەوانی تر سەرۆکەکان وەکو میوان دەهاتن، ئێ من لەیەکەم رۆژەوە لەکوێ بووم، وەکو خەڵکی ئێوە بووم، ئەتێوە جیاوازیتان لەگەڵ منو ئە

لەرولاتە دوو ئۆپۆزیسیۆن دەرکەوتوون، یەکێکیان کوردەکان بووە، ئەویتریشیان بزوتنەوەی ئیسلامی بوو، چونکە هەردووکیان یاساغ کرابوون، ئاخر تۆ بەرۆژێك بێیت لەو وڵاتە کەمیللەتی تورك زۆر کۆنزەرڤاتیزە، کورد باشترە، کراوەترە، گەر بچیت شارەتورکەکان ببینیت زۆر فەرقی نییە لەگەڵ دراوسێکەمان، ئەمان هاتن بەرۆژێك خەلیفەیان لابرد، بەرۆژێك وتیان ئێمە لائیکین، جلوبەرگیان گۆڕی، ئەگەر یەکێك ریشی هەبووایە، پێیان ئەتاشی، لەمزگەوتەکان بەتورکی بانگیان خوێند، ئێ ئەمە لەگەڵ میللەتەکە نەگونجا، لەبەرئەوە کورد چەند دژی بزوتنەوەی کۆنەپەرستان دادەنرێن.

چاودێر:

حیزبە سیاسیەکان یان رەوتە سیاسیەکانی تورکیا، غەیرە کوردەکان، ئێستا هەست دەکەیت کامیان گۆڕانکاری لەدیدیان و لەستراتیژیان، لەبیروبۆچوونیان سەبارەت بەمەسەلە دیموکراسیەکانی لەتورکیا، سەبارەت بەمەسەلە دیموکراسیەکان لەرۆژهەڵات، بۆچوونیان تازەیە لەسەر مەسەلەی کوردو باقی ئەتەوەکانی تر لەتورکیا، کامیان ئێستا دەرکەوتووە تیایاندا؟

هەڤاڵ خەجێ:

پارادۆکس (سەیرە) دیارە کە (خەجێ) بڵێت ئەو هێزە دینامیکە لەناو (ئاکاپە)یە، پارتەکەی ئەردۆغان، ئەردۆغان بۆخۆی نا، چونکە خۆی لەترانسیۆنی ناسیۆنالیستی تەواو نێت، واتا لەئیسلامی ناسیۆنالیستە ئەو دەوڵەتەی لەبیست و سێدا دروست کراو لەسەرەوە دروستکراو بەزۆر دروست کرا، زۆر تەنها لەبەرامبەر کورد نەکرابوو، لەبەرامبەر میللەتی تورکیش بەکار هێنرابوو،

منیش، لەگەڵ پێشمەرگەیەکیش وابووم، لەئەورووپاش هەیفی شت کرا، بەڵام وەختەکە وەختێکی زۆر خراپ بوو، تۆ دەزانیت گەر دەنگی کلاشنکۆف هات، کەس گوێ لەدەنگەکانی تر ناگرێت، لە ۱۹۸۲ئەو بزووتنەوەیان دەست پێکرد، کەمن ئەڵێم بەدەستی دراوسێکان دروستیان کرد، بۆیە ئەمڕۆ تووشی ئەو بەڵایە دەبین، لەبەرئەوەی ئیشەکان تەنها هی من نەبوو، هەموو سنفی سیاسی کوردی باکور لەو ۱۸ساڵەدا ئەو کارانەی ئەیانکرد دیار نەبوو، ئەگینا لەئەستەمبوڵ جەریدەکان بەردەوام بوون، ئەنزیمەکان کاری خۆیان ئەکرد، بەڵام بەئەورووپاو دراوسێکانەوە ئەیانوت لەشانۆی سیاسی کورد تەنها ئەمانە هەن، ئەمەش بۆ ئەوە بوو ، ئەمڕۆ بڵێن هەر لەیلا زانا نوێنەری کوردە، وە عالەم ئەویش دەڵێ ئێزی ئێزی مستەفا کەمال راست بوو دەبێت ئێمە قبولمان بێت.

چاودێر:

حیزبێکی سیاسی گەورە هەبوو، کەتۆ لەگەڵی بوویت، کەسی یەکەمیشی بوویت، ئێستا ئەجولەیەکی سیاسی دیار، ئەتۆرکانێکی دیار، ئەسەرکردایەتییەکی دیار، لەدەوری هەڤاڵ خەجێیە، ئەمە چییە؟ ئایا خۆت هەڵگرتووە بۆ ئایندە؟

هەڤاڵ خەجێ:

ئەمە ئسلوبی تازەی ئەنزیمی خەجێیە، کەلە ۱۹۸۲ەوە بۆ ئەمە کارم کردووە، من بروام بەرزگارکەر نەماوە، هەموو میللەتێك خۆی رزگار دەکات من لەناو حەرەکەتم، لەناو پلاتفۆرمم و ئێستاش لەناو گەورەترین پلاتفۆرمی کوردی باکورم.

چاودێر: خەجێ لەکوێیەو لەیلا زانا لەکوێیە، لەناو بزووتنەوەی سیاسی کورددا؟

هەڤاڵ خەجێ:

ئەم بەراووردە تۆزێك ناخۆشە، چونکە من ناڵێم رۆژنامەکان بخوێننەوە، کەس بەمنی نەووتوە وەکو کورد چووە زیندان بەڵام وەکو تورك هاتە دەرەوە من وەکو کورد دەستم پێکردو وەکو کوردیش دەوام دەکەم.

چاودێر:

دوابرسیارمان ئەوەیە ئایا پێت وایە لە ئاییندەیەکی نزیکدا ئاڵوگۆڕی گەورە لەتورکیا دێتە پێشەوە کە بتبینینەوە بچیتەوە وڵاتی خۆت و لەناو بزووتنەوەیەکی سیاسی فراواندا ئەم قسانەی هەتە بیکەیت.

هەڤاڵ خەجێ:

یەکەمیان من لەوڵاتی خۆمم، بەڵام قەبری باوکم لەهەیمەنەیە، منیش نەفی کراوم، بیرت نەچێ من کۆنترین ئاوارەی کەرکوکم، من بەدووری نابینم، هیوادارم پێکەوە بچین و بەچەپکە گوڵەوە بچینە سەر گۆڕی باوکم، بەدووری نابینم، بەڵام لەدەستی خۆماندا مسۆگەرنییە، رۆمانێك هەیە ماتادۆلتیك (ئەوانەی شەرە گا دەکەن)، قارەمانەکە بەخوشکی خۆی دەڵێت: سبەینێ یان قەسرێکت بۆ دەکرم یان دێی بۆ تەعزیەکەم، کوردستانیش وایە، بەتایبەت ئەگەر سەرکردایەتی سیاسی ئێرە، گەر زۆر بەوردی لەگەڵ دۆستەکانمان پەیوەندی دروست نەکەین، ئەوا ئیحتماله هەموومان پێکەوە بچینە جێگایەك نەفی بین.

چاودێر:

سوپاس.

هەڤاڵ خەجێ:

سوپاس.

هەڤاڵ خەجێ

یەکێك نوسی بووی دەڵێ: لەیلاو هاورێکانی وەکو کورد چونە زیندان، بەڵام وەکو تورك هاتنە دەرەوە، ئێستا ئەو پارتەی کە پرۆگرامەکەی ئەوەیە دەیانەوێ ئەو رێکخستنەی کەبیست و سی پێیان دروست نەکرا، ئەو رێکخستنە دروست بکەنەوە

ئەمریکا پشتیوانی ئێمە ناکات، ئێمە پشتیوانی ئەمریکا دەکەین، مانای ئەوە نیە ئەمریکا رقی لە ئێمەیە، سەرکردایەتی سیاسی ئێمە دەبێت ئەوە بزانێت کە لە دبلۆماسیەتدا برایەتی نیە، برایەتی خۆی دژی دبلۆماسیە، لەدبلۆماسیەتدا دەبێت،دراوسێیەتی بەکاربێنین، ئێمە دراوسێی یەکترین، دەتوانین پێکەوە بژین..

رۆمانێك هەیە ماتادۆلتیك (ئەوانەی شەرە گا دەکەن)، قارەمانەکە بەخوشکی خۆی دەڵێت: سبەینێ یان قەسرێکت بۆ دەکرم یان دێی بۆ تەعزیەکەم، کوردستانیش وایە، بەتایبەت ئەگەر سەرکردایەتی سیاسی ئێرە، گەر زۆر بەوردی لەگەڵ دۆستەکانمان پەیوەندی دروست نەکەین، ئەوا ئیحتماله هەموومان پێکەوە بچینە جێگایەك نەفی بین

روانینێك بۆ مرۆڤو دەسەڵات لەدەقی (هارون ئەلرەشید)ی موکریدا

کامەران جمال - تاهیر عبدالواحد

تاکە شتێك کەمرۆڤی ئەدیبو رۆشنبیرو هونەرمەند دەسەڵاتی خۆی پێ بەهێز دەکات، هەوڵدانە بۆ کردنەوەو پەردە لادان لەسەر بریارو ئامانجی دەسەڵاتەکان بەرووی دەرەوەداو دروستکردنی دەسەڵاتو رای دەستەجەمعی جیا لەدەسەڵاتی فەرمانرەوایان. ئەوەش لەپێناو دروستکردنی زەمینەی بەرفراوانی ئازادیو رێگرتن لەقۆرخکردن، هەر لەو کاتەشدایە ئەوان ئەوان هەست بەبالابوون دەکەن لەو پرۆسەیەدا، دەسەڵاتی رۆشنبیرو کەسایەتیە بیریارەکان دەسەڵاتێکی مەعریفیو عەقلانی خاوەن گومانو پرسیارکەرێکی گەرۆکە لەدووی دۆزینەوەی فەزاو مانایەکی فراوانتر بۆ حەقیقەت پانتاییەکی جیاوازو کراوەتر بۆ مەمارەسەکردنی ئازادیەکان. حەقیقەتیش بونێکی رێژەیی ناجێگیرە. هەروەك جەلالەدینی رۆمی دەڵێ: (حەقیقەت ئاوێنەیەك بوو بەدەست خواوەندەوە، لەدەستی بەربۆوەو پارچە پارچە بوو.. هەر کەس پارچەیەکی لێهەڵگرتەوە وتی: حەقیقەت لای منە).

بەڵام دەسەڵاتی سیاسیو فەرمانرەواکان، ویستو ئامانجی سەرەکی تیایاندا گەرانە لەدووی بەدەست هێنانی زۆرترین قازانجو کۆکردنەوەی زۆرترین کەسایەتی خاوەن باوەری چەسپاوو نەگۆر لەدەوری خۆیانو هەر لەو پێناوەشدا چاو لەئاست گەورەترین تاوان دادەخەنو بەهەر نرخێك بێت کار بۆ مەبەستە سەرەکییەکانیان دەکەن، کەپلەو پایەی دەسەڵاتیان بەهێزتر دەکات.

ئەفراندن وەك ئاکامێکی عەقڵیو بیرکردنەوەیەکی قوڵو دۆزینەوەو خوێندنەوەیەکی جیا بۆشتەکانو لەپاشانیشدا بەرهەم هێنانی مەعریفەیەکی مەنهەجیو رەخنەییانە لەرێگەی پیادەکردنی عەقڵی (راڤە) کارەوە وێنەی ئەو دەسەڵاتە سپییە بەدی ئەکرێت تیایدا.. دەسەڵاتی سپیو دەسەڵاتی فەرمانرەوا لەکێبەرکێی بەردەوامدان. ئەویان لەپێناو خوێندنەوەی جیاو گومانکردن، ئەمیان لەپێناو قوتدانی سەرجەم دەنگەکانی ترو قۆرخکردنیان بۆ تاکە دەسەڵاتێکی نەفعی تاك، دەسەڵاتێك لەپێناو مانەوەی خۆیدا پەنا بۆ کۆمەڵێك پیرۆزکراو (مقدس)و چەسپێنراو (الثوابت) دەبات، کەتیایدا زیان بەرکەوتوو تەنیا مرۆڤو ئازادییەکانی ژیانی مرۆڤە، کەسایەتی هونەرمەندو رۆشنبیر لەهەوڵی بەردەوامدایە بۆ ئەوەی ساتی ترسناكو پەخشکردنی ترس لەلایەن دەسەڵاتەوە بناسێنێو لەلایەکی تریشەوە بێوچان لەبەرگریدایە لەلۆژجیکی فرە تێروانینو دەنگی جیاواز، بۆیە زۆر جار لەنێو کایەکانی دەسەڵاتدا، کەسایەتییەکی تەنگ پێ هەڵچنراوەو ئاکامەکەشی بەتۆقاندن یان راوەدونان یان سرینەوەی دەنگو رەنگی کۆتایی پێ دەهێنرێ...

موکری خاوەن قەڵەمو روئیا، وێنەی ئەو جۆرە ئەدیبو رۆشنبیرانەیە کەبەردەوام وەك کەسایەتییەکی نزیك لەنێو دنیای سیاسەت لەململانێی قورسدا بووە، لەرێی تەرحە ئینسانیو ئەدەبیەکانیەوە، نووسەر وەك کەسێکی رووناکبیر پرۆژەیەکە بۆ یاخیبوون لەزۆرینەی دەسەڵاتەکانو هێزە پرۆکێنەرەکانی وزەی ژیانی مرۆڤایەتی، کەسایەتی یاخی مەرج نییە بەتەنها یاخی بێت لەسانسۆرو تابۆکانی سەر خودی خۆی، بەڵکو زۆرجار لەئاکامی بەریەککەوتنی لەگەڵ دیمەنی چەوساندنەوەو ئازار چەشتنی مرۆڤەکانی تر یاخی بوودا تیایدا بەرجەستە دەبێت، بەو پێیەش نووسەر لەدواین بەرهەمی ئەدەبی خۆیدا کەشانۆنامەی (هارون ئەلرەشید)ە، مێژووی رەهاو جوانکراوی ژیانی کەسایەتییەکی دەسەڵاتدارو سەردەمێکی مێژوویی، بەروئیاو دنیابینی خۆی راڤە دەکاتو لەبەرامبەریشدا وێنەیەکی تر لەئەفراندنو سەرکێشی لەنوسینەکەیدا بەرجەستە دەکات، ئەمجارەیان پێچاوپێچە تاریكو ترسناکەکانی ناوەوەی مرۆڤمان بۆ دەکاتەوە، بۆ گەیشتنمان بەو راستییەی کەبەشێك لەبونیادی ناوەکی مرۆڤ کاردەکاتو لەهەڵپەی بەردەوامدایە بۆ گەران لەدووی سەرچاوەکانی تێرکردنی شەهوەی دەسەڵاتو تاوانی یەك لەدوای یەكو

کەسایەتی یاخی مەرج نییە بەتەنها یاخی بێت لەسانسۆرو تابۆکانی سەر خودی خۆی، بەڵکو زۆرجار لەئاکامی بەریەککەوتنی لەگەڵ دیمەنی چەوساندنەوەو ئازار چەشتنی مرۆڤەکانی تر یاخی بوودا تیایدا بەرجەستە دەبێت

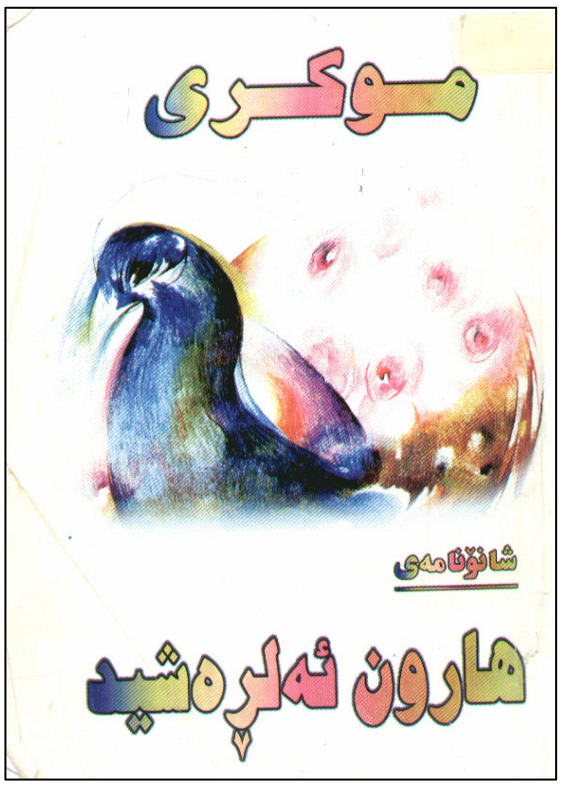

سەرنجراکێش توانیویەتی ئەو تەکنیکە بەکار بهێنێت، کەمەغزایەکی قوڵو فکری بەدەقە شانۆییەکە ببەخشێت، هەر لەو رێیەوە نووسەر توانیویەتی (وەرگر- متلقي) بخاتەنێو گەمەیەکی زۆرانبازیو خوێناوییەوە، هەریەکێك لەئێمە دەبینە کارەکتەرێکی نێو شانۆییەکەو هیچ پەنجەرەیەکمان بۆ ناهێڵێتەوە بۆ دەرباز بوون لەو مەملەکەتە خوێناوییە، هەموو هەوڵدانێکمان بۆ رزگاربوون لەو گەمە خەتەرناکەی قەسابخانەکانی دەسەڵات دەبێتە کارێکی مەحاڵو بێهودە، هەر بۆیە نووسەر لەرێی ئەو بەشدارییەوە دەیەوێ پێمان بڵێ کەهیچ شتێك خوێنرێژی... شانۆنامەی (هارون ئەلرەشید) یەکێکە لەتێکستە جدی و فرە رەهەندەکان کەدەکرێت وەك هەر دەقێکی زیندوکراوە بخوێندرێتەوەو راڤەی جیاوازی لەسەر بکرێت، شانۆنامەی (هارون ئەلرەشید) کارکردنە لەسەر فەزای ململانێو دژایەتییەکی مێژوویی نێوان خەلافەتی عەباسییەکانو بەرمەکیو عەلەوییەکان. بەڵام بەدنیابینییەکی جیاواز لەدیوە مێژوویەکەی نووسەر مامەڵەی لەگەڵدا کردووە. کەواتە دەکرێت خوێنەریش ئەو ئازادییەی هەبێ کەوەك دەقێك لەئێستادا بیخوێنێتەوەو مانایەکی تر لەدەقدا پێك بهێنێت. هەر بۆیە پێویستە لەگەڵ دەقدا مامەڵەبکەین چونکە وەك دەزانین گوتاری دەقی شانۆیی لەزمانگوتاری نمایشدا دوو گوتاری لێك جیاوازن. ئێمە لێرەدا لەگەڵ ئاماژەکانی دەقدا مامەڵەدەکەین.بەڵام لەکاتی نمایشیدا پێویستە لەگەڵ تەواوی زمانی پێکهاتەکانی تری سیستەمەکانی (سیمولۆژیا)دا بەریەك بکەوین.

لەبەرئەوە هەوڵ دەدەین بچینە نێو هەندێك لەشفرەکانی دەقەکەوەو چەند وێنەیەك بهێنینە دەرەوە بۆ قسەو لێدوانو راوەستان لەسەریانو ئەناتۆم کردنیان. سەرەتای دەق بەتێکشکاندنی ئەو هێڵە تەقلیدیو باوانە دەست پێدەکات، کەپێشتر تێروانینێکی (ئەرستیانە) باڵی بەسەر دەقە شانۆییە کلاسیکییەکاندا کێشابوو. وەك (سەرەتا)و (ناوەند)و (کۆتایی). لەشانۆنامەی هارون ئەلرەشید دا ئەم تەقلیدە تێك شکێنراوەو سەرەتای دەق لەکۆتاییەوە دەست پێدەکات. ئەم تەکنیکە سەبارەت بەکاری ئەدەبی پێدەچێ داهێنانێکی هێند تازە نەبێت، چونکە سەردەمانێکی زۆرە لەکارە ئەدەبییە جیهانییەکاندا کاری لەسەر کراوە. بەتایبەت لەرۆمانو سیناریۆی هەندێك فیلم دا، ئەوەی جێی تێرامانە نووسەر بەشێوەیەکی لەناوەرۆکی دەسەڵاتەکان ناگۆرێت، بەڵکو ئەوەی کەگۆرانی بەسەردا دێت بەتەنها چۆنیەتی گەمەکانو میکیاجی رووی دەمامکە سیاسیو فۆرمی دەسەڵاتە یەك لەدوای یەکەکانە، دیمەنەکانی ئەم شانۆنامەیە فەزاو شوێنی خۆیان بەجێ ناهێڵن تاوەسفێکی ترو دیمەنێکیتر لەخۆیاندا بەرجەستە نەکەن، جوڵەی دیمەنەکانی چەند جوڵەیەکی لێکنەچووی دابراون لەیەکتر، کەهەر یەکەیان خوێندنەوەی جیاوازی پێیە لەگەڵ خۆیدا ئەوانەش وەك جۆرو پارچەیەك لەژیانو دواتریش مردنو لەنێوانیشیاندا چەمکگەلێکی وەك (توندو تیژی، دەسەڵات، کێشەی نێوان رەگەزی نێرو مێ) فۆرمولە کراون، پێکهاتەی دیمەنەکانی لەسیاقی خۆیاندا فکر بەرهەم دەهێنن، مەعریفەیەکیشە کەفکر بەرجەستە دەکات، ئەویش مەعریفەی خودی نووسەرە، بێگومان تەکنیکی ئەم شانۆنامەیە کاتێك ئەوەندەیتر گەورەو کاریگەر دەبێت کەئەم دەقە بەزیندوویی ولەسەر شانۆو بەبەشداری ئەکتەرو رێکخەرو ستاف وپاشانیش وەرگرو پێکهاتەکانی نمایشێکی شانۆیی بەرجەستە بووبێت وئەو سروتە خوێناوییە دەست پێدەکات...هێشتا پەردەی شانۆ لانەدراوە، بەدەنگێکی بەرز هاوار ئەکرێت (خوێن-خوین-خوێن..دەببارە..دەببارە)، لێرەوە سەرەتای زەنگی گەمەکە دەبیسترێ..ئەودەنگە قەبەو سامناکەی کە لەنادیارەوە بانگمان دەکات بۆ ناو قەسابخانەکانی خۆی.. پاڵەوانی ئەم گەمە سیاسیەش لەوێنەی جەللادێك دەچێت کەلەمێژە تینووی خوێنەو بەتەورێکەوە لەبەردەم سەربرین خانەیەکدا وەستاوەو چاوەروانی قوربانیەکان دەکات.. قوربانیەکانیش ئێمەی وەرگرین کەنوسەر بەبێ ویستی خۆمان دەمانخاتە ناو گەمەکەو قەدەرێکی حەتمی و دواتریش دەبینە کارەکتەرێکی کۆمبارس تیایدا.. نوسەر لەوێوە لەناو ئاماژەی خوێنەوە لەسەر کۆی نەستمان کاردەکات ودەمانباتەوە بۆسەر مێژووی یەکەم دڵۆپەخوێن و یەکەمین رژانی خوێن لەسەر زەوی..ئەمەش بەسوود وەرگرتن لەدەقە ئەفسانەیە دینییەکە کاتێك (قابیل) بەبەردێك مێشکی (هابیل)ی برای دەپژێنێت، لێرەوەگەشتێکی دەروون شیکاری دەست پێدەکات بەنێو ناخە تاریك و شاراوەکانی خودی مرۆڤایەتیو رۆچوون بەنێو غەریزە شەیتانیو تێکدەرانەکانی ناوەوەی مرۆڤدا، کەخۆی مەڵاس داوە لەپێناو نەزوەیەکی خۆیدا، دەیەوێ جیهان لەناو دەریای خوێندا نغرۆ بکات، لێرەدا پێویستە نزیك کردنەوەو بەراووردێك لەنێوان دنیابینیو ژیانبینی نوسەرو وتەو بۆچوونێکی فەیلەسوفی ئەڵمانی (شۆبنهاوەر)دا بکەین، کاتێك دەڵێت: (مرۆڤ لەناوەوەی خۆیدا حەیوانێکی زیانبەخشە، سەرکێشو درندەیە، شارستانی باڵەکانی شکاندو نینۆنەکەکانی قرتاند، زۆرجار ئەم شەرەنگێزییە، لەزەمنێك لەزەمەنەکاندا سەر هەڵدەداتەوەو خۆی دووبارە دەکاتەوە).

نوسەر لەرێگەی بەرجەستەکردنی رەهەندە جۆراوجۆرەکانی کەسایەتییەکانەوە، دابرانێکی توند لەنێوان پەیوەندییە رووکەشییەکانی مرۆڤدا دروست دەکاتو رووبەرووی حەقیقەتی خۆیان دەکاتەوە، ئەوەش بەروونی لەدوو تێکستی دیالۆگی (هارونی دوو)و (هارونی یەك)دا جێی تێرامانە، کەپێدەچێت رەنگدانەوەیەکی دیارتری دەروونو پێکهاتەی کەسایەتی مرۆڤ بێت.

هارونی دوو/ کەس وەکو منو تۆ نەبووە... باوەر ناکەم بشبێت، منو تۆ هەردووکمان لەسکی دایکێکدا جمك بووین. هەر لەناو منداڵدانی ئەو دایکەدا تۆ منت خوارد.

هارونی یەك/ گەر ئەوەم نەکردبا تۆ منت دەخوارد...

هەموو شتەکان لەنێو ئەم دەقەدا ئاماژەن بۆ ململانێیەکی ئەزەلیو مانەوەو بەدەستهێنانی شەهوەکانو دەسەڵاتگەرایی مرۆڤەکان.

ئەوەی جێی تێرامانە قەدەری مردن لەنێو گەمەی ئەم شانۆنامەیەدا لەدەست مرۆڤەکاندایە لەرێگەی سرینەوەو کوشتنی بەدوایەکدا هاتووی نێوان مرۆڤە دەسەڵاتدارەکان. لێرەشدا ناکرێت وتە بەناو بانگەکەی (هۆبز) فەرامۆش بکەین کاتێك دەڵێت: (مرۆڤ گورگە بۆ براکەی خۆی).

بەشێك لەگوتاری دەقی (هارون ئەلرەشید) لەتراژیدیایەکی خەتەرناك بەئاگامان دەهێنێتەوە. لەگورزە گەورەو ترسناکەکانی نەزعەی فاشیزم. لەناو ناخە شەرەنگێزەکانی مرۆڤدا کە وردە وردە گەشەدەکەنو لقو پۆپیان لێدەبێتەوەو دواجار دەبێتە سیستمی حوکمی فاشیزم بەهەموو فۆرمو مانا جیاوازەکانییەوە، داوجار لەدوایی گەمەکەدا هەریەك لەئێمە بەدەموچاو و ناوەخنێکی هارون ئاساوە دێینە دەرەوە، بەم پێیەش نوسەر دەیەوێت پێمان رابگەیەنێت کەهەریەك لەئێمە هارونێکینوستوو لەناخیدا راکشاوەو چاوەروانی پاڵنەرو هەلی بەئاگا هێنانەوە دەکاتو هەرکات دەرفەتی بۆ رەخسا جیهان لەنێو وەهمو خوێندا وێران دەکات، لەکۆتایی شانۆییەکەشدا لەسەر زمانی هارونی یەك کەبە هارونی دوو دەڵێت:

هارونی یەك/ دەچاك سەیرکە.. ئەو دانیشتوانە دەبینی وا سەیرمان دەکەن؟

هارونی دوو/ (بەحەپەساوییەوە سەیری دانیشتوانی شانۆ دەکات..) لەنێو تابوتەکەی هارونی یەکەوە هەڵمێکی سوور بەرز دەبێتەوەو بەرەو ناو هۆڵی بینەران پەخش دەبێتەوە لەگەڵ پەخش بوونەوەی هەڵمە سوورەکە لەناو هارونی یەکەوە ئەم دەنگە بەرگوێ دەکەوێ: (ئەوا من گۆری خۆمم دۆزیەوە.. ئەوەتا لەگەڵ هەناسەدا هەڵدەمژرێم .. ئەوا چوومە نێو ناخیانەوە.. ئەوا داگیرم کردن، ئێستا هەموویانم، هەموویان هارونن، هارون نەمردووە، نامرێ، تائینسان بمێنێ، هارون زیندووە، هارون نامرێ ..)، لەکۆتاییدا نوسەر وەك فۆکۆ لە (ئەنتی ئۆدیب)دا ئەیەوێ پێمان بڵێ (بەتەنها مەسەلەکە فاشیزمی مێژوویی ناگرێتەوە، فاشیزمی هێتلەرو مۆسۆلۆنی کەزانی چۆن بەباشی ئارەزووی جەماوەر کۆنترۆڵ بکاتو بکاری بهێنێت، بەڵکو ئەو فاشیزمەش دەگرێتەوە کەلەهەموماندا پەنهانە، ئەوەی کەلەعەقڵو هەڵسوکەتی رۆژانەماندا نیشتەجێیە.

ئەو فاشیزمەی وامان لێدەکات دەسەڵاتمان خۆشبوێو ئارەزووی هەمان ئەو شتە بکەین کەکۆنترۆڵمان دەکاتو دەمانچەوسێنێتەوە، تراژیدیای هارون بەروونی لەو دەمەدا هەستی پێدەکرێ کەلەترسو دڵەراوکێو گومانی بەردەوامدایە بۆ لەدەستدانی کورسی دەسەڵاتەکەی، ژیان لای ئەو ساتێك ئاسوودەیی تیا نییە. هەست بەبونی مانایەك ناکات لەپەیوەندی نێوان خۆیو دەوروبەرەکەیدا، ئەو هەمیشە لەترسو گومانێکی تۆقێنەردا دەژی، تەنانەت گومانو ترس لەسێبەرو هەناسەکانی خودی خۆشی، شوێنێك نییە لەم دەقەدا بۆنی ترسو نیگەرانی لێوە نەیەت، ژیان تیایدا شڵەژاوە، ئەمانەش هەمووی بەئاشکرا لەبەشی (پێنجەم) لەدیمەنی (دوو)دا دەبینرێو هەستی پێدەکرێ، کاتێك (هارون) لەگەڵ (جبریل)ی پزیشکی تایبەتی خۆی ئاخافتن دەکات، داوای دەرمانێکی لێدەکات ترس برەوێنێتەوەو ئاسوودەبەخش بێت:

جبریل/ دەبێ بزانیت ترسەکە لەچییە؟

هارون/ (دەیکێشێتە سەر ئەو تەختەیەی لەسەری دانیشتووە)، ... لەم ...

جبریل/ جائەو تەختە دارە ئەوە ئەهێنێت لێی بترسیت؟ خۆ گیانلەبەر نییە؟ تائێوە لێی بترسن..

هارون/ گیانلەبەرێکی هەزار رۆحە، هەزارانی وەکو ئێمە لەگۆردەنێو خۆشی دەمێنێتەوە، قەحبەیەکی زۆر سەیرە، هەرماوەیەو کەسێ دەنێتە سەر خۆی... هتد).

ئەم شانۆنامەیە لەروویەکی تریەوەو لەناوەرۆکیدا هەڵگری رەهەندێکی (وجود)یانەی قورسە کەبەردەوام مرۆڤەکان دەداتە دەست پرسیارو گومان، گومانو پرسیار لەخودی مرۆڤەکانو لەپاڵنەری ئەو ترسناکیە تۆقێنەرەی کەلەناخیدا شاراوەیەو گومانیش لەبوونو ئەو حەقیقەتەی کەمرۆڤ هەڵگریەتی.

کەواتە ئەم دەقە بەشێکە لەو (هەوڵە پرسیار)یانەی بەدووی ناسینی شاراوەکانی مرۆڤو پانتاییەکانی حەقیقەتدا وێڵە. ئەمەش جۆرێکە لەپرۆسەی گەرانو توێژینەوەیەکی بوونگەراییانە (وجودیانە)، کەمرۆڤایەتی لەمێژوویەکی دوورەوە ئالوودەیە پێوەیو نەگەیشتۆتە ئاکامێکی چەسپاوو نەگۆر، ئەوەش بەهۆی لۆجیکی (نیسبیەت)ی ژیان خۆیەوە. بەڵگە نەویستە هەموو دەقێکی ئەدەبی لەپێکهاتەیدا، لەئاوێتەیەکی بەرجەستەکراوی (کەسایەتییەکان، شوێن، زەمەن، رووداو، کەشی گشتی)یە، ئەمانەش زادەی فکرو فەنتازیاکانی خەیاڵو تەکنیکی نوسەرن کەبەچ شێوەیەك بەکاریان دەباتو چ رەهەندێکی ئەنتۆلۆژیو فەلسەفیو مەعریفییان دەداتێ. بەدروستکردنی هێڵە درامییەکان ژیانی تایبەت بەسەرجەم پێکهاتەکانی دەق دەداتو دواجار هەریەك لەوان دەکاتە خاوەن گوتاری تایبەت بەخۆیان، دەقی درامی وێنەی تەواوی خۆی لەسروشتو ژیانو نێوانیان وەردەگرێتو نوسەریش (ئاگایی)و (هۆشیاری) خۆی بەکاردێنێ تیایدا، وێنەیەك پێکدێنێ مۆرکی بنچینەیی لەوەدایە کە جۆراوجۆرو دابەش بووە لەچنراوی دەقدا، یان پەرتکردنی بۆ کۆمەڵێك بەش یان کۆمەڵێك دیمەن، کەلەرێگەی مەجازەوە وێنای دەکات. دواتر هونەری چرکردنەوەو فشاردانانو مەجاز بەهای ئەدەبی درامی دەست نیشان دەکات. نوسەر بەبەکارهێنانی بەشێك لە جیهانی خەیاڵو هزری خۆیو بەنوسینی شانۆنامەی (هارون ئەلرەشید) دیالۆگێکی حەتمی لەگەڵ خوێنەرو (وەرگر)ی دەقەکەیدا دروست دەکات. وێنەی کەسایەتییەکی مۆسیقی کەچۆن دەنگەکان لەپەنجەکانییەوە دەردەچنو گوێگرو (وەرگر)یش چێژی بەریەککەوتن وەردەگرێو حاڵەتی دروست بوونی (دیالۆگ) دێتە ئاراوە لەنێوانیاندا.

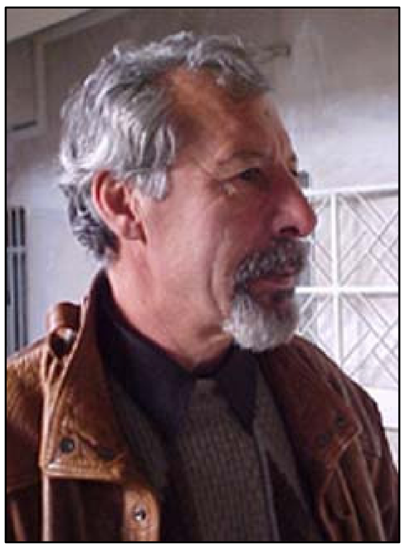

جیهانی کەسایەتییەکان لەدەقی (هارون ئەلرەشید)دا، جیهانێکی ئاڵۆزو پر لەکێشەو کێبرکێیە. هێزێکی قورسو خاوەن ئامادەگێن لەزۆربەی کاتو شوێنەکاندا، بەجۆرێك توانایەکی گەورەیان هەیە بۆ برینو خۆسەپاندن لەفەزاو شوێنو کاتە جیاوازەکاندا، زۆرجار ئەم ئامادەگیو هەیمەنەیەش لەحاڵەتی نائامادەیی (مادی)شدا بوونی هەیە.

کەسایەتییە درامییەکانی ئەم دەقە، رەگەزێکی سەرەکی پێکهێنەری خودی دەقەکەن، جوڵەو بزاوتنەکانیان لەنێو فەزادایە، فەزایەکی قاڵ لەکردارو جوڵەو مەشاعیر لەساتەوەختێکی تایبەتدا، جوڵەو دەرکەوتنی کەسایەتییەکانو نەشوناکردنی رووداوەکان پەیوەندیدارن لەگەڵ وێنابوونی فەزادا، (فەزا)ی درامیش لەم دەقەدا لەرێگەی برینی فەزاکانی (شوێن)و تێروانینو جیاوازیو سیفاتی کەسایەتییەکانەوە بەرجەستە دەبن، ئەمەش رێنماییەکە بۆ دیاریکردنی فەزای دەروونیو کۆمەڵایەتییان، کەلەمیشەوە نووسەر گوتاری خۆیمان پێدەگەیەنێت. هەروەها لەئاکامی گۆرانکارییەکانی (فەزای شوێن) خاڵی یەکلاکردنەوەی گرێچنەکانو وەرچەخانی درامیو گووتارو تەرکیبەی دیالۆگەکانو حاڵەتی درامی، گۆرانی حەتمی بەخۆیانەوە دەبینن، ئەوەی جێی سەرنجو تێرامانە لەگوتاری کەسایەتییەکانو گوتاری دەقدا لەشانۆنامەی (هارون ئەلرەشید)دا مرۆڤ تیایدا تاوانبارو لەهەمان کاتیشدا بێتاوانە، جەللادو قوربانییە لەهەمان کاتدا. ئەمانەش بەهۆی رۆچوونی رەگی تاوانو ئازارو ململانێکان بۆ نێو قوڵایی مێژووی ژیانی مرۆڤایەتیو پێشینی مرۆڤ، ئەمانەش گەرانەوەن بۆ نایەکسانیو کێبرکێو ناعەدالەتی لەژیانی بوونەوەراندا، کاتێك بەهێز لاوازو بێهێز قووت دەدات..

ئەمەش تایبەتمەندییەکی هاوتەریب بووە لەگەڵ ژیاندا لەبەرەبەیانی مێژووی مرۆڤایەتییەوە.

تێبینی:
چنراوی ئەم نوسینە لەدوو خوێندنەوەی جیاواز پێکهاتبوو، کەلەکاتی خۆیدا بریار بوو لەفایلێکی تایبەت بە (محمد موکری) لەگۆڤاری گەلاوێژی نوێدا بڵاوبکرێتەوە کەئامادەنەکرا، بەڵام دواتر لەلایەن هەردوو خاوەنی نوسینەکانەوە، دوای دەق ئاوێزان کرایە یەك نوسینو درایە رۆژنامەی چاودێر.

تراژیدیای هارون بەروونی لەو دەمەدا هەستی پێدەکرێ کەلەترسو دڵەراوکێو گومانی بەردەوامدایە بۆ لەدەستدانی کورسی دەسەڵاتەکەی

ڕۆشنتر لە خامۆشی

عەبدوڵا تاهیر بەرزنجی

ئەمڕۆ لەجیهاندا، تەکنۆلۆجیا هێزی خۆی دەنوێنێ و شت دەگۆڕێ و کاریگەریی خۆی دەسەپێنێت، نەك تەنها لەبوارە زانستییەکەدا، بەڵکو کاریگەریی خۆی گەیاندۆتە کەناڵەکانی ڕۆشنبیریی مرۆڤایەتیش، لەمەشدا ئەدەب نەیتوانیوە خۆی لەچوارچێوەی ئەو کاریگەرییە دەرباز بکات. ئەمە بۆ خۆی لەڕۆژئاوادا ئەدەبی بەئاقارێکی ترا بردووە. دەشێ — بۆ نموونە — خوێنەری هونەرێکی وەك شیعری کەمکردبێتەوە بەڵام بەڕادەی دابڕان نا. بگرە تەکنۆلۆجیا لەزۆر ڕووەوە خزمەتێکی زۆری هونەری شیعری کردووە — لێرەدا هەر شیعر بەنموونە دەهێنمەوە—.

سینەماو تەلەفزیۆن و کۆمپیوتەر و ئینتەرنێت لەچەند ڕوویەکەوە مەودای جیهانی شیعریان دەوڵەمەند کردووە.

جوانکاریی بینینیان بەشیعر بەخشیوە. کەرادیۆ دروستکراوە سوودی خۆی بەشیعر گەیاندووە لەوەدا کەبووە بەپاڵپشت بۆ بەهێزکردنی گوێگرتن و هونەری ئیلقای شیعر. بەڵام ئەمڕۆ ئەوەندەی لەشیعردا چاو و هێزی بینین و ئامادەیی کاغەز دەوردەبینن، ئەوەندە هەستی بیستن دەورنابینێت.

سەبارەت بەشیعر، سودی ئینتەرنێت و کۆمپیوتەرەکە بۆ پتەوکردنی پەیوەندی نێوان چاو و سەر کاغەزە.

ئێستا گریمان لەڕۆژئاوا شیعر وەك شتومەك سەیر دەکرێت و زۆر پێویستیان پێ نەماوە، یا وەك حاجەتێك، گرنگی جارانی نەماوە.

ئەمە ئەگەر وا بێت، هەرچەندە دڵنیام لەوەی کە ئەم هونەرە بایەخی خۆی ماوەو هەر ئەمێنێت، ڕەنگە کەمبێتەوە بەڵام تا ڕادەی فرێدان نا، چونکە ئێستایش ئێمە لەم دوورەوە سەدەها دیوانی شیعرو سەدەها لێکۆڵینەوە لەسەری بەوەرگێڕاوی بۆ سەر زمانی عەرەبی و فارسی دەخوێنینەوە، بیریارەکان هەر بەهونەرێکی بایەخداری دائەنێن.

چەندین گۆڤارو خانەی چاپکردن هەن، شیعر چاپدەکەن. ئێستای شیعر لەڕۆژئاوادا لەڕووی بونیادو شێوازو پەیوەندی بەخوێنەرەوە، وەکو شەست حەفتا ساڵێك پێش ئێستا نییە. بۆ نموونە شیعری فەرەنسی سەردەمی بەرەنگاری فەرەنسا دژ بەنازیەکان ئەرکێکی تری هەبووەو شێوەیەکی جودا لەئێستای هەبووە.

لەگەڵ هەموو گرفتێکدا ئێستای شیعری ڕۆژئاوا جیاوازە لەگەڵ شیعری کوردیدا.

خانەو دەزگاکانی چاپکردن، لەوێ یا ڕۆژنامەو گۆڤارەکانیان بیانو و هۆی تایبەتی خۆیان هەیە بۆ کەمکردنەوەی ڕێژەی شیعر چاپکردن و بڵاوکردنەوەی. بەڵام لێرە چۆنچۆنی بۆ ئەم گرفتە دەچن؟

دەزگایەکی زۆر دامەزراون، ڕۆژنامەو گۆڤارێکی زۆر دەردەچن، بەڵام زۆربەیان دادو بێدادیانە لەدەست شیعر، هەیانە بۆ خۆی دەزگایەکی ئەدەبی رووتە بەڵام شیعر بڵاو ناکاتەوە، یاخود چاپیناکات، هەموو بیانویەکیان ئەوەیە ئەگەر دەرگا بکەنەوە ئیتر بەلێشاو شیعریان بۆ دێت و لەبەردەمیا دائەمێنن. ئەم بۆچوونەی دەزگاو ڕۆژنامەکانی ئێمە بۆ شیعر جیاوازە لەڕای کەسێکی وەك سارتەر سەبارەت بەبڵاوکردنەوەی شیعر. جارێك گلەیی لەسارتەر دەکەن و لێی دەپرسن، بۆ لەگۆڤارەکەیدا بایەخ بەبڵاوکردنەوەی شیعر نادات؟ ئەویش وەڵامدەداتەوەو دەڵێ: "بۆ ڕێزگرتن لەشیعر". دیارە سارتەر وەك فەیلەسوفێك زانیویەتی ماهیەتی شیعرو پایەی چییە؟ بەهونەرێکی بەرفراوان و قورسی داناوە، تەنانەت لەمەسەلەی ئیلتیزامی ئەدەبدا حسابێکی تایبەتی بۆ کردووە.

ڕاستە دەزگاو گۆڤارو ڕۆژنامەکانی ئێمە، لەم بارەیەوە، ئەرکێکی زۆریان بەسەرەوەیە، بەڵام ڕەخنەمان لەچۆنێتی مامەڵەکردنیانە لەگەڵ شیعرو بڵاوکردنەوەیدا. گەرەکمانە بەو شێوەی سارتەر بۆ مەسەلەکە بچن، بۆ گەڕاندنەوەی ئابڕو بۆ شیعر دەقی شیعریی کەم بڵاوبکەنەوە، ڕێژەیەکی بۆ دابنێن، نەك دەرگای بەڕوودا دابخەن. ئەگەر ئێمەیش وەك پێویستیەك سەیری شیعر بکەین، ئەوە لەکۆمەڵی ئێمەدا زۆر شت هەر ماوە، زۆر بوار هەیە پێویستی بەشیعرە، ئەگەر بکرێت و یەخەیان پێنەگیرێت، چاکترە ئەو دەقە شیعرییانە بگوشن بەمەبەستی هەڵبژاردنی نموونەی ڕۆشن.

لەلایەکی ترەوە من وای بۆ ناچم حاڵی وتار، لەشیعر باشتر بێت کە دەرگای هەندێك دەزگاو ڕۆژنامەی لێدادەخرێت!.

حاڵی ئەو لێشاوە وتارە سیاسی و غەیرە سیاسییەی کەرودەکەنە دەزگاو کەناڵەکانی ڕاگەیاندن لەحاڵی شیعر باشتر نیە، یا ئەو حیکایەتانەی کە پیرەژنێك دەیانگێڕێتەوەو دەکرێن بەوتار یا ئەو وتارو شیکردنەوە سیاسییانەی کە لەگواستنەوەی هەواڵی کەناڵێکی ئاسمانی یا ڕادیۆیەك زیاتر نییە، یا لەحاڵی ئەو بابەتە وەرگێڕاوانە وێرانتر نییە کە ڕۆژنامەیان پێ پڕدەکرێتەوە. ئەگەر کێشەکە لە (جۆر)دا بێت ئەوە بوارەکانی ڕۆشنبیریی کوردی بەگشتی، دواکەوتویی، وەك هەموو بوارەکانی تری ژیانمان، ڕەنگی تیا داوەتەوە. ئەو دواکەوتنە (تخلف) چۆن لەسیاسەت و پەروەردەو کۆمەڵایەتیا وەدەرکەوتووە لەشیعرو چیرۆك و ڕەخنەو ڕۆمانیشماندا زەقە. کێشەکە لەنەبوونی شیعری باشدایە. نەك زۆربوون. شیعری باش کەمە، پێویستە بایەخ بە باشە کەمەکە بدەین و هەلی بڵاوکردنەوەی بۆ بڕەخسێنین.

* * *

قورەیش لەخێڵێکەوە بۆ دەوڵەتێکی ناوەندی

خوێندنەوەی : خونچە یونس

سێکوچکەی لێکۆڵەری زانستی و بوێری کلتوری ئیسلامی، لەنێو عەرەبدا بەدیدی نووسەری ئەم بابەتە، بریتین لە (فراس سەواح، سەید مەحمود ئەلقەیمەنی و خلیل عەبدولکەریم)، بۆیە ئێمە پێویستمانە هەندێ لەدیدی ئەم سێ نووسەرە بگەین. لەم بابەتەدا، تیشکێك دەخەینە سەر ئەو کتێبەی لە سەرەوە ناومان هێناوەو هەروا ناوی نووسەرەکەشیمان لە یاد نەکردووە.

ئەم کتێبە لە دوو پێشەکی چاپی یەکەم و چاپی دووەم و شەش دەروازە پێکهاتووەو دەروازەی یەکەم کراوە بە چوار بەشەوە. لە بەشی یەکەمدا، باسی هەوڵەکانی قوسەی کوری کیلاب (باپیرە گەورەی محمد) دەکات کە توانی خێڵی قورەیش، لە خێڵێکی پەرتەوازەی پەراوێزەوە، کە لە دۆڵ و چیاکانی مەککەدا جێگیر بوون، بکات بە خێڵێك کە لە مەککەدا ببنە سەنتەر، چ لە ڕووی ئایینەوە بێت کە کردنی بەخاوەنی ڕاستەوخۆی کەعبەو چ لە ڕووی بریاردانەوە بێت، کەبوونە خاوەنی بریار لەمەککەدا، بەرادەیەك قورەیشییەکان لە دوری کەعبە ماڵەکانیان گواستەوە، بۆ ناو کەعبەو دەوروبەری کەعبە، کەبەزەوی (ابطح) کەبەڕێزترین زەوی مەککە بوو لەڕووی زەینی ئاینییەوە، ئەمەش پاش ئەو شەڕە خوێناوییەی کە لە نێوان قورەیش لەلایەك و بەنو بوکر لەلایەکی ترەوە ڕویداو بەسەرکەوتنی قورەیش کۆتایی هات. نووسەر جگەلە قوسەی هەتا هاتنی محمد دوو کەسی تر وەك سەرکردەی کاریزمی بەرجەستە دەکات کەئەوانیش هاشمی کوری عبدولمەناف و دوای ئەویش عەبدولموتەلیبە. هاشم کاری هەرە گرنگی ئەوەبوو توانی لەڕووی ئابوورییەوە قورەیش بکاتە خاوەن عەقڵی بازرگانی کاراو کەڵەکەبووی سەرمایە، کەئەمە بنەمایەکی گرنگە بۆ بنیاتنانی دەوڵەت، ئەویش ئەوە بوو کەتوانی پەیماننامەی (ئیلاف) ببەستێ لەگەڵ هەموو ئەو هۆزو هەرێم و ئیمبراتۆیەتانەی لەسەر ڕێی کاروانسەر (زستانە و هاوینە)یاندا بوو، بەمەش لەهەموو ئەو باج و مەترسیانەی کەدەهاتەبەردەم قافڵە بازرگانییەکان ڕزگاریان بوو، گومانی تیانییە کە ئەم کارە گرنگەی هاشم بەپشت بەستن بەو پیرۆزیەی قورەیشییەکان بوو کەپێیان دەوتن (اهل الحرم).

پاش هاشم، عەبدولموتەلیبی کوری هاشم ئەو پیاوە بوو کە هەوڵی گرنگیدا، بۆ تێکەڵکردن و بەیەککردنی دەوڵەت، لەسەر بنەمای ئایین، بەلای نووسەرەوە لە لایەکەوە بەهۆی هاوسەردەمی کوستەنتین (٣٠٦/٣٣٧م) لەگەڵ عەبدولموتەلیب و تێکەڵبوونی لەگەڵ ڕۆمەکان زۆر ئاسایی دەکرێت بووبێتە هۆی کاریگەر بوونی ئەمەی دواییان، بەو تیۆرە بیزەنتیەی کەپێی وابوو ئیمپراتۆر سێبەری خوایە لەسەر زەوی، بۆیە عەبدولموتەلیب بەبیری زۆر ووردی لێهاتوانە سوودی وەرگرت و هەروا سەرکەوتوو بوو لە تێکەڵ کردنی ئاین لەگەڵ مەرامی دەسەڵاتدا، تا ئەو ڕادەیەی لەڕوداوی فیلدا کاتێك ئەبرەهە بەهۆی خەونی دەسەڵات گرتن بەسەر قافڵە بازرگانییەکانی دورگەی عەرەبیداو دەرەنجامی سەرنەکەوتنی سوپای ئەبرەهە بەهۆی گەرمای زیاتر لە (٥٥٪) پلەی دەوروبەری مەککەو بەرگەنەگرتنی سوپاکەی بۆ ئەم گەرمایە، عەبدولموتەلیب توانی ئەم ڕووداوە بەپیرۆزتر کردنی قورەیش و مەککەدا بشکێنێتەوە کاتێك وتی: کەعبە خوایەکی هەیە بیپارێزێت، لێرەوە جەنگی لەنێوان خۆیان و ئەبرەهەیان گواستەوە بۆ جەنگ لە نێوان ئەبرەهەو خودا، لێرەوە توانی هەیبەتی ئایینی قورەیش لەنێو دورگەی عەرەبیدا زیاد بکات.

پاش ئەوەی شەخسیەتی کاریزما لەدوای عەبدولموتەلیب نامێنێت، ئەوا بەپێی بۆچوونی نووسەر حکومەتی (الملاء) جێگەی دەگرێتەوە، کە ئەمانە پێکهاتبوون لەو پیاوە دیارو ناودارانەی مەککە کە چاویان پردەکرد لە هەیبەت و سام.

نووسەر لەدەروازەی سێیەمدا دەیەوێت ئەوەمان بۆ ڕوون بکاتەوە کە لە نیوەدوورگەی عەرەبیدا بزاڤێکی بەهێزی یەکتا پەرستی سەری هەڵدابوو کەمێژووەکەی لەنێو خودی قورەیشدا بۆ نزیکەی (٣٠٠) ساڵ پێش محمد دەگەڕێتەوە، کە (کەعبی کوری لوئەی) یەکێکە لەباپیرە گەورەکانی محمدو سەر بەبزاڤی حەنەفی بووە، ڕەوتێکی ئایینی یەکتاپەرست بووەو بڕوای بەفرەیی بتەکان نەبووە. هەروا دواتر قوسەی و پاش ئەویش عەبدولموتەلیب، وەك (سەید محمود قیمەنی) دەڵێت: مامۆستای حەنەفی و سەرداری بووەو ئەویش بە ڕەسمی باسی بڕینی دەستی دزو حەرامکردنی شەراب و حەرامکردنی زینا و دژایەتیکردنی لەگۆرنانی مێینەو هەمیشە داوای لە نەوەکانی دەکرد دوور بن لە خراپە، هەر لێرەدایە خەلیل عەبدولکەریم دەیەوێت باسی ئەو دەق و ئاوێزانەمان بۆ بکات کەلەنێوان حەنەفی و ئیسلامی محەمەدیدا بوونی هەبووە، بەرادەیەك لەمەسحەفە قورئانییەکەی عەبدوڵڵای کوڕی عەباسدا لە جێگەی (ان الدین عند الله الاسلام) هاتووە بە (ان الدین عند الله الحنفیه). هەروەها نوسەر دێتە سەرباسی بڵاوبوونەوەی یەهودیەت لەنێو عەرەبداو چاوگە بنەرەتیەکەی دەگێڕێتەوە بۆ ئەو ڕاوەدونان و دەرکردنەی یەهود لەنیشتمانی بنەرەتی و مێژوویی خۆیان (فەلەستین) لەلایەن ڕۆمەکانەوەو گیرسانەوەو نیشتەجێ بوونیان لەنیوە دورگەی عەرەبی، بەڵام بەهۆی نەبوونی بزاڤی مژدەدەری و قەتیسمانەوەی ئەم ئایینە لەنێو نەتەوەی یەهود دا وەك مەسیحیەت شانسی بڵاوبوونەوەی نەبوو، لەگەڵ ئەوەشدا بەدەوری خۆی کاریگەری هەبووە لە بڵاوکردنەوەی دیدی یەکتا پەرستی لەم نیوە دوورگەیەی کەپێشتر ناومان هێنا، ڕەنگە زوو بەدەنگەوە هاتنی ئەوس و خەزرەج لەیەسربدا بگەڕێتەوە بۆ چاندنی فکرەی (پێغەمبەری مژدە پێدراوو چاوەڕوان کراو)

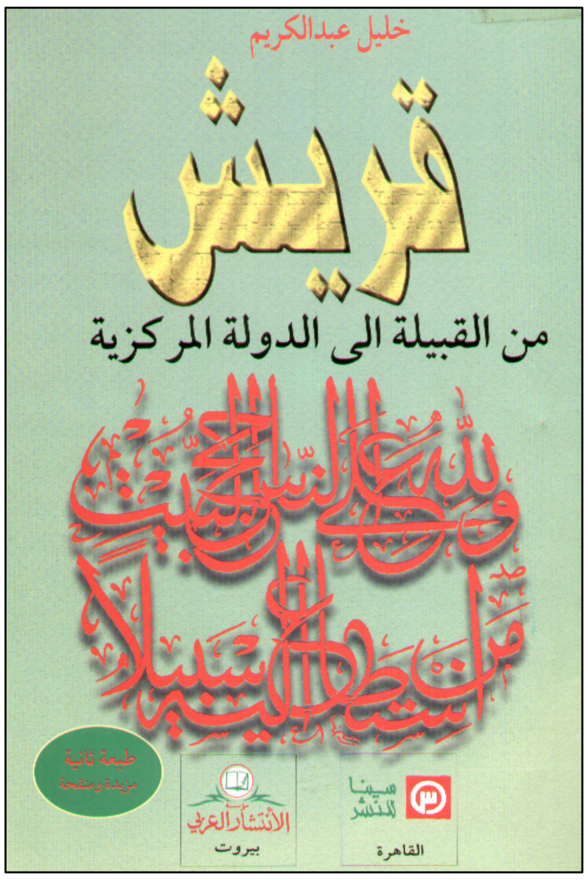

کەئەوس و خەزرەجیەکان بەهۆی نزیکایەتیان لەیەهودیەکانەوە ئامادەگی قبوڵکردنیان بۆ دروست بووبێت و ئەو سەرگوزشتەیەمان بۆ باس دەکات کەلەیەکەم دانیشتنی ئەم دوو هۆزە لەگەڵ محەمەد لەنێو خۆیاندا دەڵێن: بەراستی ئەمە ئەو پێغەمبەرەیە کەیەهودییەکان مژدەی هاتنیان دەدا، بائێمە شوێنی کەوین پێش ئەوەی کەسی تر شوێنی کەوێت.

دواتر دانەری ئەم کتێبە باسی بڵاوبوونەوەی مەسیحی دەکات لەم نیوەدورگەیەداو چەند هۆکارێك دیاریدەکات وەك: بوونی مژدەدەر لەنێو ئەم ئایینەداو بوونی دەسەڵاتی ڕۆمەکان و هەڵیان بۆ بڵاوکردنەوەی ئەم ئایینە تالەڕێگەیەوە دەست بەسەر نیوە دورگەی عەرەبدا بگرن و ئەوەش لە یاد ناکات کەحەبەشیەکانیش هەمان هەوڵیان هەبووە، ئەمە سەرەرای تێکەڵبوونی بەردەوامی بازرگانی عەرەب لەگەڵ ڕۆمەکان و دەوروبەرە مەسیحیەکان.

نووسەر لەبەشێکی تردا سەرەرای کاریگەری هەردوو ئایینی یەهودی و مەسیحی و هەروەها حەنەفی دێتە سەر باسی کاریگەریی ئایینی (صابئە) بەتایبەت لەباسی ڕۆژوگرتندا دەڵێت: ئەم ئایینە ڕۆژو گرتن یان خۆگرتنەوە بوو لە خواردن و خواردنەوە و جنس، هەروەها ماوەی ڕۆژو لەساڵێکدا یەك مانگو لەشەوو ڕۆژێکدا هەر لەبەیانیەوە تا ئێوارە بوو، نوێژەکانیان پێنج نوێژ لەشەوو ڕۆژێکداو پاکژیش مەرجێك بووە لەپێشینەی نوێژ. ئەو پێی وایە ئەو لێکچوونە هەر لەخۆوە نیەو پاشتر دەگەڕێت بۆبەڵگەی مێژوویی بوونی (صابئە) لەمەککەداو شارەزایی محمد لێی وەك ئاینێك بەبەڵگەی ئەوەی قورئان سێ جار باسی دەکات. بەڵام ناوی ئایینە فراوانەکانی وەك بوزایی و زەردەشتی و مانی و هاوشێوەیان نەهێنراوە لەبەرنەبوونی ئەم ئایینانە لەمەککەو دەوروبەری و نەشارەزایی محمد لەم ئایینانەدا، نووسەر بەم وتانەی دەیەوێت ئەو باکگراوندە مێژوویی و ئایینی و ئابووری و ئەو ئامادەگیە خێڵەکیەمان بۆ ڕوون بکاتەوە کەدەستیان هەبووە لەبونیادنان و پێگەیاندنی ئیسلامدا.٠

نوسەر لەدەروازەی سێهەمدا، دەیەوێت بەدوو بەش، باسی ئەو گەندەڵی و نەمانی دادی کۆمەڵایەتییە بکات کەلەژێر دەسەلاتی هەریەك لەدەوڵەتی فارسی و ڕۆمیدا هەبووە، ئەو جەنگە خوێناویانەی لەنێوانیانداو گرفتە ناوخۆییەکانیان وای لێکردبوون کەهەر یەکەیان بچنە قۆناغی بەساڵاچوون و گیانکەنشتدان، کەئەمەش ڕێخۆشکەر بوو بۆ فراوانبوونی دەوڵەتی عەرەبی ئیسلامی.

لەبەشێکی تردا نوسەر دێتەوە سەر باسی میزاجی ئەنسار (ئەوس و خەزرەج)و بەکۆمەڵێك لێکیان دەداتەوە کەسۆزگەرابوون و هەر لەسەرەتاوە محمد سوودی لەم سۆزدارییەی ئەوان وەرگرت هەتا لەژیاندا مابوو، دوو نمونە دەکات بەبەڵگەی قسەکانی، یەکیان سەرەتای بەیعەتدانی ئەنسار بەمحمد کەلەسەر ئەساسی تێکۆشان لەپێناو ئەم ئایینە نوێیەدا لەبەرامبەر کرینی بەهەشت بۆ ئەنسارەکان، هەروەها نموونەی دووەم جەنگی (حونەین) دەهێنێتەوە کاتێك غەنیمەیەکی زۆر دەگرن، دواتر بەهۆی ووردی محمد بەناوی دڵنیایی کردنەوە چل هۆقە زیوو سەد وشتر دەدات بەئەبو سوفیان و هەروەها بەیەزیدو مەعاویەش لەسەرداوای باوکیان (ئەبو سوفیان) هەریەکەو چل هۆقە زیوو سەد سەر وشتری پێدان، بەڵام ئەنسارەکان هیچیان لەمە بەرنەکەوت، بۆیە زۆر دڵگران بوون، پاشتر محمد کۆیان دەکاتەوەو پێیان دەڵێت: حەز دەکەن پێغەمبەری خودا لەگەڵتان بێتەوە یان ماڵ و سامان، هەرزوو ئەوانی بەوە ڕازی کرد کەپێغەمبەریان دەوێت. کەمی کەسی سیاسی لای ئەنسار بەسوودی قورەیش گەڕایەوەو ئەو سۆزو سادەییەیان بەرامبەر سیاسەت وایکرد لەمێژووی دەسەڵاتی ئیسلامیدا پەراوێز بکەون بەبەراوورد لەگەڵ قورەیشدا.

نوسەر لەدەروازەی چوارەم و پێنجەم و شەشەمدا، دەیەوێت لەو ئامادەگیە خێڵەکیە ئابوورییە کلتوریە بدوێت، کەهەموویان ڕێگە خۆشکەر بوون بۆ سەرکەوتنی پرۆژەی (قورەیش لەخێڵێکەوە بۆ دەوڵەتێکی ناوەندی)، کەنووسەر لەم کتێبەدا توانیویەتی ڕێژەیەکی باش لە (زانستیبوون) پێرەو دەکات بۆ نەشونما کردنی ئیسلام، بەڵام چ ئیسلامێك، ئیسلامێکی عەرەبی کاتێك نوسەر گوتەکەی عومەری کوری خەتاب دەهێنێتەوە کەدەڵێت (عەرەب مادەی ئیسلامە).

نوسەر لەم کتێبەدا توانیویەتی ڕێژەیەکی باش لە (زانستیبوون) پێرەو دەکات بۆ نەشونما کردنی ئیسلام، بەڵام چ ئیسلامێك، ئیسلامێکی عەرەبی کاتێك نووسەر گوتەکەی عومەری کوری خەتاب دەهێنێتەوە کەدەڵێت (عەرەب مادەی ئیسلامە)

تێکەڵ کردن و بەیەککردنی دەوڵەت، لەسەر بنەمای ئایین، بەلای نووسەرەوە لەلایەکەوە بەهۆی هاوسەردەمی کوستەنتین (٣٠٦/٣٣٧م) لەگەڵ عەبدولموتەلیب و تێکەڵ بوونی لەگەڵ ڕۆمەکان زۆر ئاسایی دەکرێت بوویتە هۆی کاریگەر بوونی ئەمەی دوایان بەو تیۆرە بیزەنتیەی کەپێی وابوو ئیمپراتۆر سێبەری خوایە لەسەر زەوی

نووسەر لەدەروازەی چوارەم و پێنجەم و شەشەمدا، دەیەوێت لەو ئامادەگیە خێڵەکیە ئابووریە کلتوریە بدوێت، کەهەموویان ڕێگە خۆشکەر بوون بۆ سەرکەوتنی پرۆژەی (قورەیش) لەخێڵێکەوە بۆ دەوڵەتێکی ناوەندی)

کەرکوک و هەڵبژاردن

سەردار اسماعیل

یەکێك لەو خاڵانەی کەهەمیشە مایەی ناکۆکی و ململانێ بووە لەنێوان بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان و رژێمە یەك لەدواییەکەکانی بەغدا، هەر لەدامەزراندنی عێراقەوە تا ئەمرۆ، شاری کەرکوك و ناوچەکانی دەوروبەری بووە بەمەبەستی دەست بەسەرداگرتن و قوتدانی ئەم شارە لەلایەن ئەم رژێمانەوە، هیچ کات درێغی نەکراوە لەپیادەکردنی سیاسەتەکانی تەعریب و راگواستنی کوردو گۆرینی دیمۆگرافیای ئەم شارەو راگواستنی گوندەکانی دەوروپشتی، بەجۆرێك کەقێزەون ترین سیاسەتەکانی تەعریب لەم سنورەدا پیادەکراوە.

بەدەرکەوتنی دەریایەك نەوت لەژێری ئەم شارە، هانی زیاتری رژێمەکانی عێراقیدا بۆ پیادەکردنی ئەم سیاسەتە، بەتایبەتی لەگەڵ هاتنی بەعس بۆ سەر کار، ئەم بیروباوەرە پان عەرەبیزمە چووە ئاستێکی مەترسیدارو سامناك، تاکار گەیشتە ئەوپەری شێواندن و دڕندەیی. ئەمانە هەموو راستی گەلێکن کەنەدەکرێ حاشای لێبکرێ و نەپێویستیشی بەدووبارەیە.. بەڵکو ئەوەی جێی بایەخە بۆ ئێمە لێرەدا، ئاوردانەوەیەکی خێرایە لەئێستای ئەم شارە لەدوای روخانی رژێمی بەعس و کۆتایی هاتنی پرۆسەی ئازادی عێراق و دانانی دەستوری کاتی و بەتایبەت تر داهاتوی چاوەروانکراوی ئەم شارە لەپرۆسەی هەڵبژاردنی عێراقدا. جارێ پێش هەموو شتێك پێویستە ئەوە بڵێین، کەگفتوگۆ لەگەڵ داگیرکاران لەسەر کەرکوك هیچ کات لەسەر دیکۆمێنت و بەڵگە مێژووییەکان نەبووە، چونکە لەم رەهەندەوە کەرکوك شارێکی تەواو کوردستانیە و کۆی بەڵگەکان ئەوە دەسەلمێنن. هەستانەوەی مام جەلال لەئەنجومەنی حوکم و خستنە روی بەڵگە مێژوویی و دۆکیومێنتە بەهێزەکان و، بێدەنگ بوونی هەموو ئەندامان و نەتوانینی گومانکردن، چرکە ساتێکی گەورەی مێژووییە بۆ سەلماندنی ئەم لایەنەی کەباسمانکرد. کەواتە کێشەی ئێمە ئەمرۆ

هەر لەدامەزراندنی عێراقەوە تا ئەمرۆ، شاری کەرکوك و ناوچەکانی دەوروبەری بووە بەمەبەستی دەست بەسەرداگرتن و قوتدانی ئەم شارە لەلایەن ئەم رژێمانەوە، هیچ کات درێغی نەکراوە لەپیادەکردنی سیاسەتەکانی تەعریب و راگواستنی کوردو گۆرینی دیمۆگرافیای ئەم شارە

لەکەرکوکدا، کێشەیەکی پراکتیکیە، پەیوەندی بەو واقیعەوە هەیە کەدروستکراوە لەلایەن رژێمەکانی عێراق و بەتایبەت بەعسەوە.

لەدوای پرۆسەی ئازادی عێراق، لەگەڵ دروستبوونی کەش و هەوایەکی تازە لەکۆی عێراقدا، بەشێك لەعەرەبەکانی تەعریب گەرانەوە و ئەم شارەیان بەجێهێشت، برێکیش لەئاوارەو دەرکراوە کوردەکانی ئەم شارە، بەنیوەچڵی و دووبارە ئاوارەیی گەرانەوە زێدی باووباپیرانیان. بەڵام کێشەکە لێرەدا لەدوو ئاستی مەترسیداردا ماوەتەوە، لەلایەك زۆرینەی ئاوارەکانی دەستی رژێمی بەعسی فاشی هێشتا نەگەراونەتەوە و زەمینە لەبارنەکراوە بۆ چوونەوە سەرماڵی خۆیان، لەلایەکی تر عەرەبە هاوردەکان نەگەرێنراونەتەوە شوێنی خۆیان، ئەمە جگەلەوەی ئەو ئاوارە کەمانەی گەراونەتەوە ئەوە وەکو ووتمان لەشارەکەی خۆیان بەشی زۆریان هەر بەئاوارەیی ماونەتەوە. ئەمە لەسەر زەوی و لەرووی واقعیەوە، لەرووی یاسایشەوە، هەرچەندە لەدەستوری کاتیی عێراقیدا دان بەوەدا نراوە کەپێویستە بارودۆخی شاری کەرکوك و ئاوارەکان و تەعریب چارەسەر بکرێ، بەڵام لەراستیدا هێشتا هەنگاوی بەکردەوەی جدی و دیار نەنراوە بۆ چارەکردنی ئەم گرفتە، کەبۆ ئێمەی کورد کێشەیەکی جەوهەری و ریشەییە. بەهاتنەپێشەوەی هەڵبژاردن و بریاردان لەسەر ئەوەی کەدانیشتوانی شاری کەرکوك ناتوانن دەنگ بۆ کوردستان بدەن و پێویستە دەنگ بدەن بەلیستی عێراق عەرەبی، ئەمە دووبارە زیاد کردنی مەترسیەکان و قوڵتر کردنەوەی کێشەو گرفتەکانە. لەگەڵ ئەوەشدا کەرایەك هەیە، پێی وایە ئەم بریارو هەنگاوە مەترسی گەورە نییە و بەجێبەجێکردنی ئەم بریارە، کەرکوك لەکوردستانی بوون ناسرێتەوە و مانای کۆتایی هاتنی یاریەکە نییە، بەلام لەگەل ئەوەشدا دەکرێ ئەگەری دەرچوونی لیستی عەرەبی لەکەرکوك و بەدەستهێنانی دەنگی زۆرینە و دواجار نوێنەرایەتی کردنیان بۆ ئەم شارە لەئەنجومەنی نیشتمانی دا، بەهەند وەربگیرێ، ئەوە لەکاتێکدا کە دەرچوانی ئەم هەڵبژاردنە لەسەرتاسەری عێراقدا بەشداری دەکەن لەدانانی دەستوری هەمیشەیی بۆ عێراق، پاش دەنگ لەسەردان و راپرس لەسەر کردنی. بەوپێیە، دوورنیە ئێمەی کورد نەك دەستکەوتی زیاتر بەدەست نەهێنین لەکەرکوکی پاش هەڵبژاردن، بەڵکو رەنگە هەندێك دەستکەوت بدۆرێنین. کەواتە ئەرکی هێزە سیاسیە کوردیەکانە، بەتایبەتی یەکێتی و پارتی کەووردتر، بەبەرنامەتر مامەڵە لەگەڵ ئەم دۆخە تازەیەدا بکەن، ئەگەر لەسلێمانی و هەولێرو دهۆك ناکۆکی و ململانێ بکەن لەکاتی هەڵبژاردندا، ئەوا پێویستە لە کەرکوکدا بەلۆژیك و ئەقڵیەتێکی کوردانەی نیشتمانپەروەرانەی دوور لەو هەستەوە مامەڵەی لەگەڵدا بکەن.

دیاریکردنی بڕی (١٠٠) ملیۆن دۆلار لەلایەن هەردوولاوە لەم هەفتەیەی رابردوودا بۆ شاری کەرکوك،تا رادەیەکی زۆر ئاماژیەکی ئیجابیە بەو ئاراستەیەدا، مایەی دەستخۆشی و دڵخۆشیە،

لەم رەهەندەوە کەرکوك شارێکی تەواو کوردستانیە و کۆی بەڵگەکان ئەوە دەسەلمێنن. هەستانەوەی مام جەلال لەئەنجومەنی حوکم و خستنە روی بەڵگە مێژوویی و دۆکیومێنتە بەهێزەکان و، بێدەنگ بوونی هەموو ئەندامان و نەتوانینی گومانکردن، چرکە ساتێکی گەورەی مێژووییە

بەڵام نابێت ئەوەمان بیرچێت کەچۆنیەتی دابەزاندنی ئەم برە پارەیە بۆ ناو کەرکوك، بەئاراستەی خزمەتکردنی کوردستانی بوونی ئەم شارە، مەسەلەیەکی یەکجار گرنگە. ئەم بارودۆخە تازەیە، بەخۆداچوونەوە و پێویستی دانانی پلانی تازە دەسەپێنێ، لەپێناو نەدۆراندنی ئەوەی دەیان ساڵە کورد لەپێناویدا خەبات دەکات و خوێن دەرێژێ و تێدەکۆشێ، بەڵکو لەپێناو سەپاندن و دەستەبەرکردنی مافەکانمان، وەکو چۆن بەرگریکردن و خەبات لەپێناوی کەرکوکدا، لاپەرە هەمەرەنگ و دیارەکەی شۆرشی رزگاریخوازی گەلی کوردە لەعێراق، بەهەمان شێوە بێگەیشتن بەم ئامانجە و دەستەبەربوونی، ناتوانین قسە لەسەرکەوتنی یەکجارەکی خەبات بکەین.

کوردو عروبە: خۆراکدانی تیمساح

بابکر درەیی

١- لەناو کەسانی رۆشنبیرو قەڵەمبەدەست دا، مەسەلەیەك زۆرباوە کاتێك قسە لەسەر دۆستێکی درۆینە ئەکرێت بەم جۆرە وەسفی ئەکەن:"فرمێسکی تیمساح دەرێژێ، بەڵام هیچی لەباردا نیە."، یاخود ئەگەر باس بێتە سەر دوژمنێك کەبەرواڵەت لەپێستی هاورێدا خۆی دەربخات، دەڵێن:" بەدرۆوە فرمێسکی تیمساح دەرێژێ"!..

لەراستیدا تیمساح، وەك گیاندارێکی درندەی خشۆك خاسیەتی زۆرن: یەکێك لەخاسیەتە هەرە ناسراوەکانی ئەوەیە کەپێش ئەوەی نێچیرەکانی ئەنجن ئەنجن بکات، فرمێسك لەچاوی هەڵدەوەرن و ئەمەش لەئەدەبیاتی سیاسیدا بۆتە نیشانە بۆئەو هێزو گروپانەی کەلە دڵدا دەیانەوێ درەندەیی بکەن بەڵام لەرواڵەتدا وادەنوێنن کەخەریکی هاوکاری و دۆستایەتین. بەڵام گوایە تیمساح خەسڵەتێکی تریشی هەیە، ئەویش ئەوەیە کەبەئاسانی تێر ناخوات! ئەگەر تێریش بخوات ئەوا تێربوونەکەی – بەپێی ئەزموونی ئەوانەی لەحەوزی بەخێوکردنی تیمساحدا سەرقاڵن- کاتێك رووددات کەخۆراك دەرەکەی بوو بێتە بەشێك لەو خواردن و خۆراکەی کەپێی دەدرێت... (خۆراکدان بەتیمساح Feeding Crocodile) بەلای هەندێ نوسەرو لێکۆڵەری سیاسیەوە، هێمای خەریك بوونە بە کارێکی بێهودەو بێ سەرەنجام و مەترسیدارەوە، هەوڵدانە بۆ تێرکردنی گەرووی دوژمنێك کەبەهیچ کلۆجێك نیازی نییە و ناتوانێ دەست لەخەسڵەتە درەندەییەکانی خۆی هەڵگرێ.

٢- پەیوەندی کوردو عروبە لەم قۆناغەی ئیستای عێراقدا، جگەلە (خۆراکدان بەتیمساح)، چ حاڵەتێکی تر بەزەین دا دێنێ؟

کوردستان، لەدەسپێکی ئەم شۆرشەوە، جێگەی حەوانەوەی ئۆپۆزیسیۆنی عەرەبی عێراق بووە، حیزبە سیاسیەکانی کورد (شانازی)یان بەهەبوونی دۆستایەتی کردووە لەگەڵ سەرکردە سیاسیەکانیان و وەك هاورێ و هاوسەنگەر پشتگیریان کردوون...

لە ١٩٩١ بەدواوە، کوردستان بەرەسمی جێگەی ئارامگرتن و خۆئامادەکردن و تاردانی بەشێکی فرەی ئۆپۆزیسیۆنی عەرەبی عێراق بووەو کەم کەس لەسەرکردەکانی باشوور، هەموو بۆ راپەراندنی کاری سیاسی ئیشی نەکەوتبێتە کوردستان.

لە مارت و نیسانی ٢٠٠٣یشەوە، کوردو پێشمەگەری چەکدار باشترین پاڵپشت بوون بۆ رووخاندنی رژێمی درندەی بەعس. ئەو رژێمەی تەنانەت توندترین فراکسیۆنی نەتەوەپەرستی عەرەبیش نەیتوانی لەژێر باڵەکانیدا بحەوێتەوە.

بەڵام، ناسیۆنالزمی عەرەبی (عروبە) کەسەرجەم باڵە چەکدارو بێ چەکەکانی نەتەوەپەرستی عەرەب دەگرێتە خۆی، هەر لەباڵی فاشستی (سەدام حسێن) ەوە تادەگاتەوە تاقمی غازی یاوەر، ئەوەی نەکرابێ و نەشیابێ بەکوردیان کردووە و دەیکەن.

* زیاتر لەچل ساڵە کورد داوای مافە مرۆیی و نەتەوەییەکانی دەکات بەڵام ئەوان گوێمان لێناگرن"

* لەپرۆسەیەکی مێژوویی چەندین ساڵەدا، ئێمە داوای لامەرکەزی و ئۆتۆنۆمی و فیدراڵی مان دووبارەکردەوە بەڵام ئەوان گوێیان لێ خەفاندین.

* ئێمە داکۆکیمان لەخۆمان کردو بۆ پاراستنی مان و ژیانمان دەستمان دایە چەك، بەڵام ئەوان کیمیاییان بۆ هەڵرشتین و سەدان هەزار کەسی بێچەکیان بەپێی بنەماکانی ئیسلام لێ (ئەنفال) کردین.

ناسیۆنالزمی عەرەبی (عروبە) کەسەرجەم باڵە چەکدارو بێ چەکەکانی نەتەوەپەرستی عەرەب دەگرێتە خۆی، هەر لەباڵی فاشستی (سەدام حسێن) ەوە تادەگاتەوە تاقمی غازی یاوەر، ئەوەی نەکرابێ و نەشیابێ بەکوردیان کردووە و دەیکەن

تیمساحی عروبە لەعێراقدا ساڵەهایە لەحاڵەتی فرمێسك رشتنەوە چۆتە قۆناغی دەمگرتنەوە بۆ موجامەلەو پاشەکشێ و قوتدان و هەڵلوشینی ئەو مافانەی کەلەسەرانسەری جیهاندا نکوڵی کردنیان دەبێتە شورەیی و نەنگ.

٣- ماوەی زیاتر لەساڵ و نیوێکە حکومەتی بەعس روخاوەو گروپێکی تر لەنوخبەی عەرەبی عێراق دەسەڵاتیان دراوەتە دەست.

کوردو هاوپەیمانان هەلومەرجی سەختی کارکردنی ئەندامانی نوخبەی عەرەبی دەسەڵاتدار لەبەغدا دەرك دەکەن و هەست پێ ئەکەن، لەگەڵ ئەوەشدا زۆر رەوایە گەر هاولاتیانی کوردستان و مرۆڤە ئاساییەکانی نیشتەجێی (باکوری عێراق) لەوە تێبگەن کەبەراستی دەسەلاتدارەکانی بەغدا نیازی راستەقینەیان چی‌یە سەبارەت بەمافەکانی ئێمە:

ئایا یاوەرو عەللاوی و رێبەرە نەتەوەییەکانی باشوور نازانن لەکوردستان چ باسەو خەڵك چی دەوێت؟ ئەگەر دەیزانن، بۆچی هەڵوێستی خۆیان لەو بارەوە بەراشکاوی دەرنابرن؟ ئەگەر نایزانن، هۆی نەزانینەکەیان چی‌یەو چ شتێك بۆتە هۆی ئەوەی لە دەردو غەم و خواستەکانی کۆمەڵگای کوردستان بێ ئاگابن؟

گەلی کورد لەکوردستانی عێراقدا خوازیاری ئەوەیە گشت مافە نەتەوەیی و فەرهەنگیەکانی بەرەسمی لەلایەن نوێنەرانی نەتەوەکانی تری عێراقەوە دانی پێدابنرێت و لەدەستوری هەمیشەیی عێراقدا ئەو مافانە بنوسرێن و لەپراکتیکی سیاسی و یاسایی حکومەتی داهاتووی عێراقدا رەفتاریان پێبکرێت بەخەڵکی کوردستان خوازیاری ئەوەن کەوڵاتەکەیان بەشێوەی دیموکراسی خۆرئاوایی بەرێوەبەرن و لەسەر ئەو شێوازە سیستمی عێراق دابمەزرێ کەگشت پرەنسیپ و بنەماکانی ئازادی، بێکەم و زیاد، چ لەکوردستان و چ لەعێراقدا جێگیربکرێن و ببنە چوارچێوەیەك بۆ پێکەوە ژیانی ئاشتیانەی سەرجەم پێکهاتە نەتەوەیی و دینیەکانی ناو عێراق...

هەروەها خوازیاری ئەوەن کەکوردستان و عێراق بەخێرایی بەرەو مۆدێرنیزە بڕوات و ژێرخانی ئابووری وڵات بەگورجی ببەسترێتەوە بەسیستەمە هەرپێشکەوتوەکانی دنیاو مرۆڤەکانی ناو سنوری کوردستان لەو خۆشی و بەهرانەی کەعەقڵی مرۆڤ بەزەحمەتێکی زۆر لەخۆرئاواو لەئەمریکا پێیان گەیشتوە، بەهرەمەند بن..

ئەگەر خەڵکی کوردستان بەتەواوی دڵنیا نەبن لەنیاز پاکی و دڵسۆزانەی رابەرانی تری عەرەب لەبەغدا، ناچارە بڵێت کە: ئێمە خوازیاری ریفراندۆم نین، وەدەمانەوێ لەرێگای "راپرسی"یەوە مافە نەتەوەییەکانمان جێگیر بکەین و وەدەست بهێنین..

ئەگەر کەسێك لەقوچەکی سەری سەرەوەی دەسەڵاتی عێراق پێی وایە "راپرسی" خیانەتە، ئەوا خەڵکی کوردستان رایان جیاوازە و پێ لەسەر ئەوە دائەگرن کەگوێ بۆ خواستی رەوایان بگیرێت.. خواستێك کەلەبناغەدا بەهۆی ناپەیگیری و بێ پرەنسیپی سەرانی گەلی عەرەب و پەیوەستبوونیان بەناسیۆنالیزمی تۆخی رەگەزپەرستیەوە سەری هەڵداو گەشەی سەندووە.

ئێستا گەلی کورد پێی وایە بێدەنگ بوون لەووتاری گفتوگۆکانی سەرانی دەوڵەت لەبەغدا، چاوەروانی کردنی "بەزەیی"و "دڵسۆزی " لەکەسانێکەوە بروایان بەپرەنسیپەکانی خۆیشیان نییە، جگەلە پاشەکشە لەبەرامبەر تیمساحی عروبەدا واتایەکی تر نابەخشێت.

لەو روانگەیەشەوە، هەر جۆرە خافڵ بوونێك لەو ئایدۆلۆژیا مەترسیدارەی ناسیۆنالزمی عەرەبی عێراقی لەناخیدا هەڵیگرتوە بەو واتایەیە بەئەنقەست بمانەوێ ئەو دەستکەوتانەی تائێستاش وەدەست هاتوون بەرەو فەوتان بەرین و فەرتەنەیەك بۆ نەوەکانی پاش خۆمان بەجێ بهێڵین کەجگە سەرکۆنەو لۆمە، شایستەی هیچی تر نەبین.

ئایا کاتی ئەوە نەهاتووە قسە لەسەر تەڵاقدانی یەکجارەکی سازش و موجامەلە بکەین لەگەڵ بیروباوەری چەوت و بێ بناغەو تیمساح ئاسای عروبەدا؟

فەتوادان لەدژی ژیان

نەوزەر رشید

ماوەیەك بەر لەئێستا یەكێك لەگەورە زانایانی ئـایینی ئیـسلام بـەناوی (د. یوسـف قـەرزاوی) لەكاتی كۆبونەوەیەكدالەبارەگای رۆژنامە نوسانی فەرەنسا، فەتوای كوشتنی هەموو ئەمریكیەكان‌و هاوپەیمانەكانیـدا، ئـەو لـەو كۆبوونەوەیـەدا كەلەسەر (فرەیی لەشەریعەتی ئیسلامی) قسەی كـرد، ئـەوەی دووپـات كـردەوە كـە(كوشـتنی ئـەمریكی‌و هاوپەیمانـەكانی غەزایـە)! هـەروەك دەزانرێت شوێنی غـەزا كـەرانیش لـەرۆژی دوایـدا (بەهەشتو ٧٢ حۆریـە) بۆ پیاوان‌و (بەهەشـتو ٧٢ كوری شۆخە بۆ كچان‌و ژنان)!.

ئەو فەتوادانـەی قـەرزاوی یەكـەم جار نـەبوو، هـەروەك دواجـاریش نابێـت. سـەیریش لەوەدایـە كەلەبەرئـــەوەی لـــەبارەگای رۆژنامەنوســـانی فەرەنسا كۆڕەكەی بۆ رێكخـرا داوای ئـازادكردنی دوو بارمتە دەسـتگیركراوەكەی فەرەنـسای كـرد، چـــونكە لەلایـــەك فەرەنـــسا لـــە پرۆســـەی گۆرانكایەكانی عێراقدا بەشداری نەكردو لەلایەكی تر لەفەرەنسادا كۆڕەكەی بۆ رێكخرا. دیارە ئـەو كـۆڕەی لەشـارێكی بـەریتانیا یـان ئـەمریكا بـۆ رێكبخرایە، هـەرگیز فـەتوای وای نـەدەدا، بـەڵكو لەبەرامبەر ئەوەی داوای ئازادكردنی دوو بارمتەی فەرەنسی بكات، داوای ئازاد كردنی دوو بارمتـەی بـەریتانی یـان ئـەمریكی یـان نیپـاڵی ... تـاد، دەكرد. بەراستی بۆ زانایەكی وا گـەورە، عەیبـە، (بانێكەو دوو هەوا بێت.!)

ئەم لەلایەكی ترەوە هەر لەو كۆڕەدا قـەرزاوی داوای فرەیـی لەئیـسلامدا كـردو ووتـی: (ئـایینی ئیـسلام، ئـایینی هەمووانـەو مـافی هـەموانی تیاپـارێزراوە)، بـەڵام ئـەوەی بیرچـوەوە لـەناو هاوپـەیمانانی ئەمریكاییـدا چـەندین دەوڵـەتو كۆمـەڵی ئیـسلامی هـەن! ئەوەشـی بیرچـۆوە كەلەئایینی ئیسلادا زۆر نی‌یـە (لا اكراه في الـدين — سورة البقرة، اية ٢٥٦)، هەروەها ئـەو دەقـەی كەدەفـەرموێت (لكـم دينـكم و لـي ديـن — سـورة الكافرون، اية ٦).

ئەوەی لێرەدا جێگەی سەرنجە، دوو خاڵە:

یەكـەم/ ئایینێـك بگاتـە ئـەو ئاسـتەی پەیرەوانی‌و پەیرەوكەرانی بـەپێی كـاتو شوێن‌و

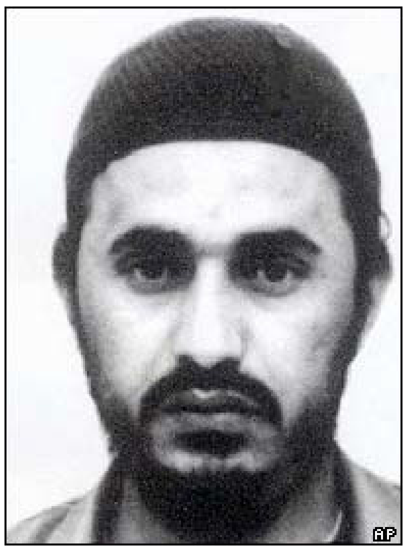

بریارو فەتوای لەسەر دەربكەن ئـەبێت نـاو بنـێن چی؟

دووەم/ كەسانێك بەپێی مـەزاجو كـاتو شـوێن یاری بەدەقەكانی ئایینێـك بكـەن، ئـەبێت پێیـان بڵێن زاناو بیرمەندو پیاوچاكو رابەر؟

ئەمـەو هـەروەها كەسـانێك بـەناوی ئاینـەوە فـەتوای كوشـتن لـەدژی ژیـانی هـەزارەها مرۆڤـی پێـشكەوتنخوازو ئـازادو بەهرەمەنـد دەربكـەن، ئـەبێت پێیـان بوترێـت زانـاو رابـەری ئـایینی؟ بێگومـان هـەر فـەتوادانێك لـەدژی ژیـان‌و بـیری ئازاد، فەتوادانە لەسەر یـەكتری قـەبوڵ نـەكردن‌و تـاك رەوی نـەك فرەیـی وەك قـەرزاوی باسـی دەكات!

سـەردەمانێكە ووتویانـە پیـاو كـەپیر بـوو دەخلافێـتو قسەی بـەرزو نـزم دەكـات، بۆیـە قسەكانی جێگەی سـەنگو قورسـایی نـین، بـەلام قـەرزاوی لەگـەڵ خلەفاویـدا هەنوكـەش قـسە بەرزونزمـەكانی وەك فـەتوا سـەیر دەكرێـت. دەكرێت بپرسین: بۆ نەگرین بۆئەو گەل‌و ئایینەی قەرزاوی‌و زەرقاوی‌و هاوشێوەكانی رابەریانن!

لێـرەوە بـۆ بـەئاگا هێنانـەوەی كۆمـەڵی كوردەواری كەمێژوویەكی گەورەی لەگەڵ ئـایینی پیرۆزی ئیسلام هەیە، دەكرێت بڵـێین: كەهـەتاكو كـەی لێـرەو لـەوێ كـار بەفـەتواكانی نمونـەی قەرزاوی دەكەن‌و بەشداری لەكوشتن‌و سـەربرین‌و رەشـەكوژی ئـەو مرۆڤانـە دەكـەن كـەوەك دروسـتكراوێكی پـاكی پـەروەردگار بـۆ ئاوەدانكردنەوەی سەر زەوی هاتوون! ئایا كـاتی ئـەوە نـەهاتووە كـە كـار بـەو جۆرە فەتوایانـە نـەكرێتو ئایینـە چاكـسازی‌یەكانی مێـژووی مرۆڤایەتیی كوشتن‌و برین‌و عەیبدار نەكرێت، یـان ئەوانـەی وەك قـەرزاوی بیردەكەنـەوەو فـەتوا لەدژی ژیانی مرۆڤەكان دەدەن پەیرەو كەری ئەو دەقە قورئانیەن كە دەفەرموێت:

(اذ قال ربك للملئكة اني جاعل في الآرض خليفة قالوا اتجعل فيها من يفسد فيها و يسفك الـدماء — سورة البقرة، اية ٣٠).

بۆ سەندیكای رۆژنامەنووسانی كوردستان

دوای سڵاوێكی گەرم

پیرۆزباییینامەكەتانمان خوێندەوە، بەناوی خۆمو ستافی كارای (چاودێر)ەوە سوپاسی هەستی برایانەتان دەكەین. بەهیوایـن بتوانیـن لەگەڵ هەوڵو كۆششی رۆژنامەو رۆژنامەنووسان‌و نووسەرانی دیكە، كەلێنێكی بواری رۆژنامەگەریی كوردی پر بكەینەوەو خزمەتێك پێشكەش بكەین.

لەگەڵ رێزماندا.

مەلا بەختیار
٢٠٠٤/١١/٧

Kurdistan Journalist's Syndicate
نقابة صحفيي كوردستان
سەندیكای رۆژنامەنووسانی كوردستان
ئەنجومەنی سەندیكا
ژمارە: ١٥٦ / ج
بەروار: ٢٥/١٠/٢٠٠٤

بەڕێز كاك مەلا بەختیار
بەڕێزان سەرنووسەرو جێگر و دەستەی نووسەرانی (چاودێر)
بابەت // پیرۆزبایـــی
****

سڵاوێكی گەرمی برایانە
بەناوی خۆم و ئەنجوومەنی سـەندیكای رۆژنامەنووسـانی كوردسـتانەوە پر بە دڵ پیرۆزباییتـان لێدەكەم بۆ ئـەم ئەسـتێرە گەشـەی لـە ئاسمـانی رۆژنامەوانی كوردستان هەڵات ، هیوای سەركەوتن بۆ (چـاودێر) دەخـوازم بەچاودێری و سەرپەرشتی و شەونوخوونی ئێوەی بەڕێزەوە .
ئەوەی راسـتی بـێ بـەم چـەند ژمارەیـەی دەرتـان كـردووە (چـاودێر) بـە رووخساروو بە نـاوەڕۆك رۆژنامەیەكـە جێـی سـتایش و بایـەخ پێدانـە ، بەش بـەحاڵی خـۆم بـەختیارم كـە ئـەم رۆژنامـە نـازیزە هاتـە كـاروانی رۆژنامەنووسی كوردییەوە .
هەر سەركەوتووبن ....

مصطفى صالح كريم
جێگری نەقیب

ئاوێتەبوونی ناوو ئامانجی كەناڵێك لەگەڵ بەرنامەكانی

شنروێ محمود

لەزۆربـەی كـۆرو كۆبوونـەوەو نوسـین‌و بڵاوكـراوەو تەلەفیزیۆنەكانـدا، بـاس لـەگۆرانی كۆمـەڵ دەكرێـت، ئەمـەش لـەرێی داڕشـتنەوەی پەروەردەیەكی نوێ‌و گۆرانكاری تەواوو پێویست لەو بوارەدا. دیارە ئەم گۆرانكاریەش مـەرج نییە هـەر منـدالان بگرێتـەوە، بـەڵكو گـەورەكانیش، بەتایبەت گەنجان، پێویستیان بـەوە هەیە بچنە دووتـوێی ئـەو بەرنامەیـە. هـەر هـەولێك بـۆ ئـەو بـوارە دەدرێـت لەلایـەكو ئـەركی كەناڵـەكانی راگەیانـدن لەلایـەك. لـەناو شاری سلێمانیدا دوو كـــەناڵی تەلـــەفیزیۆنی تایبـــەتمان هەیـــە كەتەلـــەفیزیۆنی زانكـــۆو پـــەروەردەن. بـــەلام بەداخـەوە پـەخش‌و بەرنامـەیان، وەك پێویـست نـین. تەنانـەت وەستاویـشن لەهەنـدێ لایەنـەوە. ئەم دوو كەناڵـە كەلەسـەرەتای دامەزراندنیانـەوە جێـی ئومێـدی هـەموان بـوون، ئێـستا كـەمترین بینەریان هەیە.

كەناڵی زانكۆ، لـەناو زانكـۆی سـلێمانیدایە كـە خاوەنی دەستەیەك دەرچوانی بەشی راگەیاندنە، گرفتـی پـسپۆرو كارمەنـدو بێـژەری خـاوەن بروانامـەی راگەیانـدنی هەیـە. ئەمـە جگەلـەوەی لەدەسـت پێكردنـی بەرنامـەكانیان و نـاوەرۆك‌و ئامانجیـــان بكۆڵێتـــەوە، چـــەندین هەڵـــەو كـــەموكورتی‌و هـــەژاری بەرنامـــەت بەرچـــاو دەكەوێت. ئەمە تەنها لەئێستادا بەرچاو ناكەوێت بەڵكو لەمێژە هەیە بەڵام نازانین ئەو هۆیانەی ئەو بارەیـان لەتەلـەفیزیۆنی زانكـۆدا دروسـتكردووە، هێندە لێكۆڵینەوەو چارەسەریان گرانە؟!

بەهـــەمان شـــێوە تەلـــەفیزیۆنی پـــەروەردە كەباوەری زۆر بەپسپۆری نییـە، هـەر لەسـەرتاوە بروانامـەی مامۆسـتایی كردۆتـە پێوانەیـەك بـۆ وەركرتنـی كارمەنـدەكانی. دەرەنجـام بێـژەرو پێشكەشكاری بەرنامەكانی بـەگوێرەی پێویـست نین، یـان بڵـێین هـەر نـین. تەنانـەت بێهێزیـشیان پێوە دیارە. مەرج نییە كـەناڵێكی پـەروەردەیی لەدەست وەزارەتو بەرێوەبەرایەتی پـەروەردەدا بێت، بەو شێوەیەی ئێستا هەیـە. گـرنگ پێكـانی ئامانجـە، كەبەجیاكردنـەوەی سەرپەرشـتی‌و بـەرێوەبردنی ئـەم كەناڵـە لەیـەكتری‌و سـپاردنی بـەكادرانی راگەیانـدن بـۆ بـەرێوەبردنی، ئـەو كێشانە چارەسـەر دەبێـتو ئاراسـتەی خـۆی وەردەگرێت. لەوانەیـە هەنـدێك بڵـێن، ئـەو بەرنامانەی هەیە چین؟

ئێمـە پێمانوایـە ئـەو بەرنامانـە كەتـەواوكارو درێژەپێدەری هـەمان پـەیرەوو پرۆگرامی‌سالانی پێـشوو بـن. زۆربـەیان كـۆن دەبـن، بینـەریان نامێنـــێ. ئـــەم كەناڵـــە جیـــاواز لەهـــەموو تەلەفیزیۆنەكانی تر پێویستی بەخێرایی‌و لەگەڵدا رۆیـشتنی بیروهـۆش‌و پـەروەردەی ئێـستای منداڵان. ئەو منداڵانـەی كـەتا دوێنـێ لـەزۆر شت بێ‌ئاگـابوون، ئـەمرۆ نـەك بنكـەكانی فێربـوونی كۆمپیوتـــەر بـــەڵكو هـــۆڵ‌و ســـەنتەرەكانی ئینتـەرنێتیان پركردۆتـەوە. ئیتر چـۆن هـەمان بیركردنـــەوەی پێـــشومان هـــەبێت لـــەبارەی پەروەردەو فێركردنەوە.

كەناڵی زانكۆ هەیەو گرفتی خوێندكارانی زانكۆ لـەنێوان تەلـەفیزیۆن‌و كەناڵـەكانی تـر چاوەڕێی ئاورێكـە. پێویـست ناكـات بـاس لـە تێـروانین‌و بۆچـوونی خوێنـدكاران‌و لاوان بكـەین، لـەبارەی هـەر دیاردەیـەك پەیوەنـدی بەوانـەوە هـەبێت یاخود بەو ژینگەیـەوە كەتیایـدا دەژیـن، پێموایـە كەناڵی زانكۆ یا هەر لێیان ناپرسێ یان دواهـەمین كەناڵە.

هێندەی وەزیرو بریكارو پسپۆرانی پـەروەردە لەشاشەی كەناڵەكانی ترەوە دەردەكـەون‌و بـاس لـەگۆرانكاری پرۆسـەی خوێنـدن دەكـەن، یـان وەڵامی كێشەو داواكاری خوێندكاران دەدەنـەوە، كەناڵی پەروەردە بەو بابەتانە راناگات.

ئێمە پێمـان وایـە تائـەم كەناڵانـە نەكرێنـەوەو گۆڕانكـاری تـەواوو چاككاری لەخۆیانـدا ئـەنجام نـەدەن، بڤەیـە بـاس لەهـەر دیاردەیـەك بكـەن. چونكە شارەزاییان لەراگەیاندن كەمـەو بێگومـان بەهەموو باسێك، ناوێرن!

زمان‌و رەوشتی رۆژنامەنوسی

عومەر سەرگەتی

هەمیـشە زمـانی رۆژنامـەوانی ئـەو زمانەیـە كەهاوسـەنگی نێـوان دوو زمـانی جیـاوازو دوو دنیـای جیـاواز رادەگرێـت لـەرووی پەیوەنـدی‌و تێگەیشتنەوە یەكێكیان زمـانی "ئاخـاوتن"ە كە كەرەسـتەیەكە بـۆ پەیوەنـدی‌و حـاڵی بـوون‌و مامەڵەی ئینسانەكان لـەژیانی رۆژانەیاندا، واتە ئەو زمانە سادەیەكە هـەموو خـەڵكانی ئاسایی‌و سـادە تێیدەگـەن، دووەمیشیان زمـانی "فیكـرو فەلسەفە"یـە ئـەم زمانـەش تـا ئەندازەیـەكی زۆر جیاوازە لەزمانی ئاخاوتن‌و بەردەوام لەو چـەمكە سـەختو قوڵانـە رادەمێنێـت كـە بەشـێوەیەك لەشـێوەكان بەشـێك لـەزەینمان داگـیر دەكـەن‌و دواجار لەرێگەی ئەم زمانەوە بەئاڵۆزی خۆیانەوە دەرێژنـە نـاو سیـستەمو ئاسـتە قوڵـەكانی ئـەو زمانـەوە.. وە ئـەم جـۆرە رەهەنـدە زمانیـە تـا ئەندازەیـەكی زۆر قـوڵو پـر دەلالـەتو رەمـز ئامێزەو چەند مانـای دیارو ئاشكرا دەخاتـەروو، بەو ئەندازەیە ماناو ئاستی دەلالی لەتاریكی‌و ژێـر زەمینـەكانی خۆیدا حەشار دەدا، واتـە بـەدوو دیووی ئاڵۆزدا هەڵگری ماناو دەلالەتە، دیوێك كـە چـەمكەكان تێیـدا ئاشـكران‌و دەردەكـەون، هـەروەها دیوێكی كـە كۆمـەڵێ چـەمك‌و سمبـولی فـرە دەلالـەت پـەنهان دەبـن.. ئـەم دوو جـۆرە زمانـە واتـە زمـانی ئاخـاوتن‌و زمـانی فیكـر — فەلـسەفە دیـوارێكی ئەسـتور لـەنێوان خـەڵكی‌و بیرمەندان یان فەیلەسوفاندا دروست دەكاتو دوو دنیای جیاواز، لێكدی دووردەخاتـەوە بـەم پێیـە دەشـێت زمـانی فەیلەسـوفان زمـانی دنیایـەكی تایبەتە كە دنیاكەی خۆیانەو زمـانی ئاخـاوتنیش تەنها زمـانی پەیوەنـدی‌و هەڵـسوكەوتی رۆژانـەی مرۆڤەكانـە، لێـرەدا دەكرێـت بپرسـین ئـەی تێـزو چەمكەكانی فەیلەسـوفێك چـۆن بگاتـە خـەڵكی؟ ئـەو رێگایـە چیـە دیـواری نێـوان فەیلەسـوفان‌و خەڵكی دەرمێنێتو پردێك دەخولقێنـێ بۆئـەوەی لێكدی تێ بگەن؟

هەرچەنـدە ئـەم پرسـیارانە زۆر بەئاشـكرا ئـەو وەڵامەیان هەڵگرتوە لەخۆیاندا، كە ئەویش زمـانی رۆژنامەیە، چونكە زمانی رۆژنامە ئەو زمانەیـە تـا ئەندازەیەك خۆی دامـاڵی وە لەتـەمو مژو رەمـزو سیحرەكانی زمان، راستەوخۆ قسە لەگـەڵ كـۆی چین‌و توێژە جیاوازەكانی كۆمەڵگادا دەكات، لـەم رووەوە لەكۆتایـەكانی سـەدەی بیـستدا فكـری خۆرئاوا هەولێدا ئـەو زمانـە فكری‌و فەلـسەفەیە تەرجەمـە بكـات بـۆ زمـانی رۆژنامـە، تـاوەكو راستەوخۆ پردێك لـەنێوان خوێنـەران‌و بیرمەنـدو فەیلەسـوفاندا دروسـت ببێـت ماناكـان ئاسـانترو روونتر دەركەون هەرچەنـدە لـەدنیای ئێمـەدا ئـەم دۆخـە بـوونی نیـە، چـونكە مێـژووی ئێمـە نـە فەیلەسـوفی هەیـەو نەبیرمەنـد، واتـە زمـانێكی جیـاوازتری نـەبووە لـەزمانی رۆژنامـە، ئەوەشـی دەمی لـەفیكر داوە زمـانی لـەزمانی رۆژنامـە تـێ نەپەڕیۆوە، ئەمـەش راسـتەوخۆ دەمانباتـە سـەر قسەكردن لەسەر رۆژنامەو زمـانی رۆژنامەگـەری، زمـان‌و ئـەخلاقی رۆژنامەگـەری لەبنەڕەتـدا دوو پرانـــسیپی گـــرنگو ســـەرەكین لـــەدنیای رۆژنامەگەریـدا، هـەروەها رەچـاوكردنیان تـا ئەندازەیەكی زۆر خزمەتكردنە بەبوونی رۆژنامەی تەندروستو سەربەخۆو ئازاد، هەرچەنـدە رۆژنامە نوسی كـورد یـەكێك لەگرفتـەكانی تـا ئـەم ساتە وەختـەش ئەوەیـە كـە لەقـەیرانی چـۆنیەتی ئەخلاقی رۆژنامەنوسی رزگاری نـەبووە، كـە وەك سـەرەتایەك چـۆن دەبێـت بـاس لـەو پرانـسیپ‌و ریـسایانە بكـەین كـە رۆژنامەنوسـی رەچـاویان بكات، یان چۆنیەتی خولقاندنی پردی پەیوەنـدی نێـوان رۆژنامـەو جـەماوەر، كەتێگەیـشتن لـەم خاڵانـــە رۆژنامـــە رزگـــار دەكـــات لەقـــەیرانی جنێوفرۆشی‌و یارمەتیدانی هەڵگیرساندنی شـەڕوو ئـــاژاوە، چـــونكە لـــەبیرمان نەچـــێت زۆرجـــار رۆژنامەگەری دەستێكی باڵای هەیە لەسـەرەتای دەسـپێكردنی جەنگدا، مێژووی رۆژنامەگـەریی كـــوردی لـــەم بارەیـــەوە زۆر دەوڵەمەنـــدەو ئەرشیفێكی باشی هەیە لەناشیرینكردنی ئەویتردا بەتایبـەت رۆژنامـە حیزبیـەكان، وەگرفتـی ئـەم جۆرە رۆژنامانە لەوەدایە تا ئـەو شـوێنە دەبیـنن كە حیزب دەبینێتو سەیر دەكـات چـاوی حیـزب هەمان چاوی رۆژنامەكەیـەتی، لەكاتێكـدا یـەكێك لەئەركـــە هـــەرە ســـەرەكیەكانی رۆژنامـــەی تەندروسـت بەسـتنەوەو لكانـدنی هـەموو پارچـە جیاوازەكـــانی كۆمەڵگایـــە لـــەدوو تـــوێی لاپەڕەكانیـــدا، زانیـــاری بەخـــشینی پارچـــە جیاوازەكان‌و شوێنە دوور دەستەكانە بەیـەكتر، هەرچـــەندە پابەنـــد بـــوون بـــە ئـــەخلاقی رۆژنامەنوسیەوە تـا ئەندازەیـەك رۆژنامـەنوس وا لێـدەكات دەسـبەرداری هـەواڵی گـرنگیش بێـت لەكاتێكدا كە مەترسی سیاسـی‌و كۆمەڵایـەتی لـێ بكەوێتەوە، هەرچەندە ئێمە هێشتا لەو ئاستەداو لەكۆمـــەڵێ رووەوە رەچـــاوی ئـــەخلاقی رۆژنامەنوسی ناكەین‌و تەنها لەپێناو پڕكردنەوەی لاپـەڕەكاندا راستو چـەپ رۆژنامـەنوس دەس بـۆ هـەموو شـوێنێك دەبـات، بـەڵام ئاسـایی كۆمـەڵی رۆژنامـە رەچـاوی ئـەو خاڵانـە دەكـەن كـەحیزب رەچاویان دەكات، واتە بـەو دیـدە ئایدیۆلۆژیـەوە دەڕوانێتە كاری رۆژنامەنوسی كە لەچوارچێوەی ئایدیۆلۆژیای حیـزب ناترازێـت، كۆمـەڵێ رۆژنامـە هەن بەناو ئـازادن بـەڵام نـەیانتوانیوە لـەو دیـدە رزگـار بـن كـە حیـزب هەیـەتی بـۆ رۆژنامەگـەری هـەروەها لـەو چوارچێوەیەدا هەڵدەسوڕێ كـەتا ئەندازەیەك سنوردار كراوەو بەشدار دەبێت لـەو راگەیاندنـــە ســـەرەتاییەی كـــەدواجار شـــەڕێكی خوێنـــاوی لێدەكەوێتـــەوە، لـــەبیرمان نەچـــێت هەمیـشە شـەڕی نـاوخۆی كوردسـتان‌و نێـوان حزبەكان بەردەوام‌و لەسەرەتادا لـەزمانی تونـدی رۆژنامەو كەناڵـەكانی راگەیاندنـەوە دەسـتیپێكرد هەرچـــەندە مـــن مەبەســـتم لـــەوە نیـــە حیـــزب رۆژنامـەی نـەبێتو مـافی ئـەوەی نـەبێت دەسـت لەكاری رۆژنامەنوسی بدات بەڵكو بەپێچەوانەوە. ئاساییە حیزبی سیاسی خاوەنی رۆژنامەو كەناڵی راگەیاندن بێت.. بەڵام گرفتەكە لـەوەدا سنوری بیـــنین‌و ســـەیركردنی رۆژنامـــە حیزبیـــەكان.. بەئەنـدازەی سـنورەكانی روانـین‌و تێگەیـشتنی حیزبـە، وەك هێزێكـی سیاسـی .. واتـە هـیچ رۆژنامەیـەكی حیزبـی نـەیتوانیوە لـەو عەقڵـە حیزبیە زیاتر بڕواتە پێشێ كە كۆمەڵگاو جیهانی پێ تەفسیر دەكات.. وە تـا ئەندازەیەكیش ئـەم جۆرە تێڕوانینە بۆ رۆژنامە، تەشەنەی كردووەتـە ناو ئەو رۆژنامانەشەوە كـەدروشمی سـەربەخۆیی رۆژنامەگەریان هـەڵگرتووە.. گرفتـەكان لـەدنیای رۆژنامەنوسـی ئێمـەدا زۆرن‌و رەهەنـدی جیـاواز جیاوازیان هەیە كاتێك رۆژنامەنوسێك رووبەڕووی گرفتێـك دەبێتـەوە لـەرووی یاسـاییەوە.. واتـە لەسەر بڵاوكردنەوەی هـەواڵێك یان ستونێك یـان بابـەتێك.. هتـد وە كەسـی بەرامبـەر لـەبری وەڵامدانەوەی لەرۆژنامەكاندا دەعوایـەكی لەسـەر دەنوسێت لەبنكەی پۆلیس..

كێـشەكە لەوەدایـە ئێمـە تائێـستا خـاوەنی كۆمـەڵێ پرانـسیپ‌و یاسـاو رێـسا نـین لـەڕووی ئەخلاقی رۆژنامەنوسیەوە بۆیە ئەو پێوەرە چیە كە ئەو رۆژنامەنوسەی پێ تۆمەتبار دەكرێت ئـەو پێـوەرە لەئاسـتی لێپرسـینەوەدا هـیچ خـاڵێكی لەخاڵەكانی ئەخلاقی رۆژنامەنوسی لەبەردەستدا نیـە بۆئـەوەی بتوانێـت لەسـەر ئـەو پـەیڕەوە ئەخلاقیـە ئیجرائـات بكـات كـەماف دەداتـە رۆژنامەنوس بۆئەوەی كە ئایا لایداوە لەئـەخلاقی رۆژنامەنوسـی یـان نـە.. جگـە لـەوەی یاسـاو بەندێكی كۆنی پێشینەی لەبەردەستدایەو بـەپێی ئـەو دەسـتورە بەسەرچـوەو بـەپێی دەعواكـە كوێرانـە ئیجرائـاتی خـۆی دەكـات، لـەڕووی یاساییەوە ئـەم حاڵەتـەش وادەكات نـەبوونی و دیاری نـەكردنی خاڵـە سـەرەكیەكانی ئـەخلاقی رۆژنامەنوسـی. تـا ئەندازەیـەكی زۆر مـافی ئـەو رۆژنامەنوسـە بفـەوتێ كـەهیچ بەنـدو خـاڵێكی لەبەردەسـتدا نیـە بـۆ بـەرگریكردن لـەخۆی لەكارەكەیدا.. چـونكە رای جیـاواز هەیـە لـەناو رۆژنامەنوسـانـدا سـەبارەت بەئـەخلاقی رۆژنامەنوسـی‌و پرانـسیپەكان بەوپێیـەی ئـەم حاڵەتە تا ئەندازەیەكی زۆر پەیوەنـدی بـەئازادی رادەربـڕین‌و سـەكۆی ئـازاد هەیـە بـۆ پێـشنیارو بڵاوكردنـەوەی بابـەتو هەواڵـە جیاوازەكـان.. لێـرەوە دەتـوانین بڵـێین پەیوەنـدی ئـەخلاقی رۆژنامەنوسی‌و رادەربڕینی ئازاد.. پەیوەندیەكی ئاڵۆزوو تەمومژاویە، چونكە زۆرجـار ئـەو مافـەی لەسیستمێكی دیموكراسیداو لەراگەیاندنی ئازادا رۆژنامـەنوس شـەرعیەتی خـۆی لـێ وەردەگرێت بۆئـەوەی ئازادانـە شـتەكانی خـۆی بخاتـەڕوو زۆرجار پرانسیپەكانی ئەخلاقی رۆژنامەنوسی ئەو مافـەی لـێ وەردەگرێتـەوەو دەیكاتـە دەرەوەی سنورەكانی خۆیەوە ئەڵبەتە ئەم حاڵەتە زۆرجـار كـەڕوودەدات تـا ئەندازەیـەك لـەپێش چاوگرتنی بەرژەوەنـــدی رۆژنامەكانـــە.. زۆرجـــار رۆژنامەنوسـێك گرنگی‌بـە بابـەتێك دەدات كـە تـا ئەندازەیەك پەراوێزكراوە لای خەڵكی بـەڵام ئـەو هەواڵە گرنگە فـەرامۆش دەكـات كەمشتومڕێكی زۆری لێدەكەوێتـەوەو دواجـار مەترسـی لەسـەر رۆژنامەكـەش دروسـت دەكـات.. بۆئـەوەی هـەم سـەلامەتی خـۆی و هـەم سـەلامەتی رۆژنامەكـە رەچاو بكات، لەم حاڵەتـەدا برێكـی زۆر لـەگرنگی رۆژنامەنوس فەرامۆش دەكری‌و ئاراستەیەكی تـر وەردەگرێـت چـوونكە رۆژنامـەنوس یەكێكـە لەبوونەوەرە چاونەترس‌و بزێوەكان كـە هەمیـشە لـەناو رووداوەكاندایـە ئـەوەی رۆژنامـەنوس لەرۆشـبیر جیـا دەكاتـەوە ئەوەیـە.. رۆشـنبیر زۆرینـەی كاتـەكانی لـەناو ژوورو لـەناو رەفـەی كتێبەكاندایـە بـەڵام رۆژنامـەنوس بەپێچەوانەوە زۆرینەی كاتەكانی دوورە لـەژوورەكان‌و هەمیشە لـەناو رووداوەكاندایـــە، دەچـــێتە شـــوێنە جیاجیاكانـەوە چـاوی لەسـەر هـەموو دەزگـاو ئۆرگان‌و چین‌و توێـژە لێكدی جیاوازەكانە ئـەو دیقـەت ئـەداتو پرسـیار دەكـات حەسـودە لـەزانیاری‌و هـەواڵو رووداوە وردو گەورەكانـدا.. هـەر ئەمەشـە، یـەكێك لەئەركـەكانی رۆژنامـەو بەستنەوەی پارچە جیاوازەكـان‌و رووداو هەواڵـە مەودا دوورەكانە.. لەساتێكدا دەبێتە جوگرافیـاو سەرزەمینی هەموو شارو شارۆچكەو گونـدە دور دەسـتەكان، كۆكردنـەوەی بەشـە جیاجیاكانـە لـەدوتوێی لاپەڕەیەكـداو پـردی حـاڵی بـوون‌و زانیاری بەخشینە بەخەڵكانی رۆشنبیرو خـەڵكانی سادە.

پەیامی لاپەڕە

حەمە بچکۆڵ

ئەگەر بەراوردێکی راگەیاندنی وەرزشی پێش راپەڕینو دوای راپەڕین بکەین، ئەوا جیاوازییەکی ئێجگار زۆر بەدی ئەکەین وەك چەندایەتیو چۆنایەتی، لەپێش راپەڕین دا بەدەگمەن لەلاپەڕەی رۆژنامەیەك یان گۆڤارە دەگمەنە کوردییەکان دا باسێکی وەرزشیمان دەربارەی وەرزشو وەرزشکارێکی کورد ببینیایە،.. بەرنامەیەکی وەرزشیش هەبوو لەتەلەفزیۆنی کەرکوکە کە هەفتانە پێشکەش ئەکرا، ئەویش کتومت بەرنامەکەی "الرياضة في الأسبوع"ی "موئەیەد ئەلبەدری" بوو کە لە تەلەفزیۆنی بەغداوە پێشکەشی ئەکردو کەمێك تیشکی ئەخستە سەر وەرزشو وەرزشکاری کوردستان، بەڵام لەدوای راپەڕین زۆربەی هەرە زۆری رۆژنامەو گۆڤارەکان لاپەڕەی وەرزشیان هەیە، زۆربەی تەلەفزیۆنەکان هەفتانە بەرنامەی وەرزشییان هەیە،.. لەزۆربەی ئیزگەی رادیۆکانی کوردستان دا بەرنامەی وەرزش هەیە،.. بەڵام جیاوازییەکی گەورە هەیە لەنێوان راگەیاندنی وەرزشی ئێمەو راگەیاندنی وەرزشی وڵاتانی پێشکەوتو ئەویش ئەوەیە: "لای ئەوان راگەیاندنی وەرزش لەخزمەتی وەرزش دایە!!،.. بەڵام لای ئێمە وەرزش لەخزمەتی راگەیاندن دایە"، لای ئەوان جگە لەوەی کە توانای هونەریو دەرهێنانو توانای مادییان لەئێمە زیاترە، راگەیاندنی وەرزشییان لەبیستراوو بینراوو خوێنراوە رۆڵی گەورەو گرنگیان هەیە لەپێشکەوتنی وەرزشی لەوڵاتەکانیاندا.. بەردەوام لەڕاگەیاندنە جۆربەجۆرەکانیان دا، بەچەندین لێکۆڵینەوەو رەخنەو توێژینەوەو ریپۆرتاژ لەسەر وەرزشکارو تیپە وەرزشییەکانیان ئەبینریٚ..

لەعێراق "موئەیەد ئەلبەدری"،.. لەسوریا "عەدنان بۆزۆ"، لەکوێت "خالید ئەلحەربان"،.. لەمیسر "موحەمەد عەبدول لەتیف" و .. هتد .. کاریگەری گەورەو گرنگیان هەبوو لەسەر راگەیاندنی بینراوی وەرزشی و پێشخستنی وەرزشی وڵاتەکانیان. بەڵام بەداخەوە لای ئێمە بەپێچەوانەوە وەرزش لەخزمەتی راگەیاندنی گشتیدایەو تەنیاو تەنیا بۆ پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییانەیە کە لە تەلەفیزیۆنو رادیۆو رۆژنامەو هەفتەنامەو گۆڤارەکان دا هەیەو بۆ ئەوەشە بڵێن ئەوەتا لاپەڕەی وەرزشیمان هەیە، ئەویش لەنیو لاپەڕە یاخود لەلاپەڕە یەك دا، کە لەڕاستیدا ئەو دنیا بەرینەی وەرزشی هەرگیز لەنیو لاپەڕەو تاقە لاپەڕەدا جێگەی نابێتەوە،.. قسەی تریشمان لەسەر راگەیاندنی وەرزشی کوردستان زۆرەو ئەگەر دەرفەت بوو لەژمارەکانی ئایندەدا لەسەری ئەنووسین.

خولی فوتبۆڵی یانە پلە نایابەکانی عێراق

سلێمانی لەسیروانی نوێی بردەوە
یانەی سلێمانی ٢ گۆڵ، یانەی سیروانی نوێ هیچ. (یاریگای سلێمانی)

سەرپەرشتیاری یارییەکە: سالم ناجی (لەبەغدا)

داوەر: سیروان سەلمان (لەهەولێر)

یارمەتی دەری داوەر: موحەمەد مونیر (لەدیالە).

یارمەتی دەری داوەر: حوسەین لەتیف (لەدیالە).

داوەری چوارەم: حوسەین عەلقەم (لەواست).

تیپی سلێمانی کەراهێنەرەکەیان "جەبار حەمید"ەو خەڵکی بەغدایە، بەم یاریکەرانە یارییان کرد:

گۆڵچی: موحەمەد والی

هێڵی بەرگری: موستەفا، دارا، عەلی، ئەحمەد

هێڵی ناوەڕاست: نەسرەت، یاسر، بورهان، سەفا

هێڵی هێرش: کوردستان، عەلی

تیپی سیروانی نوێ کەراهێنەرەکەیان "نەجات عیزەت"ە و خەڵکی کەرکووکە، بەم یاریکەرانە یارییان کرد:

گۆڵچی: عەبدول حەق

هێڵی بەرگری: مەنهەل، عادل، هەرێم، عەلی

هێڵی ناوەڕاست: سەیف، حەسەن، شۆڕش، سەفوان

هێڵی هێرش: دڵشاد، یاسر

کاپتنی سلێمانی: کوردستان زاهیر

کاپتنی سیروانی نوێ: دڵشاد عومەر

لەیارییەکی زۆر گەرموگوڕو هەژێنەرداو ٥ رۆژی شەممە ٢٠٠٤/١١/٤ بەئامادەبوونی سەرۆکی هەر سێ یانەی سلێمانیو سیروانی نوێو پێشمەرگەو جەماوەرێکی زۆر لەسێیەم یاریان لەخولی فوتبۆڵی یانە پلە نایابەکانی عێراق دا لەیاریگای سلێمانی هەردوو یانەی سلێمانیو سیروانی نوێ بەیەك گەیشتن.

تایمی یەکەم:-

سەرەتا هێڵی بەرگری یانەی سیروانی نوێ زۆر بەپەرتو بڵاویو شاشی خۆیان پیشان دا بەتایبەتی لای بەرگریکەری چەپیان "عادل"، هەر بەهۆی ئەم پەرتو بڵاوییەوە لەدەقیقەی ٤ی سەرەتای یاریەکەدا، "کوردستان" لەپاسێکی رێکوپێکی "نەسرەت"ەوە رووبەڕووی گۆڵچی سیروانی نوێ بووەوە لەناو هێڵی سزادا گۆڵی یەکەمی بۆ سلێمانی تۆمار کرد، هەر دوای ئەمە بەدوو دەقیقە لەلای بەرگریکەری چەپی "سیروانی نوێ" وە یاریکەری سلێمانی "سەفا" خۆیو گۆڵچی "سیروانی نوێ" رووبەڕووبوونەوە کەچی لێیدا بۆ دەرەوە، هەر دوای ئەم، لە دەقیقەی "٩"دا "نەسرەت" یاریکەری هێڵی ناوەڕاستی سلێمانی لەلای راستی هێڵی بەرگری "سیروانی نوێ" وە لەناو هێڵی سزادا گۆڵێکی زۆر ئاسانی سووتاندو تۆپەکەی زۆر بەهێزو بە بڵندی بەسەر شیشەکەدا رەوانەی دەرەوە کرد،.. لەدەقیقەی "١٣"دا یارمەتی دەری داوەر گۆڵێکی کاپتنی یانەی سیروانی نوێی رەت کردەوە چونکە سوودی لەو شوێنە وەرگرت بوو کە تیادا وەستا بوو، کردی بەئۆفساید لەدەقیقەی "١٨"دا لەکۆرنەرێکی یانەی "سیروانی نوێ" وە گۆڵچی یانەی "سلێمانی" تۆپێکی سەری "هەرێم"ی "یانەی سیروانی نوێ"ی گرت.

لەدەقیقەی "٢٦" یارمەتیدەری داوەر گۆڵێکی تری یانەی "سیروانی نوێ"ی رەت کردەوە کە لەفاولێکی راستەوخۆوە لەسەر بازنەی هێڵی سزا لێیان دا بەهۆی ئەوەی یاریکەرێکی یانەی "سیروانی نوێ" لەئۆفسایدا بوو و بەشداریشی کردبوو، لە دەقیقەی ٤٥ دا لەئۆفەرێکی "کوردستان"ی کاپتنی یانەی "سلێمانی"یەوە "ئەرسەلان" گۆڵێکی ئاسانی بەفیڕۆدا.

تایمی دووەم:

لە دەقیقەی "٥"دا هێرشبەری "سلێمانی" "ئەرسەلان" لەگەڵ گۆڵچی "سیروانی نوێ" رووبەڕوو بووەوە، بەڵام گۆڵچی "سیروانی نوێ" زۆر بەخێراییو ئازایانەو لێزانانە هاتە دەرەوەو هەموو گۆشەکانی لە "ئەرسەلان" داخستو "ئەرسەلانیش" تۆپەکەی بۆ دەرەوەی گۆڵ لێدا، لەدەقیقەی "١٠" لەئۆفەرێکی رێکی "نەسرەتی یانەی سلێمانی"یەوە "کوردستان" گۆڵێکی مسۆگەری بۆ سلێمانی سووتاند، لەدەقیقەی "١٥"دا "یاسر"ی یانەی "سیروانی نوێ" رووبەڕووی گۆڵچی "سلێمانی" بووەوە، بەڵام گۆڵچی سلێمانی بەگوڕمی هاتە دەرەوەو گۆشەکانی گۆڵەکەی لێداخستو هەوڵەکەی پوچەڵ کردەوە، هەر یەکسەر دوای ئەمە لەهێرشێکی پێچەوانەی یانەی "سلێمانی"دا "ئەرسەلان" لەگەڵ گۆڵچی "سیروانی نوێ"دا مایەوە، گۆڵچی "سیروانی نوێ" ئازایانە لێی تێك داو گۆڵەکەی رزگارکرد، لەدەقیقەی "٢٢"دا "یاسر" لە یانەی "سیروانی نوێ" دوای لێسەندنێکی زۆر جوان لەناو هێڵی سزای سلێمانی نزیك بووەوە لەوەی بەمسۆگەری گۆڵ بکات، کەچی لەلێدانی تۆپەکە دواکەوتو بەرگریکەری سلێمانی کارەکەیان لێ تێکدا، لە ٢٠ دەقیقەی کۆتایی یاریەکەدا تیپی "سیروانی نوێ" فشارێکی زۆری خستە سەر گۆڵی "سلێمانی"، بەڵام لەهەموو هێرشێکی پێچەوانەدا ئەبووە خەتەر لەسەر گۆڵی "سیروانی نوێ" لەکاتێکدا کە یاریکەرەکانی هێڵی بەرگری "سیروانی نوێ" ژمارەیان زۆر کەمتر بوو لەهێرشبەرەکانی "سلێمانی"، ئەوە بوو لەدەقیقەی "٣٠"دا لەهێرشێکی پێچەوانەو خێرای یانەی "سلێمانی"دا بۆ سەر گۆڵی "سیروانی نوێ"، یاریکەری هێڵی بەرگری یانەی "سیروانی نوێ" "موحەممەد سەلاحەدین" کە ئەو دەقیقەیە هات بووە ناوەوە لەناو هێڵی سزای یانەی "سیروانی نوێ"دا ئەرسەلانی دا بەزەویدا داوەر فیکەی پەناڵتی لێدا، "کوردستان زاهیر" "کاپتنی سلێمانی پەناڵتی یەکەی لێداو گۆڵی دووەمی بۆ "سلێمانی" تۆمارکرد.

لەدەقیقەی "٣٥"دا "دڵشاد عومەر" کاپتنی "سیروانی نوێ" تۆپێکی ئاسانی بەسەر بۆ هەڵکەوت بۆ گۆڵ کردن لە"سلێمانی" بەڵام بەفیڕۆیدا.

لەیەکەمین دەقیقەی کاتی بەفیڕۆچوودا یاریکەری هێڵی ناوەڕاستی "سیروانی نوێ" شوتێکی زۆر جوانی لێدا بۆ گۆڵی سلێمانی، بەڵام گۆڵچی سلێمانی بەخۆفڕێدانێکی جوانتر گرتی، لەدەقیقەی چواری کاتی بەفیڕۆچوودا کەدوایین دەقیقەی یارییەکە بوو، "یاسر" لە یانەی "سیروانی نوێ" جوانترین سەری لێدا بۆ گۆڵ لەئەنجامی کۆرنەرێکی تیپەکەیەوە، بەڵام بەلای شیشەکەدا رۆیشت..

بەڕاستی هێڵی بەرگری سلێمانی زۆر بەچڕوپڕیو توندوتۆڵیو ئازایانە بەرگرییان لەگۆڵەکەی خۆیان ئەکرد.

بەڕای منو زۆربەی ئەو شارەزایانەی لەسەیری یارییەکە بوون، بەگشتی ئەو گۆڕینانەی "التبديلات" کەڕاهێنەری یانەی "سیروانی نوێ" ئەیکرد، هیچی لەشوێنی خۆیان دانەبوون، ئەمەش یەکێك بوو لەهۆکارەکانی دۆڕاندنی یانەی "سیروانی نوێ".

گۆڕینی یاریکەر لەلایەن یانەی "سلێمانی"یەوە:

*لەدەقیقەی ٣٧ی تایمی یەکەم "ئەرسەلان" بۆ شوێنی "عەلی".

*لەدەقیقەی ١٤ی تایمی دووەم "دارەوان" شوێنی "نەسرەت".

*لەدەقیقەی ٢٩ی تایمی دووەم دا، "وسام فەرحان" بۆ شوێنی "یاسر عەبدولەتیف".

گۆڕینی یاریکەر لەلایەن یانەی "سیروانی نوێ" وە:

*لەدەقیقەی ٣ی تایمی دووەم دا "عەبدولسەمەد" بۆ شوێنی "عەلی".

*لەدەقیقەی ١٢ی تایمی دووەم دا "موحەمەد سەلاحەدین" بۆ شوێنی "حەسەن عەلی".

"کارتی زەرد"

ئەو کارتە زەردانەی کەداوەر بۆ یاریکەرانی "سلێمانی" دەرهێنا:

*لەدەقیقەی ٣١ی تایمی یەکەم دا "کوردستان زاهیر" کاپتنی سلێمانی کارتی زەردی وەرگرت.

*هەر لەدەقیقەی ٣١ی تایمی یەکەمدا "عەلی" کارتی زەردی وەرگرت.

ئەو کارتە زەردانەی کە داوەر بۆ یاریکەرانی "سیروانی نوێ" ی دەرهێنا:

*لەدەقیقەی ٢٨ی تایمی یەکەم دا "دڵشاد عومەر": کاپتنی "سیروانی نوێ" کارتی زەردی وەرگرت.

*لەدەقیقەی ٣٣ی تایمی دووەم دا "شۆڕش عەلی" کارتی زەردی وەرگرت.

بەم یارییەش "سلێمانی" لەدوو یەکسان بوونو بردنەوەیەك (٥) خاڵی کۆکردۆتەوەو "سیروانی نوێ" یش لەیەکسانی یەكو بردنەوەیەكو دۆڕاندنێك (٤) خاڵی کۆکردۆتەوە.

مایکرۆسکۆبی لاپەڕەی وەرزش

جاوێر

*دروست کردنی چەند یاریگایەکی بەتارتان داپۆشراو لەشاری سلێمانیو لەهەندێ لەشارۆچکەی تری کوردستان لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە کارێکی زۆر باشە،.. بەڵام ئەوەی کە کارێکی خراپە ئەوەیە لەدروست کردنی ئەو یاریگایانەدا نەك هەر پرس بەلیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان نەکراوە،.. بەڵکو پرس بەهیچ لایەنو دامەزراوێکی وەرزشی کوردستانو هیچ وەرزشکارێکی خاوەن ئەزموونی کوردستانیش نەکراوە،.. بۆ نمونە لەزۆربەی هەرە زۆری ئەو یاریگایانەدا نە بەلوعەیەکی ئاوو نە (W.C) تیادا نییە، هەروەها شوێنی خۆگۆڕینی تیادا نییە!!

*بەهۆی نەبوونی هۆڵی داخراوی وەرزشییەوە لەشاری سلێمانیو دەوروبەریدا، لەوەئەچێ خولی یارییەکانی قوتابخانەو خوێندنگاکانو بگرە یەکێتییە وەرزشییەکانیش لە بالەو باسکەو تۆپی دەستی کوڕانو کچان پەکی بکەوێت، چونکە وەرزی زستان هات.

*پێکهێنانی تیپی قۆناغی تەمەنی جیاجیا لەبێچووە شێرانو تازە پێگەیشتووانو لاوان، لەهەموو جۆرە وەرزشەکان دا پرۆسەیەکی وەرزشی گرنگە بۆ پێشکەوتنی وەرزش لەکوردستاندا، خۆزگە لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان جێبەجێکردنی ئەو پرۆسەیەی بەسەر هەموو یانەکان دا ئەسەپانو زەمینەشی بۆ خۆش ئەکرد.

*وەرزش، رەوشتو هونەرو حەزو ئارەزوو بەهرەیە، بەنەخشەو پلانی زانستیانەو ئامادەکردنی پێداویستییەکانیو زەمینەخۆش کردن بۆی، .. وەرزشکار پێش ئەکەوێ.

*یاریکردن بەئەنجامی یاری لەلایەن هەندێ داوەرەوە زۆر دوورە لەنەریتی راستو رەسەنی وەرزشییەوە.

کۆبونەوەیەك لە هێرۆ

لە/ سەباح ساڵح سەعید ەوە

رۆژی ٢٠٠٤/١٠/٣١ وەفدێکی نوێنەرایەتی هەولێر – راپەڕینی لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان سەردانی شارۆچکەی هێرۆیان کرد، مەبەست لەسەردانەکەش تێگەشتن بوو لەکەموکورتییەکانی بواری وەرزش لەناوچەکەدا، دواتر کۆبوونەوەیەکی فراوانیان لەبینای بەڕێوەبەری ناحیەی هێرۆ ئەنجامدا بەئامادەبوونی لێپرسراوی نوێنەرایەتی هەولێر – راپەڕین. هەروەها وەفدی میوان دیاری تایبەتی لێپرسراوی مەڵبەندی (٨)ی راپەڕینیان گەیاندە وەرزشەوانانی شارۆچکەکەو هەروەها بڕیاردرا کەجلوبەرگی تایبەت بۆ تیپە وەرزشیەکانی ناوچەکە دابین بکرێت.

یاریزانی یانەی چێلسی (ڕۆبن)و خۆشحاڵی تۆمارکردنی گۆڵ لەبەرامبەر (ئێڤرتۆن)دا

کاتێك داهێنان دەبێتە ناونیشان.. (زیدان)

ڕوانینێك بۆ هەڵبژاردنەكانی ئەمریكا

جەمال حوسێن

تای هەڵبژاردنی هەر دەوڵەتێك، دیاریكراوە بەسنوری خودی دەوڵەتەكە، تەنها هەڵبژاردنی ئەمریكی نەبێت، بەتایبەت ئەم جارەیان بەرزیو نزمی پڕوپاگەندەكانی، هەڵچونو لایەنگری ئەمو ئەو هەموو جیهانی گرتبۆوە.. ئەمەش دەرئەنجامێكی سروشتی كاریگەری قوڵی سیاسەتەكانی دەرەوەی ئەم وڵاتەیە. هەربۆیەش دەرئەنجامەكانی پەیوەندی بەهەموومان هەیە، بەدەسكاری كردنی وتەیەكی (ترۆتسكی) دەتوانین بڵێین (ئەگەر پەیوندیشت بەئەنجامەكانی هەڵبژاردنەكانی ئەمریكاوە نەبێ، ئەو پەیوەندی بەتۆوە هەیە).

ئەم پەرەگرافە ڕاستیەكە جەخت كردنەوەی ناوێ، وە هەموو ڕووداو قسەكانی چەند ساڵی ڕابردوو، بەتایبەت دوای یانزەی سێپتەمبەرو دەستپێكردنی شەڕی دژە تیرۆر، دەڕژێنە خانەی سەلماندنیەوە. بەڵام وێنە گرنگو ئاماژە پڕ ماناكانی ئەم پرۆسەیەو شێوازی بەڕێوەچونیو دواتر كەوتنەوەی دەرئەنجامەكان، تارادەیەكی زۆر مایەی سەرنجو لێوە فێربونن، بۆ كۆمەڵگا گەلێك كە هێشتا فێری نەریتەكانی دیموكراسی نەبووە.

بەلای منەوە ناتوانین لەهەڵبژاردنەكانی ئەم وڵاتە بگەین، ناتوانین دیوە نهێنیو سیحرەكەی ئەم گەلە مەزنە لەپرۆسەی دیمكراسیدا ببینین، ئەگەر پێشتر لەچەمكی (ئێنتما) لەناو گەلی ئەمریكی دا نەگەیشتبین. بەواتایەكی تر، باشترین دەروازە بۆ تێگەیشتن لەخودی ئەمریكا لەهەموو ئاستەكانیەوە، لەهەوڵدان بۆ تێگەیشتن لەم چەمكەوە دێت لەسیاقە ئەمریكیەكەیدا. گەلی ئەمریكی تاكە گەلە لەجیهاندا لەڕێگای كۆچی جیهانیەوە دروستبوو، وە پێكهاتەیەكی دەوڵەمەندو لێوان لێوە لەهەموو نەتەوەو ئاینیو ڕەگەزەكان، بەجۆرێك كەهیچ ئەمریكییەك نیە بەڕەچەڵەك ئەمریكی بێت، بەڵكو هەر هاوڵاتیەكی ئەم وڵاتە بنەچەكەی دەگەڕێتەوە بۆ دەرەوەی سنوری ئەم وڵاتە، هەتا خودی ئەمریكیە سورەكانیش، كە ڕێژەیەكی یەكجار كەمن لەناو ئەم گەلەدا، ڕایەك هەیە پێی وایە ئەمانیش لەسەردەمانێكی زوتردا كۆچیان كردووە بۆ ئەم جوگرافیا تازەیە. هاوكات لەگەڵ ئەم ڕاستیە مێژوویو كۆمەڵایەتیەشدا، ئینتما بون بۆ ئەمریكاو هەستكردن بەئەمریكی بون وەك نەتەوەیەكی باڵاو مەزن، بە بەراورد لەگەڵ هەر شوێنێكی جیهاندا لەترۆپكدایە لەهیچ شوێنێكی ئەم جیهانە ئاڵۆزو (فرە ڕەگەزو نەتەوەیەدا، ئینتما كردن بۆ نە تەوەو خاك، بەئەندازەی ئەمریكا بەهێز نیە. هەربۆیە لەلایەن زۆرێك لەپسپۆرانی ئەمریكا ناسەوە، ئەم هەستكردنە بەنیتما ناونراوە بە (موعجیزەی ئەمریكی). لەم ڕەهەندەوە هەر تاكێكی ئەمریكی، خاوەن لەژێر ستەمداو نەیانتوانیوە كۆچ بكەن لای گەلی ئەمریكی دەركەوت، كەئەمڕۆ بەئاشكرا لای باڵی پارێزگارە نوێكان (المحافظين الجديد) زاڵە بەسەر حزبی كۆماریو كاریگەر بەسەر خودی تێڕوانینەكانی بۆش دیارە.

ئەم هەستكردنە بەئینتما لەناو خودی ئەمریكادا، خاڵی نیە لەمانا ئەخلاقیەكان. بگرە بەشێكی زۆر لەكوڵەكەكانی ئەم هەستە، ئەركی ئەخلاقیو بڕوابونە بەم ئەركە ڕای گرتووە. بەواتایەكیتر پارێزگاریكردن لەم هەستە تا

بەدەسكاری كردنی وتەیەكی (ترۆتسكی) دەتوانین بڵێین (ئەگەر پەیوندیشت بەئەنجامەكانی هەڵبژاردنەكانی ئەمریكاوە نەبێ، ئەو پەیوەندی بەتۆوە هەیە)

خەیاڵدانێكی هاوبەشو دەستەجەمعی بەهێزە لەگەڵ تاكەكانیتر، یەكدەنگیەكی سەرسوڕهێن لەئارادایە بۆ ئینتما بون بۆ خاكی هاوبەشو ژیانی هاوبەش، ئەم هەستە لەبەشێكی زۆریدا، قەرزدرای مێژووی سەرەتاكانی كۆچ كردنە بۆ ئەم ناوچانە، لەو كاتانەدا بەشێكی زۆر لەئەمریكاكان كە لەئەوروپای ڕۆژئاواو بەتایبەت بەریتانیاوە كۆچیان دەكرد، خۆیان دەچواند بە (بەنی ئیسرائیل) كە وەك لەتوران و كتێبە ئاینیە پیرۆزەكانی تردا هاتووە، ئەمانە لەدەست ستەمو چەوساندنەوەی (فیرعەون) میسریان جێهێشتو بەرەو (ارض الميعاد) ئەو خاكەی تێیدا ئازاد دەبن لەپیادەكردن ڕێورەسمە ئاینیەكانیو دەربڕینی ئازادانەی بیروباوەڕەكانیان، لەسەرەتادا زۆرێك لەوانەی كۆچیان كرد بۆ ئەمریكا ئەم خاكەیان وادەبینی، هەر لێرەوە ئینتما بون بۆ ئەم خاكە لەكۆنەستی ئەمریكیەكاندا ماناو ئاماژەی ئاینیو شعری لەخۆی گرتووە.

لەم خاكەشەوە، كە شوێنی ڕاكردنە لەدەست ستەم، ئەركی ڕزگاركردنی ئەوانەی بەجێماون سنورێكی دور ئەركێكی ئەخلاقیە بەرامبەر بەو نیشتمانەی، ئازادیو خۆشگوزەرانی، بواری جێبەجێبونی خەونەكانی بۆ كۆچ بەرانی دابین كردووە، ئەمە لانی كەم بیروباوەڕێكی بەئایدیۆلۆژی بووە لای ئەمریكیەكان. یەكێكی تر لەتایبەتمەندیەكانی ئەم مۆدێلە لەئینتما، وا بەستە نەبونە بەڕابردوو، وەزیندو نەكردنەوەی شوناسی كۆنینەیەو خولیا نەبونە پێی، بەڵكو هەمیشە هەوڵدانە بۆ تۆكمەتركردنی شوناس لەداهاتودا، دروستكردنو دەوڵەمەندكردنیەتی. بۆیە كاتێك دەوترێ ئەمریكیەكان ڕقیان لەمێژووە، ئەوا بەجۆرێك لەجۆرەكان ڕەهەندی ئینتما بۆ ئێستاو داهاتو بەهێزتر دەكا.

بەكورتی مۆدێلی شارستانی ئەمریكی بەتایبەت لەبواری سیستەمی سیاسیو بەڕێوەچونی دەسەڵات، دیارترین مۆدێلە بۆ لێوە فێربونو پەند لێوە وەرگرتن، بۆ هەموو جیهان بەگشتی و ئێمە بەتایبەتی، كەوا خەریكە جارێكیتر بەختی خۆمان لە هەڵبژاردندا دووبارە دەكەینەوە.

پاشماوەی مەترسیەكانی كوردو..

كورتیلەباس

عێراق:

لێكۆڵینەوە لەنەمانی (٨٠٨) ملیار دۆلار

موقع الرافدين — الانترنت (٢٠٠٤/١١/١)

دوای ڕوخاندنی ڕژێم، عێراق وەكو وڵاتێكی داگیركراو، كەوتە ژێر دەسەڵاتی هاوپەیمانی داگیركەر. ئەم دەسەڵاتە، بەپێی یاسای داگیركردن، داودەزگاكانی عێراقی بەڕێوەدەبردو كاربەدەستی دادەناو پرۆژەی دەسەپاند. كە بێگومان، موچەو دەرماڵەو بڕی تێچووی پارەی كاروباری هەموو وەزارەتەكانیش، هەر هاوپەیمانان بڕیاریان دەدا. ئەمە جگە لە چەندین یاسای بڕیارلێدراوی دەسەڵاتی هاوپەیمان كە سەپاندویانەو هەتا دەستوری نەگۆڕی عێراقیش، هەر دەبێ پەیڕەو بكرێ.

دوایئەوەی حكومەتی كاتی عێراق دامەزرا، ئەم حكومەتە كەوتە ژێر باری دۆخێكی ئاساییشی زۆر خراپ. وەزارەتو دەزگا حكومەتیەكان تێكوپێك چوبون. یاسا سەروەر نەبوو. هێزی میللیشیا زاڵبوون. باری داراییش.. هەتابڵێی بێسەروبەربوو. ئەم قسەوباسانە، لەڕۆژنامەكاندا، كەمزۆر باسدەكران. بەڵام كەمترین گوێیان لێدەگیرا. وادیارە، بۆگەنی دارایی گەیشتۆتە ئەمریكاش، بۆیە، حكومەتی ئەمریكا كەوتۆتە لێكۆڵینەوە لە(١٠٠) كێشەی داراییو داهاتی عێراق كە تێكڕا دەگاتە (٨٠٨) ملیار دۆلار..

لەوەزارەتەكاندا نەماوە، یان نازانرێ چۆن سەرف كراوە.

ئەم بڕە پارەیە، هەتابڵێی زۆروزەبەندە. تەنانەت وڵاتی وا هەیە بودجەی ساڵانەی ناگاتە نیوەی ئەو پارەیەش. پارەكە، بۆ وڵاتێكی تێكوپێك دراو كە خەڵكەكەی چاوەڕێی ژیانی ئاسوودەیین، زۆر زۆرەو زۆریش لەسەر دۆخەكە كاریگەرە. پرسیار ئەوەیە:

- ئاخۆ" ئەم پارەیە، بەوەزیرو كاربەدەستو قۆنتەراتچی عێراقی دەدزرێ؟
- ئاخۆ" بەكاربەدەستی بچوكی ئەمریكی پەنادەدرێ؟
- ئاخۆ" بەهەڵە پارەی ئاوا تەخشانو پەخشان دەكرێ؟

ئەو پرسیارانە زۆر گرنگن حكومەتی عێراقو پەرلەمانی عێراقو وەزارەتی دارایی عێراق، وەڵامەكەی وەربگرنەوە. چونكە ناكرێ، حكومەتێك خۆی بەدڵسۆز بزانێ، لەپارەی دزراوی واش، بێدەنگەی لێبكا. ئەگەر ئێستاش، حكومەتی عێراق نەیتوانی لەم كێشە زەبەللاحە بكۆڵێتەوە، بێگومان، حكومەتی هەڵبژێردراوی ئایندە، ناكرێ لەم كێشەیە بێدەنگ ببێ.

توركیا" هێزی سەربازی نانێرێتە كوردستان

لەهەفتەی ڕابردودا، مقۆمقۆی دەستتێوەردانی عەسكەری لەتوركیا لەكاروباری عێراقو كوردستان، هاتەوەئارا. هۆیەكەی دەگێڕدرایەوە بۆئەوەی گوایە" كورد دەیەوێ پێكهاتەی دیموگرافی كەركوك بگۆڕێو توركیاش بەمە ڕازینابێ.

وەزارەتی دەرەوەی توركیا ئەم هەواڵەی بەدرۆخستەوە، كە سەرەتا لەڕۆژنامەی (الجزير)ی سعودیەوە بڵاوكراوەتەوە. وەزارەتی دەرەوەی توركیا، هەموو ئەگەرێكی دەستتێوەردانی عەسكەری ڕەتكردەوەو جەختیشی لەسەرئەوەكردووە كەوا" توركیا هیچ پیلانێكی عەسكەری لەوجۆرەی نیەیە. بۆ باشتر ڕونكردنەوەی ئەم مەسەلەیەش، سەفارەتی ئەمریكا لەتوركیادا ڕونیكردۆتەوە كە: ئەمریكا چرای سەوزی بۆ كاری وا دانەگیرساندووە.

هەواڵەكە، لەڕۆژنامەیەكی سعودیەوە بڵاوكراوەتەوە، كە سەرچاوەی هەواڵەكە خۆی جێگەی گومانە. چونكە سعودیە لەدۆخی بەرەو دیموكراتی ڕۆیشتووی عێراقو چەسپاندنی فیدراڵی لەكوردستاندا، نیگەرانە. هەمیشەش سعودیەو چەندین دەوڵەتی عەرەبیو دەرەكی، مەترسی دەستتێوەردانی عەسكەری قەبە دەكەن، هەتا ڕای گشتی عەرەبیو عێراقی بترسێننو كۆسپ بخەنە بەردەم پرۆسەی چارەسەری دیموكراتی.

توركیاش.. كە بەوشێوە ڕەهایە هەواڵەكەی ڕەتكردۆتەوە، دەزانێ ئەم مەسەلەیە چۆن بەرامبەر توركیا قوت دەكرێتەوەو دەشزانێ كێشەیەكی ئاوا بۆ توركیا چەند لەناوچەكەداو لای یەكێتی ئۆروپادا، زیانبەخشە. بۆئەوەی هەواڵەكە بۆئەمریكاش خراپ لێك نەدرێتەوە، سەفارەتی ئەمریكا لەتوركیا ئەگەری ڕۆڵی ئەمریكای لەباسێكی وادا، بەدرۆخستەوە.

بەڵێ.. هەموو ئەم ئاماژانە، بەچاكو خراپیانەوە، دەریدەخەن كە هێشتا دۆخی ئیقلیمی ئارام نەبۆتەوە. بەڵام مایەی دڵخۆشیشە توركیا، بەشێوەیەكی ڕەها، دەستتێوەردانی عەسكەری لەكوردستانو كەركوك ڕەتدەكاتەوە. ئەمەش، پەیوەندی نێوان توركیاو عێراقو كوردستانو توركیا، دەباتە ئاستێكی سیاسی، دیپلۆماتیو بازرگانی باشتر.

سوریا (١٥) كورد دادگایی دەكا

دادگای ئاساییشی دەوڵەتی سوریا لە (٢٠٠٤/١٠/٣٠)دا بڕیاری دادگاییكردنی (١٥) كوردی كوردستانی سوریای لەو كوردانە داوە، كە بەشداری بەرەنگاری پەلامارەكەی هێزە سەركوتكەرەكانی سوریایان لەڕوداوەكانی قامشلۆ، كردووە. ئەم (١٥) تاوانباركراوانە، لەناو (٢٠٠) كورد، كە چاوەڕێی دادگاییكردنن، دەستكراوە بەڕاكێشانیان بۆ ناو قەفەسی تاوان.

ئەو تاوانانەی دراوتە پاڵ ئەم كوردانە، گوایە: هێمای نیشتمانی سوریایان ڕوشاندووەو زەبروزەنگیان بەرامبەر فەرمانبەرو پۆلیس بەكارهێناوەو زیانیشیان گەیاندۆتە موڵكی دەوڵەتو خەڵك.

لەبەردەم دادگادا، دەیان كەسوكارو سیاسەتمەداری سوریاو كوردستانی سوریا كۆبونەوە، كە موخابەراتی سوریا هەندێكیان لەوێشدا گرت، بەڵام پاشان ئازادیان كردن. (٢٨) پارێزەری كوردو عەرەبی سوریا خۆبەخش بەرگری لەو كوردە بێتاوانانە دەكەن. ئەم دانیشتنەی دادگاش بۆ (٢٨)ی مانگی ئایندە دواخرا.

شایەنی باسە (دادگای ئەمنی دەوڵەت) بەپێی یاسای حوكمی لەناكاوی چل ساڵ لەمەوبەر دامەزرێندراوە. پارێزەرانی زیندانیەكان داوایان كردووە كێشەكە، لەم دادگاییە بگوێزرێتەوە بۆ دادگای مەدەنی.

ئەم جۆرە دادگایانە، سەبارەت بەتێكۆشەران، لەچلەكانەوە هەتا هەشتاكان، سامناك بووە. بەڵام لەوەبەدواوە، ئەو دادگایانە لەبەرامبەر مافی مرۆڤو مافی سیاسی گەلاندا، سامێكی ئەوتۆی نەماوە. بەڵكو ئێستا ئەو جۆرە دادگایەو دادگاییكردنی ئازادیخوازان، لەناو ڕای گشتی جیهاندا، بۆتە مایەی لەكەی شەرمەزاری بۆئەو حكومەتانەی ڕەچاوی مافی دیموكراسیو مافی مرۆڤی وڵاتەكانیان ناكەن. لەمێژووی سەدساڵەی ڕابوردوشدا، سەدان هەزار تێكۆشەری كورد، لەبەشەكانی كوردستاندا گیراوونو ئەشكەنجەدراوونو شەهیدكراوون، بەڵام سەرەنجام، خەباتی ئازادیخوازی كورد هەر بەردەوام بووەو خەباتی گەلانیش هەر سەركەوتووە.

پێشنیارێكی نیشتمانی

بەكر سدیق

ئەو نەتەوانەی قەوارەی سیاسی، یان دەقی نوسراویان هەیە، هەمیشە قەوارە سیاسیەكان یان دەقە پیرۆزە نوسراوەكان، بونە قەڵغانی پاراستنو مانەوەی ئەو نەتەوانە. لەسەر ئاستی ناوخۆ، ئەو دەقە پیرۆزانەو بونی قەوارەی سیاسی بۆ هەر نەتەوەیەك مەرجی مێژوویی پاراستنی كلتورو شارستانیەت پێك دێنێ.. لەسەر ئاستی دەرەوەش، هەڕەشە گەورەكان تا سنوری لاوازكردنیان بڕ دەكەن، بەڵام هەڕەشەكان هەرچییەك و هەرچۆنێك بن لەم سەردەمەدا ناتوانن قەوارەی سیاسیو دەقە پیرۆزەكان لەبەین بەرن كەوا بێ مانەوەی دەقو قەوارە ئامرازی مانەوەو بوژانەوەی كلتورو شارستانیەتی نەتەوەكان پێك دێنن.. بەمانای ئەوەی قەوارەو دەق پتر بەرگەی مانەوە دەگرن، هەمیشە ژێلەمۆی ڕسكانەوەی كلتورو قەوارەی سیاسی میللەتانن.

نەتەوەی كورد نە قەوارەی سیاسیو نە دەقی پیرۆزی هەبووە تا بتوانێ هەڕەشەكانی سەر ئاسایشی نەتەوەیی خۆی بەتەواوی ڕابماڵێ، ئەوەی كە كوردی لەنەمان پاراستوە سەنگەری ناو ئەشكەوتو شاخەكانی كوردستان بوون.

پەرلەمان بەهەموو كەموكوڕیەكانی ڕابوردوویەوە، ئێستا بۆتە واجیهیەكی یاساییو سیاسی بۆ ئاراستەكردنی شەقامی كوردیو دواندنی (مخاطبة) دەرەوەی خۆمان.

لەڕاستیدا هەلومەرجی سیاسی ئێستا لەسێبەری پەرلەماندا، پێش ئەوەی پرۆسەی هەڵبژاردنی هەرێم ئەنجام بدرێ گرنگو چارەنوسازیشە كە بەتەفریزی پەرلەمانو بە پشتگیری هەردوو ئیدارەی هەرێمو حزبە سەرەكیەكەی كوردستان (ی.ن.ك) و (پ.د.ك) وەك سەرجەم میللەتانی دنیا، كورد دەزگایەك پێكبێنێ بەناوی دەزگا یان ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی كوردستانو پرنسیپەكانی ئەو ئەنجومەنەش بەیاسایەكی تایبەت لەپەرلەمانی كوردستاندا (تدوين) بهۆنرێتەوە، ئەو دەزگایە بایەخێكی ئەوتۆی دەبێ كە پایە گرنگەكانی شەرعیەتی نەتەوەیمان دادەڕێژێو لەگەڵ پەرلەماندا دەبنە دوو دەزگا یان دامەزراوەی نەتەوەیی كە ئیدارەی كۆمەڵی كوردی لە قاڵبی یاسایی دەداتو لەهەڕەشە یاساییو سیاسەیكان لە خەمی دەڕەخسێنێ..

هەریەكەشیان بۆ ئەوی تر دەبنە پاڵپشتی یاسایی بەهێزو قودسیەتی نەتەوەیی پێهەڵا دەبەن..

ئەگەر ئەم دەزگایە سەر بگرێ، ئەوا هەموو مەسەلە چارەنوسسازەكانی گەلی كوردستان لەوێ تاوتوێ دەكرێنو ئاراستەی ناوەوو دەرەوە دەكرێن. گەوهەری قەوارەی كوردیش لەقاڵبی یاساو مەسەلە پیرۆزەكان دەدرێ. ئەمەش بۆ خۆی (سیادە) سەرداریتی مانەوەی دەبێ بۆ ئەو قەوارە سیاسیەی كورد هەیەتیو دەبێتە هۆی پێهەڵابردنیشی. دامەزراوی ئاسایشی نەتەوەیی پێویستە ئەو ڕێساو یاسایانە داڕێژێ كە كورد لەكاتی بڕیاری سیاسیو هەلومەرجی ناجۆردا پەناو هەنگاوی بۆ بەرێو هەموو ئەو هەڕەشانەش دەست نیشان بكات كەروبەڕوی كۆمەڵگای كوردی دەبنەوە. جیا لەوە پێویستە ئەو دەقانە بنوسێتەوە كە بۆ ئێمەی كورد لادان لێیان بە بڤە دادەنرێنو لەهەر هەلومەرجێكی چاوەڕوانكراوو چاوەڕوان نەكراودا، ئەركەكانی ئەم دامەزراوە دیاری بكرێن. پێویست دەكات هەموو ئەو دەقانەی كەپێی دادەمەزرێو ئەو ڕێساو دەقانەش كە دەزگا لەسەری دەڕوا بكرێنە مولزەم (تۆبزی) و دەبێت ئەندامانی دەزگاش سوێندی یاسای تایبەت بەو دامەزراوەی لەسەر بخۆن. ئەمەش دەبێتە گرەنتییەكی یاسایی بۆ هەر مەسەلەیەكی ناوخۆییو دەرەكیو تەنانەت پرۆسەی دەستاو دەست كردنی دەسەڵاتو هەموو ئەوانەی كە پەیوەستن بەچارەنوسی كوردو دەسەڵاتە خۆماڵیەكەشیەوە.

پاشماوەی مەترسیەكانی كوردو..

باسی دەستوری گەلو نیشتمان دەكا، بەبێ وردكردنەوەی. كوردیش لەو چەشنە زاراوەو باسانەی دڵسۆزی بۆ گەلو نیشتمان مارانگازە. گەلونیشتمانێك، مافو ئەركەكانی بەپێی مافو ئەركەكانی كوردو عەرەبو توركمانو كلدۆئاشوری دیارینەكرێ، بێگومان سەرەنجام هەر بەدەردەكانی گەلو نیشتمانی سەدەی ڕابوردوو دەبرێن. ئەو سەدەیەی هیچ نەما بۆ گەلو نیشتمانی عێراق، سوریا، توركیاو ئێران.. كورد نەیكا. سەرەنجام، جگە لەداگیركردنو چەوساندنەوەو ڕەگەزپەرستی، چیكەمان نەبینی. هەربۆیە، هێزە كوردستانیەكان ئەركی سەرشانیانە، تۆزقاڵێك دوودڵ نەبن لە:

پێداگرتن لەسەر دەستووری نەگۆڕی عێراقێكی دیموكراتی فیدراڵی فرەلایەنی، لەسەر بنەمای دیموكراسی ڕاستەقینەو دیاریكردنی فیدراڵیەتی كوردستان، لەسەر جوگرافیای كوردستان، بەكەركوكو خانەقینو ژەنگارو دەوروبەریانیشەوە. ئەگینا، برایەتی ئەمجارەی نیشتمانو گەلی عێراق، دیسان پێمانەوە دەدا. پێوەدانێكی خراپیش. برایەتی سەردەمی عێراقی پاشایەتیمان بینی، هەر نەگبەتی بوو" برایەتی سەردەمی كۆماری عەبدولكەریم قاسمیشمان بینی، بەدیكتاتۆریەت شكایەوە" برایەتی ناسیۆنالیزمی فاشیەتی عەرەبیشمان بینی، تراژیدیا بوو. ماومانە، برایەتی شیعەگەرا ببینینەوە، كە پێمان وایە هەرگیز چاكتر نابێ لەو برایەتیەی زیاتر لە(١٣٠٠) ساڵ، دەسەڵاتە ئیسلامیەكانی سەدەكانی ناوەڕاست، كە لەبەرەبەیانی داگیركردنی كوردستانەوە هەتا ئاوابونی عوسمانیەكان، لەهەموو بەشەكانی كوردستاندا دیومانە. ئیدی هەق نیە بەم برایەتیەی گەلو نیشتمان، دیسان دەستخەڕۆ بكرێینەوە!!

پیرۆزبایی

بەبۆنەی جەژنی ڕەمەزانی پیرۆزەوە پیرۆزبایی گەرم لە كۆمەڵانی خەڵكی كوردستان دەكەین، بەو هیوایەی جەژنی ئایندەمان، جەژنی لەخەم ڕەخساندنی سەركەوتنەكانی گەلەكەمان بێت، بەهیوای جەژنی سەركەوتنی گەورەتریش.. بەم بۆنەشەوە هەفتەی داهاتوو، لەبەر ئەوەی خێزانی ڕۆژنامەكەمان لەگەڵ كۆمەڵاتی خەڵكی كوردستاندا جەژن دەگێڕن، بۆیە ئێمەش پشووی جەژنانەمانە.

ناونیشان
سلێمانی - شەقامی سالم
مەکتەبی رێکخراوە دیموکراتیەکان
تەلەفۆن: ٣١٢٧١٢٠- ٣١٤٠٤١٦
E-mail
info_chawder@yahoo.com
info_obsever@yahoo.com
نرخی (٢٥٠) دینارە

چاودێر
THE OBSERVER
Aweekly Political, Educational & Social Press - Kurdistan - Iraq
No. : (6) -8-11-2004

خاوەنی ئیمتیازو بەڕێوەبەری بەرپرس
مەلا بەختیار

ستافی کارا
سامی هادی، جەمال حوسێن

نەخشەسازی: جەلیل حسێن - ئینتەرنێت: سۆران عەبدوڵڵا
پیتچنین: سۆران بورهان، تەها حەمە نوری، ئیبراهیم حسێن

منداڵانی ئەنفال

خوێندنەوەی حەمە هاشم

بەرهەمێکی پەیکەرسازی پڕ لەتەعبیرە. لەم کارەدا هاوسەنگیەکی جوان لەشێوە (لاکێشە)یدا پارسەنگی وەرگرتووە، کۆمەڵێ منداڵی رووت، رووت وەکو ئەوەی کە نیشتمانیان نەبێت، تۆرەیان گرتووە بۆ دۆزەخ، دۆزەخی ئەنفال، دۆزەخی مەرگو زیندەبەچاڵکردن..

ئەم کارە هونەرییە، بەرهەمی پەیکەرسازی کارامە، (بەیان مانی)ە ئەو کە خۆی بەشێکە لەئەنفال، دەیەوێت بەم کارەی تاقی کردنەوە هونەرییەکانی خۆی وەکو تەکنیک بخاتە روو، (بەیان مانی) بەهۆی سەلیقەی زۆری بۆ ئەزموونە زاتییەکان‌و ئەو ممارەسە زۆرەی کە وەکو یاری لەگەڵ ماتریاڵە جیاوازەکاندا دەیکات، ستایلێکی تایبەتی وەرگرتووە، لەبینینی یەکەممان بۆ کارەکانی هەست بەنەرمییەکی تەواو دەکەین وادەزانی ئەو مادەیەی کە ئەو کاری لەسەر کردووە، (مۆم)ە، چونکە لەشێوەی توانەوەی مۆم، تنۆک تنۆک ئەو کەرەستەیە بەسەر شێوەکاندا رژاوە، کەچی دواتر ئەم روانینە تێک دەشکێت، بەهۆی ئەو ماتریاڵە (رەق)ەوە کە ئەو کاری لەسەر کردووە..

ئەم بەرهەمە کە لە (قورقوشم) دروستکراوە، بەعایەکی ستاتیکی گەورەی لەنێو خۆیدا حەشارداوە. چونکە هەمیشە (مادده)ی کارپێکراو بەشداریەکی کارامە دەکات لەپێکهاتەی رووی فۆرمەکەو جۆرو خواستە جوانبەخشییەکانی لێرەشدا، ئەو قورقوشمە ئەو بایەخەی دووبارە کردۆتەوەو روویەکی جوانتر دەبەخشێتە ئەو هاوسەنگیەی فیگەرو کوتلەکانی کارە هونەرییەکە، لەلایەکی دیکەشەوە ئەم بەرهەمە لەرووی خوارەوەی واتە لای قاچی منداڵەکان هاوسەنگیەکی پێوانەی هەیە، بەوەی کە هەموویان قاچی راستیان لەپێشەوەیەو بەراستی دایان ناوە، کەچی لەلای سەریانەوە ئەو پێوانەیە تێک چووەو جوڵەیەکی جوانی بەخشیوە بەبەرهەمە هونەرییەکە.

روانین‌و چاوەڕوانی لەدیدی منداڵەکاندا دەبینرێت، چاوەڕوانی مەرگ، بەبێ سڵەمینەوەو هیچ سیمایەکی ترس.

مەیهێنە

پیاوی کورد ئەگەر شاگردی (فۆکۆیاما)ش بێت کەچی لەرووی هونەرییەوە عاشقی ئەو گۆرانییە شان هەڵتەکێنەیە کە (بۆی دێنم)و (هەی بێنن بێنن)ی تیا تیکرار ئەبێتەوانێ. حاڵبوکی مرۆڤی خاوەن تەجروبە لەکۆنترین نەسیحەتا بەئینسانی سادەو بێ تەجروبە ئەڵێ: مەیهێنە کوڕی باوکم.. ژن مەهێنە. شارۆنی لەمەڕ عەرەبیش کە دەستی میوانە ئەوروپاییەکەی ئەگوشێت ئەڵێ.. شەللوم.. مەیهێنە.. ناوی دەوڵەتی فەلەستینیم لەلا مەهێنە. وەختێکیش لەناو بازاڕ بەلاچاو دیققەت لەعەدالەتی تەرازوە ئەلکترۆنییەکی کابرای کاسبکار ئەدەیت ئەو ئەبێتە خێسەیەکی برایانەو حاڵیت ئەکا کە مەیهێنە.. ناوی رەحم‌و ویژدان مەهێنە. رۆژانی مواجەهەی خستەخانەش قاوو قیژی منداڵ ئەیەڵێ ئەو لافیتەیە بخوێنیتەوە کە نوسراوە هاووڵاتی بەڕێز تکایە منداڵ لەگەڵ خۆتا مەهێنە. ئەم مەهێنەیە زمانحاڵی ژنی داماویشە کە ئەگەر دایکی حەوت کوڕیش بێت هێشتا هەر ماستاو بۆ مێردەکەی ئەکات‌و بەهەموو ئسلوبێک لێی ئەپاڕێتەوە: مەیهێنە.. بیکە لەراهی خوا ژنم بەسەرا مەهێنە. عەقیدە پەشیمانەکەی لیبیاش ئیستیعدادی تیایە دەرگای دەغیلەکەی بۆ میستەر بوش بخاتە سەر پشت بەشەرتێ ناوی تەحقیقەکەی لەلا نەهێنێ کە عیلاقەی بەئیمام سەدرەوە هەیە. دەزگای تەندروستیەکانی لای خۆشمان هەمان دروشمی (مەیهێنە)یان بەبەرۆکی خۆیانا هەڵواسیوە بۆ بەرچاوی ئامدیوبووە تازەکان‌و عەرزیان ئەکەن کە مەردی خوابن مەیهێنن.. ئەمیدزو خواردنی ئێکسپایەرمان بۆ مەهێنن. ئەیاد عەلاویش هەروا ئەڵێ‌و هەر ئەو رجایە لەدیپلۆماتەکانی دەرو دراوسێ ئەکات‌و ئەڵێ مەیهێنن.. تیرۆریست‌و تەقەمەنیمان لەگەڵ خۆتانا بۆ مەهێنن. کورت‌و موختەصەر مەیهێننمان زۆرەو نوخشەش بێ لەو رۆژەی مودیری دائیرە بەئەرباب رجوع بڵێ ئەگەر ئەتەوێ ئیشەکەت تەمشیە بکەم نامەی مەسئولم بۆ مەهێنەو دانیشە بەخێر.

پیلانێك بۆ تیرۆرکردنی بوش

(جای) گەنجێکی بێهودەو رەش بینە، داوا لەهاوڕێکەی دەکات کە ناوی (بین)ە، لەژوورەکەی خۆی کەدەکەوێتە یەکێك لەشوێنەکانی شاری (واشنتۆن)، ئامادەبێت. ئەو کاتەی کەدێت بۆلای (جای) راستەوخۆ هەواڵی ئەوەی پێدەدات کەبڕیاری ئەوەی داوە (جۆرج بوش)ی سەرۆکی ئەمریکی تیرۆر بکات. بۆ ئەو مەبەستەش چەندین رێگە هەیە بیگرێتەبەر بۆ جێبەجێکردنی ئەو کارە تامرۆڤانەیەتی لەمەرگەسات رزگار بکات. دواتر داوا لە (بین)ی هاوڕێی دەکات کە دراوتەر شەهادەتنامەی خۆی بۆ تۆمار بکات لەسەر کاسێتێك بۆ ئەوەی ببێتە شاهید حاڵێکی مێژوویی بۆ نەوەکانی داهاتوو. هەر کەسێك سەرەتا بەر ئەو چەند تێکستەی سەرەوە دەکەوێت وای بۆدەچێت کەباس لە وردەکاریەکانی کارێکی نوێی تیرۆریستی رێکخراوی قاعیدە بکات، بەڵام لەراستیدا ئەوە چەند تێکستێکە لەرۆمانێکی نوێ بەناوی (بازگەی پشکنین)ی رۆماننوس (نیکولسن باکر) کەبۆتە جێگەی باس لەزۆربەی ئێوەندەکاندا.

بۆچوونەکان زۆرن لەسەر ئەم رۆمانە تازەیە، هەیە پشتگیری لەبیرۆکەی رۆمانەکە دەکات، لەهەمان کاتدا هەندێك هێندە دژن لەگەڵیدا گەپاشووپیانەتە ئاستێك کەداوای زیندانی کردنی نوسەرەکەیان کردووە، رۆژنامەی (زی واڵ ستریت جۆرناڵ)، هێرشێکی توندی کردە سەر ئەو رۆمانەو بەکارێکی ئەدەبی ئەخۆشی وەسف کرد کەهیچ جیاکاریەکی تیا نەکراوە، لەهەمان کاتیشدا (ئیرین وینستیلر)، لەرۆژنامەی نیۆرك تایمز بەرۆمانێکی لاواز باسی لێوەکرد، ئەم رۆمانە

کەرووداوەکانی لەدوو توێی (١١٥) لاپەڕەدا دەگوزەرێن، باسی چیرۆکی ئەو گەنجە دەکات کەناوی (جای)یەو دووچاری نەخۆشی دەروونی‌و ماندوویی بووە بەهۆی زۆری ئەو هەواڵو دیمەنە دڕنێوو دڕندانەی کە لە شاژانسەکانی هەواڵو راگەیاندنەکانەوە بینیویەتی. کەتیایدا توندو تیژی باڵا دەستە،

(بین)ی هاوڕێی سەرەتا وای بۆ دەچێت کە (جای) دەیەوێت خۆی بکوژێ، بەڵام کەدەگاتە لای تێدەگات کەپلانی تری داناوەو سورە لەسەر ئەوەی کە (جۆرج بوش) تیرۆر بکات چونکە بەرای ئەو (بوش) بۆتە هۆی هەڵگیرساندنی جەنگ. (باکر) بەوە دەناسرێ کەنەدیبێکە لە ترانایدایە وێنەی وردی کەسایەتییەکان بکێشێ ئەنانەت هەندێ بەتۆمارکەری وردی کردارەکانی نێو ژیانی رۆژانە ناویان هێناوە، کەتوانستی تەواوی هەیە لە وەسفکردنی کەسایەتییەکانی لەدووتوێی لاپەڕەی رۆمانەکانیدا تا لەدواییدا خوێنەر دەگەیەنێت بەحاڵی بوونی تەواو لەرەهەندی هەموو کەسایەتیەکان، هەموو ئەو سیفاتانە بوونیان هەیە لە رۆمانی (بازگەی پشکنین)دا، رۆمانەکە کۆمەڵێك پرسیار دەوروژێنێت لەسەر زمانی کەسایەتیە ئەیارەکانی جەنگی (ئازادکردنی عێراق)، (باکر) لەیەکێك لەدیمانە رۆژنامەوانیەکانیدا، دەڵێت کەماوەی یەك مانگی تەواوی لەژیانی خۆی

تەرخان کردبۆ بەدواداچوونی رووداوەکانی جەنگی ساڵی (٢٠٠٣)، تابتوانێ بنوسێ‌و روداوو مەرگەساتی واقعی بگەیەنێ بەخوێنەر. ئیدارەی ئەمریکیش بە بەر پرس دەزانێ لەکوشتنی خەڵکی بێ تاوان لەپێناو بەدەستهێنانی دەستکەوتی ئابووری.

(باکر) هەر کاتێك بێت بانگ دەکرێت بۆ لێپێچینەوە بەتۆمەتی پلانی کوشتنی (بوش)، بەتایبەت هەندێك ئەو رۆمانە بەکارێکی تێکدەرانە دەدەنە قەڵەم، لەگەڵ ئەوەشدا (باکر) هەست بەخۆشحاڵی دەکات چونکە ئەو ئازایەتیەکی جیاوازی هەیە کەزۆر کەس پێی سەرسامن‌و ئەویش هیچ چاوەڕوان ناکات لەخوێنەر جگەلە هەڵسەنگاندنێك بۆ ئەوە بوونەکانیان‌و بزاڤێتی کردنێکی ئاشتیانە بۆ ئەوەی کەرووەدات نەك کوشتنی (جۆرج بوش)..

ئامادەکردنی لەئینتەرنێتەوە
تایەر

لەدەستدانی ددانەکانت لەدەستدانی بیرەوەریتە

تویژینەوەیەك کە رۆژی هەینی هەفتەی رابردوو لەووڵاتی سویدو لەشاری ستۆکهۆلم بڵاوکرایەوە دەریخست کەئەوکاتەی پزیشکێکی ددان، ددانی کەسێك هەڵدەکێشێت، لەهەمان کاتدا بەشێك لەبیرەوەری ئەو کەسە کاڵ دەکاتەوە، (یان بیرغدان) کەیەکێکە لەئامادەکارانی ئەو تویژینەوەیەو پزیشکێکی زیرەکی ددانەو مامۆستای هاوکارە لەزانستی دەروونناسی لەزانکۆی (ئۆمیا)ی سەرووی سوید، بەئاژانسی (فرانس پرێس)ی راگەیاند (دەرکەوت کەددانەکانمان گرنگیەکی گەورەی لەگەڵ خۆی هەڵگرتووە سەبارەت بەیادەوەریمان).

ئەم بابەتە کەلەچواچێوەی باسێکی فراوانتدایە سەبارەت بەیادەوەری مرۆڤ. تویژەرەوەکانی ساڵی ١٩٨٨و تاقیکردنەوەو بەدواداچوونیان لەتەك (١٩٦٢) کەسدا کردووە کەتەمەنیان لەنێوان (٣٥-٩٠) ساڵەو بەراوردی یادەوەری ئەوانەیان کردووە کەددانی دروست کراویان لەدەمدایە لەگەڵ ئەوانەی کە پارێزگاریان لەددانی ئاسایی‌و سروشتی خۆیان کردووە..

(بیرغدان) دەڵێت: کاتێك خەڵکی ددانیان هەڵدەکێشن، بەئاشکرا هەست بەکاڵبوونەوەی یادەوەریان دەکرێت لەگەڵ ئەوکاتەی کەددانیان ساغ بووەو لەدەمیاندا بووە.

چەند تویژینەوەو باسێکی تازەی ژاپۆنیش کە تاقیکردنەوەکانی خۆیان لەسەر مشك مەیمون کردووە، راستی ئەو پەیوەندیەیان لە نێوان ددان‌و یادەوەریدا سەلماندووە. بەڵام (بیرغدان) دەڵێت: ئاشکراکردن‌و دەستپێشخەری لەلای دکتۆرە سویدیەکانە کەتویژینەوەکانی خۆیان بەشێوەیەکی بەرفراوان‌و لەسەر مرۆڤ ئەنجامداوە.

ئاتێستاش تویژینەوەکان پێویستە لەسەریان کەدەستنیشانی کاریگەری هەڵکێشانی یەك ددان بکەن لەسەر یادەوەری مرۆڤ. تویژەرەوەکان ووتیان لەداهاتوودا هەڵدەستین بەتویژینەوەی وورتر لەسەر کاریگەری ژمارەی ئەو ددانانەی لەدەست دەچن لەسەر یادەوەری‌و هەروەها کاریگەری چاندنی دووبارەی ددان لەناودەمی مرۆڤدا. هەرچەند باوەڕیان وایە ئاکامێکی پۆزەتیڤانە نابینرێتەوە لەئەنجامی کاریگەری چاندنی ددان لەتویژینەوە سەرەتاییەکانیدا.. تویژەرەوەکان دەڵێن لەئاکامی تاقیکردنەوە لەسەر ئاژەڵەکان ئاشکرابووە کە کاتێك ددانێك هەڵدەکێشرێت دەمارێکی پەیوەست بەمێشکەوە دەپچرێت. دووپاتیشیان کردۆتەوە کەئەم تویژینەوە تازانە پێدەچێت کاریگەری دروست بکات بەتایبەت لەسەر چۆنیەتی چارەسەرکردنی مرۆڤە بەتەمەنەکان..

پاراڤا- لەئینتەرنێتەوە

لەسەیدسادق ماکسی هەڵبژاردن بڵاوکرایەوە، چاوەڕێی ڤیاگراش بن!

هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان، خەریکە دەکەوێتە بۆتەی هەرا‌و کۆششی حیزبە سیاسیەکان. گەلەکەمان شایەتە کە ساڵی (١٩٩٢) چەندین رێگەی سەیرو سەمەرە لەلایەن حیزبە سیاسیەکانەوە بۆ پروپاگەندەی هەڵبژاردن گیرایەبەر. ئەمساڵ، خێری هەڵبژاردن زۆرترە. چونکە داهاتی حکومەتەکان زۆر زیاترە لە (١٩٩٢). تەرخانکردنی پارە بۆ هەڵبژاردن کارێکی ئاساییە لەدونیای دیموکراسی رۆژئاوادا، بەڵام پارە بۆ پروپاگەندەی میدیاکان‌و چالاکیەکانە. نەك بۆ بەرتیل‌و تێکدانی خوورەوشتی هاووڵاتی. هەر لەئێستاوە، شێوەی سەیر سەیری فریودانی خەڵك دەبیسترێ. بۆ نمونە، رۆژی پێنج شەممە، لە سەعات (١٠)ی سەر لەبەیانیەوە، حیزبێکی سیاسی، بەناو کۆڵانەکانی (سەیدسادق)دا گەڕاوەو وەکو چەرچی جاران ماکسیان بەسەر ژناندا دابەش کردوە. بەراستی ئەو حیزبانە زیرەکن، ئەوە چۆن زانیویانە ژنانی سەیدسادق لەناو ماڵی خۆیاندا حەزیان لەماکسییە؟!

پێمان وایە، حاڵ وا بڕوا، ئەمساڵ چەکێکی نوێی هەڵبژاردن بەکاردێ، ئەویش حەبی (ڤیاگرا)یە.

ئاخۆ کام حیزب بتوانێ بۆ یەکەمین جار لەجیهان‌و لەمەیدانی هەڵبژاردنی کوردستاندا، ئەم چەکە ووزێنەرەی هەوەسی دەنگدەرە کۆرو بێتاقەتەکان، بەکاربێنێ. بێگومان دەوڵەمەندین حزب!!

باچاوەڕوان بین، بزانین بەختی پیاوانی کام شار ئەکرێتەوەو ڤیاگرایان بەسەردا دادەبەشرێتەوە.

C.D
کۆکردنەوەی باران

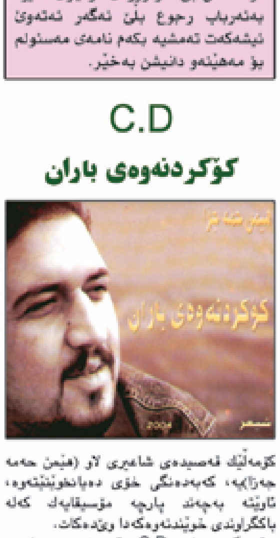

کۆمەڵێك قەصیدەی شاعیری لاو (هێمن حەمە جەزا)یە، کەبەدەنگی خۆی دەیانخوێنێتەوە، ئاوێتە بەچەند پارچە مۆسیقایەك کەلە باکگراوندی خوێندنەوەکەدا ورێدەکات.

جێی گوتنە ئەم C.D پێنج قەصیدە لەخۆ دەگرێت کەبریتین لە (من+ ئەو= دایەشبوون)، (من چیرۆکەوانی دەریام)، (تەچەوە بۆ ئەوێ بۆ ماڵی مردن)، (شەقامەکانی من‌و لارا، لەحیکایەتەکانی تەریق بوونەوەدا)، (هەمیشە ئەم گۆرانیە دڵم پڕەکا).

هیوای سەرکەوتنی بۆ دەخوازین